

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

*master in de toegepaste economische wetenschappen:
marketing*

2 0 1 0
2 0 1 1

Masterproef

*Werelderfgoed Unesco. Gevalstudie: marketingaspecten en
impact van de werelderfgoedsites in België*

Promotor :
Prof. dr. Patrick DE GROOTE

Ine Claes , Bert Houben

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting marketing*

universiteit
▶▶ hasselt

UNIVERSITEIT VAN DE TOEKOMST

Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek
Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt

universiteit
▶▶ hasselt

UNIVERSITEIT VAN DE TOEKOMST

2 0 1 0
2 0 1 1

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

*master in de toegepaste economische wetenschappen:
marketing*

Masterproef

*Werelderfgoed Unesco. Gevalstudie: marketingaspecten en
impact van de werelderfgoedsites in België*

Promotor :
Prof. dr. Patrick DE GROOTE

Ine Claes , Bert Houben

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting marketing*

Woord vooraf

In het kader van onze masterproef aan de Universiteit Hasselt hebben wij een veldonderzoek uitgevoerd naar de socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoed in België op de omgeving. Het doel van de masterproef is inzicht te verwerven in de impact die een UNESCO-benoeming kan hebben op de omgeving. Het is belangrijk om te weten welke partijen worden beïnvloed en in welke mate, waardoor men in de toekomst indien nodig deze impact beter kan sturen in de gewenste richting. Ook kan deze masterproef een toekomstbeeld scheppen voor de Belgische erfgoedsites die nog op de Voorlopige Lijst staan of hier nog terecht op moeten komen.

In de eerste plaats willen wij onze promotor Prof. dr. Patrick De Grootte en onze copromotor Dhr. Wouter Faes bedanken voor hun ondersteuning en professionele begeleiding.

Verder willen wij ook onze bevoorrechte getuigen bedanken met in het bijzonder Prof. dr. Annemarie Draye, vicepresident van het Wetenschappelijk Comité Wetgeving van ICOMOS en bestuurder van ICOMOS Vlaanderen-Brussel VZW. Ook gaat onze dank uit naar de contactpersonen van de verschillende toeristische en overheidsinstanties en van de plaatselijke lokale overheden in de onderzochte steden. Hierbij willen we in het bijzonder Toerisme Limburg bedanken voor het diepte-interview en voor het beschikbaar stellen van de cijfers van Tongeren en Sint-Truiden. Daarnaast willen we Klara Hermans, projectmedewerkster van het Nationaal Park Hoge Kempen, bedanken voor haar inbreng aan onze masterproef.

Onze dank gaat ten slotte uit naar al onze respondenten van de horeca en shopping en de lokale inwoners van Brugge, Gent, Doornik, Tongeren en Sint-Truiden. Zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Samenvatting

Het hoofddoel van deze masterproef is het achterhalen welke socio-economische invloed een UNESCO Werelderfgoedsite in België heeft op de omgeving, bekeken vanuit de aanbodzijde en opgesplitst in drie invalshoeken. Ten eerste zijn we de socio-economische invloed nagegaan op de lokale bevolking. Hierbij hebben we onderzocht of de lokale bevolking zich ervan bewust is dat er zich een Werelderfgoedsite in hun regio bevindt en of men al dan niet hinder ondervindt van de toeristen. Ten tweede hebben we de invloed op de horeca en shopping bestudeerd waarbij we vooral zijn nagegaan of men van een toename van het cliënteel heeft kunnen genieten en of men zich daar al dan niet aan heeft aangepast. De laatste invalshoek bevat de toeristische en overheidsinstanties. Sommige van deze instellingen kunnen namelijk een belangrijke rol spelen bij een indiening van een potentiële Werelderfgoedsite en bij de promotie ervan na de erkenning. Onder deze invalshoek horen ook het plaatselijke gemeentebestuur en de lokale Dienst voor Toerisme van de stad waar de Werelderfgoedsite gelegen is.

Naast deze drie invalshoeken zijn we ook dieper ingegaan op de toekomstige plannen in België met betrekking tot een benoeming tot Werelderfgoed, in het bijzonder de Westhoek en het Nationaal Park Hoge Kempen met de mijnsites van Zwartberg, Waterschei, Winterslag en Eisden.

Wat betreft de invalshoeken, hebben we een gevalstudie uitgevoerd in vijf steden waarbij we telkens de invloed van één erfgoedsite hebben onderzocht. In Brugge hebben we de invloed van het Historisch Centrum op de omgeving bestudeerd. In Gent was dit het geval voor het Belfort, dat door UNESCO erkend werd in 1999 via de groepsinschrijving *Belforten in België en Frankrijk*. In Doornik werd de impact van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal onderzocht. Tot slot werd de impact van het Sint-Catharinabegijnhof in Tongeren en het Sint-Agnesbegijnhof in Sint-Truiden nagegaan, die beide sinds 1998 via de groepsinschrijving *Vlaamse Begijnhoven* staan ingeschreven op de Werelderfgoedlijst.

Brugge heeft over het algemeen de grootste invloed gekend na de UNESCO-erkenning. De stad heeft zich dan ook erg geassocieerd met UNESCO en wordt door het plaatselijke gemeentebestuur gepromoot als 'Werelderfgoedstad'. Gent heeft, in tegenstelling tot Brugge, het Belfort niet voldoende gepromoot als Werelderfgoed. De stad bezit echter meer cultureel erfgoed dan enkel het Belfort.

De lokale bevolking is zich over het algemeen bewust van de erkenning van de erfgoedsite in de eigen regio. De bewustwording is voornamelijk afhankelijk van het gebruik van de erkenning in de promotie van de erfgoedsite door de stad. De plaatselijke inwoners ondervinden daarenboven weinig tot geen hinder van de toeristen. Eventuele hinder kon bovendien niet altijd toegeschreven worden aan de toeristen.

De horeca en shopping kunnen een eventuele toename van hun cliënteel sinds de erkenning van de erfgoedsite niet toeschrijven aan de erkenning zelf. In de omgeving kunnen de toeristen namelijk meer toeristische attracties bezoeken dan enkel de Werelderfgoedsite. Het cliënteel van de horeca en shopping bestaat dan ook voornamelijk uit toeristen, zowel binnenlandse als buitenlandse. In Brugge en Doornik zijn dat vooral buitenlandse toeristen, terwijl er in de twee Limburgse steden meer binnenlandse toeristen komen. In Gent komen er zowel buitenlandse als binnenlandse toeristen.

De uiteindelijke beslissing over de indiening van een bepaalde erfgoedsite ligt bij de federale overheid. De lokale overheid staat na de erkenning voornamelijk in voor de bescherming, het behoud en de promotie van de eigen Werelderfgoedsites. Sommige toeristische en overheidsinstanties kunnen advies verlenen aan de bevoegde ministers. Andere instanties staan zoals de lokale overheden dan weer in voor de promotie van de toeristische attracties in hun regio. Een collectieve campagne bestaat er in België jammer genoeg niet op nationaal niveau voor de promotie van de Werelderfgoedsites.

De toekomstige Werelderfgoedsites, zoals de Westhoek en het Nationaal Park Hoge Kempen, moeten een hele selectieprocedure doorlopen vooraleer erkend te kunnen worden. De Westhoek staat reeds op de Voorlopige Lijst maar wil de erkenning in 2014 bereiken. Het Nationaal Park Hoge Kempen en de mijnsites zouden in de zomer van 2011 op de Voorlopige Lijst ingeschreven worden en van een uiteindelijke erkenning zou ten vroegste in 2017 sprake zijn.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	I
Samenvatting	III
Inhoudsopgave	V
Lijst van figuren.....	IX
Lijst van tabellen	XIII
Lijst van afkortingen.....	XV
1. Onderzoeksplan	1
1.1. Probleemstelling	1
1.1.1. Praktijkprobleem: Omschrijving en situering	1
1.1.2. Centrale onderzoeksvraag.....	3
1.1.3. Deelvragen	3
1.2. Onderzoeksmethode	4
2. Inleiding	9
2.1. UNESCO: Algemeen	9
2.2. UNESCO Werelderfgoed.....	12
2.3. België en Werelderfgoed.....	13
2.3.1. Vlaamse Begijnhoven	13
2.3.2. Belforten van België en Frankrijk	14
2.3.3. Grote Markt van Brussel	14
2.3.4. Scheepsliften op het Centrumkanaal	14
2.3.5. Historisch Centrum van Brugge	14
2.3.6. Herenhuizen van Victor Horta.....	15
2.3.7. Neolitische Vuursteenmijnen in Spiennes (Bergen).....	15
2.3.8. Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik.....	15
2.3.9. Plantin-Moretusmuseum in Antwerpen.....	15
2.3.10. Stocletpaleis in Brussel.....	16
3. Toeristische en overheidsinstellingen	17
3.1. Vlaamse UNESCO Commissie	17
3.2. Commission belge francophone et germanophone pout l'UNESCO	18
3.3. Toerisme Vlaanderen	19
3.4. Toerisme Limburg.....	20
3.5. UNESCO Vlaanderen	21
3.6. Office de Promotion du Tourisme (OPT)	21
3.7. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)	22

4.	Gevalstudie	23
4.1.	Het Historisch Centrum van Brugge	24
4.1.1.	Werkwijze.....	28
4.1.2.	Lokale overheid	28
4.1.3.	Lokale Bevolking.....	30
4.1.4.	Horeca en shopping	38
4.2.	Het Belfort van Gent.....	45
4.2.1.	Werkwijze.....	48
4.2.2.	Lokale overheid	48
4.2.3.	Lokale bevolking	49
4.2.4.	Horeca en shopping	56
4.3.	Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik	62
4.3.1.	Werkwijze.....	64
4.3.2.	Lokale overheid	64
4.3.3.	Lokale bevolking	65
4.3.4.	Horeca en Shopping.....	70
4.4.	Sint-Catharinabegijnhof in Tongeren	76
4.4.1.	Werkwijze.....	79
4.4.2.	Lokale overheid	79
4.4.3.	Lokale bevolking	79
4.4.4.	Horeca en shopping	83
4.5.	Sint-Agnesbegijnhof in Sint-Truiden.....	91
4.5.1.	Werkwijze.....	93
4.5.2.	Lokale overheid	93
4.5.3.	Lokale bevolking	94
4.5.4.	Horeca en shopping	98
5.	Toekomstige plannen.....	105
5.1.	Voorlopige Lijst	105
5.2.	Westhoek	106
5.3.	Nationaal Park Hoge Kempen	109
5.4.	Vergelijking tussen Westhoek en Nationaal Park Hoge Kempen	121
6.	Conclusies	123
6.1.	De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoed in België op de lokale bevolking.....	123
6.2.	De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoedsite in België op de horeca en shopping.....	124
6.3.	De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoedsite op de overheidsinstanties en andere instanties	125

6.4.	De toekomstige plannen van UNESCO in België met betrekking tot UNESCO Werelderfgoed.....	126
6.5.	De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoed in België op de omgeving	127
6.6.	Kritische reflectie.....	131
7.	Bronnenlijst.....	133
8.	Bijlagen	145
8.1.	Bijlage 1: Selectiecriteria UNESCO	145
8.2.	Bijlage 2: Operational Guidelines	146
8.3.	Bijlage 3: Lonely Planet's top 10 steden voor 2011	157
8.4.	Bijlage 4: Decision major mining sites of Wallonia (34COM 8B.27).....	158
8.5.	Bijlage 5: Interview overheidsinstanties	159
8.6.	Bijlage 6: Interview lokale overheid	161
8.7.	Bijlage 7: Interview Nationaal Park Hoge Kempen	163
8.8.	Bijlage 8: Enquête lokale bevolking	164
8.9.	Bijlage 9: Enquête horeca en shopping.....	172

Lijst van figuren

Figuur 2.1.1.	Historische evolutie UNESCO.....	p.10
Figuur 2.1.2.	Aandeel van de activiteiten van UNESCO van het totale financiële budget.....	p.11
Figuur 2.1.3.	Aandeel van de verschillende UNESCO-programma's en programmagerelateerde diensten van het programmabudget.....	p.12
Figuur 4.1.1.	Situering Historisch Centrum van Brugge.....	p.24
Figuur 4.1.2.	Evolutie bezoekersaantal Dienst voor Toerisme Brugge (1992-2009).....	p.29
Figuur 4.1.3.	Logo stad Brugge.....	p.30
Figuur 4.1.4.	Evolutie totale bevolking Brugge (1990-2010).....	p.31
Figuur 4.1.5.	Leefbaarheid in de Brugse wijken in % (2008).....	p.31
Figuur 4.1.6.	Perceptie door lokale bevolking Brugge over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoed.....	p.35
Figuur 4.1.7.	Bekendheid van Belgische erfgoed sites door lokale bevolking Brugge.....	p.37
Figuur 4.1.8.	Evolutie van het aantal horecazaken in Brugge (1987-2008).....	p.38
Figuur 4.1.9.	Evolutie overnachtingen Brugge (t.o.v. Gent en Antwerpen) (1992-2009).....	p.39
Figuur 4.1.10.	Toename van klanten Brugse horeca en shopping na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 2000).....	p.40
Figuur 4.1.11.	Klanten horeca en shopping Brugge.....	p.41
Figuur 4.1.12.	Evolutie aantal aankomsten in Brugge (2003-2009).....	p.41
Figuur 4.1.13.	Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Brugge (2009).....	p.42
Figuur 4.1.14.	Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Brugge (2003-2009).....	p.43
Figuur 4.2.1.	Situering Belfort Gent.....	p.46
Figuur 4.2.2.	Evolutie totale bevolking Gent (1990-2010).....	p.50
Figuur 4.2.3.	Leefbaarheid in de Gentse wijken in % (2008).....	p.50
Figuur 4.2.4.	Bekendheid Werelderfgoedlijst bij lokale bevolking Gent.....	p.53
Figuur 4.2.5.	Betrokkenheid van de burger bij beleid van stad en wijk in % (2008).....	p.54

Figuur 4.2.6.	Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Gent.....	p.55
Figuur 4.2.7.	Aantal horecazaken in Gent per categorie (2005-2007).....	p.56
Figuur 4.2.8.	Toename van klanten Gentse horeca en shopping na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1999).....	p.57
Figuur 4.2.9.	Klanten horeca en shopping Gent.....	p.58
Figuur 4.2.10.	Evolutie aantal aankomsten in Gent (2003-2009).....	p.59
Figuur 4.2.11.	Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Gent (2009).....	p.59
Figuur 4.2.12.	Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Gent (2003-2009).....	p.60
Figuur 4.3.1.	Situering Onze-Lieve-Vrouwekathedraal en Belfort Doornik.....	p.63
Figuur 4.3.2.	Evolutie totale bevolking Doornik (1990-2010).....	p.65
Figuur 4.3.3.	Bewust zijn van de lokale bevolking Doornik van de UNESCO-erkenning.....	p.66
Figuur 4.3.4.	Perceptie door lokale bevolking Doornik over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoed.....	p.67
Figuur 4.3.5.	Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Doornik.....	p.69
Figuur 4.3.6.	Evolutie van het aantal aankomsten in Henegouwen (1998-2009).....	p.70
Figuur 4.3.7.	Evolutie van het aantal overnachtingen in Henegouwen (1998-2009).....	p.71
Figuur 4.3.8.	Evolutie van het aantal aankomsten in Doornik (2007-2009).....	p.72
Figuur 4.3.9.	Evolutie van het aantal overnachtingen in Doornik (2007-2009).....	p.72
Figuur 4.3.10.	Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Doornik (2007-2009).....	p.73
Figuur 4.3.11.	Klanten horeca en shopping Doornik.....	p.74
Figuur 4.4.1.	Situering Sint-Catharinabegijnhof Tongeren.....	p.77
Figuur 4.4.2.	Evolutie totale bevolking Tongeren (1990-2010).....	p.80
Figuur 4.4.3.	Bekendheid Werelderfgoedlijst bij lokale bevolking Tongeren.....	p.80
Figuur 4.4.4.	Perceptie door lokale bevolking Tongeren over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoed.....	p.81
Figuur 4.4.5.	Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Tongeren.....	p.83

Figuur 4.4.6.	Evolutie logiesaanbod Tongeren (2002-2010).....	p.84
Figuur 4.4.7.	Evolutie van het aantal aankomsten in Haspengouw (2005-2009).....	p.85
Figuur 4.4.8.	Evolutie van het aantal overnachtingen in Haspengouw (2005-2009).....	p.85
Figuur 4.4.9.	Evolutie van het aantal aankomsten in Tongeren (2001-2010).....	p.86
Figuur 4.4.10.	Evolutie van het aantal overnachtingen in Tongeren (2001-2010).....	p.87
Figuur 4.4.11.	Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Tongeren (2001-2010).....	p.87
Figuur 4.4.12.	Toename van klanten horeca en shopping Tongeren na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1998).....	p.88
Figuur 4.4.13.	Klanten horeca en shopping Tongeren	p.89
Figuur 4.4.14.	Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Haspengouw (2009).....	p.89
Figuur 4.5.1.	Situering Sint-Agnesbegijnhof Sint-Truiden.....	p.91
Figuur 4.5.2.	Evolutie totale bevolking Sint-Truiden (1990-2010).....	p.94
Figuur 4.5.3.	Perceptie door lokale bevolking Sint-Truiden over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoedsite.....	p.95
Figuur 4.5.4.	Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Sint-Truiden.....	p.97
Figuur 4.5.5.	Evolutie logiesaanbod Sint-Truiden (2002-2010).....	p.98
Figuur 4.5.6.	Evolutie aantal aankomsten in Sint-Truiden (2001-2010).....	p.99
Figuur 4.5.7.	Evolutie aantal overnachtingen in Sint-Truiden (2001-2010).....	p.99
Figuur 4.5.8.	Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Sint-Truiden (2001-2010).....	p.100
Figuur 4.5.9.	Toename van klanten horeca en shopping Sint-Truiden na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1998).....	p.101
Figuur 4.5.10.	Klanten horeca en shopping Sint-Truiden.....	p.102
Figuur 5.2.1.	Evolutie aantal bezoekers Westhoek (2004-2009).....	p.106
Figuur 5.3.1.	Situering Nationaal Park Hoge Kempen.....	p.109
Figuur 5.3.2.	Evolutie aantal bezoekers Nationaal Park Hoge Kempen (2005-2010).....	p.110

Figuur 5.3.3.	Procentuele stijging aantal aankomsten verblijfstoeristen Nationaal Park 2005-2009.....	p.112
Figuur 5.3.4.	Procentuele stijging aantal overnachtingen verblijfstoeristen Nationaal Park 2005-2009.....	p.112
Figuur 5.3.5.	Logo mijnbekken Nord-Pas du Calais.....	p.120
Figuur 6.5.1.	Vergelijking evolutie totale bevolking onderzochte steden.....	p.129
Figuur 6.5.2.	Vergelijking evolutie totale aankomsten onderzochte steden.....	p.129
Figuur 6.5.3.	Vergelijking evolutie totale overnachtingen onderzochte steden.....	p.130
Figuur 6.5.4.	Vergelijking evolutie gemiddelde verblijfsduur onderzochte steden.....	p.130

Lijst van tabellen

Tabel 4.1.1.	Resultaten Stadsmonitor: 'ik ben echt fier op mijn stad' (2008).....	p.34
Tabel 4.2.1.	Tevredenheidsindices ten aanzien van verschillende aspecten van de kwaliteit van de woonomgeving (stadsdelen en Gent).....	p.51
Tabel 5.3.1.	Lijst experten en instanties haalbaarheidsonderzoek NPHK.....	p.114
Tabel 5.3.2.	Elementen van de erfgoedwaarde uit de invoerfiche NPHK.....	p.115
Tabel 5.3.3.	Betrokken partijen nominatiedossier Nationaal Park Hoge Kempen en mijnsites.....	p.119
Tabel 6.5.1.	Samenvattende matrix onderzochte steden.....	p.128

Lijst van afkortingen

ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
AWV	Agentschap Wegen en Verkeer
COCOF	Commission communautaire française
FOD	Federale Overheidsdienst
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
LIKONA	Limburgse Koepel voor Natuurstudie
LRM	Limburgse Reconvertsiemaatschappij
NPHK	Nationaal Park Hoge Kempen
OPT	Office de Promotion du Tourisme
PCCE	Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed
PGRM	Provinciaal Gallo-Romeins Museum
PNC	Provinciaal Natuurcentrum
SHAPING	Strategies for Heritage Access Pathways in Norwich and Ghent
TMVW	Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening
UFSIA	Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
VCGT	Vlaams Commissariaat-generaal voor Toerisme
VIOE	Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
VN	Verenigde Naties

VUC Vlaamse UNESCO Commissie

vzw Vereniging Zonder Winstoogmerk

1. Onderzoeksplan

1.1. Probleemstelling

1.1.1. *Praktijkprobleem: Omschrijving en situering*

Volgens Fair Tourism, een Nederlandse organisatie die zich inzet voor duurzaam toerisme in Nederland en België, trekt een erfgoedbescherming van UNESCO meer toerisme aan (*UNESCO Wereld Erfgoed*, 2005). Desondanks brengt deze groei ook schade toe aan de beschermde erfgoedsites. Volgens Fair Tourism is dit een paradox aangezien UNESCO de erfgoedsites juist wil beschermen tegen beschadiging en aantasting door het toerisme. De UNESCO-status op zich zorgt voor promotie van de beschermde gebieden waardoor het aantal bezoekers toeneemt. Dit kan soms leiden tot onvoorziene bezoekersaantallen die schade kunnen toebrengen aan het waardevolle erfgoed. We kunnen in dit verband spreken over 'cultureel toerisme' en over de niet te onderschatten 'commerciële waarde' dat het met zich meebrengt. Om eventuele 'overcommercialisering' tegen te gaan heeft UNESCO het *World Heritage Tourism Programme* (2002) opgericht. Dit programma maakt net gebruik van toerisme om de bescherming van erfgoedsites te behouden. Het programma draagt op die manier bij tot zowel het welzijn van de toeristen als dat van de lokale bevolking. Dit gebeurt echter niet overal. In Egypte moest de lokale bevolking verhuizen, tegen hun wil in, omdat ze gehuisvest waren op een eeuwenoude Sfinxenlaan (*Het Belang van Limburg*, 2010).

Hoewel UNESCO zelf veel publiciteit met zich meebrengt, zijn er in sommige landen toch een heel aantal mensen die niet beseffen dat er erfgoedsites uit hun streek op de Werelderfgoedlijst staan. Eén van de doelstellingen van UNESCO is dan ook om de publieke bewustwording te vergroten. Zoals hierboven reeds vermeld, is marketing een verwarrend concept binnen het toerisme. Enerzijds leidt het tot een stijging van het aantal toeristen en dus ook van de inkomsten maar anderzijds kan het ook schade veroorzaken. Wij willen het aspect marketing en de socio-economische invloed op de omgeving vanuit de aanbodzijde onderzoeken binnen het UNESCO Werelderfgoed en bijbehorende 'cultureel toerisme' in België. Vanuit de aanbodzijde kunnen we drie invalshoeken onderscheiden. In de eerste plaats gaan we de impact bestuderen op de lokale bevolking. We gaan proberen te weten te komen welke invloed een UNESCO-status heeft op de inwoners van het gebied waar het erfgoed zich bevindt. Daarnaast zullen we ook de gevolgen voor de horeca, en eventueel de shopping, onderzoeken. Ten slotte zullen we de impact vanuit het oogpunt van de overheid en eventueel andere instellingen, zoals Toerisme Vlaanderen, analyseren.

Erfgoedsites die beschermd worden door UNESCO, moeten intact gehouden worden want soms lopen ze het risico om hun bescherming te verliezen. Monumenten die in gevaar verkeren en waarvoor door de lidstaat in kwestie bepaalde acties vereist zijn, komen op de Lijst van het Bedreigde Werelderfgoed terecht. In maart 2010 heeft UNESCO waarnemers naar het historisch centrum van Brugge gestuurd voor een grondige analyse van de erfgoedsite (*Het Nieuwsblad*, 2010). Uiteindelijk heeft de visitatiecommissie van UNESCO een negatief rapport opgemaakt over hun bezoek. Er zouden een aantal gevaren bestaan die het historisch centrum van Brugge als beschermd erfgoed bedreigen. Brugge zal snel moeten optreden om haar UNESCO-status veilig te stellen. Zo kwam de Werelderfgoedcommissie tussen 25 juli en 3 augustus 2010 in de Braziliaanse hoofdstad samen om een aantal kwesties te bespreken, waaronder Brugge (*Knack*, 2010). De Elbevallei in Duitsland is zelfs haar bescherming verloren doordat het een brug had gebouwd over de rivier. Daardoor was het landelijke uitzicht en karakter van het erfgoed verdwenen alsook de bescherming (*German Yearbook of International Law*, 2008). Het eventueel verliezen van een bescherming vanwege UNESCO is natuurlijk geen goede publiciteit. Een inschrijving op de Lijst van het Bedreigd Werelderfgoed maakt de gemeenschap er zich van bewust dat er actie moet ondernomen worden tegen de gevaren die de bescherming in het gedrang kunnen brengen.

Naast de Lijst van het Bedreigde Werelderfgoed is er ook een Voorlopige Lijst. De lidstaten moeten een inventaris opstellen van erfgoedsites voor het Werelderfgoedcomité waarvan zij denken dat deze een plaats op de Werelderfgoedlijst waard zijn. Het initiatief van een inschrijving gebeurt op nationaal niveau en niet vanuit UNESCO zelf. Het Justitiepaleis van Brussel en de Hoge Venen staan sinds 2008 op de Voorlopige Lijst. Erfgoedsites die op deze lijst staan, zullen aan een aantal criteria moeten voldoen. Zo heeft UNESCO een aantal aanbevelingen gepubliceerd met betrekking tot een inschrijving van een erfgoed. Dit worden ook wel de *Operational Guidelines* genoemd (*Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage*). Het zijn dus richtlijnen waarbij de lidstaten niet verplicht zijn ze na te leven, maar het is wel aangeraden als men een inschrijving op de Werelderfgoedlijst wenst te bekomen. We zullen onderzoeken in welke mate hier sprake is van het aspect marketing. Hoe promoten eventueel toekomstige beschermde UNESCO-erfgoedsites zich voor de toeristen en voor het Werelderfgoedcomité? In ons onderzoek zullen we ook nagaan welke monumenten er op de Voorlopige Lijst staan en wat men van plan is in de toekomst. Zo kunnen we een volledig beeld krijgen van de erfgoedsites in België en hun invloed op de omgeving van de beschermde erfgoedsites.

1.1.2. Centrale onderzoeksvraag

Wat is de socio-economische invloed van UNESCO Werelderfgoed in België op de omgeving?

1.1.3. Deelvragen

1. Wat is de socio-economische invloed van UNESCO Werelderfgoed op de lokale bevolking?

Een bescherming door UNESCO is misschien dan wel een duidelijke status voor het gebied of de stad, maar wat voor impact heeft dat op de lokale bevolking? De lokale bevolking is zich vaak niet bewust van het UNESCO Werelderfgoed dat zich in eigen land bevindt, maar wel van dat in het buitenland. Dit kunnen we in ons onderzoek bij de lokale bevolking nagaan. Vanuit dit perspectief, in tegenstelling tot het oogpunt van de toeristen, kunnen we een ander beeld krijgen van het Werelderfgoed in België. De lokale bevolking kan eventueel hinder ondervinden door een toename van het toerisme. We zullen dit met ons onderzoek proberen uit te wijzen. Zo kan men voor de bescherming van toekomstige erfgoedsites rekening houden met de impact op de inwoners.

2. Wat is de socio-economische invloed van UNESCO Werelderfgoed op de horeca en shopping?

Toeristen kiezen voor gebieden waar meerdere behoeften tegelijk kunnen bevredigd worden. Momenteel maakt het 'cultureel toerisme' dit grotendeels waar. In de steden waar de erfgoedsites zich bevinden, is er namelijk sprake van gastronomie, shopping, 'sight-seeing',... Een UNESCO-status trekt veel toeristen aan wat als een opportuniteit kan gezien worden door de horecazaken en winkels in de omgeving. Bij een bezoek aan een toeristische trekpleister zullen toeristen ook vaak additionele diensten, zoals cafés, restaurants en hotels, raadplegen. Het is dan vooral nuttig om te onderzoeken in welke mate ze zich aanpassen aan de toename van toeristen.

3. Wat is de socio-economische invloed van UNESCO Werelderfgoed op de overheidsinstanties en andere instanties?

De overheid kan anticiperen en reageren op een bescherming door UNESCO. Zo kunnen de overheidsinstanties, zoals Toerisme Vlaanderen, zorgen voor publiciteit om zo meer toeristen aan te trekken. Volgens Prof. Dr. Draye worden de Belgische erfgoedsites zeer weinig in de kijker gezet door de overheid. Er bestaat geen collectieve campagne. De overheid gelooft dat de erfgoedsites die al op de Werelderfgoedlijst staan, al een grote bekendheid en culturele waarde hadden vóór hun inschrijving. Zoals reeds vermeld kan een toename van het aantal toeristen ook voor eventuele hinder zorgen, waardoor de overheid genoodzaakt is om bepaalde acties te ondernemen. Ook is het de federale overheid die voorstellen kan indienen voor de Voorlopige Lijst. Een indiening bij UNESCO gebeurt namelijk altijd op nationaal niveau. Het zijn echter wel de

gemeenschappen die het initiële initiatief nemen, waarbij ICOMOS Belgium (*International Council on Monuments and Sites*) advies verstrekt. Artikel 3 van de *Operational Guidelines* stelt dat elke lidstaat een nationaal beleid betreffende het Werelderfgoed zou moeten formuleren, ontwikkelen en toepassen. Verder gaan we onderzoeken of er van enige samenwerking sprake is tussen de overheidsinstanties en welke inspanningen er weggelegd zijn voor de gemeenschappen. In de *Operational Guidelines* werden ook een reeks artikelen opgenomen met betrekking tot de organisatie van diensten zoals de publieke diensten, de adviesorganen, de samenwerking tussen de verschillende organen en de bevoegdheden van de centrale, federale, regionale en lokale organen (artikel 12 – 17).

4. Wat zijn de toekomstige plannen van UNESCO met betrekking tot Werelderfgoed in België?

Het is interessant om te weten welke monumenten er op de Voorlopige Lijst staan en te onderzoeken welke inspanningen hiervoor gedaan worden. Voor België is op dit moment vooral de Westhoek belangrijk, dat op de Voorlopige Lijst staat. Men zou de Belgische Werelderfgoedlijst graag tegen 2014 willen aanvullen met deze erfgoedsite. In 2014 is het namelijk honderd jaar geleden dat WOI uitbrak. Achter de inschrijving zou dan dus een symbolische betekenis schuilgaan (*Het Laatste Nieuws*, 2009). Een eventuele inschrijving zou dan gekoppeld kunnen worden aan een heuse promotiecampagne. Deze monumenten zullen aan een aantal criteria moeten voldoen zoals reeds aangehaald. Hoe worden deze erfgoedsites in de kijker gezet? Worden de *Operational Guidelines* toegepast om een inschrijving op de Werelderfgoedlijst te bekomen? Ook kan de bescherming natuurlijk verloren gaan. De UNESCO-status van Brugge werd bijvoorbeeld in vraag gesteld. Wat kan men doen om dit te voorkomen? Voor ons zou het ook interessant zijn om de eventuele inschrijving van het Nationaal Park Hoge Kempen en de vroegere mijnsites op de Voorlopige Lijst te onderzoeken. Deze monumenten zou men tegen de zomer van 2011 op de kandidatenlijst van Vlaanderen willen plaatsen (*Het Belang van Limburg*, 2010).

1.2. Onderzoeksmethode

Ons onderzoek zal bestaan uit een eerder beperkte literatuurstudie en een uitgebreide gevalstudie in België. In de literatuurstudie gaan we eerst na waar UNESCO in het algemeen voor staat en wat de bevoegdheden zijn. Van hieruit kunnen we dan dieper ingaan op het Werelderfgoed, wat natuurlijk maar een onderdeel van UNESCO uitmaakt. We zullen hier ook de juridische kant van dergelijke bescherming bestuderen. Via de literatuurstudie en interviews met bevoorrechte getuigen kunnen we dan achterhalen aan welke eisen er moeten voldaan worden om ingeschreven te worden op de Werelderfgoedlijst. De *World Heritage Convention* is hierbij een belangrijk aspect, dat we dan ook grondig zullen analyseren. Naast de eigenlijke Werelderfgoedlijst bestaan er ook een Voorlopige Lijst en een Lijst van Bedreigd Werelderfgoed. Het kan interessant zijn om te weten wanneer een monument of plaats in aanmerking komt voor één van deze lijsten.

Na de literatuurstudie zullen we een gevalstudie uitwerken voor de erfgoedsites in België die deel uitmaken van de Werelderfgoedlijst van UNESCO, waarbij we vooral onze focus leggen op de Vlaamse erfgoedsites. We gaan de marketingaspecten en de socio-economische invloed van de Belgische erfgoedsites bestuderen vanuit de aanbodzijde. De aanbodzijde is opgedeeld in drie invalshoeken zoals reeds aangehaald in de probleemstelling: de lokale bevolking, de horeca en shopping en de overheidsinstanties waaronder ook de erfgoedsites zelf. Hier komen we later nog op terug bij de bespreking per deelvraag.

Voor ons onderzoek is het vereist een aantal erfgoedsites in België te bezoeken en te bestuderen. Onze gevalstudie zal vooral plaatsvinden in Vlaanderen omdat zich hier de meeste en de belangrijkste Belgische erfgoedsites bevinden. We willen Wallonië echter niet buiten beschouwing laten. Onze gevalstudie zal uit vier Vlaamse erfgoedsites en één Waalse erfgoedsite bestaan.

In de eerste plaats zullen we Brugge een bezoek brengen. Brugge is een belangrijke stad wat betreft Werelderfgoed in België. De volledige historische kern van Brugge is beschermd door UNESCO, die we dan ook in onze gevalstudie gaan betrekken. Daarnaast staan zowel het belfort als het begijnhof van Brugge, die in de historische kern gelegen zijn, nog eens afzonderlijk op de Werelderfgoedlijst. In 2002 werd Brugge zelfs door het Europees parlement verkozen tot culturele hoofdstad van Europa.

De Limburgse erfgoedsites mogen uiteraard niet ontbreken in onze case studie van het Belgische Werelderfgoed. De provincie Limburg telt twee begijnhoven die deel uitmaken van de Vlaamse Begijnhoven erkend als Werelderfgoed door UNESCO. Deze begijnhoven bevinden zich in Tongeren en Sint-Truiden. Een bezoek aan deze erfgoedsites is voor ons, als Limburgers, uiterst interessant.

Tot slot willen we voor Vlaanderen ook een uitgebreid bezoek brengen aan het belfort van Gent. Gent is samen met Brugge een van de grootste en belangrijkste kunststeden van België. Gent heeft naast het belfort ook nog drie begijnhoven op de Werelderfgoedlijst staan en is daarmee de Belgische stad met de meeste inschrijvingen.

De hierboven vermelde erfgoedsites zijn gelegen in Vlaanderen. Aangezien ons onderzoek betrekking heeft op heel België hebben we de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik toegevoegd aan de lijst met te onderzoeken erfgoedsites. Doornik is gelegen in de provincie Henegouwen en heeft een grote cultuurhistorische waarde. We hebben voor deze erfgoedsite gekozen omdat het de bekendste is in Wallonië.

We hebben deze vijf erfgoedsites (Historisch Centrum van Brugge, begijnhof Tongeren, begijnhof Sint-Truiden, belfort in Gent en Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik) geselecteerd voor uitgebreid onderzoek omdat ze aan bepaalde criteria voldoen. Om als Werelderfgoed erkend te worden, moeten de erfgoedsites minstens aan één van de tien vooropgestelde criteria van UNESCO voldoen. De vijf geselecteerde erfgoedsites hebben allen selectiecriteria II en IV gemeen (Zie bijlage 1). Bovendien zijn ook alle vijf de erfgoedsites tussen 1998 en 2000 ingeschreven op de Werelderfgoedlijst. De steden trekken een grote hoeveelheid toeristen aan, zowel binnenlandse

als buitenlandse, en spelen een belangrijke culturele rol in ons land. Steden zoals Brugge en Gent trekken veel buitenlandse toeristen en daardoor speelt het verblijfstoerisme hier een belangrijke rol. De historische kern van Brugge is ook recentelijk in de actualiteit verschenen en niet op een positieve manier. In Limburg is er ook sprake van verblijfstoerisme maar dit vooral in de vorm van logementen zoals een Bed & Breakfast. De erfgoedsites worden omringd door verscheidene horecazaken en winkelstraten, wat relevant is voor ons onderzoek. Verder wordt de onderzoeksmethode opgesplitst per deelvraag.

1. Lokale bevolking

Een eerste gezichtspunt is dat vanuit de lokale bevolking. We gaan uitzoeken of een UNESCO-status in een stad of gebied een bepaalde impact heeft op de lokale bevolking. Deze impact kan zowel positief als negatief zijn. Het is belangrijk om te weten te komen of de lokale bevolking zich bewust is van een bescherming door UNESCO in hun omgeving. Slechts als men er zich van bewust is, kunnen we de invloed nagaan. Dit doen we aan de hand van vooropgestelde enquêtes die we deur-aan-deur zullen afnemen. In de vragenlijst zal er vooral sprake zijn van open vragen omdat de impact zeer uiteenlopend kan zijn en ook kan verschillen van persoon tot persoon. We zullen voornamelijk de mensen die binnen een straal van ongeveer één kilometer van de erfgoedsite wonen, bevragen. Het zijn de mensen die het dichtst bij het erfgoed wonen, die er de meeste invloed van zullen ondervinden. De enquêtes zullen afgenomen worden in de taal van de lokale bevolking, zodat deze zo min mogelijk problemen zouden kunnen ondervinden met het invullen van deze enquête.

2. Horeca en shopping

We hebben in het bijzonder gekozen om de erfgoedsites te bezoeken waar voldoende hotels, cafés, restaurants en handelszaken in de nabije omgeving aanwezig zijn. Een UNESCO-status leidt tot een toename van het aantal toeristen wat een enorme opportuniteit is voor de horeca en shopping. Wij gaan onderzoeken in welke mate men zich gaat aanpassen aan deze toename. Daarnaast is het ook interessant om te weten te komen of de horeca- en eventueel de handelszaken samenwerken met de erfgoedsite. Ook hier zullen we gebruik maken van vooropgestelde enquêtes en, indien mogelijk, een meer gestructureerd interview waarbij we dieper kunnen ingaan op bepaalde aspecten. Dit is natuurlijk afhankelijk van de mate waarin men wil meewerken aan ons onderzoek.

3. Overheid

De overheid met zijn verschillende instanties is de belangrijkste van de drie invalshoeken die we gaan bestuderen. Hier zullen we gebruik maken van diepte-interviews om op bepaalde aspecten dieper te kunnen ingaan. We zullen hoofdzakelijk de grote overheidsinstanties en andere belangrijke instanties in België, die betrekking hebben op ons onderzoek, contacteren. Onder deze instellingen vallen onder andere de Vlaamse UNESCO Commissie, la Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO, UNESCO Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen, Toerisme Limburg, Office Promotion du Tourisme Wallonie-Bruxelles (OPT) en ICOMOS. Het zijn vooral deze instellingen die volgens Prof. Dr. Draye de motor vormen voor de voorstellen die vanuit de gemeenschappen worden doorgegeven aan de federale overheid. De lokale overheden zijn belangrijk voor de promotie van de erfgoedsites. Het zijn zij die het beste zicht hebben op de zaken die zich in hun stad afspelen. Gielen en Laermans (2005) stellen dat UNESCO vindt dat de regionale en nationale comités hun eigen geschiedenis en het daarmee gepaarde erfgoed in eer moeten houden. We zullen dan ook het lokale gemeentebestuur (de burgemeester of de schepenen van Cultuur) en de lokale Dienst voor Toerisme bevragen naar hun inspanningen omtrent een beschermd Werelderfgoed. Net als bij de horeca en shopping is het interessant om eventuele samenwerking tussen de overheidsinstanties onderling en met de erfgoedsites uit te zoeken. Met behulp van Prof. Dr. Draye als bevoorrechte getuige kunnen we hierover heel wat informatie inwinnen. Zij is vicepresident van het Wetenschappelijk Comité Wetgeving van ICOMOS en bestuurder van ICOMOS Vlaanderen-Brussel vzw.

4. Toekomstige plannen

België heeft naast de erkende Werelderfgoedsites ook een aantal erfgoedsites op de Voorlopige Lijst staan. Eén van deze erfgoedsites zullen we kort toelichten, namelijk de Westhoek. Deze erfgoedsite zal beschreven worden aan de hand van publicaties. Verder zullen we een uitgebreid onderzoek uitvoeren naar het Nationaal Park Hoge Kempen, dat men samen met de mijnsites van Zwartberg, Waterschei, Eisden en Winterslag op de Indicatieve Lijst wil laten plaatsen. Om hierover meer informatie te verkrijgen, zullen we een diepte-interview afnemen met een medewerker van het Nationaal Park Hoge Kempen. Op deze manier kunnen we inzicht verschaffen in hoe een dergelijke indiening in zijn werk gaat.

2. Inleiding

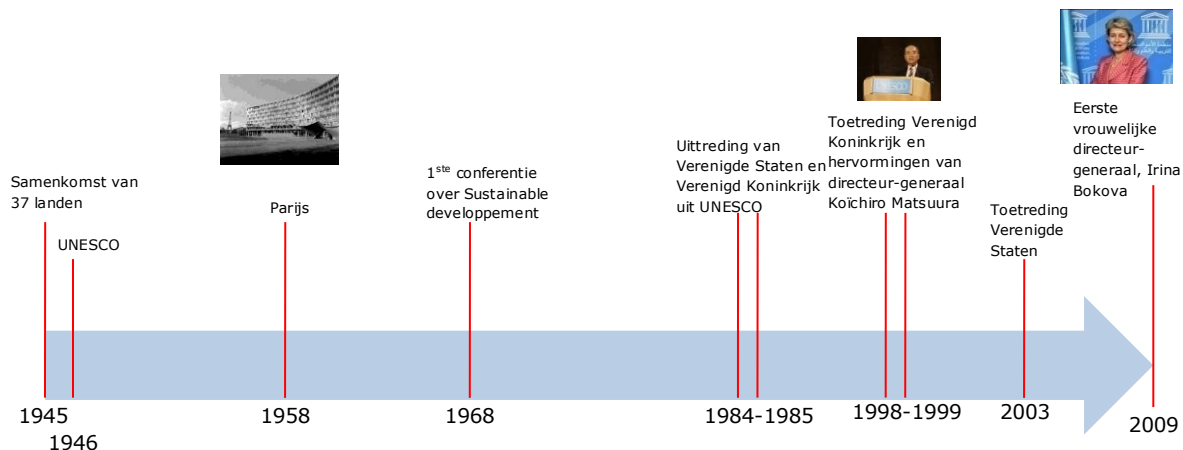
2.1. UNESCO: Algemeen

UNESCO staat voor *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* en is een internationale organisatie van de Verenigde Naties die voor het ondersteunende netwerk zorgt tussen de verschillende leden, culturen en mensen op het gebied van onderwijs, cultuur, wetenschap en communicatie. Op deze manier kunnen de verschillende leden van UNESCO streven naar een wereld van duurzaamheid, gemeenschappelijk respect en armoedebestrijding (*Introducing UNESCO: who we are, UNESCO*)

Vlak na de tweede Wereldoorlog vond er een VN-conferentie plaats in Londen met als doel een nieuwe educatieve en culturele organisatie te stichten. Op 16 november 1945 was er voor het eerst sprake van UNESCO. Een jaar na de oprichting, op 4 november 1946 trad de organisatie voor het eerst in werking door de ondertekening van twintig landen. Op het einde van dat jaar werd de eerste Algemene Conferentie van UNESCO werd gehouden in Parijs. Het hoofdkwartier van UNESCO bevindt zich nog steeds in deze hoofdstad en werd op 3 november 1958 ingehuldigd. Bovendien vindt in 1968 de eerste conferentie over "Sustainable Development" plaats (*The Organisation's history, UNESCO*).

In de jaren '80 trekken twee grootmachten, namelijk het Verenigd Koninkrijk en Verenigde Staten, zich terug uit UNESCO. Het buitenlands beleid van deze twee staten stemde niet overeen met de UNESCO-doelstellingen en er waren problemen met het bestuur van de internationale organisatie. In 1997 treed het Verenigd Koninkrijk weer toe tot UNESCO, mede dankzij grote hervormingen en decentralisering van de activiteiten door de toenmalige directeur-generaal Koïchiro Matsuura. Zes jaar later treed ook de VS weer toe tot UNESCO. In 2009 wordt er voor de eerste keer een vrouwelijke Directeur-Generaal, Irina Bokova uit Bulgarije, verkozen voor UNESCO. Om de vier jaar wordt er een nieuwe Directeur-Generaal verkozen. De historische evolutie van UNESCO wordt door onderstaande tijdslijn verduidelijkt.

Figuur 2.1.1.: Historische evolutie UNESCO

Bron: *The Organisation's history, UNESCO*

In oktober 2009 telt UNESCO 193 lidstaten en zeven geassocieerde leden, zoals de Nederlandse Antillen (*Member States, UNESCO*).

UNESCO kan onderverdeeld worden algemeen vijf grote luiken of programma's waar het zich op toelegt (*Approved programme and budget 2010-2011, UNESCO, 2010*). Uit figuur 2.1.1. blijkt dat meer dan de helft van het totale goedgekeurde budget van UNESCO naar deze programma's zelf gaat. Daarnaast gaat het overige budget naar activiteiten die gerelateerd zijn aan deze programma's zoals de uitvoering ervan. Slechts tien procent van het gehele budget gaat naar activiteiten die niet gerelateerd zijn aan de programma's. Naast dit goedgekeurde budget kan de organisatie ook nog rekenen op bijkomende financiële middelen zoals vrijwillige bijdragen, donaties en fondsen.

Het eerste luik is dat van onderwijs of educatie waarmee men voor een duurzame toekomst wil zorgen. Voor het jaar 2010-2011 ligt de focus op onderwijs in Afrika waarbij er vooral aandacht wordt besteed aan gelijkheid in onderwijs, inheemse bevolking en de meest kwetsbare segmenten van de maatschappij. UNESCO wil de verschillende onderwijsinstellingen verbeteren door scholing van leerkrachten en het aanbieden van de noodzakelijke leerinstrumenten. Uit figuur 2.1.2. blijkt dat de organisatie het grootste deel van het budget voor de programma's aan dit luik zal uitgeven, namelijk 33 procent.

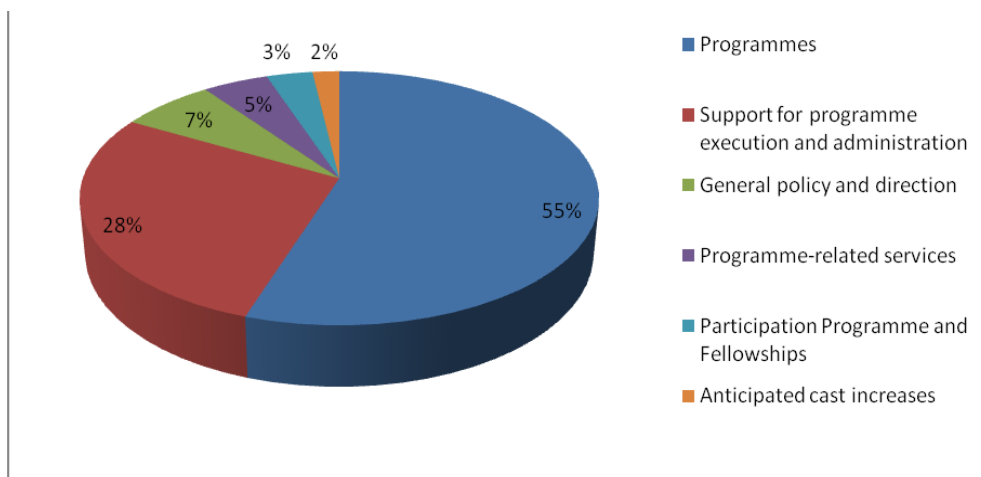
Het tweede luik houdt de natuurwetenschappen in. Hierbij verbinden de leden van UNESCO zich tot het delen van wetenschappelijke en technische kennis, het versterken van wetenschappelijke en technologische onderwijsinstellingen, het gebruik van wetenschap om armoede te bestrijden en het zorgen voor een duurzame ontwikkeling. Een tweede prioriteit binnen dit luik is het globaal beheer van natuurlijke grondstoffen, zoals de waterbeheerprogramma's voor de Arabische landen.

Een derde luik binnen UNESCO is dat van de sociale en menselijke wetenschappen. De lidstaten streven voor de implementatie van menselijke rechten in landen waar dat nog niet het geval is. Ze bestrijden discriminatie onder alle vormen, van discriminatie op basis van een ziekte (HIV), tot discriminatie op basis van religie. Er zijn verschillende programma's samengesteld, waaronder een sociaal transformatieprogramma, die gericht zijn op het tegengaan van de toenemende armoede en emigratie maar die ook instaan voor gelijkheid. Dit luik krijgt maar acht procent van het budget ter beschikking.

Het vierde luik omvat communicatie en informatie. Hier concentreert UNESCO zich op de vrije meningsuiting, het opheffen van censuur in bepaalde landen en het verbeteren van de huidige communicatietechnologieën. Communicatie speelt een belangrijke rol omdat het een gezamenlijk platform vertegenwoordigt waar de verschillende leden met elkaar kunnen samenwerken om te streven naar vrede en verzoening.

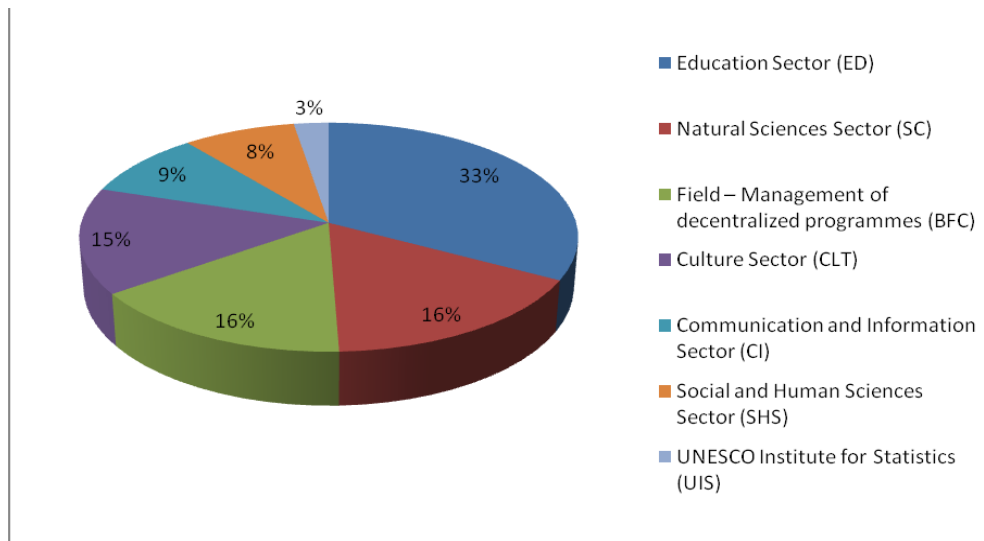
Het vijfde en laatste luik van UNESCO behelst cultuur. Dit luik bevat thema's zoals culturele diversiteit, werelderfgoed, ontastbaar erfgoed, onderwater erfgoed,.... Het is ook nauw verbonden met het aanpakken economische, sociale en milieuproblemen. Wij gaan ons met ons onderzoek concentreren op dit luik, en meer bepaald op Werelderfgoed. Van het budget voor cultuur gaat ongeveer 30 procent naar het erkennen en beschermen van Werelderfgoed. Hier komen we later nog op terug.

Figuur 2.1.2.: Aandeel van de activiteiten van UNESCO van het totale financiële budget

Bron: *Approved Programme and Budget 2010-2011 (UNESCO), 2010*

Figuur 2.1.3.: Aandeel van de verschillende UNESCO-programma's en programmagerelateerde diensten van het programmabudget

Bron: *Approved Programme and Budget 2010-2011 (UNESCO), 2010*

2.2. UNESCO Werelderfgoed

Een thema onder het luik cultuur is *World Heritage* of Werelderfgoed. Het *World Heritage Centre*, opgericht in 1992, is het steunpunt binnen UNESCO dat zich bezighoudt met de materies rond Werelderfgoed (*World Heritage Centre, UNESCO*). Werelderfgoed wordt beschouwd als uniek en onvervangbaar en kan zowel cultureel als natuurlijk zijn. Het houdt geografische plaatsen of kenmerken van onschatbare waarde in van een bepaald land of een bepaalde streek. UNESCO bevordert de identificatie, de bescherming en het behoud van deze unieke plaatsen en monumenten. Werelderfgoed dat beschermd wordt door UNESCO komt op de zogenaamde Werelderfgoedlijst te staan. Dergelijke lijst stelt UNESCO in staat om de wereldwijde culturele en natuurlijke erfgoedsites te beschermen (*UNESCO Werelderfgoed: De complete gids, 2009*)

Deze belangrijke taak van UNESCO werd vastgelegd in de *World Heritage Convention* op 16 november 1972 en het werd door twintig landen ondertekend. Het verdrag trad uiteindelijk op 17 december 1975 in werking (*The Organisation's history, UNESCO*). De Werelderfgoedcommissie, die bestaat uit vertegenwoordigers van 21 van de lidstaten, is verantwoordelijk voor de implementatie van deze overeenkomst (*The World Heritage Committee, UNESCO*). De conventie houdt onder andere de verscheidene criteria in die moeten voldaan zijn vooraleer een inschrijving op de Werelderfgoedlijst overwogen kan worden.

Sinds juni 2010 hebben 187 lidstaten de *World Heritage Convention* ondertekend. Van deze 187 lidstaten zijn er 151 die op de Werelderfgoedlijst zijn ingeschreven. De Werelderfgoedlijst bevat op dit moment 911 erfgoedsites waarvan 704 culturele, 180 natuurlijke en 27 gemengde sites (*World Heritage List, UNESCO*).

Naast de gebruikelijke Werelderfgoedlijst bestaan er ook een Voorlopige Lijst en een Lijst van Bedreigd Werelderfgoed. De Voorlopige Lijst of *Tentative List* bevat de erfgoedsites waarvan de lidstaten een nominatie wensen in de toekomst voor de Werelderfgoedlijst. Alleen de lidstaten die de *World Heritage Convention* hebben ondertekend, kunnen een dergelijke nominatie indienen. Hiervan hebben er 166 een Voorlopige Lijst voorgelegd (*Tentative Lists, UNESCO*). De Lijst van Bedreigd Werelderfgoed of *World Heritage in Danger* bevat erfgoedsites die door bepaalde gevaren, zoals vervuiling en beschadiging, hun onschatbare waarde kunnen verliezen. De Werelderfgoedcommissie heeft de bevoegdheid om bedreigde erfgoedsites op deze lijst in te schrijven. De Lijst van Bedreigd Werelderfgoed omvat 34 sites waar dus actie vereist is (*List of World Heritage in Danger, UNESCO*).

2.3. België en Werelderfgoed

België werd snel na de oprichting van UNESCO lid van de organisatie en ondertekende op 24 juli 1996 de *World Heritage Convention*. Momenteel zijn er tien Belgische monumenten ingeschreven op de Werelderfgoedlijst. Deze behoren allen tot het culturele erfgoed (*Belgium, UNESCO*). Verder volgt er een lijst van de tien erfgoedsites met telkens een korte omschrijving.

2.3.1. Vlaamse Begijnhoven

Begijnhoven zijn gesloten gemeenschappen bestaande uit huizen, werkplaatsen, kerken, voldoende open en groene ruimten waar de zogenaamde 'begijnen' leefden in de middeleeuwen. De 'begijnen' waren vrouwen die hun leven aan God gewijd hebben (*UNESCO Werelderfgoed: De complete gids, 2009*). Deze gebouwen worden gekenmerkt door hun uiterst specifieke architectuur. Sinds 1998 behoren er dertien Vlaamse Begijnhoven tot het Werelderfgoed, waarvan twee in de provincie Limburg. De twee Limburgse begijnhoven bevinden zich in Tongeren en Sint-Truiden.

2.3.2. Belforten van België en Frankrijk

Naast de begijnhoven van Vlaanderen zijn ook een aantal belforten van België beschermd door het UNESCO. Deze belforten werden gebouwd tussen de elfde en de zeventiende eeuw en stonden als symbool voor de burgerlijke onafhankelijkheid. In 1999 werden er aanvankelijk 26 Vlaamse en 6 Waalse opgenomen als Werelderfgoed. Het Waalse belfort van Gembloers werd hier in 2005 aan toegevoegd (*World Heritage List, UNESCO, 2010*). De lijst van belforten in België en Frankrijk bestaat in het totaal uit 56 belforten, waarvan dus 33 in België. De bekendste belforten zijn die van Brugge, Gent, Ieper en Kortrijk.

2.3.3. Grote Markt van Brussel

Dit grote plein in het centrum van Brussel met al zijn prachtige gebouwen is een mengeling van verschillende architecturale stijlen. Het plein dateert van het einde van de zeventiende eeuw maar was al vanaf de elfde eeuw het centrum van de stad. (*World Heritage List, UNESCO, 2010*) De Grote Markt wordt sinds 1998 beschouwd als Werelderfgoed en de dag van vandaag wordt het plein gebruikt voor grote evenementen zoals concerten of andere feestelijkheden. Op de markt zelf kunnen er enkel nog bloemen gekocht worden wat deze markt dan weer uniek en bijzonder maakt.

2.3.4. Scheepsliften op het Centrumkanaal

De vier hydraulische scheepsliften op het Centrumkanaal nabij La Louvière zijn een uniek symbool geworden van de industriële kunde van de negentiende eeuw. Deze liften zijn de enige liften van de acht die initieel gebouwd werden die nog in hun oorspronkelijke staat functioneren (*UNESCO Werelderfgoed: De complete gids, 2009*). De liften maken sinds 1998 deel uit van de Werelderfgoedlijst. Tegenwoordig worden de scheepsliften eerder gebruikt voor pleziervaarten dan voor goederentransport.

2.3.5. Historisch Centrum van Brugge

Het Historisch Centrum van Brugge wordt sinds 2000 beschermd door UNESCO en is sindsdien vaak in de media gekomen. Er zouden aanpassingen en vernieuwingen aangebracht zijn die het historisch karakter, de reden waarom het beschermd is, zouden kunnen aantasten (*Het Nieuwsblad, 2010*). Er werden zelfs vertegenwoordigers van UNESCO naar de stad gestuurd. Het

Historisch Centrum van Brugge staat bekend om zijn waterwegen en prachtige huizen met trapgevels.

2.3.6. Herenhuizen van Victor Horta

Victor Horta was een Belgische architect die leefde in de negentiende en twintigste eeuw en was één van de grondleggers van de Art Nouveau of de 'Jugendstil' (*UNESCO Werelderfgoed: De complete gids*, 2009). De woning en het atelier van Horta in Brussel maken samen met nog drie hotels sinds 2000 deel uit van de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Binnenin de voormalige woning van Horta bevindt zich het Hortamuseum. De gebouwen zijn vooral bekend om hun schitterende trappenhuisen.

2.3.7. Neolithische Vuursteenmijnen in Spiennes (Bergen)

De Neolithische vuursteenmijnen zijn een verzameling vuursteenmijnen uit de Jonge Steentijd of het Neolithicum die sinds 2000 tot de Werelderfgoedlijst van UNESCO behoren. Ze maken deel uit van de grootste en oudste vuursteenmijnen van Europa en liggen ongeveer acht tot elf meter diep. Deze mijnen zijn vooral bijzonder omwille van de verschillende technieken die in het verleden werden gebruikt om gereedschap te maken (*World Heritage List, UNESCO, 2010*).

2.3.8. Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik

Deze kerk met vijf klokkentorens is gebouwd in de twaalfde eeuw in Romaanse stijl en is één van de grootste en belangrijkste kerken in België. Het werk "De bevrijding van de geesten uit het vagevuur" van Peter Paul Rubens is slechts één van de meesterwerken die men er kan aanschouwen (*UNESCO Werelderfgoed: De complete gids*, 2010). Na een windhoos in 1999 heeft de kathedraal grote materiële schade geleden. De restauratiewerken hebben echter archeologische opgravingen en ontdekkingen mogelijk gemaakt waardoor de kathedraal sinds 2000 op de Werelderfgoedlijst staat.

2.3.9. Plantin-Moretusmuseum in Antwerpen

Het Plantin-Moretusmuseum is een voormalige drukkerij die in de zestiende eeuw opgericht is door Christoffel Plantijn en na zijn dood is overgenomen door schoonzoon Jan Moretus (*World Heritage List, UNESCO, 2010*). Het museum is sinds 2005 door UNESCO beschermd en is vooral bekend om

het Prentenkabinet, dat een verzameling van prenten en tekeningen van Antwerpse meesters inhoudt.

2.3.10. Stocletpaleis in Brussel

Het Stocletpaleis is een villa ontworpen door de Oostenrijkse architect Josef Hoffmann in opdracht van Adolphe Stoclet. De villa werd gebouwd tussen 1905 en 1911 en de buitenzijde is bekleed met marmer. Het Stocletpaleis staat sinds 2009 op de Werelderfgoedlijst en is voorlopig ook het laatst toegevoegde monument van België. De villa is echter nog steeds privébezit waardoor het niet toegankelijk is voor publiek.

Naast deze tien beschermde erfgoedsites, zijn er ook een heel aantal Belgische monumenten en plaatsen opgenomen op de Voorlopige Lijst (*Tentative List, UNESCO*):

- De overdekte galerijen van Brussel / De Sint-Hubertusgalerij (8/4/2008)
- Het architecturale oeuvre van Henry Van de Velde (8/4/2008)
- Het Justitiepaleis van Brussel (8/4/2008)
- De Hoge Venen (8/4/2008)
- Het weggedeelte tussen Bavay en Tongeren van de Romeinse steenweg Boulogne-Keulen op het Waalse grondgebied (8/4/2008)
- Gebouwen die te maken hebben met warme bronnen en kuren in Spa: van de mondaine kuur tot prestigevakantieoord (8/4/2008)
- Het Prinsbisschoppelijk Paleis van Luik (8/4/2008)
- Het slagveld van Waterloo, het einde van het epos van Napoleon (8/4/2008)
- De belangrijkste mijnplaatsen van Wallonië (8/4/2008)
- Het panorama van de Slag bij Waterloo (8/4/2008)
- De citadels langs de Maas (8/4/2008)
- De historische middeleeuwse kern van Gent en de twee abdijen die aan de oorsprong ervan liggen (2/4/2002)
- De Westhoek: de monumenten van de Eerste Wereldoorlog (2/4/2002)
- Leuven: de universitaire gebouwen, een erfenis van zes eeuwen in de historische kern (2/4/2002)
- Maison Guiette, Populierenlaan 32, Antwerpen (4/4/2005)
- Antwerpen: de historische kern (2/4/2002)

3. Toeristische en overheidsinstellingen

In België zijn er een heel aantal overheidsinstellingen en andere instanties die kunnen bijdragen aan de promotie en bescherming van de erfgoedsites. Een uiteindelijke indiening bij UNESCO gebeurt op federaal niveau waarbij het initiatief meestal van de gemeenschappen, die elk bevoegd zijn voor hun eigen grondgebied, komt. Volgens Prof. Dr. Draye komen de voorstellen aan de gemeenschappen niet van de lokale overheden maar vooral van de toeristische instanties. De lokale overheden zouden op hun beurt dan wel weer kunnen zorgen voor de publiciteit van hun erfgoedsite. Er is volgens Prof. Dr. Draye weinig samenwerking tussen het Vlaamse en het Waalse gewest wat betreft erfgoedsites. Een voorbeeld hiervan is de indiening van de Romeinse heirbaan door de Walen dat sinds 2008 op de Voorlopige Lijst staat. De Walen wilden deze oude Romeinse snelwegen enkel beschermen tot aan de grens met Vlaanderen (*Le tronçon Bavay-Tongres de la chaussée romaine Boulogne-Cologne situe sur le territoire de la Région wallonne, UNESCO*). Voor bepaalde erfgoedsites, die zowel in beide gemeenschappen gelegen zijn, is het belangrijk om samen te werken en over de grenzen heen te kijken.

We hebben een onderzoek uitgevoerd naar een aantal algemene toeristische en overheidsinstanties. Onder deze instellingen horen de Vlaamse UNESCO Commissie, la Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO, Toerisme Vlaanderen, Toerisme Limburg, UNESCO Vlaanderen, OPT (Toerisme Wallonië en Brussel) en ICOMOS. Een voorbeeld van de vragenlijst aan deze instanties kan u terugvinden in bijlage 5. Verder wordt elk van deze instellingen van naderbij besproken.

3.1. Vlaamse UNESCO Commissie

UNESCO heeft een systeem van nationale commissies uitgewerkt voor de lidstaten. Het zijn deze commissies waarmee UNESCO regelmatig communiceert met betrekking tot specifieke programma's. De taak van een dergelijke commissie bestaat uit het op de hoogte brengen van de populatie en de gehele gemeenschap over de werking van UNESCO. Daarnaast hebben de nationale commissies eveneens een adviserende rol ten aanzien van de federale regering (*Wat is een Nationale UNESCO Commissie?*, 2010).

De Belgische Nationale Commissie voor UNESCO werd opgericht in 1948. Volgens Emmanuelle De Foy van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, heeft deze commissie nu weinig bevoegdheden. De nationale commissie van België is later opgedeeld in twee onafhankelijke commissies waarvan één voor de Vlaamse gemeenschap en één voor de Franse en Duitstalige gemeenschap. In België worden veel materies verdeeld over de gewesten of de gemeenschappen. Cultuur is een aangelegenheid

waarvoor de gemeenschappen verantwoordelijk zijn. Dit verklaart waarom de Belgische Nationale Commissie opgedeeld is in twee instellingen.

De Vlaamse UNESCO Commissie (VUC) is voor het eerst officieel in werking getreden op 17 mei 2004 met behulp van voormalig Minister van Buitenlands Beleid Patricia Ceysens. Deze instelling heeft als hoofddoelstelling de samenwerking tussen Vlaanderen en de UNESCO te verbeteren (*Officiële installatie Vlaamse UNESCO Commissie*, 2004).

Uit het interview met Jan De Bisschop, algemeen secretaris van de Vlaamse UNESCO Commissie, blijkt dat deze instelling vooral een adviserende rol heeft. De Commissie zou wel bepaalde voorstellen kunnen doen of bepaalde initiatieven kunnen ondersteunen maar de uiteindelijke beslissing ligt bij de federale overheid. Wel wordt er advies verschaft aan de bevoegde minister. Daarnaast is de VUC de tussenpersoon voor Vlaanderen bij een aanvraag voor het gebruik van het officiële label van UNESCO door de erfgoedsite. Dergelijke aanvraag, waarbij de Commissie een advies toevoegt, moet gericht zijn naar UNESCO of het Werelderfgoedcentrum. De instantie heeft dus geen enkele formele rol bij de indiening van een erfgoedsite bij UNESCO. Met betrekking tot de promotie van erfgoedsites worden er ook slechts vanaf dit jaar specifieke inspanningen gedaan, die opgenomen zijn in het werkprogramma 2011-2013. Uit het interview bleek dat de instantie zelf niet zorgt voor het op de hoogte brengen van de bevolking, maar dat dit een taak is van het lokale bestuur via de bevoegde federale minister.

De Vlaamse UNESCO Commissie werkt nauw samen met het Vlaamse gewest. Dit gebeurt via vertegenwoordiging van administratie in de Commissie en via dossiergebonden en andere contacten met departementen en agentschappen zoals *Ruimte en Erfgoed voor Werelderfgoed*. Verder werkt de Commissie ook samen met de FOD Buitenlandse Zaken en met de Belgische vertegenwoordiging in Parijs. Met de andere gemeenschappen gebeurt dit via de Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO. Bovendien is de voorzitter van de VUC president van het Groot Begijnhof van Leuven dat staat ingeschreven op de Werelderfgoedlijst.

3.2. Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO

De Commissie voor de Franse Gemeenschap en Duitstalige Gemeenschap voor UNESCO is opgericht op 27 maart 2006. Deze commissie verenigt de Franse gemeenschap, de Waalse regio, de Duitstalige gemeenschap en het College van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of Commission communautaire française (COCOF) (*L'UNESCO, Organisation des Nations Unies pour l'Education, la science et la culture*, 2008). Deze laatste instelling staat in voor de instellingen van het Brusselse Gewest die tot de Franse Gemeenschap behoren (*Opdrachten en bevoegdheden*, COCOF). We kunnen veronderstellen dat de Commissie dezelfde taken heeft als de Vlaamse UNESCO Commissie, maar op een ander grondgebied. De adviezen en beraadslagingen van beide commissies worden voorgelegd aan de nationale

commissie, die officieel nog steeds bestaat. UNESCO aanvaardt immers enkel één nationale commissie per lidstaat (*Informatiebrochure Vlaanderen en UNESCO, 2007*).

3.3. Toerisme Vlaanderen

Toerisme Vlaanderen werd oorspronkelijk als Vlaamse openbare instelling op 29 mei 1984 opgericht met als benaming: het Vlaams Commissariaat-generaal voor Toerisme (VCGT). Op 22 december 1995 werd deze instelling hervormd tot Toerisme Vlaanderen. Het is officieel als een *Intern Verzelfstandigd Agentschap* met rechtspersoonlijkheid van de Vlaamse gemeenschap in werking getreden op 29 april 2004 (*Oprichting, Toerisme Vlaanderen*). De huidige instantie draagt bij tot het toerisme in en naar Vlaanderen en tot het Vlaamse toeristische aanbod.

Volgens Katrien Van Ginderachter van Toerisme Vlaanderen speelt de instelling geen enkele rol bij een indiening van een erfgoed site bij de federale overheid. Toerisme Vlaanderen staat voornamelijk in voor de promotie van de toeristische trekpleisters in Vlaanderen naar de toeristen toe. Dit betekent dus dat de instelling eveneens geen rol speelt in de publiciteit naar de bevolking toe. De hoofddoelstelling van Toerisme Vlaanderen is de marketing gericht op de toeristen, zowel de binnenlandse als de buitenlandse. Bij de promotie voor de binnenlandse toeristen wordt vooral een beroep gedaan op de Vlaanderen Vakantielandbrochure. Naar het buitenland toe richt men zich primair op de buurlanden en in het bijzonder op Nederland, Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk. Dit zijn de belangrijkste landen waar de buitenlandse toeristen vandaan komen. Om in het buitenland promotie te maken, heeft Toerisme Vlaanderen een kantorennetwerk opgericht. Dit wil zeggen dat er in de belangrijkste herkomstlanden van de toeristen buitenlandkantoren van Toerisme Vlaanderen zijn opgericht. Ook voert de instantie grootse reclamecampagnes in de desbetreffende landen. De Vlaamse trekpleisters worden hierin als 'unique selling product' naar voren gebracht (*Marktstrategische uitgangspunten voor de buitenlandpromotie van Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen, 2008*).

Er wordt door Toerisme Vlaanderen altijd duidelijk vermeld als het om een UNESCO Werelderfgoed gaat. Op de website van de instelling wordt er zelfs een link weergegeven die verwijst naar de website van UNESCO. Ook in het marketingplan voor de promotie van Vlaanderen in het buitenland wordt er uitdrukkelijk verwezen naar de Werelderfgoedlijst (*Marktstrategische uitgangspunten voor de buitenlandpromotie van Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen, 2008*). Toerisme Vlaanderen werkt met betrekking tot de binnenlandpromotie hoofdzakelijk samen met de provincies.

3.4. Toerisme Limburg

Toerisme Limburg is een vzw en zorgt voor de promotie van alle Limburgse toeristische producten. Deze promotie is vooral gericht naar de binnenlandse toeristen en toeristen die net over de grens met Limburg wonen (*Strategisch Toeristisch Actieplan 2007-2012: samenvatting, Toerisme Limburg vzw, 2007*). Toerisme Limburg stelt hiervoor een strategisch toeristisch actieplan op waarna dit plan wordt onderverdeeld en aangepast naar elke regio. Deze regio's zijn Haspengouw, de Limburgse Kempen, de Voerstreek, het Maasland en Hasselt. Elke regio heeft dus een regionaal actieplan. Voor Hasselt bestaat er momenteel geen afzonderlijk actieplan omdat men eerst de grenzen van de zone moet vastleggen.

Volgens Irene Koren, Manager Strategie en Marktonderzoek van Toerisme Limburg, ligt het initiatief tot indiening van een erfgoedsite niet bij Toerisme Limburg. De instelling steunt uiteraard dergelijke indiening maar het initiatief komt van de lokale overheden of van de gemeenschappen. Toerisme Limburg zou er later wel bij betrokken kunnen worden voor eventueel advies en promotie.

Voorlopig staan de beschermde erfgoedsites in Limburg, de begijnhoven van Tongeren en Sint-Truiden, zonder hun UNESCO-status in de diverse brochures van Toerisme Limburg. Op de website van de instelling wordt er wel kort naar verwezen. Toerisme Limburg besteedt er geen extra aandacht aan. Voor Irene Koren persoonlijk is een UNESCO-status wel belangrijk als ze naar het buitenland gaat. In Limburg zijn het voornamelijk de binnenlandse toeristen die de streek bezoeken. Men is zich in Limburg ook echter niet bewust van de erfgoedsites die zich er bevinden. Limburg is dan ook nog een jonge provincie op het vlak van toerisme. Toerisme Limburg is er zich wel van bewust dat een UNESCO-status wel de moeite waard is en het meer toeristen zou kunnen aantrekken.

Toerisme Limburg werkt samen met verscheidene andere instanties. Ze werkt vooral samen met de lokale overheden en gemeentes wat betreft promotie en productontwikkeling. De instelling werkt ook samen met verschillende instanties over diverse Europese landen aan Europese projecten. Daarnaast is er nog een nauwe samenwerking met Toerisme Vlaanderen met betrekking tot marketing, communicatie en productontwikkeling. Tot slot voeren verschillende instanties een onderzoek uit naar een mogelijke indiening van het Nationaal Park Hoge Kempen. Vermits dit park in Limburg gelegen is, zal Toerisme Limburg hier ook een rol in gaan spelen. Momenteel is Toerisme Limburg hier echter nog niet actief bij betrokken, hoewel dit in de toekomst zal veranderen. De instantie zal niet betrokken worden bij de indiening maar zal later eventueel wel advies verlenen en betrokken worden bij de promotie.

3.5. UNESCO Vlaanderen

UNESCO Vlaanderen of het UNESCO Platform Vlaanderen vzw is een niet-gouvernementele organisatie die opgericht is in 1999 en gelegen is in Koksijde. In de *Operational Guidelines* wordt in artikel 64 immers aanbevolen om vrijwillige organisaties op te richten om de nationale en lokale overheden te ondersteunen (Zie bijlage 2) (*Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage*). Deze instelling draagt voornamelijk bij tot het op de hoogte brengen van de Vlaamse gemeenschap over de werking van UNESCO. UNESCO Vlaanderen is dus een private vereniging en krijgt subsidies van de Vlaamse overheid. De instantie publiceert om de drie maanden een tijdschrift uit: *UNESCO info*. Naast dit permanente tijdschrift, stelt UNESCO Vlaanderen bovendien bijkomende informatie ter beschikking via brochures, specifieke themanummers en cd-roms. UNESCO Vlaanderen werkt zeer nauw samen met de Vlaamse UNESCO Commissie met betrekking tot communicatie. De voorzitter van het UNESCO Platform Vlaanderen, Jean-Pierre Dehouck, heeft zelfs een lidmaatschap in de Vlaamse UNESCO Commissie (*Informatiebrochure Vlaanderen en UNESCO, 2007*). Bovendien staat UNESCO Vlaanderen vanwege de Vlaamse UNESCO Commissie in voor het coördineren van het Vlaamse netwerk van met UNESCO geassocieerde onderwijsinstellingen (UNESCO ASPnet) (*Over ons, UNESCO Platform Vlaanderen vzw*). Er is geen bewijs dat er een tegenhanger van deze vereniging bestaat in Wallonië en Brussel.

3.6. Office de Promotion du Tourisme (OPT)

De OPT is verantwoordelijk voor het in de kijker zetten van de toeristische attracties in Wallonië en Brussel. We kunnen dus stellen dat deze instelling de Waalse tegenhanger is van Toerisme Vlaanderen. Op de website van de instelling is er een volledige pagina gewijd aan UNESCO Werelderfgoed en de 'UNESCO-ontdekkingen' die zich in Wallonië en Brussel bevinden (*UNESCO Werelderfgoed, OPT*). Op 26 maart 2007 is de OPT een vzw geworden (*Vademecum OPT, OPT*). De instantie werkt officieel samen met het Waalse Gewest en het College van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (*Samenwerkingsakkoord tussen het Waalse gewest en het College van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, OPT, 2006*).

3.7. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)

ICOMOS is een internationale niet-gouvernementele organisatie die opgericht werd in 1965 en waarvan de hoofdzetel zich in Parijs bevindt. Het *International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites* of het Charter van Venetië ligt aan de basis van de stichting van ICOMOS. Het is een vereniging van verscheidene experts over de hele wereld: archeologen, historici, architecten en vele anderen. ICOMOS is bevoegd voor het behoud en de bescherming van culturele monumenten en landschappen. Hierdoor is het een formele adviseur van UNESCO wat betreft de opvolging van de Werelderfgoedconventie en inschrijvingen op de Werelderfgoedlijst. ICOMOS zal dus een bepaalde inspraak hebben bij een indiening van een erfgoedsite als UNESCO Werelderfgoed. Het zal echter meer gaan om een adviserende rol (*Welkom, ICOMOS België*).

ICOMOS heeft net als UNESCO zelf een systeem van nationale commissies uitgewerkt voor de lidstaten van UNESCO. Momenteel telt ICOMOS ongeveer 120 nationale commissies. Zo staat iedere lidstaat in voor het behoud en de bescherming van de eigen erfgoedsites. Een dergelijke nationale commissie biedt een gespreksplatform voor individuen of vertegenwoordigers van instituties om informatie uit te wisselen of te discussiëren over bepaalde handelingen (*ICOMOS National Committees*).

Voor ons land is ICOMOS België de nationale commissie. Deze commissie is eveneens in 1965 opgericht met behulp van Raymond Lemaire, één van de medeauteurs van het Charter van Venetië. Het is een instelling die andere private en publieke instellingen en individuen met elkaar in contact brengt. Sinds 1978 bestaan er twee departementen: het Franstalige ICOMOS Wallonie-Bruxelles en het Nederlandstalige ICOMOS Vlaanderen-Brussel. Cultuur is namelijk een gemeenschapsgebonden materie, zoals eerder vermeld. In 1995 wordt ICOMOS België een officiële vereniging, bestaande uit twee vzw's. De samenwerking tussen beide vzw's wordt vanaf dan verzegeld door een formele overeenkomst (*Welkom, ICOMOS België*).

4. Gevalstudie

Zoals reeds vermeld, staan er tien Belgische erfgoedsites ingeschreven op de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Deze tien monumenten bevatten twee groepsinschrijvingen, namelijk de *Vlaamse Begijnhoven* en de *Belforten van België en Frankrijk*. Een opsomming van deze tien Belgische Werelderfgoedsites kan u terugvinden in het tweede hoofdstuk. Omdat het onmogelijk was om naar al deze Belgische erfgoedsites een uitgebreid onderzoek te doen, hebben we onze gevalstudie beperkt tot vijf erfgoedsites in vijf verschillende steden. De vijf Belgische Werelderfgoedsites die deel uitmaken van ons onderzoek zijn: het Historisch Centrum van Brugge, het Belfort van Gent, de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik en de Begijnhoven van Tongeren en Sint-Truiden. Elk van deze vijf erfgoedsites zijn tussen 1998 en 2000 erkend als Werelderfgoed door UNESCO. Bovendien hebben ze allen minstens selectiecriteria II en IV gemeenschappelijk. Deze selectiecriteria worden opgesomd in bijlage 1. Enkel de Grote Markt van Brussel en de Herenhuizen van de architect Victor Horta (Brussel) vallen ook onder deze twee criteria, maar zijn buiten het onderzoek gevallen wegens tijdsgebrek.

Brugge, Gent en Doornik zijn Europese culturele grootsteden en bezitten een waaier aan bezienswaardigheden en toeristische attracties. Deze steden hebben ook meer dan één erfgoedsite op de Werelderfgoedlijst staan. Het Belfort van Gent is bovendien het bekendste van België. De Begijnhoven van Tongeren en Sint-Truiden daarentegen zijn voor ons interessant om te onderzoeken, vermits ze in onze provincie gelegen zijn. Beide steden hebben ook een belfort dat op de Werelderfgoedlijst staat ingeschreven onder de groepsinschrijving *Belforten in België en Frankrijk*.

4.1. Het Historisch Centrum van Brugge

Brugge is de hoofdstad van de provincie West-Vlaanderen. De stad is een toeristische trekpleister voor zowel Europese als internationale bezoekers. Brugge wordt ook wel eens het 'Venetië van het noorden' genoemd vanwege de waterwegen die in de stad lopen. Brugge werd in 1973 nationaal erkend als toeristisch centrum door de Minister van Werk (*FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg*). Het Historisch Centrum van Brugge staat sinds 2000 ingeschreven op de Werelderfgoedlijst van UNESCO (*Historic Centre of Brugge, UNESCO*). Volgens de laatste cijfers van de FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie woonden er in 2010 116.741 mensen in Brugge. De rode lijn op onderstaande kaart geeft het beschermd gebied weer. Het Begijnhof en het Belfort van Brugge zijn eveneens afzonderlijk beschermd door UNESCO (*World Heritage List, UNESCO*). Het Begijnhof wordt op figuur 4.1.1. aangeduid met de rechthoek met het kruis. De rode driehoek geeft de plaats van het Belfort aan.

Figuur 4.1.1.: Situering Historisch Centrum van Brugge

Bron: Google Maps

Het Historisch Centrum van Brugge is rijk aan erfgoedsites. Zowel de binnenstad als het Belfort en het Begijnhof hebben de Werelderfgoedstatus verkregen. Verder volgt een korte beschrijving van elk van de drie erfgoedsites.

De oudste documenten die teruggevonden zijn over Brugge dateren van de negende eeuw. Daarin wordt verwezen naar de bouw van de huidige Burg, die tot de oudste kern van de stad behoort. In de dertiende eeuw is men begonnen met de stadsomwalling, die men tot op de dag van vandaag nog altijd kan waarnemen. Daarna groeide Brugge uit tot het centrum van de Europese handel. Die groei duurde tot de zestiende eeuw, waarna Brugge zijn plaats heeft moeten afstaan aan Antwerpen. In de negentiende eeuw kende Brugge een absoluut dieptepunt in haar economie. Er was amper sprake van industrialisering in Brugge en de stad bleef achter. Daardoor kwamen echter veel Engelse toeristen de stad bezoeken voor haar eigenheid en romantiek (HEIRMAN, 2003). Brugge heeft zich na de negentiende eeuw echt ontplooid als toeristische stad en kreeg in 2002 de titel van Culturele Hoofdstad van Europa.

Het Begijnhof in Brugge dateert van de twaalfde eeuw. Toen bevond het Begijnhof zich nog buiten de stadsomwalling. Het Begijnhof werd gevestigd op een gebied dat bekend stond als 'Wingarde', wat geassocieerd werd met de druiventeelt. Het Begijnhof werd toen dan ook het Begijnhof 'Ten Wijngaerde' genoemd. Een bewijs hiervan vinden we terug bij het gotische Mariabeeld, waarbij Maria een druiventros in haar handen draagt. In de veertiende eeuw werd het Begijnhof volledig omwijd, waardoor het een gesloten gemeenschap werd. Typisch aan dit Begijnhof is de uitzonderlijke binnenkoer. Het geeft een groot contrast weer tussen het groen van het gras, de gele bloemen die er groeien, de rijzige bomen en de omringende witte huizenrijen. In 1939 werd de kerk en het gebouwencomplex voor het eerst beschermd als monument. Het monument had namelijk een grote artistieke, archeologische en historische waarde. In 1990 werd de kerk in zijn geheel gerestaureerd (HEIRMAN en VAN AERSCHOT, 2000). Het Begijnhof bevindt zich aan rivier de Reie. De Beeldenstorm die plaatsvond in 1566 bracht het Begijnhof enkel onrechtstreekse schade aan. De begijnen werden uit hun huizen gezet en de kerk werd in brand gestoken. In 1609 werd de kerk terug heropgebouwd. Tot op de dag van vandaag wordt het Begijnhof nog steeds bewoond door de benedictinessen. Het Begijnhof in Brugge wordt gezien als een prototype, maar men moet met deze uitspraak voorzichtig zijn. Er blijft namelijk, met uitzondering van de kerk, niets meer over van de oudste bebouwing. Maar dankzij de vele restauraties is en blijft het Begijnhof een uniek monument. De omgeving waarin het Begijnhof zich bevindt, is ook zeer speciaal. Het minnewater waaraan het Begijnhof gelegen is, wordt wel eens de meest romantische plek van Brugge genoemd (HEIRMAN, 2001). Dit alles maakt het Begijnhof van Brugge zo speciaal en bijzonder.

Het Belfort van Brugge symboliseert de autonomie van de Bruggelingen. Het is gebouwd in de dertiende eeuw en deed toen dienst als schatkamer en opslagruimte van goederen. Op dat moment bestond het Belfort nog uit een houten constructie. In 1280 werd een gedeelte van het Belfort verwoest door een brand. Enkel de fundamenten waren van steen en daarop heeft men dan opnieuw verder gebouwd. De heropbouw en herstellingen vonden plaats tussen 1345 en 1346. De hallen deden destijds dienst als verkoopruimtes. Tijdens de herstellingen verhoogde men eveneens de toren. In 1389 werd het Belfort geteisterd door een zware storm en werd het achteraf aangepast en verstevigd. In het midden van de vijftiende eeuw kreeg het Belfort haar eerste uurwerk. Van 1482 tot 1486 werd de toren nogmaals verhoogd, maar door een brand in 1493

werd de toren opnieuw verwoest. Men wou de toren kost wat kost zo hoog mogelijk maken omdat de stad zo met haar grootsheid wou uitpakken. In de zestiende eeuw werden er meer versieringen aangebracht en voerde men ook een aantal verstevigingswerken uit. In de zeventiende eeuw kreeg het Belfort haar beiaard. In 1741 werd de toren wederom gedeeltelijk verwoest door een blikseminslag. Van 1964 tot 1975 vond een gehele restauratie van het Belfort plaats. Momenteel is het Belfort een symbool van burgerlijke vrijheid en is het een toeristische trekpleister geworden. De hoogte van het Belfort bedraagt inmiddels 83 meter (HEIRMAN, 2003).

Om erkend te kunnen worden als Werelderfgoed door UNESCO, moet een erfgoedsite aan minstens één van de tien vooropgestelde selectiecriteria van de organisatie voldoen (*The Criteria for Selection, UNESCO*). Het Historisch Centrum van Brugge voldoet aan drie van deze criteria (*Report of the 24th Session of the Committee, UNESCO, 2000*):

Criterion II: het erfgoed moet een belangrijke uitwisseling zijn van menselijke waarden, over een tijdspanne of binnen een cultureel gebied van de wereld, waar ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stadsontwikkeling of landschapsontwerp hebben plaatsgevonden.

De binnenstad van Brugge is het bewijs van belangrijke uitwisselingen van architecturale invloeden alsook van ontwikkelingen in de middeleeuwse kunst. Hierdoor werd het Historisch Centrum van de stad de bakermat van de school van de Vlaamse Primitieven.

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

Het Historisch Centrum is hier een uitstekend voorbeeld van. Het behelst een opmerkelijke architecturale kunde, dat in de middeleeuwen verschillende fases in het commerciële en culturele leven in Europa innam.

Criterion VI: het erfgoed moet rechtstreeks geassocieerd kunnen worden met gebeurtenissen of levende tradities, ideeën, overtuigingen, artistieke en literaire werken van een uitzonderlijke universele waarde.

Het Historisch Centrum van Brugge is de bakermat van de Vlaamse Primitieven. De binnenstad is bovendien het centrum voor de bescherming en ontwikkeling van schilderkunsten van kunstenaars als Jan van Eyck en Hans Memling.

In 2006 stond Brugge op de dertiende plaats van de 94 sites in de rangschikking van het natuurtijdschrift *National Geographic (World Heritage Destinations Rated: The List, by Score, National Geographic, 2006)*. Daarmee deed de stad het beter dan andere grote Europese steden zoals Venetië, Firenze en Praag. De fjorden in het westen van Noorwegen bekleden de eerste plaats van de lijst. Een panel van 419 experts uit verschillende gebieden hebben deze lijst samengesteld. Dit gebeurde aan de hand van zes criteria die gewogen werden op basis van hun belang: milieu- en ecologische kwaliteit, sociale en culturele integriteit, staat van de historische gebouwen en archeologische sites, esthetische aantrekkingskracht, kwaliteit van het toeristische beleid en het vooruitzicht naar de toekomst (*World Heritage Destinations Rated: About the Survey, National Geographic, 2006*).

UNESCO startte eind 2009 een onderzoek naar de integriteit van de Werelderfgoedstad Brugge. Door deze versterkte controle is het goedkeuren van nieuwe bouwprojecten in het Historisch Centrum quasi onmogelijk geworden. Eind maart 2010 stuurde UNESCO drie specialisten naar Brugge om de Werelderfgoedstatus te onderzoeken. De organisatie werd gewaarschuwd via verscheidene klachten betreffende afbraakwerkzaamheden en bouwprojecten, die de organisatie in 2008 ontvingen. UNESCO vreesde dat de authenticiteit van het Historisch Centrum aangetast zou worden en stuurde daarom een delegatie. Het kan dus goed zijn dat Brugge haar werelderfgoed benoeming verliest, zoals dat gebeurde in Dresden. De stad bouwde een grote nieuwe brug over de toen nog beschermde vallei van Dresden. Na de bouw van de brug heeft UNESCO de status van Werelderfgoed ingetrokken omdat de brug het uniek karakter van de vallei verstoortte (VON SCHORLEMER, 2008). De klachten die UNESCO ontving in 2009, bleken nu niet meer relevant. Volgens huidig schepen van Ruimtelijke Ordening Mercedes Van Volcem is dit het uitgelezen moment om te debatteren met de delegatie. Op deze manier kunnen ze de huidige problematiek toelichten en naar eventuele oplossingen zoeken. "De titel van Werelderfgoedstad is enorm belangrijk voor Brugge, vooral dan op toeristisch vlak. Maar ze mag ons ook niet verlammen" vindt Mercedes van Volcem. UNESCO wil vanaf nu mee beslissen over nieuwe bouwprojecten in de stad, maar dat is ondenkbaar volgens Van Volcem. De stad heeft al zeer strikte eisen waaraan een project moet voldoen, een bijkomende controlerende macht zou voor nog meer vertraging zorgen (*Het Nieuwsblad, 2010*).

Op 1 februari 2012 moet Brugge een rapport klaar hebben over de vooruitgang die de stad tot dan heeft geboekt met betrekking tot het behoud van het historisch erfgoed. UNESCO verlangt dat de hele binnenstad intact blijft en dat er adviescomités van experts worden opgericht die bij belangrijke bouwprojecten geconsulteerd kunnen worden (*Report of the 33rd Session of the Committee, UNESCO, 2009*).

Het gemeentebestuur van Brugge heeft uitdrukkelijk laten weten dat het opteerde om maar bepaalde delen van de stad te laten beschermen en niet de hele binnenstad. Volgens UNESCO moet dus de hele binnenstad beschermd blijven. Minister van Onroerend Erfgoed Geert Bourgeois probeert een alternatief te ontwikkelen. De minister doet inspanningen om een nieuw erfgoeddecreet te ontwikkelen dat de bescherming van waardevolle gebouwen en monumenten sneller en eenvoudiger kan maken. Men zal dan werken met een 'bufferzone' rond de beschermde monumenten. In deze bufferzone is het uitgesloten dat er gebouwen of muren gesloopt worden. Op die manier wordt de binnenstad van Brugge toch grotendeels beschermd, wat overeenkomt met het advies van UNESCO. Dankzij deze nieuwe regeling kan men soepeler omspringen met de bescherming (*Het Nieuwsblad*, 2010).

Uit de voorgaande gebeurtenissen blijkt dat er toch heel wat komt kijken bij een Werelderfgoedstatus. Wij hebben onderzocht wat er zich nu afspeelt in het Historisch Centrum van Brugge en wat de invloed van de bescherming op de omgeving is. We doen dit zoals eerder vermeld aan de hand van drie pijlers: de lokale bevolking, de horecasector en lokale overheid.

4.1.1. *Werkwijze*

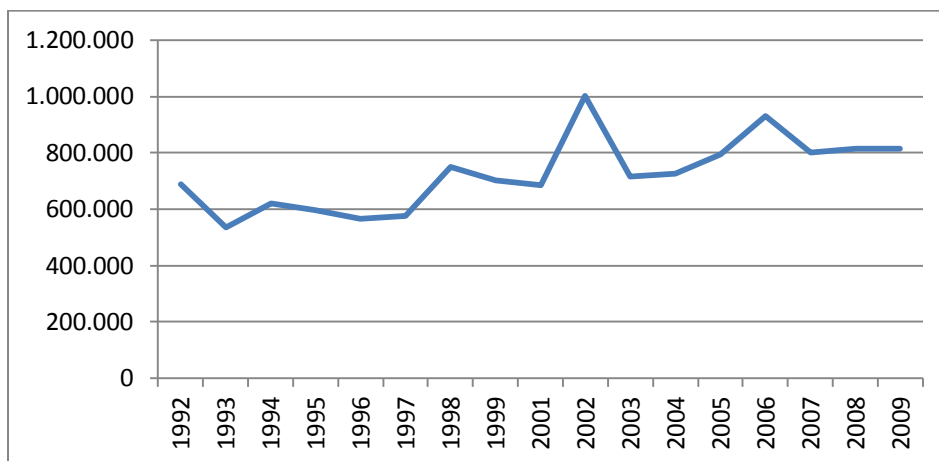
We hebben ons veldonderzoek uitgevoerd op 14 februari 2011. Het afnemen van de enquêtes en interviews gebeurde doorlopend van 11u tot 18u. We hebben getracht om zoveel mogelijk enquêtes schriftelijk af te nemen, maar om onze respons te verhogen hebben we ook mondeling bevraagd. Hierbij werden enkel de meest relevante vragen gesteld. Op deze manier konden we meer respondenten ondervragen. De respondenten werden bevraagd in de buurt van de Werelderfgoedsites. De enquêtes en interviews werden anoniem afgelegd, zodat mensen zich niet gehinderd zouden voelen om te antwoorden. Er werden in totaal 71 lokale inwoners bevraagd en 53 uitbaters van horecazaken en winkeltjes.

4.1.2. *Lokale overheid*

De toeristische dienst van Brugge is gehuisvest in het Concertgebouw en bevindt zich op één van de grote pleinen binnen het Historisch Centrum. In 2009 zijn zowat 800.000 mensen de Dienst voor Toerisme binnengewandeld (*Jaarverslag Brugge*, 2009). Figuur 4.1.2. geeft een evolutie weer van het aantal bezoekers van de Dienst voor Toerisme. Voorheen was de Brugse Dienst voor Toerisme in de Burg gelegen en sinds april 2005 bevindt het zich in het Concertgebouw (*Jaarverslag Brugge*, 2005). Vanaf 2005 vindt er dan ook een lichte stijging plaats van het aantal bezoekers. De cijfers van 2000, die voor ons belangrijk zijn vermits de erkenning van het Historisch Centrum in dat jaar, waren echter niet beschikbaar. In 2002 merken we een sterke

stijging van het aantal bezoekers op. In dat jaar werd Brugge dan ook uitgeroepen tot Culturele Hoofdstad van Europa. Brugge is de belangrijkste stad wat betreft UNESCO Werelderfgoed. Er wordt dan ook zeer veel aandacht besteed aan de promotie van de stad. Volgens Carine Decroos van Toerisme Brugge wordt de UNESCO-status van de historische kern centraal in de promotie vernoemd. In elke brochure wordt de UNESCO-status van Brugge aangehaald. De positionering van Toerisme Brugge in 2006 als 'Brugge Werelderfgoedstad' is gebaseerd op drie pijlers: de hele binnenstad als Werelderfgoed, levende cultuur in een Werelderfgoedstad en intimiteit in een Werelderfgoedstad. Deze positionering heeft men de daaropvolgende jaren doorgetrokken. Men heeft hiervoor dan ook een aantal zaken ondernomen die tot deze positionering hebben bijgedragen. Een voorbeeld hiervan is de campagne 'Winter in Brugge '06', waarbij de toeristen twee nachten betaalden en één nacht gratis mochten verblijven. Deze actie werd gesteund door alle Brugse hotels. Op die manier heeft Toerisme Brugge geprobeerd meer toeristen aan te trekken in een periode van mindere bezetting (*Nieuw imago voor Brugge als toeristische bestemming*, 2006). Deze eerste editie resulteerde in ongeveer 1.500 bijkomende overnachtingen en liep van november 2006 tot maart 2007 (*Jaarverslag Brugge*, 2006). Momenteel kan men nog steeds van deze promotieactie genieten, onder de naam 'Brugge, hartje winter'. Dit jaar liep de actie van 24 oktober 2010 tot 17 maart 2011 (*Brugge, hartje winter*). In 2009 heeft de dienst nog een nieuw commercieel product op de markt gebracht: de 'Brugge City Card'. Deze kaart is een digitale stadspas waarbij je korting of gratis toegang kan verkrijgen voor de meeste Brugse attracties (*Jaarverslag Brugge*, 2009)

Figuur 4.1.2.: Evolutie bezoekersaantal Dienst voor Toerisme Brugge (1992-2009)

Bron: *Jaarverslag Brugge 2003, 2006 en 2009*
Tourisme Culture Patrimoine, 2002

In 2007 heeft de plaatselijke overheid van Brugge bovendien een nieuw logo ontwikkeld. Het logo bestaat uit de naam van de stad met daaronder de benaming 'Werelderfgoedstad' in de Brugse stadkleuren blauw en rood (*Nieuwe huisstijl moet Brugge verder promoten als Werelderfgoedstad*, 2007). Dit logo verscheen sindsdien op alle brochures, op de gevels van de culturele gebouwen in het Historisch Centrum, op de officiële website van de stad en op verschillende andere objecten (*Een nieuw jaar en een nieuw logo, stad Brugge*). Een belangrijke opmerking van Prof. dr. De Grote is dat plaatsnamen nooit gesplitst mogen worden. Figuur 4.1.3. toont een weergave van het logo.

Figuur 4.1.3.: Logo stad Brugge

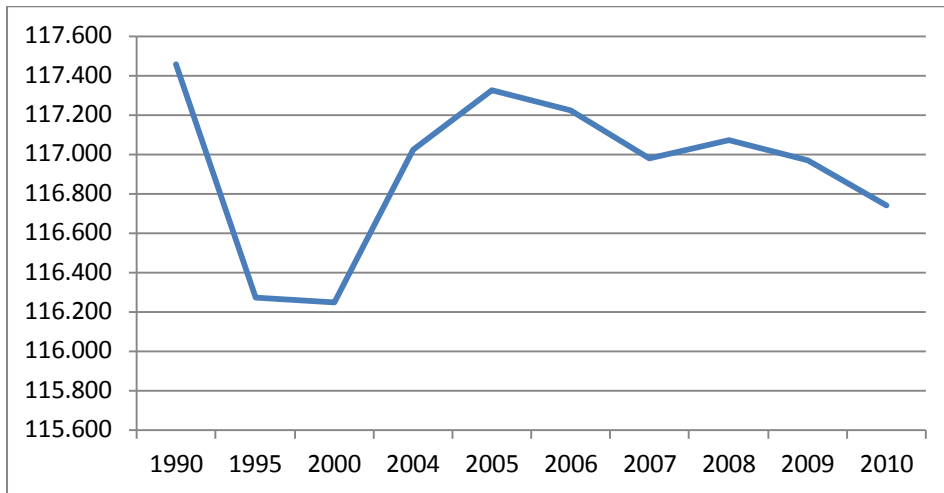

Bron: Een nieuw jaar en een nieuw logo, stad Brugge

4.1.3. Lokale Bevolking

Brugge telde in 2010 116.741 inwoners (*FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie*). Figuur 4.1.4. geeft de evolutie van de totale bevolking van Brugge weer. We merken op dat het inwonersaantal in de periode tussen 1990 en 2000 gedaald is, maar sinds 2000 heeft het zich gestabiliseerd rond de 117.000 inwoners. We bespreken in het kort de dynamiek van de stad Brugge. We gebruiken hiervoor het 'Stedenfonds 2008-2013 update 2010', dat met een 95 procent betrouwbaarheidsinterval werkt, en statistieken van de FOD Economie. We bespreken in het kort de evolutie van het inwonersaantal in Brugge.

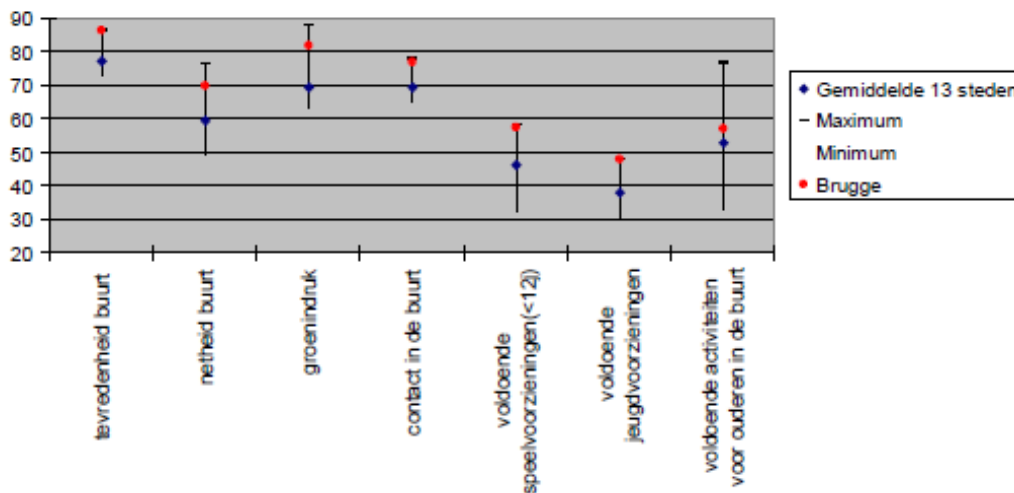
Figuur 4.1.4.: Evolutie totale bevolking Brugge (1990-2010)

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Er werd in het Stedenfonds onderzoek gevoerd naar de leefbaarheid in de verschillende wijken van Brugge. Men heeft de leefbaarheid getest aan de hand van zeven factoren, die in figuur 4.1.5. worden weergegeven.

Figuur 4.1.5.: Leefbaarheid in de Brugse wijken in % (2008)

Bron: Stedenfonds Brugge 2008-2013, 2010

Uit figuur 4.1.5. blijkt dat Brugge op al de zeven factoren beter scoort dan het gemiddelde van de dertien steden. Alle factoren, behalve 'voldoende activiteiten voor ouderen in de buurt', blijken significant te verschillen van dit gemiddelde. Dat betekent dat Brugge een betere leefbaarheid heeft ten opzichte van de twaalf andere steden, waaronder andere Gent en Leuven. In het rapport geeft men ook indicatoren voor het veiligheidsgevoel in de steden. Op de meeste van deze indicatoren scoorde Brugge in 2008 beter ten opzichte van 2006. Dit geeft geen goede evolutie weer, aangezien een hoge score op deze factoren een verslechtering van de huidige situatie betekent.

We hebben de lokale bevolking van Brugge met behulp van een aantal cijfers in beeld gebracht. Door middel van enquêtes en persoonlijke interviews zullen we de situatie in 2010-2011 schetsen voor wat betreft de UNESCO-status van het Historisch Centrum van Brugge. Een voorbeeld van een enquête die we van de lokale bevolking hebben afgenomen vindt u in bijlage 8 .

De wrijving tussen de lokale inwoners en de lokale gemeenteraad is al eerder aan bod gekomen. Het beleid van het plaatselijke bestuur stemt vaak niet overeen met de principes van de lokale bevolking. Er zijn uiteraard veel aanpassingen en beperkingen nodig geweest voor de uiteindelijke benoeming van Brugge als Werelderfgoed. Uit onze enquêtes en interviews hebben we kunnen afleiden welke invloed dergelijke UNESCO-status nu uitoefent op de lokale bevolking. Volgens de lokale bevolking was Brugge voor 2000 al een zeer bekende stad en een toeristische trekpleister. Voor de benoeming tot UNESCO Werelderfgoed was Brugge al aantrekkelijk voor buitenlandse bezoekers. In 2002 volgde de kers op de taart doordat Brugge tot culturele hoofdstad van Europa werd uitgeroepen.

De Bruggelingen zijn over het algemeen zeer trots op hun stad en nu nog meer sinds de erkenning. Enerzijds willen de inwoners van de binnenstad dat het historisch karakter van hun stad behouden wordt. Anderzijds willen ze dat de stad leefbaar blijft en geen museum wordt. Doordat het authentieke karakter van de binnenstad behouden moet worden, is het heel moeilijk om een nieuw bouwproject te starten. Als een bewoner een aanvraag indient bij de gemeente voor afbraakwerkzaamheden, dan is het bijna zeker dat deze aanvraag niet goedgekeurd wordt. De lokale bevolking vindt het goed dat de oude monumenten beschermd worden, maar ze mogen niet overdrijven. Als een oud gebouw weinig culturele waarde heeft en niet goed onderhouden wordt, mag men wel eens herstellings- of afbraakwerken overwegen.

De inwoners van Brugge laten in 2008 een eerste keer goed van zich horen. Ze zijn het niet eens over het project met betrekking tot het project de Gouden Boom. Volgens toenmalig schepen Mercedes Van Volcem zouden ze de stadsvernieuwing moeten durven toelaten, maar de lokale bevolking is hierover niet te spreken. Ze hebben zich verenigd in de actiegroep SOS voor een Leefbaar Brugge. De actiegroep is van mening dat de oude mouterij Gouden Boom een waardevol industrieel erfgoed is waarvan het authentieke karakter behouden moet worden. De gemeenteraad heeft echter toelating gegeven voor de bouw van een nieuw appartementencomplex. Van Volcem is echter blij met dit nieuw project, het is volgens haar zelfs een voorbeeld van hoogstaande

architectuur (*Het Nieuwsblad*, 2008). De inwoners van Brugge zijn trots op hun stad en daarmee ook op de UNESCO-erkenning. Ze doen er immers alles aan om het historisch karakter van hun stad veilig te stellen.

Tijdens ons bezoek aan het Historisch Centrum van Brugge hebben we verschillende affiches met slogans, die waarschuwen dat het Brugge als Werelderfgoedstad in gevaar is, opgemerkt. Deze affiches maakten deel uit van het project M.O.H. Neen ('Megacomplex op Historische Site Sint-Jan Neen') binnen ErfgoedForumBrugge vzw. ErfgoedForumBrugge vzw is een privaat initiatief dat alle klachten van de Bruggelingen verenigt. Affiches met slogans zoals 'Brugge UNESCO Werelderfgoed in gevaar', 'erfgoed dat verdwijnt is verarming' en 'geen mega-parking onder Oud Sint-Jan' hingen op aan de ramen van verschillende huizen in het Brugse centrum. De gemeenteraad wou in 2008 het oude gebouw op de site Oud Sint-Jan afbreken om er een museum op te plaatsen met een ondergrondse parking. ErfgoedForumBrugge verzette zich tegen de bouwplannen van de gemeenteraad. Eén van de klachten die UNESCO in 2009 ontving, kwam van deze organisatie. In 2009 werd beslist om het nieuwe museum elders te gaan bouwen. ErfgoedForumBrugge vzw probeert ervoor te zorgen dat de vele monumenten in het Historisch Centrum worden bewaard. De organisatie stelt vast dat de bewoners van de stad geen veranderingen mogen doorvoeren, maar de gemeenteraad mag wel grote projecten uitvoeren (*Het Nieuwsblad*, 2010). Een actievoerder van het project M.O.H. Neen vertelde ons dat de affiches die we vandaag nog konden zien een symbolische waarde hebben. De actiegroep is het nog steeds niet eens over bepaalde acties die het gemeentebestuur stelt. De affiches geven de strijdvaardigheid van deze groep weer.

Alle 71 bevroegde inwoners waren zich bewust van de inschrijving van de Brugse binnenstad op de Werelderfgoedlijst. De plaatselijke bevolking heeft dan ook een sterke band met het Historisch Centrum. De meerderheid van de ondervraagden woonde hier al vijftien jaar of meer. Voor hen maakt Brugge deel uit van hun leven en erfenis. Volgens een inwoner van de Arsenaalstraat is het een vorm van prestige. "Het is toch wel iets speciaal als je je gasten hier kan ontvangen op amper honderd meter van het Minnewater" getuigt de man. Dit komt overeen met een studie van Stadsmonitor uit 2008. Men vroeg aan de inwoners uit verschillende Vlaamse steden of ze trots en fier waren op hun regio. In Brugge gaf 88,8 procent van de bevroegden weer dat ze zeer fier waren op hun eigen stad. Hiermee scoorde Brugge beter dan de andere Vlaamse steden (BRAL et al., 2009). In tabel 4.1.1. worden de resultaten van het onderzoek weergegeven.

Tabel 4.1.1.: Resultaten Stadsmonitor: 'ik ben echt fier op mijn stad' (2008)

	Eerder eens (1)	Helemaal eens (2)	(Helemaal) eens ((1) + (2))
Aalst	35	25,3	60,3
Antwerpen	37,2	24,4	61,6
Brugge	33,8	55,1	88,8
Genk	40,6	28,6	69,2
Gent	35,4	45,9	81,3
Hasselt	38,1	46,7	84,8
Kortrijk	40,6	19,4	59,9
Leuven	44,9	34,9	79,8
Mechelen	39,1	24,3	63,4
Oostende	37,5	36,6	74,1
Roeselare	44	25,3	69,3
Sint-Niklaas	40,9	18,1	59
Turnhout	37,6	17,5	55

Bron: BRAL et al., 2009

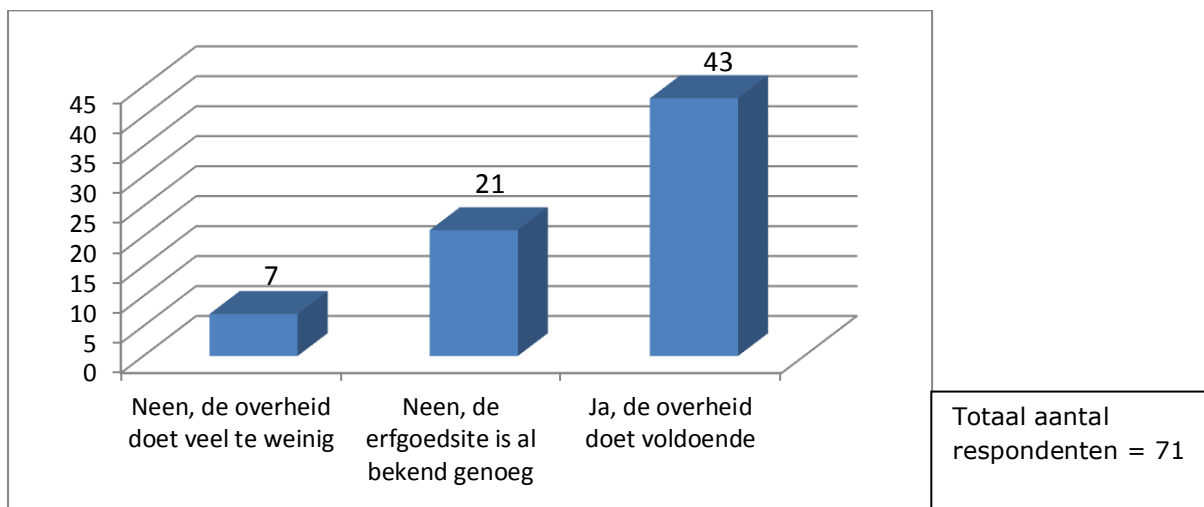
De lokale bevolking is zich vrij bewust van de beschermde monumenten in hun regio. Naast het Historisch Centrum van Brugge hebben het Belfort en het Begijnhof, die in de Brugse binnenstad gelegen zijn, een aparte erkenning vanwege UNESCO verkregen. Vooral het Historisch Centrum kan van een grote bekendheid genieten bij de plaatselijke inwoners. We hebben vastgesteld dat de UNESCO-status van het Begijnhof een mindere bekendheid kan genieten wat waarschijnlijk te maken heeft met de ligging en exclusiviteit. Het Begijnhof ligt namelijk op de rand van het centrum en niet in de nabijheid van het Belfort en de grote markt. Het Begijnhof wordt momenteel nog bewoond door de benedictinessen, waardoor het Begijnhof niet volledig openbaar kan gemaakt worden. Men probeert de toeristen te stimuleren om het Begijnhof te ontdekken. Aan het Begijnhof start immers de begeleide rit met paardenkoets doorheen het centrum. Hierdoor kunnen de wachtende toeristen vlug een kijkje nemen in het Begijnhof.

De lokale bevolking kan op verschillende manieren op de hoogte gebracht worden over de UNESCO-erkenning van het Historisch Centrum van Brugge. Tijdens de bevragingen kwamen vier informatiemedia naar voor. De lokale bevolking wordt vooral op de hoogte gebracht via kranten en gratis brochures over de UNESCO-erkenning van het Historisch Centrum. De meerderheid van de respondenten heeft aangegeven dat ze enkele malen per jaar een gratis foldertje in de brievenbus krijgen, met daarin informatie over toekomstige plannen en activiteiten in de binnenstad. Dit komt overeen met de bevindingen uit het Stedenfonds 2008-2013, waarin vermeld stond dat de lokale bevolking voldoende informatie krijgt over de erfgoedsite en over de evenementen in de stad. Op

deze factor scoorde Brugge in het rapport significant beter dan het gemiddelde van de dertien steden. Daarnaast is men via de televisie of door de sociale omgeving op de hoogte gebracht. De sociale omgeving omvat mond-tot-mondreclame waarbij men op de hoogte wordt gebracht door familie en vrienden.

De overgrote meerderheid van de lokale bevolking vindt dat de lokale overheid voldoende initiatieven neemt inzake de promotie van de Brugse erfgoedsite. Figuur 4.1.6. geeft dit weer.

Figuur 4.1.6.: Perceptie door lokale bevolking Brugge over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoedsite

Bron: Eigen veldonderzoek

43 respondenten vinden dat de overheid voldoende initiatieven neemt met betrekking tot de promotie van de beschermde binnenstad. Er worden volgens deze respondenten voldoende acties ondernomen om toeristen aan te trekken en tevreden te stellen. Enkel zeven bevestigden vinden dat de overheid hieromtrent niet voldoende inspanningen doet. Men stelt vast dat er nog ruimte is voor verbetering. Op de informatieborden van het Begijnhof en het Belfort wordt weinig vermeld over de UNESCO-erkenning, hoewel deze twee monumenten ook apart staan ingeschreven op de Werelderfgoedlijst. "Als de toeristen er iets meer over willen weten, zouden ze de toeristische dienst moeten raadplegen. De afstand van het Begijnhof tot de toeristische dienst is echter toch wel een eindje wandelen" vertelde een inwoner van de Sulferbergstraat. Volgens hem zijn het de privé-instellingen die zich hiermee bezighouden en niet de overheid.

Dit komt echter niet overeen met onze eigen bevindingen. De overheid heeft een heel aantal aanpassingen doorgevoerd om het centrum zowel voor de toeristen als de lokale bevolking aangenamer te maken. Een voorbeeld van een verbeterde voorziening zijn de 'centrumbussen'. Deze stadsbussen zijn opmerkelijk kleiner, waardoor ze zich beter doorheen het Historisch

Centrum kunnen verplaatsen. Aangezien de overheid van UNESCO geen aanpassingen mag doorvoeren in het Historisch Centrum om een betere doorgang te kunnen verzekeren, hebben ze dus de bussen aangepast.

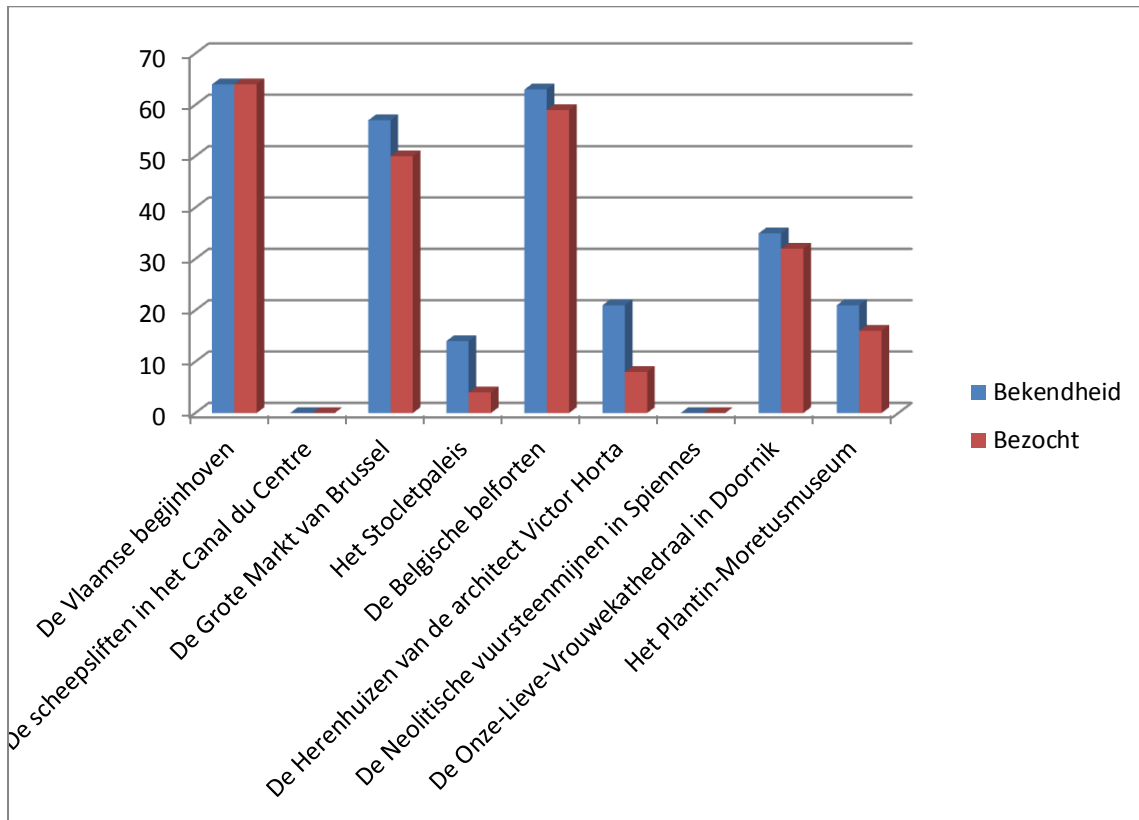
In verband met de promotie van de Brugse binnenstad doet de lokale overheid volgens de lokale bevolking haar uiterste best. De plaatselijke overheid organiseert tal van culturele activiteiten in de binnenstad zoals uitgestippelde Werelderfgoedwandelingen, concerten, musicals, theatervoorstellingen en nog veel meer. Er verschijnt maandelijks een evenementenkalender waarbij er bijna dagelijks een evenement staat ingepland. In het toeristische infokantoor kan men een ruim aanbod van flyers en informatiebrochures vinden. Ook zijn er computers aanwezig die geraadpleegd kunnen worden in zowat elke mogelijke taal.

Volgens de lokale bevolking vormt het groot aantal toeristen geen probleem. Slechts enkelen gaven aan dat ze lichte hinder ondervonden van de toeristen. Deze hinder kwam tot uiting onder de vorm van blikjes op de vensterbanken en huurfietsen die tegen gevels geplaatst worden. Hoewel deze hinder ook afkomstig kan zijn van de lokale inwoners zelf. De lokale bevolking ondervindt dus weinig tot geen hinder van de toeristen. Ze zijn trots op hun stad en storen zich niet erg aan deze kleine problemen omdat die er nu eenmaal bij horen. Ongeveer een tien procent van de bevrageden ondervindt wel hinder, maar niet rechtstreeks van de toeristen. Vooral verkeershinder kwam regelmatig naar voor. Er is nog altijd verkeer toegelaten in het Historisch Centrum van Brugge, wat in de piekperiodes voor verkeershinder kan zorgen. Deze verkeershinder komt dan vooral tot uiting in taxi's die de toeristen tot aan hun bestemming brengen en de commerciële zaken die bevoorraad moeten worden. Ons bezoek aan het Historisch Centrum van Brugge vond plaats in februari, buiten de piekperiodes. We hebben onszelf dus geen beeld kunnen vormen van deze verkeershinder.

Over het algemeen kan de lokale bevolking mee profiteren van de erfgoedsite. Voor veel inwoners van de binnenstad is het een bron van inkomsten. Ze baten een souvenirwinkeltje of kantkloswinkeltje uit, werken in de horeca of als gids. Wie kan de toeristen beter rondleiden en informeren dan de inwoners zelf? Het tewerkstellingspercentage in de toeristische sector in Brugge bedroeg 3,64 procent in 2005. Hiermee staat Brugge op de dertiende plaats van alle Vlaamse toeristische steden en gemeenten. Dit percentage werd berekend door de verhouding tussen de werkgelegenheid en de inwoners van de stad (*De toeristische werkgelegenheid: Gecorrigeerde werkgelegenheid in de toeristische kernsectoren, KU Leuven, 2005*). Onrechtstreeks geeft de Werelderfgoedstatus de inwoners een bepaalde prestige.

De bekendheid van de Werelderfgoedsites in België is gering. Een aantal erfgoedsites zijn over het algemeen bekend onder de Brugse populatie en een aantal zijn totaal onbekend. Figuur 4.1.7. schetst hier een beeld van. Er was wel de mogelijkheid om bij deze vraag meerdere antwoorden te selecteren. De blauwe balken geven de bekendheid van de erfgoedsites weer en de rode balken geven weer of men deze erfgoedsites ook bezocht heeft.

Figuur 4.1.7.: Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Brugge

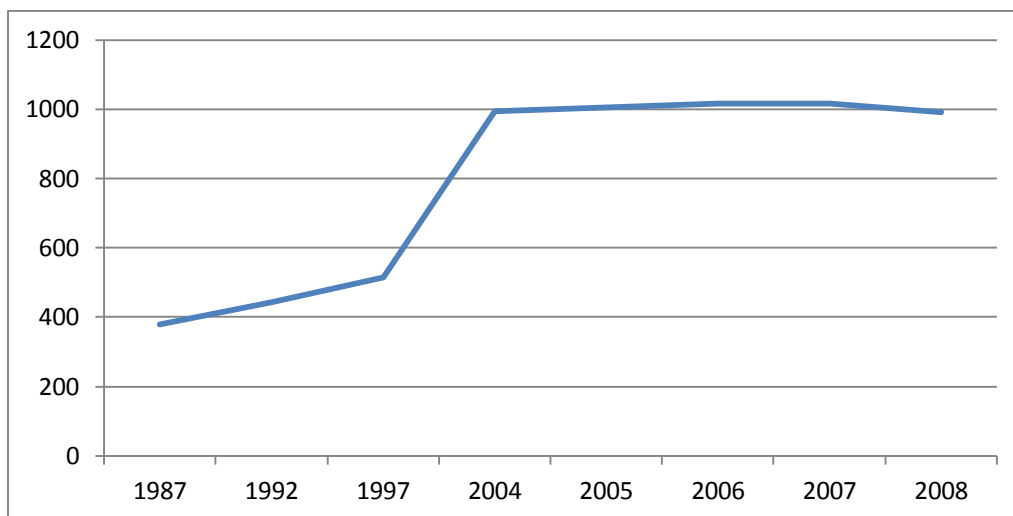
Bron: Eigen veldonderzoek

We merken vooral op dat de Vlaamse Begijnhoven en de Belgische Belforten gekend zijn bij de lokale bevolking. Verder kan de Grote Markt van Brussel genieten van een grote bekendheid. De bekendheid van de begijnhoven en Belforten zouden we kunnen verklaren doordat er in Brugge een begijnhof en een belfort gelegen zijn die erkend zijn door UNESCO. De Grote Markt van Brussel kan waarschijnlijk een grote bekendheid genieten omdat het de hoofdstad van ons land is en eveneens de hoofdstad van Europa. Verder zien we dat een Vlaams begijnhof door alle respondenten eens is bezocht. Het zal dan waarschijnlijk gaan over het Begijnhof van Brugge. We merken op dat als een erfgoedsite van een hoge bekendheid kan genieten, deze dan ook door veel respondenten werd bezocht. Enkel het Stocletpaleis en de Herenhuizen van de architect Victor Horta, die niet van een hoge bekendheid kunnen genieten, werden nog niet veel bezocht door de respondenten.

4.1.4. Horeca en shopping

Naast de lokale bevolking hebben we ook de horecazaken en shopping in de Brugse binnenstad bevraagd. Figuur 4.1.8. geeft de evolutie van het aantal horecazaken weer. We kunnen afleiden dat er na 1997 een enorme toename van het aantal horecazaken heeft plaatsgevonden. Na 2004 bleef het aantal horecazaken redelijk stabiel.

Figuur 4.1.8.: Evolutie van het aantal horecazaken in Brugge (1987-2008)

Bron: *Stadsmonografie Brugge, 2002*
Westtoer Trendrapport Toerisme en Recreatie in het Brugse Ommeland
2004-2009

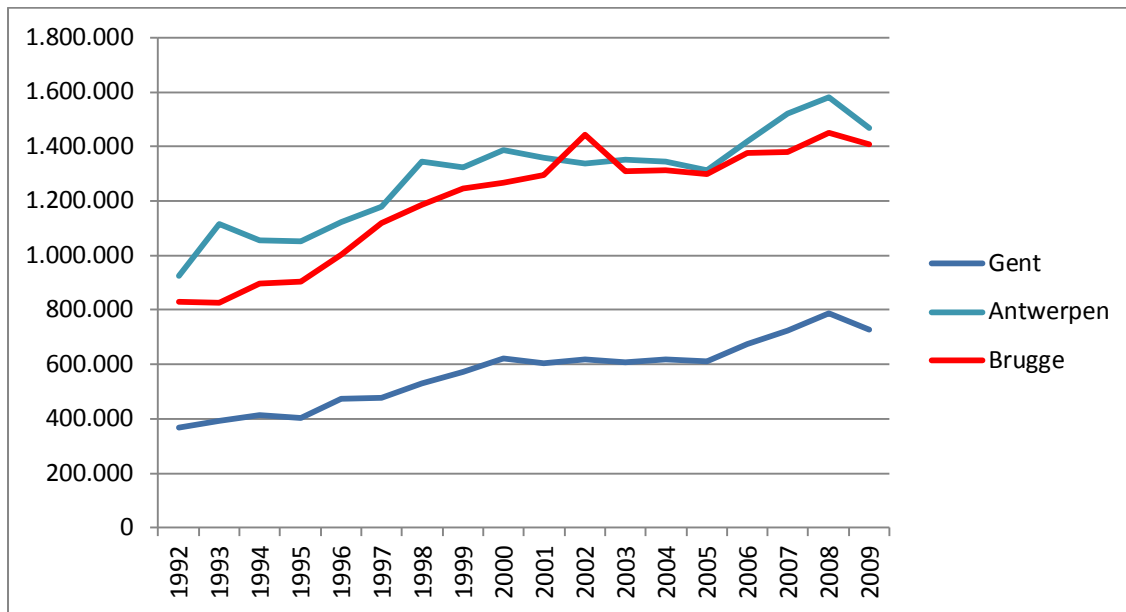
We kunnen deze enorme toename misschien verklaren door de benoeming tot Werelderfgoed door UNESCO. In 1998 kreeg het Brugse Begijnhof haar benoeming, in 1999 werd het Belfort benoemd tot Werelderfgoed en in 2000 werd het Historisch Centrum uitgeroepen tot Werelderfgoed.

In het centrum van Brugge zijn er 189 hotels en gastenkamers gevestigd. Dit aantal houdt alle hotels in die zich ingeschreven hebben op de officiële website van Brugge en zich in het Historisch Centrum bevinden. Voorlopig zullen hier geen nieuwe hotels of gastenkamers meer bijkomen vermits Brugge een zogenaamde hotelstop heeft ingevoerd sinds 1996 (*Gemeenteraadsbesluit 25 juni 1996 & 27 juni 2000: Hotelstop Brugge*). Dit houdt concreet in dat er geen enkel hotel meer mag opgericht worden omdat het historisch karakter volgens UNESCO anders verloren zou gaan. Nochtans zien we dat er na 1997 een enorme toename van het aantal horecazaken plaatsvond.

Misschien zijn er geen hotels meer bijgekomen sinds 1996 en is de toename enkel te wijten aan eetgelegenheden. (*Gemeenteraadsbesluit 25 juni 1996 & 27 juni 2000, Hotelstop Brugge*).

In 2009 hebben 1.408.195 toeristen overnacht in Brugge, zoals weergegeven in figuur 4.1.9.. We merken een hoge piek van het aantal overnachtingen in 2002. Toen werd Brugge uitgeroepen tot Culturele Hoofdstad van Europa. Verder kunnen we nog zien dat het aantal overnachtingen blijft stijgen sinds 2005.

Figuur 4.1.9.: Evolutie overnachtingen Brugge (t.o.v. Gent en Antwerpen) (1992-2009)

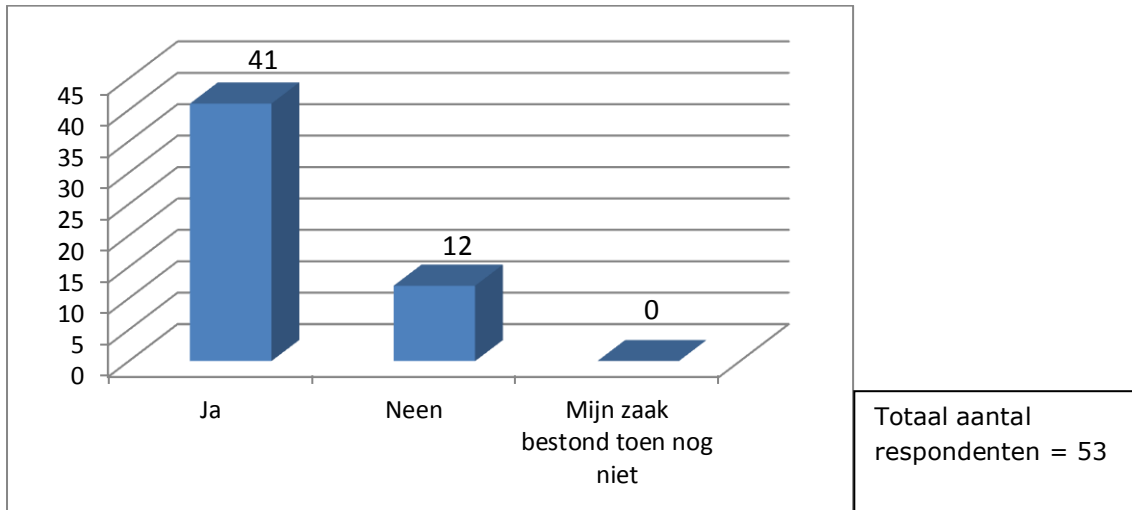

Bron: *Beleidsnota Toerisme Gent 2008-2013, 2009*
Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen

Zoals bij de lokale bevolking hebben we bij de horeca en shopping eveneens enquêtes en interviews afgenomen. Een voorbeeld van deze vragenlijst vindt u in bijlage 9 . Via deze bevraging hebben we dus de impact van de Werelderfgoedstatus van de Brugse binnenstad op de horeca en shopping onderzocht. Er werden ongeveer 53 horecazaken en winkels bevraged waaronder hotels, souvenirwinkels en andere toeristische aangelegenheden.

Zoals we al vermeld hebben, heeft Brugge een toename van het aantal toeristen gekend na de erkenning in 2000. Hebben de uitbaters van de horecazaken en winkels dit ook bewust ervaren? Figuur 4.1.10. toont de resultaten van het antwoord op deze vraag.

Figuur 4.1.10.: Toename van klanten Brugse horeca en shopping na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 2000)

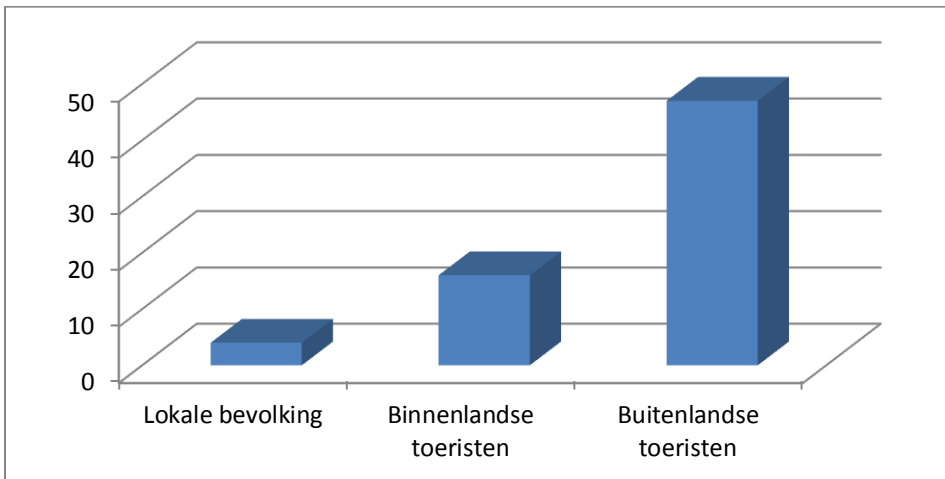

Bron: Eigen veldonderzoek

41 uitbaters hebben aangegeven dat ze een toename gekend hebben van het aantal klanten sinds 2000. We moeten echter voorzichtig zijn met deze uitspraak aangezien de uitbaters die het niet zeker wisten "neen" hebben aangeduid. Het kan dus zijn dat deze wel een toename gekend hebben, maar dat ze er zelf geen zicht op hadden. Dit was dan vooral zo bij de kleinere zaken zoals de souvenirwinkeltjes, waarvan de uitbaters geen idee hadden van een eventuele toename van het aantal bezoekers. We kunnen dus stellen dat de horeca- en winkluitbaters een toename gekend hebben in hun inkomsten.

De overgrote meerderheid van de horecazaken en shopping gaven aan dat ze hoofdzakelijk buitenlanders over de vloer krijgen. Op de tweede plaats halen de commerciële zaken hun inkomsten uit binnenlandse toeristen. Figuur 4.1.11. geeft dit grafisch weer.

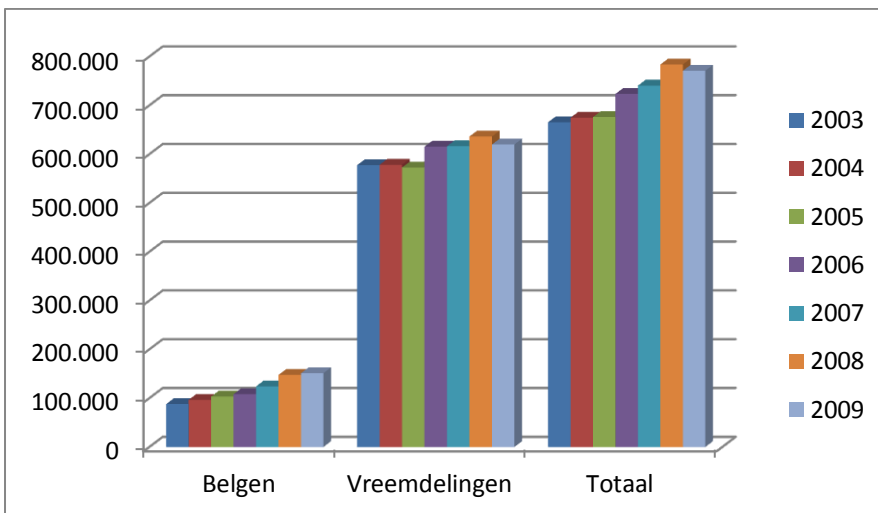
Figuur 4.1.11.: Klanten horeca en shopping Brugge

Bron: Eigen veldonderzoek

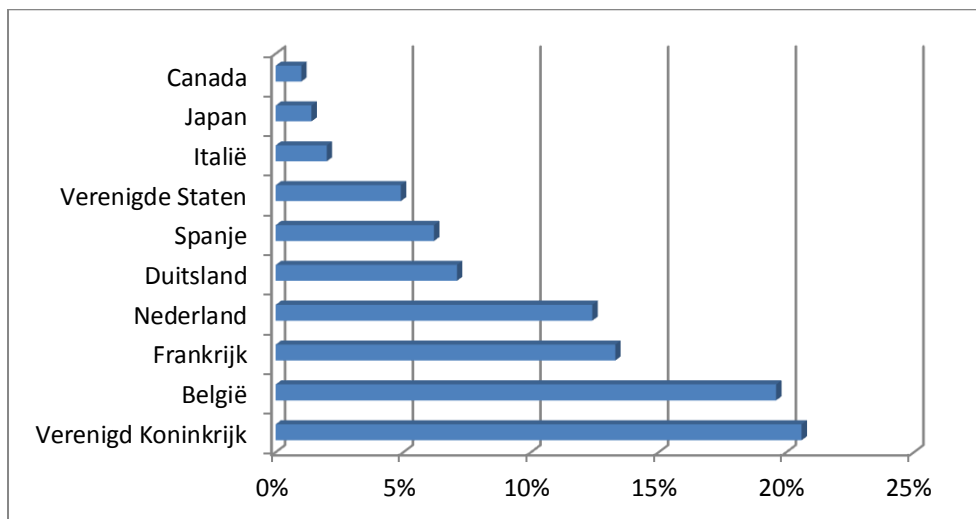
We merken op dat Brugge veel buitenlandse toeristen aantrekt. Dit gebeurt niet alleen in de zomermaanden maar ook gedurende het hele jaar. Het is een belangrijke bron van inkomsten voor de uitbaters van horecazaken en winkels. Figuur 4.1.12. toont een evolutie van het aantal aankomsten in Brugge. Er is duidelijk te zien dat de toeristen vooral van het buitenland afkomstig zijn. Het aantal binnenlandse toeristen stijgt gestaag van 2003 tot 2009.

Figuur 4.1.12.: Evolutie aantal aankomsten in Brugge (2003-2009)

Bron: Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen

Figuur 4.1.13.: Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Brugge (2009)

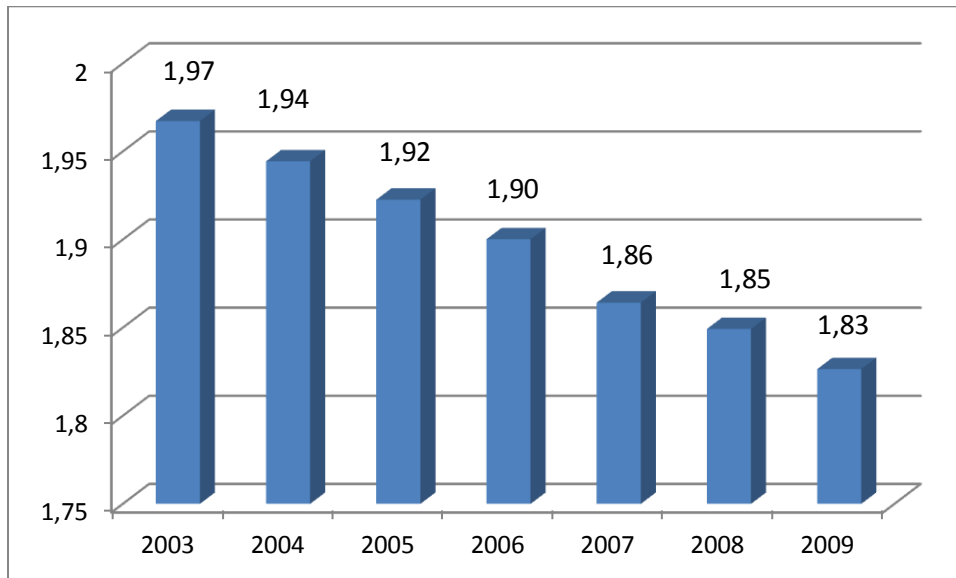

Bron: *Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen, 2009*
(Eigen verwerking)

De buitenlandse toeristen van Brugge komen voornamelijk uit de omliggende buurlanden zoals het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Nederland. In het totaal kwamen er in 2009 19,6 procent van de Brugse toeristen uit België zelf. Dit wil zeggen dat ruim 80,4 procent van de toeristen niet-Belgen zijn. Vandaar de vele aanpassingen in de horeca.

In figuur 4.1.14. wordt de evolutie van de gemiddelde verblijfsduur bij benadering weergegeven van 2003 tot 2009. Deze cijfers zijn bekomen door het totaal aantal overnachtingen uit figuur 4.1.9. te delen door het totaal aantal aankomsten uit figuur 4.1.12.. We kunnen opmerken dat de gemiddelde verblijfsduur in Brugge daalt. In 2009 bedroeg de gemiddelde verblijfsduur 1,83.

Figuur 4.1.14.: Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Brugge (2003-2009)

*Bron: Beleidsnota Toerisme Gent 2008-2013, 2009
Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen
(Eigen verwerking)*

Om zo goed mogelijk te voldoen aan de behoeften van de buitenlandse toeristen hebben de Brugse uitbaters bepaalde aanpassingen doorgevoerd. Zo gaf men aan dat meertaligheid een echte must is om in de horeca of shopping tewerkgesteld te worden. "Engels, Frans en Nederlands zijn de talen die je goed moet beheersen als je hier wilt werken" volgens een balieverantwoordelijke van een modern hotel. Verder werd vooral door de restaurants aangegeven dat ze een aangepaste menukaart geïmplementeerd hebben. De menukaart is verkrijgbaar in verschillende talen en men biedt meer de internationale gerechten aan zoals steak, lam en ribben. De hotels hebben nog een extra inspanning geleverd. Zo krijgt elke gast bij de kamersleutel een kaartje waarbij men bij het tonen ervan van korting kan genieten bij bepaalde toeristische attracties. Ook krijgt elke gast een informatiebundel over de verschillende bezienswaardigheden in Brugge.

Concrete toekomstplannen hebben de uitbaters van de horecazaken en shopping niet. Sommigen zouden hun inrichting willen moderniseren of taalopleidingen willen organiseren voor hun personeel, maar verder toekomstplannen om de toeristen nog beter te kunnen begeleiden kwamen niet ter sprake. Vermits de buitenlandse toeristen al een heel aantal jaar naar Brugge afzakken, hebben de meest ingrijpende aanpassingen toen plaatsgevonden.

De respondenten zijn het over het algemeen eens dat de overheid voldoende initiatieven neemt om de erfgoedsite te promoten. Er waren slechts enkele uitbaters die vinden dat de overheid onvoldoende actie heeft ondernomen. Dit is volgens hen echter niet nodig vermits de erfgoedsite reeds voldoende bekend is. Het nieuwe logo van Brugge als Werelderfgoedstad werd door sommige bekritiseerd. Er was een hoteluitbater die zijn ontevredenheid over het logo uitte. "Dit logo stelt niets voor als je het bijvoorbeeld vergelijkt met dat van Antwerpen" aldus de hoteluitbater die de voorstelling van het nieuw logo in 2007 bijwoonde. De uitbaters zijn het dus niet altijd eens over de acties van het gemeentebestuur. Het ongenoegen ten opzichte van het nieuwe logo is het bewijs daarvan.

Uit onze bevragingen is verder ook gebleken dat de hoteluitbaters zelf rechtstreeks de erfgoedsites promoten. Dat gebeurt via informatiebrochures in de hotelkamer, via een kortingskaartje en via een link op de eigen website. Door middel van de brochures kunnen de toeristen de nog voor hun onbekende, maar mooie plekjes ontdekken. De restaurantuitbaters maken weinig of geen promotie voor de erfgoedsite. Het initiatief ligt hier vooral bij de toerist die er met hun vragen altijd terecht kunnen. De specialiteitenwinkels en souvenirwinkels maken ook geen promotie. De producten die ze verkopen zijn op zich al een vorm van promotie. Maar buiten de artikelen die ze verkopen, maken ze geen extra reclame voor de erfgoedsite.

De uitbaters hebben van geen enkele rechtstreekse stimulatie of ondersteuning van de overheid kunnen genieten. De overheid zorgt voornamelijk voor de promotie van de stad, waardoor er toeristen worden aangetrokken. Bijgevolg is dit wel een vorm van onrechtstreekse stimulatie. De Dienst voor Toerisme van Brugge heeft wel een informatiebrochure samengesteld met daarin alle Brugse hotels en gastenkamers. Wij zien rechtstreekse stimulatie of ondersteuning door bijvoorbeeld subsidies of premies ter beschikking te stellen. Deze werden dus niet ter beschikking gesteld aan de uitbaters.

Ten slotte ondervinden de uitbaters geen hinder van de toeristen, wat vrij logisch is vermits de toeristen de belangrijkste bron van inkomsten zijn. Wat men wel aangaf, was dat men eerder hinder ondervond van de lokale bevolking dan van de toeristen. De hotels die zich verder van de centrumpleinen bevinden, hebben soms last van nachtlawaai van lokale fuifgangers. Volgens de respondenten is Brugge echter geen uitgangsbuurt, maar een toeristisch centrum. Dat nachtlawaai kan dan andersom voor hinder zorgen voor de toeristen die hier slapeloze nachten aan kunnen overhouden.

4.2. Het Belfort van Gent

Gent is de hoofdstad van de provincie Oost-Vlaanderen en is gelegen aan de samenloop van de Schelde en de Leie. De Gentse binnenstad bezit een waaier aan bezienswaardigheden dat veel toeristen aantrekt. Bovendien is Gent eveneens zeer aantrekkelijk voor studenten en staat het bekend als een heus onderwijscentrum. De stad is in 1996 erkend als toeristisch centrum (*FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg*). Gent heeft maar liefst drie monumenten die de status van Werelderfgoed hebben verworven. Op de lijst van de *Vlaamse Begijnhoven* staan twee Gentse begijnhoven sinds 1998 ingeschreven: het Klein Begijnhof Ter Hoye en het Groot Begijnhof Sint-Amandsberg (*Flemish Béguinages, UNESCO*). Daarnaast kan het Gentse Belfort, samen met de Lakenhal en Mammelokker, sinds 1999 van de erkenning genieten. Het Belfort staat namelijk ingeschreven op de Werelderfgoedlijst via de lijst van de *Belforten in België en Frankrijk (Belfries of Belgium and France, UNESCO)*. Daarenboven staat de historische middeleeuwse kern van Gent, met de twee abdijen die aan de oorsprong ervan liggen, sinds 2002 op de Voorlopige Lijst van UNESCO (*Le noyau historique médiéval ou la 'Cuve' de Gand, et les deux abbayes qui sont à son origine, UNESCO*).

Naast inschrijvingen op de Werelderfgoedlijst, is Gent in 2009 ook benoemd tot *Creative City for Music* door UNESCO (*UNESCO City of Music, UNESCO*). Gent staat vooral bekend om haar muzikale festivals zoals het Gent Jazz Festival en de Gentse Feesten. De stad maakt daardoor deel uit van *The Creative Cities Network*, dat in oktober 2004 door UNESCO werd opgericht. Dit is een netwerk waar enkel steden deel van uit kunnen maken. Deze steden onderscheiden zich in een bepaald cultureel domein. Het netwerk is opgedeeld in zeven dergelijke culturele domeinen: literatuur, film, muziek, volkscultuur, design, mediacultuur en gastronomie. Momenteel maken 28 steden deel uit van dit netwerk, waaronder vier binnen het cultureel domein 'muziek'. De andere drie steden binnen het domein 'muziek' zijn Sevilla (Spanje), Glasgow (Verenigd Koninkrijk) en Bologna (Italië) (*Cities Appointed to the Network, UNESCO*).

Figuur 4.2.1.: Situering Belfort Gent

Bron: Google maps

Wij hebben enkel een uitgebreid onderzoek gevoerd naar het Belfort van Gent, dat in figuur 4.2.1. aangeduid wordt door de rode driehoek. Het Gentse Belfort werd gebouwd in het begin van de veertiende eeuw tussen de Sint-Baafskathedraal en de Sint-Niklaaskerk, de twee oudste parochiekerken van Gent. Aanvankelijk beschikte het Belfort op het einde van de veertiende eeuw over een houten top. In 1380 werd het Belfort dan voorzien van zijn eerste uurwerk. Het gebouw diende oorspronkelijk als bergplaats van de stedelijke privileges om nadien dienst te doen als uitkijkpost voor de stadswachters. Een eeuw later, in 1425, werd de lakenhal tegen het Belfort gebouwd. Deze raakte in eerste instantie niet afgewerkt worden door de achteruitgang van de lakensector. In 1543 werd de grote toren verhoogd en werd de toren eveneens van een beiaard voorzien. Na nogmaals verschillende aanpassingen aan de toren, werd in de achttiende eeuw aan de achterkant van het Belfort de zogenaamde Mammelokker gebouwd. Deze zou dienst doen als een nieuwe stadsgevangenis. Met de organisatie van de Wereldtentoonstelling door Gent in 1913 in het vooruitzicht, vond er een ingrijpende stadsvernieuwing plaats. De toren werd destijds van een grondige restauratie voorzien waarbij het een stenen opbouw kreeg. Momenteel bedraagt de hoogte van het Belfort 91 meter (HEIRMAN, 2003).

Ook het Belfort voldoet, samen met de andere Vlaamse en Waalse belforten, aan twee van de tien vooropgestelde selectiecriteria (*Report of the 23rd Session of the Committee*, 1999):

Criterion II: het erfgoed moet een belangrijke uitwisseling zijn van menselijke waarden, over een tijdspanne of binnen een cultureel gebied van de wereld, waar ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stadsontwikkeling of landschapsontwerp hebben plaatsgevonden.

De Belgische belforten zijn uitzonderlijke voorbeelden van een vorm van stedelijke architectuur, aangepast aan de politieke en spirituele vereisten van hun ouderdom.

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

In de middeleeuwen ontdekten men de totstandkoming van steden die onafhankelijk waren van het overwegend feodale systeem. De belforten in het historisch Vlaanderen en Wallonië symboliseren deze pas ontdekte onafhankelijkheid.

Gent is naast Brugge dus, aangezien de vele erfgoedsites, ook een zeer belangrijke stad met betrekking tot UNESCO Werelderfgoed. In 2008 stond Gent op de derde plaats in de lijst met meest authentieke historische bestemmingen wereldwijd van het *National Geographic Traveler* magazine (*Historic Places Rated: The List, National Geographic*, 2008). Gent was de enige Belgische stad die een plaats in de lijst innam tussen 109 andere bestemmingen. De lijst werd opgesteld door een panel van reisexperten op basis van zes criteria: milieu- en ecologische kwaliteit, sociale en culturele integriteit, staat van de historische gebouwen en archeologische sites, esthetische aantrekkingskracht, kwaliteit van het toeristische beleid en het vooruitzicht naar de toekomst (*Historic Places Rated: About the Survey, National Geographic*, 2008). Deze criteria werden ook gebruikt bij de samenstelling van de lijst waar Brugge in 2006 op de dertiende plaats stond. Bovendien werd de stad in 2010 door Lonely Planet opgenomen in de lijst met te bezoeken steden in 2011. De volledige lijst kan u terugvinden in bijlage 3 (*Lonely Planet's top 10 cities for 2011*, 2010). Gent neemt in deze top tien de zevende plaats in. Volgens de gids *Best Travel in 2011* is Gent 'a secret within a secret'. Gent is een Europese stad die de meeste mensen dachten nooit te bezoeken, in een land dat vaak wordt overzien.

We hebben echter wel opgemerkt dat Gent een minder toeristische stad blijkt te zijn dan Brugge. In Brugge zijn er dan ook meer randactiviteiten en toeristische attracties. In Gent is er echter wel een vernieuwend gidsenbedrijf dat rondleidingen voor de toeristen verzorgd. Het bedrijf luistert naar de naam 'Ghent Authentic' en de slogan luidt 'Think Global, Feel Local'. Het gidsenbedrijf wil vooral dat de toeristen de minder bekende locaties ontdekken. Zo biedt Ghent Authentic een UNESCO Werelderfgoedtour aan (*Ghent Authentic: uw persoonlijke gids in Gent*). Dit is toch al een stap in de juiste richting om Gent op de kaart te zetten met betrekking tot UNESCO Werelderfgoed. We zijn ook voor Gent, en in het bijzonder voor het Belfort, nagegaan wat de sociaal-economische invloed is van dergelijke UNESCO-status op de omgeving. Verder komt ons veldonderzoek van Gent, per deelvraag, aan bod.

4.2.1. Werkwijze

Het veldonderzoek voor Gent vond plaats op dinsdag 15 februari 2011. De enquêtes en mondelinge bevragingen werden doorgaand van 10u tot 17u afgenomen. Hier werd eveneens mondeling bevestigd om de respons te verhogen. De respondenten werden in de omgeving van het Sint-Baafsplein, het plein waarop het Belfort zich bevindt, bevestigd. Ook hier werden alle enquêtes, zowel van de lokale bevolking als de horeca en shopping, anoniem afgelegd. Er werden in Gent in het totaal 26 lokale inwoners en 17 uitbaters van horeca en shopping bevestigd.

4.2.2. Lokale overheid

De Dienst voor Toerisme van Gent is gehuisvest in het Belfort zelf, dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO ingeschreven staat. In tegenstelling tot Brugge wordt er in Gent weinig tot geen aandacht besteed aan de UNESCO-status van het Belfort. Er waren nergens vermeldingen van de erkenning te bespeuren, zowel geen vermelding van de erkenning aan het Belfort als een vermelding in de brochures. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat in Brugge de erfgoedsite verspreid is over heel de binnenstad en in Gent is het slechts beperkt tot drie plaatsen waar de monumenten zich bevinden. De meeste toeristen die Gent bezoeken, komen voor de hele stad Gent en niet enkel voor het Belfort. De stad bezit immers nog vele andere historische gebouwen die aantrekkelijk zijn voor toeristen zoals het Prinsenhof en het Gravensteen. De historische kern van Gent staat echter wel op de Voorlopige Lijst, dus men beschouwt dan toch alle gebouwen in het centrum als waardevol. Als men werk zou maken van het nominatiedossier van deze erfgoedsite, zou de Gentse binnenstad net als die van Brugge benoemd kunnen worden tot Werelderfgoed.

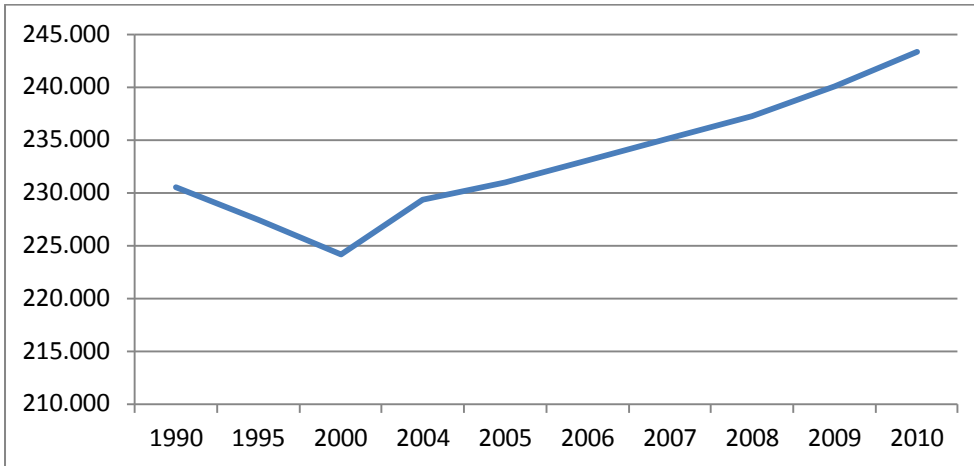
De stad Gent is in 2009 een samenwerking met een andere stad aangegaan inzake hun culturele erfgoed. Samen met Norwich heeft de stad het project 'SHAPING 24' (*Strategies for Heritage Access Pathways in Norwich and Ghent*) opgestart. De doelstelling van dit project is het rijke erfgoed van beide steden gezamenlijk te promoten en toegankelijk te maken. Beide steden hebben hiervoor elk twaalf monumenten geselecteerd die van grote culturele waarde zijn voor de stad. In de toekomst zal dit uitgebouwd worden tot een erfgoednetwerk. In Gent is het project ook bekend onder de naam 'Gent: 12 x erfgoed'. Onder deze twaalf erfgoedsites hoort ook het Gentse Belfort. Dit gebeurt echter in samenwerking met een andere stad en met 23 andere erfgoedsites waardoor de Werelderfgoedstatus niet speciaal in de kijker wordt gezet. (*SHAPING 24: Gent en Norwich investeren samen in cultuurtoeristisch erfgoed*, 2010).

Bij ons bezoek aan de stad Gent, was het Belfort moeilijk bereikbaar vanwege een project voor de heraanleg van het centrum. Het project kreeg de naam KoBra en houdt de heraanleg van de Korenmarkt, het Emile Braunplein, de Belfortstraat en de directe omgeving in. Het project wordt waargemaakt door de stad Gent, de Vlaamse Vervoermaatschappij De Lijn en de Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening (TMVW). Met dit project wil men de stad een nieuw gezicht geven en een aantal nieuwe voorzieningen ter beschikking stellen (*Kobra in het kort, stad Gent*). Zowel de lokale bevolking als de toeristen zullen hier in de toekomst van kunnen meegenieten. Omdat het centrum momenteel slecht bereikbaar is, vooral via het openbaar vervoer, hebben de stad Gent en De Lijn een folder samengesteld over de beste reisweg naar het centrum. De toeristen krijgen bij de folder zelfs schoenpoets cadeau, dat goed van pas kan komen na een wandeling doorheen het centrum (*Folder over openbaar vervoer naar centrum tijdens KoBra-werken*, 2010).

4.2.3. Lokale bevolking

In figuur 4.2.2. wordt de bevolkingsevolutie van de stad Gent weergegeven. In 2010 telde de stad 243.366 inwoners. Het bevolkingsaantal is pas in 2000 terug beginnen te stijgen. Dat deze stijging plaatsvond na het jaar dat het Belfort van Gent erkend werd als Werelderfgoed, berust waarschijnlijk op toeval. Eind 2008 telde de binnenstad van Gent 17.083 inwoners, waarvan ongeveer 13 procent niet-Belgen zijn. Daarnaast wonen er door de week nog 7.771 kotstudenten in het centrum. De bevolking van de binnenstad heeft vanaf 1999 tot 2008 een groei gekend van 12,6 procent. Dit groeipercentage ligt boven het gemiddelde van de hele stad Gent, dat maar ongeveer 7 procent bedroeg. De huishoudens in de Gentse binnenstad bestaan voornamelijk uit eenpersoonshuishoudens. 65 procent van de huishoudens bestaat namelijk uit alleenstaanden (*Gent in cijfers 2009: Wijkmonitor binnenstad*).

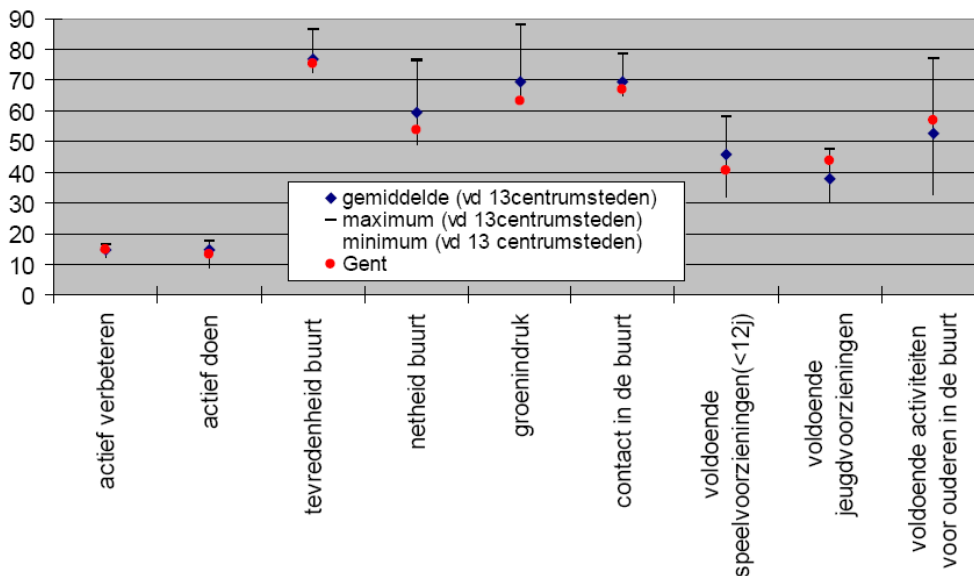
Figuur 4.2.2.: Evolutie totale bevolking Gent (1990-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Voor de stad Gent zullen we in het kort de dynamiek beschrijven via het Stedenfonds 2008-2013, dat zoals reeds vermeld met een betrouwbaarheidsinterval van 95 procent werkt. Dit geldt eveneens voor de gehele stad Gent en niet louter voor de binnenstad. Figuur 4.2.3. geeft de leefbaarheid in de verschillende Gentse wijken weer in vergelijking met het gemiddelde van dertien centrumsteden.

Figuur 4.2.3.: Leefbaarheid in de Gentse wijken in % (2008)

Bron: Stedenfonds Gent 2008-2013, 2010

In tegenstelling tot Brugge, scoort Gent op bijna alle factoren slechter dan het gemiddelde van de dertien centrumsteden. De score van Gent wijkt significant af van de gemiddelde score van de centrumsteden. Enkel op de factoren 'voldoende jeugdvoorzieningen' en 'voldoende activiteiten voor ouderen in de buurt' scoort Gent beter dan het gemiddelde. De hoge score op de factor 'voldoende jeugdvoorzieningen' is vanzelfsprekend vermits Gent een studentenstad is en deze jeugdvoorzieningen dus een must zijn.

In 2010 heeft de stad Gent een leefbaarheidsonderzoek uitgevoerd bij de Gentenaren. Hierbij werd Gent opgedeeld in vier regio's waaronder ook het centrum van Gent. Dankzij dit onderzoek kunnen we dus ook de leefbaarheid van de lokale bevolking nagaan voor de Gentse binnenstad alleen. Dit onderzoek werd opgedeeld in zeven dimensies: de kwaliteit van de woning, de kwaliteit van de woonomgeving, de mate van binding met de buurt, de aanwezigheid van voorzieningen, de veiligheid in de stad de sociale relaties en de relatie van de buurt met het stadsbestuur. Dergelijk onderzoek werd al eerder verricht in 2003 en 2006.

Tabel 4.2.1. geeft de tevredenheidsindices weer van drie aspecten die te maken hebben met de kwaliteit van de woonomgeving, voor elk van de vier regio's uit het onderzoek en voor Gent in het algemeen.

Tabel 4.2.1.: Tevredenheidsindices ten aanzien van verschillende aspecten van de kwaliteit van de woonomgeving (stadsdelen en Gent)

2010	Gent Noordoost	Gent Zuidwest	Gent Centrum Rand	Gent Centrum	Gent
Dichtheid van de woningen t.o.v. elkaar	0,71	0,95	0,26	0,45	0,55
Nachtlawaai	0,76	0,99	0,20	0,32	0,50
Kwaliteit van het milieu	0,25	0,63	0,01	0,18	0,22

Bron: Gent in cijfers 2010: Gent gezien door Gentenaren

In het centrum van Gent zijn de tevredenheidsindices redelijk laag, hoewel ze nog lager liggen in de rand van het centrum. Vooral over de factoren 'nachtlawaai' en 'kwaliteit van het milieu' zijn de inwoners ontevreden.

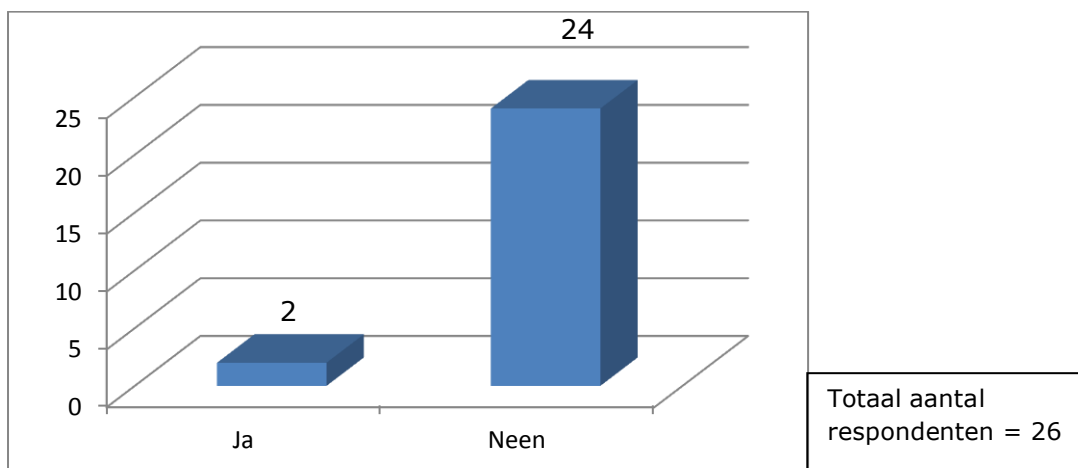
In het leefbaarheidsonderzoek heeft men ook gevraagd naar storende elementen in de woonomgeving. In het centrum van Gent kwamen hierbij zwerfvuil/sluikstort (57,6%), lawaai (63,7%), verkeer (74,1%), hondenpoep (61,5%) en onvoldoende parkeerplaatsen in de buurt (68%) het meest naar voor. Het meest storende element in Gent centrum zijn de onvoldoende parkeerplaatsen in de buurt. Een oorzaak hiervoor zouden weleens de vele toeristen kunnen zijn die de stad Gent een bezoek brengen.

De stad Gent heeft in 2009 een campagne geïntroduceerd waarbij elke Gentenaar de kans krijgt om aan te geven hoe Gent er in 2020 volgens hen zou moeten uitzien. De campagne kreeg de naam *Gent over Morgen*. Eén van de doelstellingen van deze campagne is de UNESCO-erkenning van Gentse Waterzooi als immaterieel erfgoed. De campagne krijgt vorm door tien vragen en stellingen, die gedurende drie maanden op verschillende manieren zullen verschijnen in Gent. Eén van die stellingen luidt dus: "Gentse Waterzooi eindelijk erkend als UNESCO Werelderfgoed in 2020?". Op deze manier wordt er rekening gehouden met de mening van de lokale inwoners over de stad (*Gent over morgen*, 2009).

Verder worden de resultaten van de enquêtes en persoonlijke interviews van de Gentse inwoners besproken. We hebben hierbij de studenten, die geen vaste woonplaats hebben in Gent, buiten beschouwing gelaten. Een voorbeeld van dergelijke enquête voor de lokale inwoners kan u terugvinden in bijlage 8 .

In Gent was men, in tegenstelling tot Brugge, veel minder bereid om mee te werken aan ons onderzoek. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat de meerderheid van de lokale bevolking zich niet bewust is van de UNESCO-erkenning van het Belfort. Van de 26 respondenten had de overgrote meerderheid nog nooit van UNESCO gehoord, zoals weergegeven in figuur 4.2.4.. Ze wisten niet dat er in hun stad dergelijk monument te bezichtigen is. Uit het Stedenfonds 2008-2013 bleek dan ook dat de inwoners van Gent zich onvoldoende geïnformeerd voelen over en door de stad Gent. Ons onderzoek in Gent had wel enkel betrekking op het Belfort dus het kan zijn dat de twee beschermde begijnhoven wel van enige bekendheid kunnen genieten vanwege de lokale bevolking. Eén van de respondenten gaf zelfs aan dat ze zich bewust was van de UNESCO-status van de begijnhoven. Het niet bewust zijn van de lokale bevolking had uiteraard een negatief effect op de respons van andere vragen uit de enquête.

Figuur 4.2.4.: Bekendheid Werelderfgoedlijst bij lokale bevolking Gent

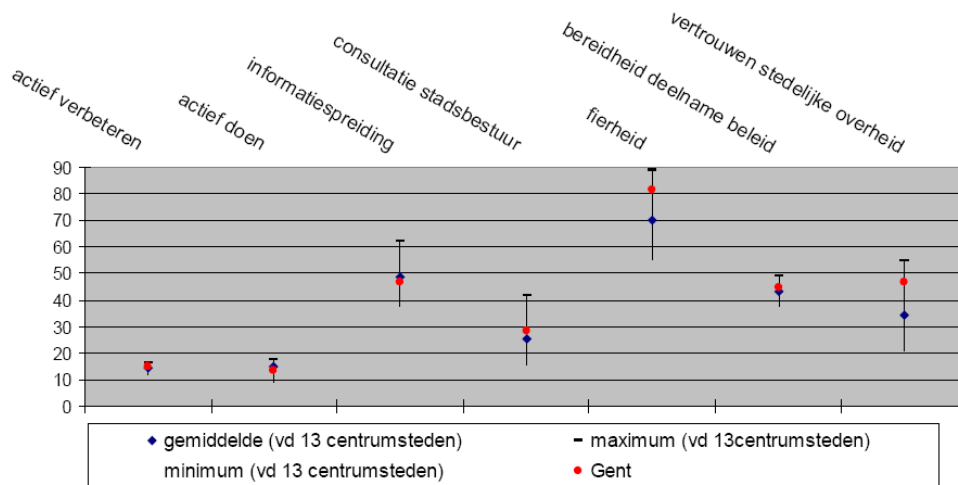

Bron: Eigen veldonderzoek

Doordat de lokale inwoners zich niet bewust zijn van de UNESCO-erkenning van het Gentse Belfort, zijn ze er ook niet van op de hoogte gebracht. De twee respondenten die er zich wel van bewust waren, gaven aan dat ze hier via de toeristische brochure van Gent kennis van hebben gekregen. Bij ons bezoek aan de toeristische dienst van Gent hebben we echter geen enkele brochure of folder teruggevonden waarin verwezen wordt naar de UNESCO-status van het Belfort. Misschien is er in het jaar van de benoeming meer aandacht besteed aan de promotie van de erfgoedsite bij de lokale bevolking en toeristen.

Uit het voorgaande volgt dan vanzelfsprekend dat de Gentenaren vinden dat de plaatselijke overheid onvoldoende initiatieven neemt inzake de bekendmaking van de erfgoedsite bij de lokale bevolking. De twee respondenten die op de hoogte zijn van de Werelderfgoedlijst, vinden dat de overheid voldoende initiatieven neemt. Deze respondenten verwezen dan vooral naar het KoBra-project. Als de lokale bevolking zich al niet bewust is van het Werelderfgoed dat zich in hun omgeving bevindt, is het ook moeilijk om de toeristen hier van bewust te maken. Zoals reeds aangehaald, blijkt uit het Stedenfonds 2008-2013 van Gent dat de stad minder goed scoort op de tevredenheid over de informatiespreiding over en door de stad. Dit wordt weergegeven in figuur 4.2.5.. De stad Gent scoort minder goed op de factor 'informatiespreiding' dan het gemiddelde van de dertien centrumsteden. Het verschil is echter wel niet significant. Gent neemt pas de elfde plaats in de relatieve rangorde van de factor 'informatiespreiding' van de dertien centrumsteden in. Dit betekent dat slechts twee steden slechter scoren dan Gent. En daarmee doet Gent het slechter dan in 2004, waar het een tiende plaats innam. Uit de grafiek is wel af te leiden dat de Gentenaren fier zijn over hun stad en dat ze vertrouwen hebben in de stedelijke overheid. Bij de factor 'vertrouwen stedelijke overheid' neemt Gent zelfs de tweede relatieve positie in ten opzichte van de twaalf andere steden.

Figuur 4.2.5.: Betrokkenheid van de burger bij beleid van stad en wijk in % (2008)

Bron: Stedenfonds Gent 2008-2013, 2010

De stad Gent doet dus weinig inspanningen om het Werelderfgoed in de kijker te zetten en om het in de eerste plaats bekend te maken bij de plaatselijke inwoners. Het promoten van de erfgoedsites moet van private initiatiefnemers komen zoals het eerder vermelde 'Ghent Authentic'. Dit gaat zelfs enkel nog maar om de promotie naar de toeristen toe. Er is dus dringend werk aan de winkel nodig.

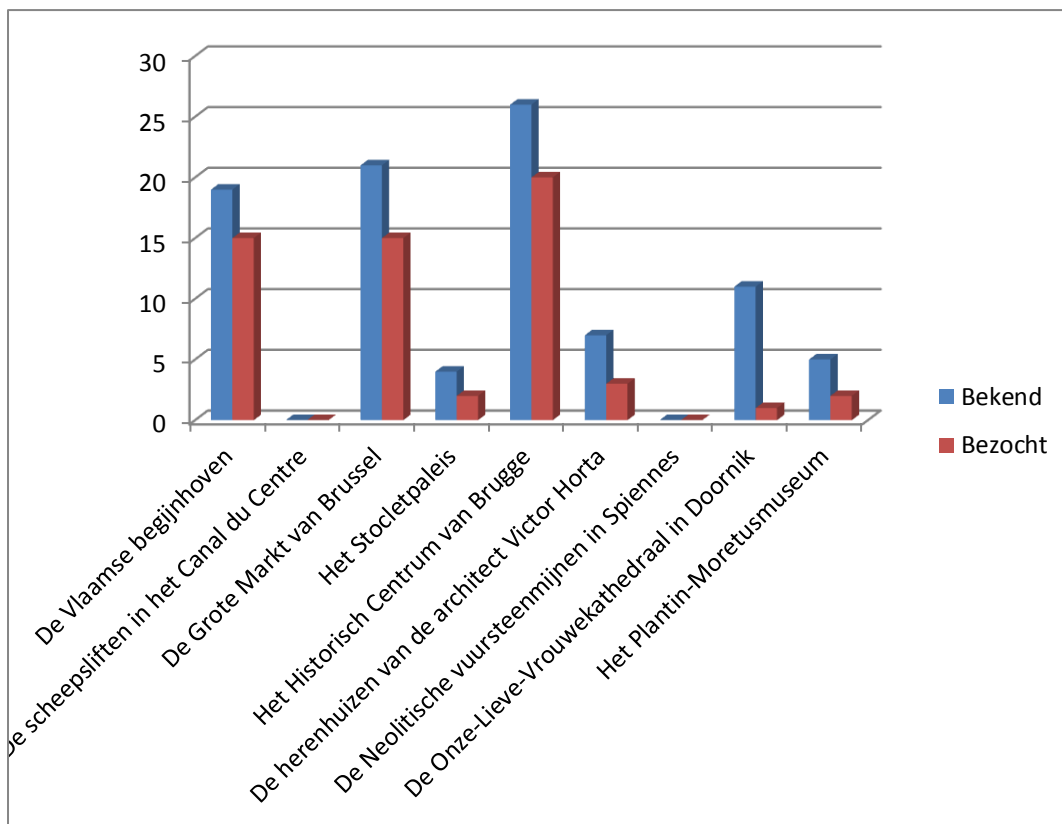
Hinder van de toeristen wordt er over het algemeen ook niet waargenomen. De inwoners van de binnenstad van Gent wonen, net zoals in Brugge, aan de rand van het centrum. Op deze manier hebben ze minder last van de toeristen die het centrum van de stad een bezoek brengen. Onze eerste vaststelling in Gent was dat de stad in mindere mate een zuivere stad was in vergelijking met Brugge. Op het moment van ons bezoek waren er veel openbare werken aan de gang waardoor het bereiken van het centrum bemoeilijkt werd. Enkele respondenten gaven wel aan hinder te ondervinden en dit in de vorm van vervuiling, en in het bijzonder zwerfvuil. Zo heeft de stad Gent een actieplan opgesteld voor een propere stad waarbij men 35 acties, onder drie hoofdthema's, voorstelt om Gent proper te houden. Omdat de netheid van de stad iedereen aangaat, vraagt dit actieplan dan ook iedereen te helpen om Gent proper te houden. Zowel de lokale bevolking, studenten, lokale verenigingen, bedrijven als toeristen worden aangespoord hieraan mee te helpen (*Actieplan propere stad 2008-2013, 2007*).

De plaatselijke inwoners kunnen niet rechtstreeks genieten van de erfgoedsite. Omdat men zich niet bewust is van de Werelderfgoedsites in de omgeving, is het moeilijk om aan te geven of men daar al dan niet van kan profiteren. Omwille hiervan is het mogelijk dat men wel onrechtstreeks kan genieten van de erfgoedsite door bijvoorbeeld extra werkgelegenheid, betere infrastructuur en dergelijke. Het tewerkstellingspercentage in de toeristische sector bedroeg in Gent 1,98 procent in 2005. Hiermee staat de stad net boven Tongeren en onder Sint-Truiden (*De toeristische*

werkgelegenheid: Gecorrigeerde werkgelegenheid in de toeristische kernsectoren, KU Leuven, 2005). In vergelijking met Brugge stelt Gent dus minder inwoners tewerk in de toeristische sector vermits het inwonersaantal in Gent groter is dan in Brugge. Zoals reeds aangehaald, is men bezig met de heraanleg van het centrum in de omgeving van het Belfort. Niet enkel de toeristen, maar het is ook de bedoeling dat de plaatselijke inwoners hier in de toekomst mee van kunnen profiteren. Het centrum zal voorzien worden van een nieuwe stadshal, horeca, fietsenstallingen en publiek sanitair (*KoBra geeft Emile Braunplein een stevige facelift, 2009*). Zo kunnen ook de inwoners van het centrum meer genieten van een uitstapje doorheen hun stad.

Tot slot hebben we bij de lokale bevolking gevraagd naar de bekendheid van de overige Belgische Werelderfgoedsites, weergegeven door figuur 4.2.6.. Hierbij was het mogelijk om meerdere antwoorden aan te duiden. Bij de Gentenaren konden vooral het Historisch Centrum van Brugge en de Vlaamse Begijnhoven van bekendheid genieten. De bekendheid van het Historisch Centrum van Brugge is redelijk logisch vermits deze erfgoedsite nabij Gent gelegen is en dus vrij snel bereikbaar is. De meeste respondenten die het Historisch Centrum van Brugge en de Vlaamse Begijnhoven aangaven, hadden deze erfgoedsite ook al eens bezocht. Bij de Vlaamse Begijnhoven had men dan vooral één van de twee Gentse begijnhoven bezocht.

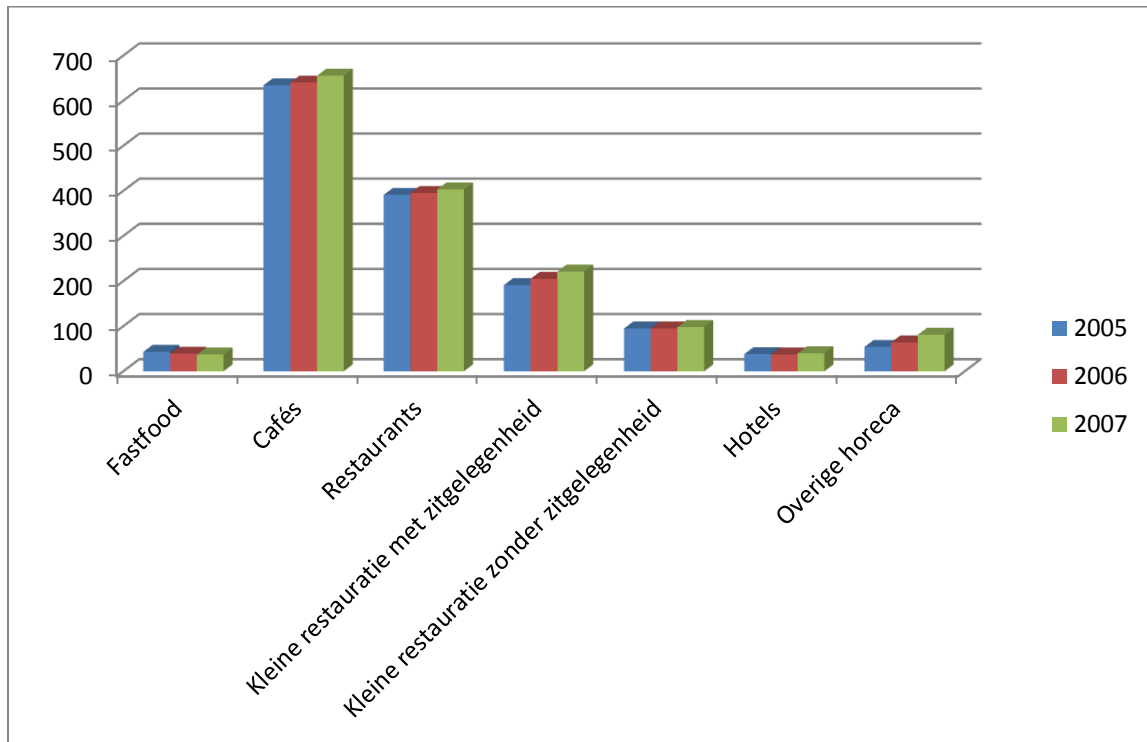
Figuur 4.2.6.: Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Gent

Bron: Eigen veldonderzoek

4.2.4. Horeca en shopping

Figuur 4.2.7.: Aantal horecazaken in Gent per categorie (2005-2007)

Bron: Horeca in cijfers, 2007

In 2007 telde de stad Gent in het totaal 1.535 horecazaken, wat een stijging van ongeveer 6 procent is ten opzichte van 2005. Deze horecazaken zijn echter verspreid over heel Gent. De cafés nemen het grootste aandeel van de horecazaken in beslag. Onder 'overige horeca' verstaat men kantines en dergelijke. Bij elke categorie is er een stijging waar te nemen in 2007 ten opzichte van 2005, behalve bij 'fastfood'. Over de shopping hebben we jammer genoeg geen cijfers gevonden. We kunnen wel uit onze eigen bevindingen stellen dat er in Gent minder shopping aanwezig is in vergelijking met Brugge. Onder shopping verstaan we dan vooral souvenirwinkeltjes en zaakjes die streekproducten verkopen.

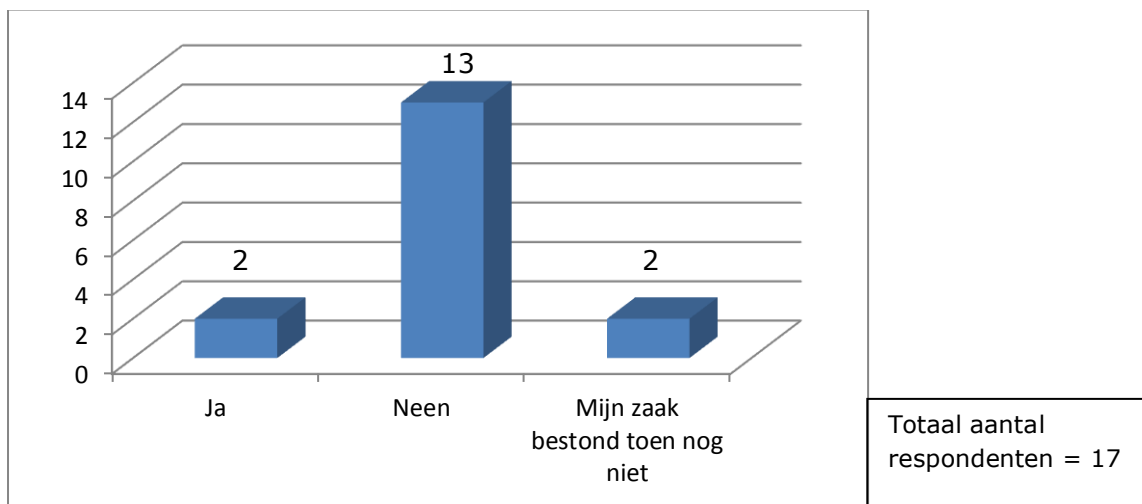
Figuur 4.1.9. stelt de evolutie van het aantal overnachtingen in Brugge voor in vergelijking met Gent en Antwerpen. In 2009 registreerde men in Gent 728.841 overnachtingen. Dit lijkt veel maar dit was slechts de helft van de overnachtingen die in Brugge en Antwerpen geregistreerd werden. Er is echter wel een positieve evolutie zichtbaar ten opzichte van de voorgaande jaren (*Beleidsnota*

Toerisme Gent 2008-2013, 2009). Opmerkelijk is dat het aantal overnachtingen de jaren na de erkenning door UNESCO redelijk stabiel was tot 2005. We kunnen dus stellen dat de status van Werelderfgoed geen direct effect heeft gehad op het aantal overnachtingen. Bij Brugge en Antwerpen kennen de overnachtingen een hoogtepunt in de jaren dat ze verkozen zijn tot Culturele Hoofdstad van Europa, respectievelijk 2002 en 1993. Hier komen we verder nog op terug.

Gent werd twee jaar op rij, in 2009 en 2010, uitgeroepen tot 'Meest horecavriendelijke stad van Vlaanderen' op de uitreiking van de Horeca Awards. Ook werd er elk van de twee jaar een Gentse horecazaak uitgeroepen tot beste in haar categorie. Gent heeft deze benoeming te danken aan haar sterk horecabeleid met de vele steunmaatregelen aan de horecazaken, het aanstellen van een horecacoach en het nieuwe tijdschrift 'Horecazine' (*Horecavriendelijkste stad*, 2010). De horecacoach is lid van de Dienst Lokale Preventie en Veiligheid en is de communicatieschakel tussen de uitbaters van de horecazaken en de plaatselijke overheid (*Horecacoach, stad Gent*). Het tijdschrift 'Horecazine' is in Gent voor het eerst geïntroduceerd in juni 2008. Het magazine biedt de horeca-uitbaters informatie over wetten, vergunningen en andere maatregelen (*Stad Gent informeert de horeca met een nieuw tijdschrift*, 2008). Op deze manier wordt de horeca door de stad Gent zeer goed ondersteund en gestimuleerd.

Vervolgens worden de resultaten van de enquêtes en mondelinge bevestigingen besproken. Een voorbeeld van een vragenlijst voor de horeca en shopping kan u terugvinden in bijlage 9.

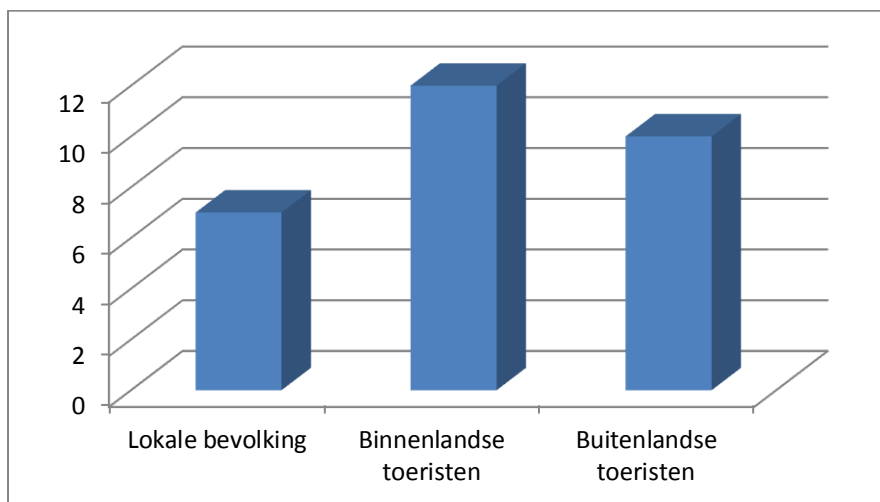
Figuur 4.2.8.: Toename van klanten Gentse horeca en shopping na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1999)

Bron: Eigen veldonderzoek

De benoeming van het Gentse Belfort als UNESCO Werelderfgoed heeft na 1999 niet als dusdanig geleid tot een toename van het aantal klanten, zoals figuur 4.2.8. aantoont. Net als bij de lokale bevolking bleek hier eveneens dat men zich niet bewust was van de UNESCO-status van het Belfort. We kunnen dus niet met zekerheid stellen dat een eventuele toename van de klanten en/of de inkomsten veroorzaakt werd door de benoeming. Omdat enkel het Belfort en de twee begijnhoven erkend zijn als UNESCO Werelderfgoed en Gent nog vele andere toeristische trekpleisters bezit, is het onmogelijk om een eventuele stijging van het aantal toeristen toe te wijzen aan het Belfort alleen. Gent heeft bovendien ook geen doorbraak gekend zoals Brugge met de benoeming tot Culturele Hoofdstad van Europa. In het verleden werden naast Brugge ook Antwerpen (1993) en Brussel (2000) uitgeroepen tot Culturele Hoofdstad van Europa (*Past European Capitals of Culture, European Commission*). Gent heeft ook geen kandidatuur ingediend voor één van de volgende jaren. In 2015 gaat wel een Belgische stad zijn kandidatuur indienen, namelijk Bergen of Mons (*Future European Capitals of Culture, European Commission*). Op basis van het culturele erfgoed in Gent, verdient de stad toch zeker een plaats in dit lijstje van Belgische Culturele Hoofdsteden van Europa. Dit zou een ideale aangelegenheid zijn om de culturele erfgoedsites, en vooral het Werelderfgoed, van de stad in de kijker te zetten en zo meer bezoekers naar de stad te lokken. Zoals eerder vermeld, doet Gent het veel minder goed wat betreft overnachtingen dan steden als Antwerpen en Brugge, die wel al van de status als Culturele Hoofdstad van Europa hebben kunnen genieten.

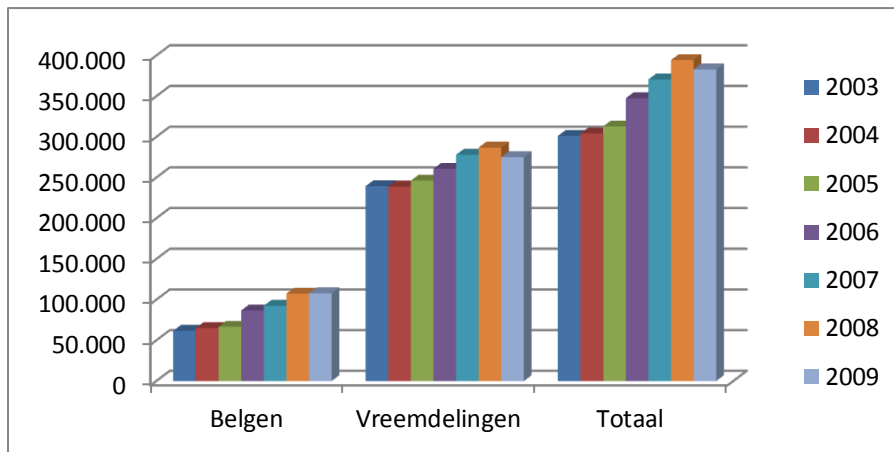
Figuur 4.2.9.: Klanten horeca en shopping Gent

Bron: Eigen veldonderzoek

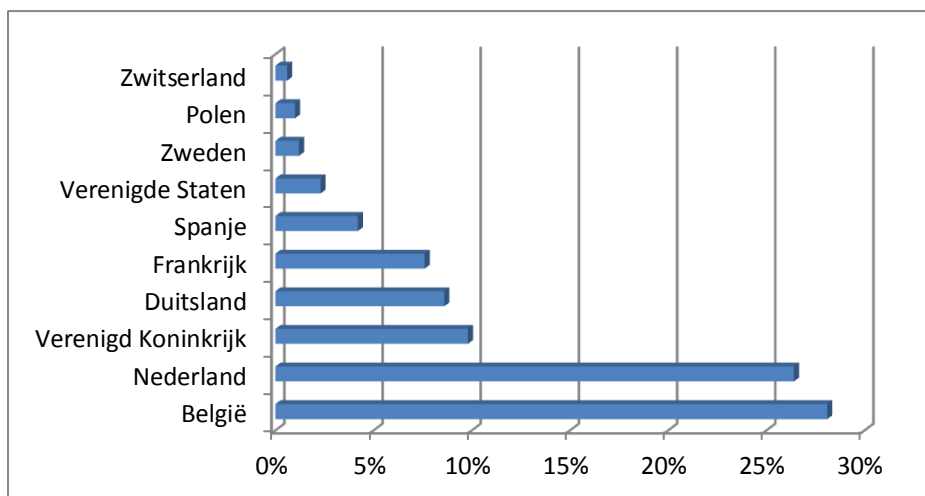
In Gent bestaan de klanten van de horeca en shopping voornamelijk uit binnenlandse toeristen (figuur 4.2.9.). Buitenlandse toeristen en lokale bevolking kwamen echter ook regelmatig aan bod. Gent is internationaal minder bekend zoals steden als Brussel of Brugge. Toch is het aandeel van de buitenlandse toeristen in de aankomsten groter dan dat van de binnenlandse toeristen zoals weergegeven in figuur 4.2.10.. Het aandeel van de buitenlandse toeristen is echter in 2009 gedaald. De buitenlandse toeristen komen hoofdzakelijk van Nederland. 26,5 procent van de toeristen in Gent komt van Nederland, gevolgd door 22,6 procent binnenlandse toeristen. De overige buurlanden worden in mindere mate vertegenwoordigd. Figuur 4.2.11. toont de tien voornaamste herkomstlanden voor Gentse toeristen.

Figuur 4.2.10.: Evolutie aantal aankomsten in Gent (2003-2009)

Bron: *Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen*

Figuur 4.2.11.: Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Gent (2009)

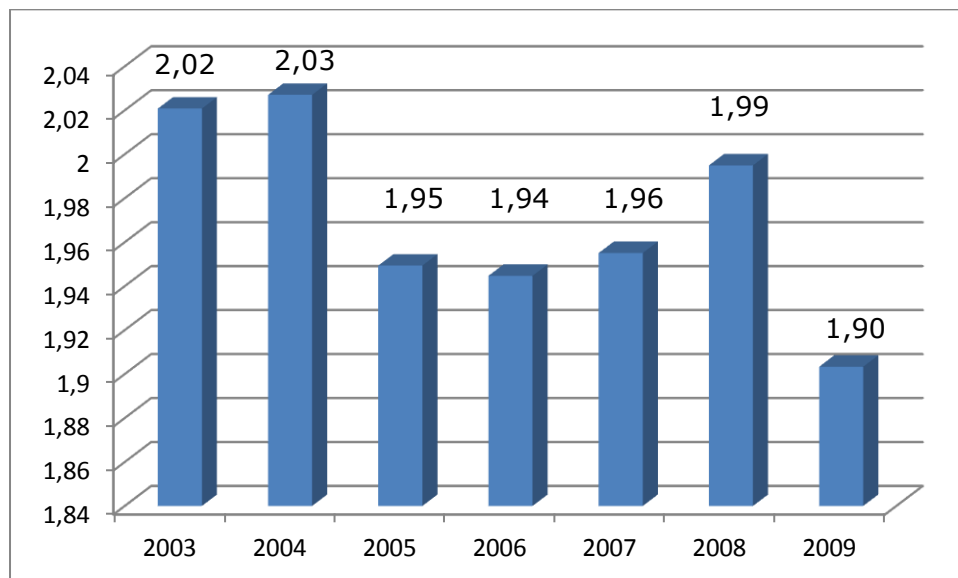

Bron: *Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen, 2009*
(Eigen verwerking)

In Gent was er weinig sprake van bepaalde aanpassingen die werden doorgevoerd om de toeristen beter te kunnen bedienen. Vooral de vereisten in verband met meertaligheid was is Gent waren niet zo streng als in Brugge. Uit figuur 4.2.11. bleek dat de buitenlandse toeristen voornamelijk vanuit Nederland een bezoek komen brengen aan Gent. Dit kan een oorzaak zijn van de gebrekkige meertaligheid van het personeel en de menukaarten. De andere herkomstlanden, uitgezonderd Nederland en België zelf, tellen samen voor 45,5 procent mee. Dit betekent dat minder dan de helft van de toeristen een andere taal dan Nederlands spreekt. Men zou toch beter werk maken van andere basistalen om het verblijf van de buitenlandse toeristen aangenamer te maken. In de hotels was er over het algemeen wel sprake van deze meertaligheid. In hotels is het dan ook gebruikelijk dat iemand meertalig moet zijn om er tewerkgesteld te worden. Over concrete toekomstplannen hieromtrent was er ook geen sprake.

Figuur 4.2.12. geeft voor Gent bij benadering de evolutie van de gemiddelde verblijfsduur van de toeristen weer. Deze cijfers hebben we berekend door de verhouding van totale overnachtingen uit figuur 4.1.9. en de totale aankomsten uit figuur 4.2.10.. In Gent schommelt de gemiddelde verblijfsduur per jaar. Van 2008 naar 2009 is er wel een daling te zien van de gemiddelde verblijfsduur. Het aantal overnachtingen in dat jaar was in dat jaar sterker gedaald dan het aantal aankomsten.

Figuur 4.2.12.: Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Gent (2003-2009)

Bron: *Beleidsnota Toerisme Gent 2008-2013, 2009*
Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen
(Eigen verwerking)

Vermits ook de uitbaters van de horeca en shopping zich niet bewust zijn van de UNESCO-erkenning van het Gentse Belfort, vindt men dat de overheid niet voldoende actie onderneemt om de erfgoedsite in de kijker te zetten. De uitbaters vinden dat de overheid hen eerst behoorlijk op de hoogte moet brengen vooraleer zij dit verder kunnen doorvoeren bij hun klanten. Verder vinden ze ook dat de overheid meer culturele evenementen moet organiseren om zowel de lokale bevolking als de toeristen op de hoogte te brengen van het Werelderfgoed sites in de stad. De uitbaters van de horecazaken en shopping kunnen dus zelf ook geen promotie voeren voor de erfgoedsite vermits ze het niet weten en onvoldoende geïnformeerd zijn door de stad.

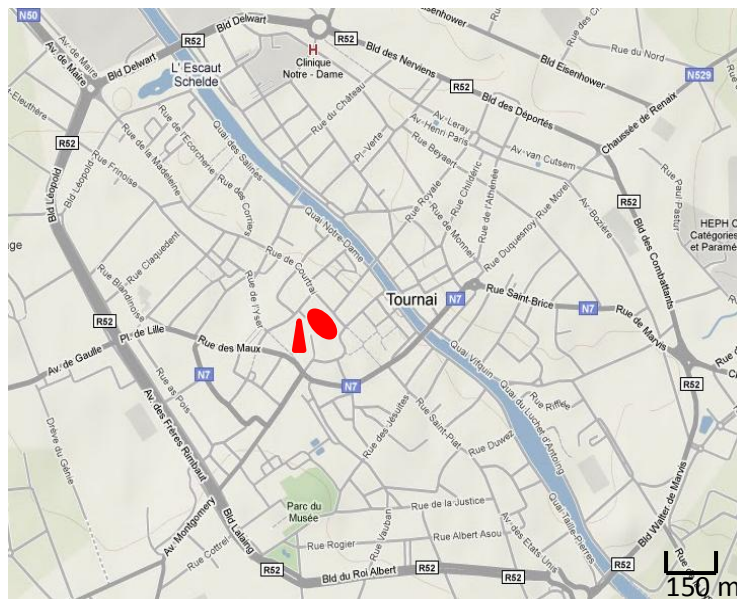
Tot slot ondervinden de uitbaters weinig tot geen hinder van de toeristen. Ze leven namelijk van de toeristen. De toeristen kunnen in één van de horecazaken rustig genieten van een hapje en/of een drankje en voor de uitbaters brengt het geld binnen. In tegenstelling tot hinder van de toeristen, ondervindt men meer hinder van de wegenwerken in de stad. Het project KoBra zorgt er bijvoorbeeld voor dat bepaalde horecazaken en winkeltjes moeilijk te bereiken zijn of geheel uit het zicht verdwijnen.

4.3. Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik

Doornik, ook Tournai genoemd, bevindt zich in Wallonië. De stad ligt nabij de Franse grens, in de buurt van de Franse stad Roubaix. Doornik werd in 2000 erkend als toeristisch centrum (*FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg*). In Doornik bevinden zich twee UNESCO Werelderfgoedsites, namelijk het Belfort en de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal. De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal werd in 2000 ingeschreven op de Werelderfgoedlijst (*Notre-Dame Cathedral Tournai, UNESCO*). Het Belfort behoort vanaf 1999 tot de groepsinschrijving *Belforten in België en Frankrijk (Belfries of Belgium and France, UNESCO)*. De ligging van deze twee erfgoedsites kan u terugvinden op figuur 4.3.1.. Het Belfort is weergegeven met een rode driehoek en de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal wordt weergegeven met een rode ovaal.

De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik is gebouwd op restanten van twee voormalige kerken. De ene dateert van de zesde eeuw en de andere van de negende eeuw. De Kathedraal die we nu kennen, werd gebouwd in 1110 en kon in 1171 officieel ingewijd worden. In de dertiende eeuw werd het romaanse koor afgebroken en werd het vervangen door een gotisch koor. In 1754 werd aan het plafond van de Kathedraal gewerkt. De voormalige platte zolder werd vervangen door gotisch gewelf, waardoor men nu ook aan de binnenkant de grootsheid van de Kathedraal kan bewonderen. In 1940 ontstond er een kleine brand in het gebouw, maar gelukkig was er niet veel schade. De afgelopen vijftig jaar werd de Kathedraal gerestaureerd om de duurzaamheid ervan te verzekeren. Voor sommigen is deze Kathedraal de meest oorspronkelijke en de meest indrukwekkende van België. De Kathedraal van Doornik is zeer herkenbaar aan de vijf grijze torens. De Kathedraal werd vroeger voor tal van bijzondere gebeurtenissen gebruikt (DELMELLE, 1975).

Figuur 4.3.1.: Situering Onze-Lieve-Vrouwekathedraal en Belfort Doornik

Bron: Google Maps

De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Doornik voldoet aan twee vooropgestelde selectiecriteria van UNESCO (*Report of the 24th Session of the Committee, 2000*):

Criterion II: het erfgoed moet een belangrijke uitwisseling zijn van menselijke waarden, over een tijdspanne of binnen een cultureel gebied van de wereld, waar ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stadsontwikkeling of landschapsonwerp hebben plaatsgevonden.

De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal is het bewijs van veranderingen tussen de architecturale stijlen van Ile de France, het Rijnland en Normandië. De gotische stijlen maken het karakter van de twaalfde-eeuwse Kathedraal.

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

Vervat in zijn grootse afmetingen, is de Kathedraal van Tournai een uitmuntend voorbeeld van grote gebouwen in het noorden van de Seine. Het is een voorloper van de grootse uitgestrektheid voor andere gotische kathedralen.

Het lokale gemeentebestuur overwoog een hotel te bouwen vlak naast de Kathedraal. Tegenstanders van het hotel zeggen dat het in strijd is met de voorschriften van UNESCO en ICOMOS betreffende de bescherming van de erfgoedsites. Volgens hen zou het hotel het unieke uitzicht comprimeren, wat eventueel kan leiden tot een verlies van de UNESCO-titel van de Kathedraal. Men heeft getracht via een petitie de bouw van het hotel tegen te houden (*La Libre Belgique*, 2008). Deze actie heeft succes gehad omdat men namelijk besloten heeft om het hotel niet vlakbij de Kathedraal te bouwen. Dit hotel zal ook niet elders gebouwd worden. Verder ging de lokale overheid kijken hoe het de wijk rond de Kathedraal kon opfleuren zonder het karakter van de erfgoedsite te beschadigen.

Er is toch al het één en ander gebeurd in Doornik. Het Belfort heeft de Werelderfgoed status verkregen in 1999 en de Kathedraal heeft de status van Werelderfgoed ontvangen in 2000. Sindsdien heeft men de stad steeds meer en meer gepromoot bij de toeristen. Er zijn verschillende campagnes ondernomen en er werden tal van culturele evenementen georganiseerd. Verder had de stad beslist om de Kathedraal te restaureren en de omgeving te vernieuwen, wat niet altijd even vlot verliep. Doornik heeft ook tal van titels ontvangen als bewijs dat de stad een toeristische trekpleister is. Maar wat heeft dat voor impact op de lokale bevolking, horeca en shopping? We splitsen ons onderzoek van Doornik eveneens op in drie onderdelen. Eerst zullen we de lokale overheid bespreken, daarna komt de lokale bevolking aan bod en als laatste de horeca en shopping.

4.3.1. *Werkwijze*

Ons veldonderzoek vond plaats op zondag 27 februari tussen 10u en 16u. De respondenten werden in de buurt van het Belfort en de Kathedraal aangesproken en bevestigd. Daarnaast werden ook op de Grote Markt enquêtes en persoonlijke interviews afgelegd. Om 14u hadden we een persoonlijk gesprek met de lokale Dienst voor Toerisme. Er werden in het totaal 53 plaatselijke inwoners en 21 horecazaken en winkeltjes zaken bevestigd.

4.3.2. *Lokale overheid*

De lokale Dienst voor Toerisme in Doornik is gevestigd op het plein dat de twee Werelderfgoeden met elkaar verbindt. In het infokantoor zijn er toeristische brochures in de meest voorkomende talen beschikbaar. Er zijn niet alleen brochures beschikbaar over de twee Werelderfgoedsites, maar ook over de hele streek. Doorheen de stad kan men grote informatiepanelen terugvinden die wat meer vertellen over de geschiedenis van het desbetreffende gebouw. Op de informatiepanelen bij het Belfort en de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal is er een duidelijke verwijzing naar de

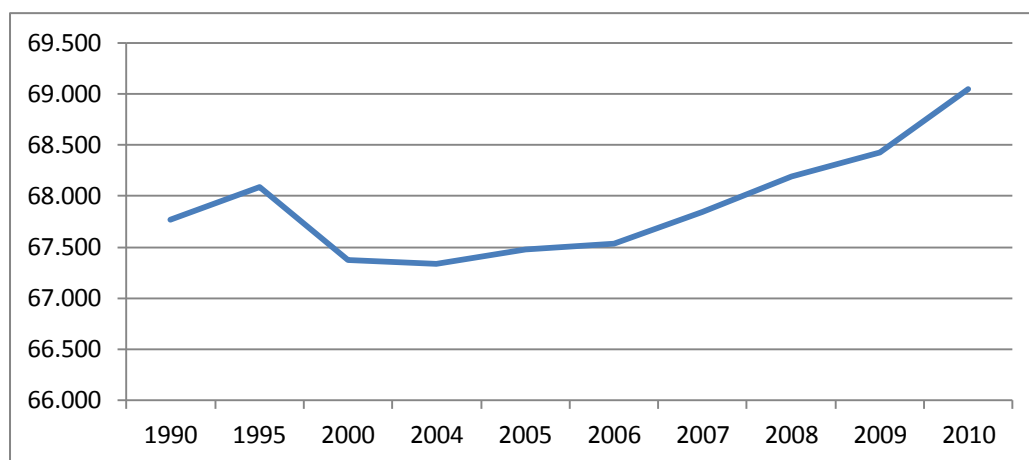
UNESCO-erkenning. De toeristische dienst werkt vooral met inwoners van Doornik die de toeristen door de stad gidsen. Meestal zijn deze gidsen wat ouder en spreken ze vloeiend Frans. Het enige nadeel is dat er in de warme zomermaanden veel niet-Franssprekende toeristen naar Doornik komen. Om die zo goed mogelijk te woord te staan, zet de dienst jobstudenten in die vloeiend Nederlands, Frans en Engels kunnen spreken. In een interview liet de Dienst voor Toerisme weten dat ze regelmatig samenwerkt met andere gemeentebesturen en andere toeristische diensten voor het opstellen van grote publiciteitsreclames, meestal bedoeld voor het buitenland.

In 2004 heeft de Waalse overheid een reeks beslissingen genomen betreffende de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik. Er werd beslist dat de Kathedraal dringend verstevigd moest worden omdat er problemen waren betreffende de stabiliteit. Er werd ook beslist om de Kathedraal te restaureren. Men schatte de kosten op 1,22 miljoen euro (*La Libre Belgique*, 2004). In dat jaar startte men met de stabilisatiewerken aan de Kathedraal, vermits deze instabiel geworden was. De restauratiewerken namen pas later plaats. Tijdens ons bezoek aan de stad waren deze restauratiewerken nog steeds bezig.

4.3.3. Lokale bevolking

In 2010 woonden er 69.043 mensen in de stad Doornik. Figuur 4.3.2. geeft de evolutie weer van het bevolkingsaantal in Doornik. We merken op dat de stad Doornik een groeiende stad is, een stad waar mensen willen wonen en werken. Vanaf 2004 is er opnieuw een stijging van het aantal inwoners in de stad.

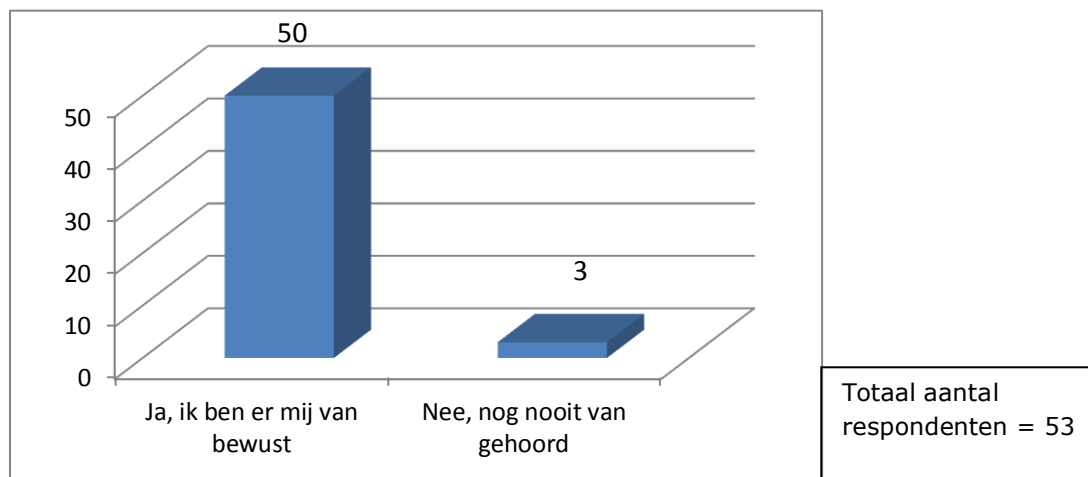
Figuur 4.3.2.: Evolutie totale bevolking Doornik (1990-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

De inwoners van Doornik zijn zich zeer goed bewust van de erfgoedsites in de stad, zoals wordt aangetoond in figuur 4.3.3.. Van de 53 respondenten, waren er 50 die zich bewust waren van de UNESCO-status van de Kathedraal. Slechts drie personen wisten niet dat de Kathedraal een benoeming tot Werelderfgoed had verkregen. Dit kan komen doordat deze drie personen nog niet in Doornik woonden toen de Kathedraal benoemd werd.

Figuur 4.3.3.: Bewust zijn van de lokale bevolking Doornik van de UNESCO-erkenning

Bron: Eigen veldonderzoek

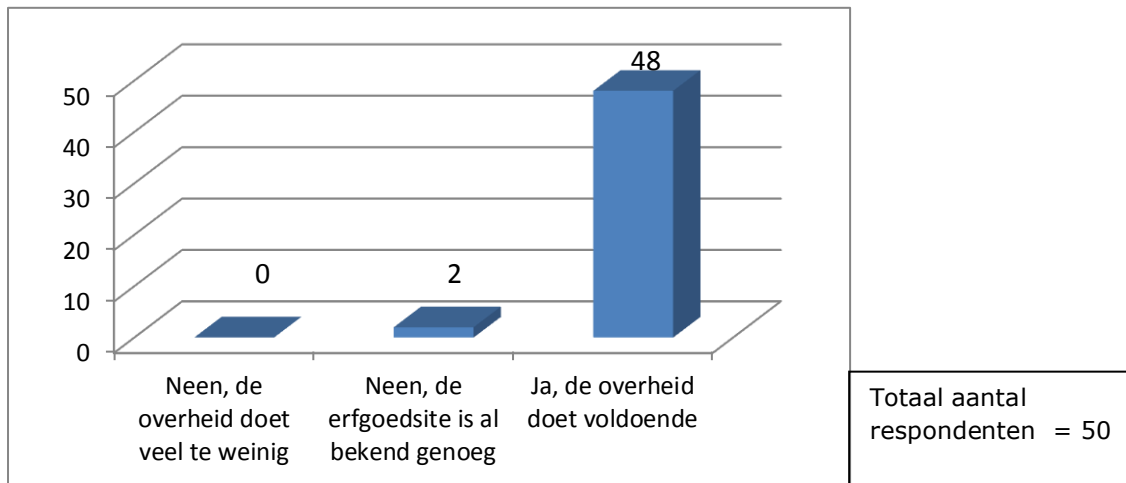
De lokale bevolking is zich iets meer bewust van de Werelderfgoedstatus van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal dan die van het Belfort. Maar dit verschil is eigenlijk verwaarloosbaar, vermits er maar twee mensen niet wisten dat ook het Belfort beschermd was. Een reden waarom dit zou kunnen, weten we niet. Wat wel opviel tijdens het afnemen van de enquêtes, was dat de mensen eerst de Kathedraal noteerden en daarna pas het Belfort. We kunnen daaruit afleiden dat de Kathedraal het eerste erfgoed was wat in hen opkwam en daarmee kan genieten van een 'top of mind'-bekendheid. In het algemeen kunnen we dus stellen dat de lokale bevolking zeer goed op de hoogte is van de erfgoedsites in de regio. De drie respondenten die zich niet bewust waren over de UNESCO-status van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, hebben zich onthouden van de rest van de enquête.

De lokale bevolking verkrijgt via lokale kranten en brochures informatie over de erfgoedsite. Volgens de plaatselijke Dienst voor Toerisme krijgt elke inwoner van Doornik regelmatig een gratis folder in de bus. Daarin staan alle nieuwigheden over de erfgoedsite en andere culturele aangelegenheden. Voldoende informatiemiddelen dus, maar hoe heeft de lokale bevolking kennis gekregen over de UNESCO-status van de O.L.V.-Kathedraal? Uit de antwoorden blijkt dat men via kranten het eerste nieuws verkreeg over de erfgoedsite.

Het nieuws over de erkenning werd voornamelijk vernomen via brochures en gratis folders in de brievenbus. De lokale bevolking wordt eveneens via kranten op de hoogte gehouden. Verassend is dat geen enkele respondent televisie heeft opgegeven als communicatiemiddel, terwijl dit bij Brugge wel het geval was. De sociale omgeving van de inwoners speelt ook een belangrijke rol, waarbij inwoners de informatie met elkaar delen. We merken ook op dat de lokale bevolking hier hechter met elkaar omgaat dan in de Vlaamse steden. Ze komen regelmatig bijeen op café of in diverse activiteitenclubs. Een inwoner van de Rue de Paris gaf het als volgt weer: "Doornik is één van de oudste en mooiste steden van België en tegelijkertijd is het ook een zeer open gemeenschap waar iedereen mij kent en waar ik iedereen ken".

Volgens de lokale bevolking doet de overheid voldoende in verband met de promotie van de erfgoedsite. Figuur 4.3.4. illustreert dit. De erkenning van de erfgoedsite wordt voldoende vermeld in de stad en wordt gebruikt om de toeristen naar Doornik te lokken. De meerderheid van de bevroegden was van mening dat de restauratie op zich al voldoende inspanning was. 48 bevroegden vonden dat de overheid voldoende inspanningen levert. "Tournai staat bekend als de stad met de vijf torens" getuigde een inwoner van de Réduit des Dominicains. De vijf torens verwijzen naar de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal. De toeristen hebben de kans om te kiezen voor geleide wandelingen of gratis uitgestippelde wandelkaarten, die beschikbaar zijn in de plaatselijke Dienst voor Toerisme. De erfgoedsite wordt gebruikt als promotiemiddel voor heel de stad.

Figuur 4.3.4.: Perceptie door lokale bevolking Doornik over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoedsite

Bron: Eigen veldonderzoek

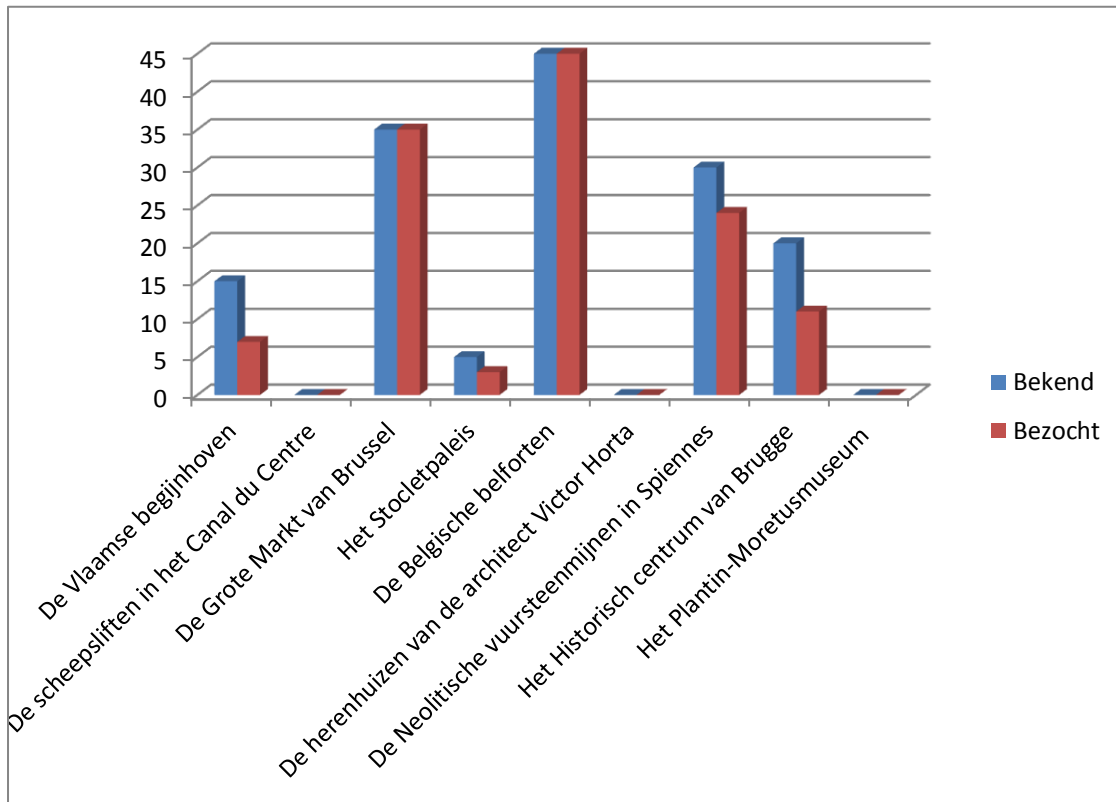
Van de 50 bevroagen waren er 47 personen die de erfgoedsites in Doornik al eens bezocht hadden. De andere drie personen hadden wel al eens de Kathedraal bezocht, maar het Belfort nog niet. De reden die de respondenten opgaven, was dat de Kathedraal Doornik symboliseert terwijl het Belfort behoort tot een grote groep van belforten. Volgens de lokale Dienst van Toerisme leeft de bevolking erg mee met de Kathedraal. Ze komen nog in grote aantallen naar de mis en informeren zich regelmatig over de restauratiewerken.

De lokale bevolking heeft aangegeven dat men geen hinder ondervindt van de toeristen. In de winter en herfst zijn er minder toeristen, enkel in de zomer en lente zijn er beduidend meer toeristen. Maar men ziet dat niet als een vorm van hinder, maar meer als een gezellige drukte. "Het is toch tof als mensen van ver naar hier komen om onze stad te bezoeken" getuigde een wandelaar in het Parc de Musée. Een gids van de Kathedraal en tevens een inwoner van de stad, gaf aan dat men in de drukke periodes meer een oogje in het zeil moet houden. Zo zijn er vorig jaar enkele communieboekjes en kandelaars gestolen. "Dat is jammer, maar niet ondenkbaar. Dat heb je nu eenmaal als er zoveel volk is" geeft de gids toe.

Een reden waarom er geen hinder is, of er geen wordt waargenomen, is dat de lokale bevolking zowel rechtstreeks als onrechtstreeks een graantje kan meepikken. Volgens de plaatselijke Dienst voor Toerisme proberen ze de lokale bevolking zo goed mogelijk te betrekken bij de erfgoedsites in de stad. Ze proberen ervoor te zorgen dat de lokale inwoners tewerkgesteld kunnen worden in de toeristische sector. Het enige probleem dat wij hierbij hebben waargenomen, is dat de lokale bevolking grotendeels Frans spreekt en maar weinig andere talen kan spreken. Volgens de Dienst van Toerisme is dat echter geen probleem. Volgens haar bevindingen zijn ongeveer 75 procent van de toeristen gedurende het hele jaar Franstaligen. In de zomer en de lente stellen zij speciaal anderstalige gidsen aan om zo eveneens de buitenlandse toeristen te kunnen rondleiden. De lokale Dienst voor Toerisme heeft zich voorbereid op een toename van niet-Franssprekende toeristen.

De algemene bekendheid van de UNESCO Werelderfgoedsites in België is eerder beperkt. Men heeft dan misschien wel een grote kennis over de erfgoedsites in de buurt maar over erfgoedsites die ergens anders gelegen zijn, is de kennis gering. Figuur 4.3.5. geeft dit grafisch weer.

Figuur 4.3.5.: Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Doornik

Bron: Eigen veldonderzoek

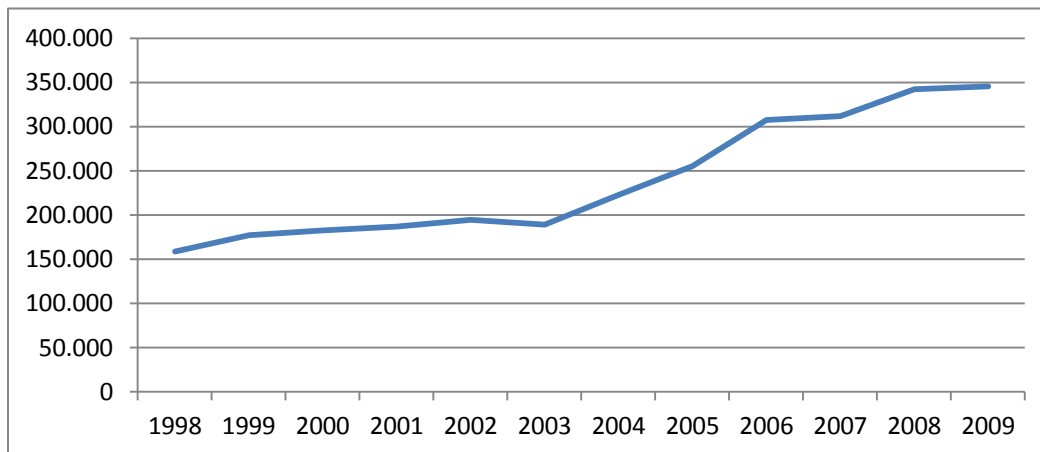
Enkel de Grote Markt van Brussel en de Belgische belforten kunnen van een grote bekendheid genieten. Verder kunnen we concluderen dat de Neolithische vuursteenmijnen in Spiennes redelijk bekend zijn. Dat is niet onlogisch vermits deze erfgoedsite enkel op 45 minuten van de stad Doornik ligt. De andere Belgische erfgoedsites zijn minder bekend. De verklaring voor de hoge bekendheid van de Belgische belforten is eenvoudig, vermits Doornik een belfort heeft. De Grote Markt van Brussel is redelijk bekend, waarschijnlijk omdat Brussel de hoofdstad van België is. De andere erfgoedsites zijn niet, of in mindere mate bekend bij de lokale bevolking van Doornik. Als we kijken of de respondenten de erfgoedsite al dan niet bezocht hebben (rode balkjes), dan zien we dat de twee erfgoedsites die een hoge bekendheid hebben ook door alle respondenten bezocht zijn geweest. Enkel de erfgoedsites die relatief meer bekend zijn dan dat ze bezocht werden, zijn de Vlaamse Begijnhoven en het Historisch Centrum van Brugge.

4.3.4. Horeca en Shopping

We hebben de cijfers bestudeerd van het aantal horecazaken in het centrum van Doornik via de officiële website van de OPT. Er bevinden zich vier hotels in Doornik. Bijna waren dit er vijf, als de lokale bevolking zich niet verzet had tegen de bouwplannen van een nieuw hotel. Er zijn ongeveer negentig restaurants, cafés en eetgelegenheden in de stad gelegen. Cijfers over souvenirwinkels en andere speciaalzaken hebben we echter niet teruggevonden.

Doornik heeft de voorbije jaren veel eretitels in ontvangst mogen nemen. De titel die het meeste impact heeft gehad op de uitbaters en handelaars was die van toeristische stad. Hierdoor mogen de winkels en horecazaken ook hun deur openen op zondag, wat traditioneel een rustdag is. Zo kunnen de horeca- en winkluitbaters ook op zondag inkomsten genereren. Ook werken de verschillende horecazaken samen. In 2007 richtten een dertigtal cafés een nieuwe vennootschap op. Deze vennootschap kreeg de naam 'Horeca Doornik' en werkt samen met de stad Doornik voor de organisatie van een vuurwerk, dat plaatsvond op 21 juli (*La Libre Belgique*, 2007). Dit is het bewijs dat de lokale overheid niet haaks staat tegenover de horeca. Ze werken samen aan een groot evenement en deze samenwerking zal waarschijnlijk verdergezet worden op het gebied van toerisme. We merken ook op dat het toerisme stijgt in de provincie Henegouwen. Figuur 4.3.6. geeft de evolutie weer van het aantal aankomsten in de provincie.

Figuur 4.3.6.: Evolutie van het aantal aankomsten in Henegouwen (1998-2009)

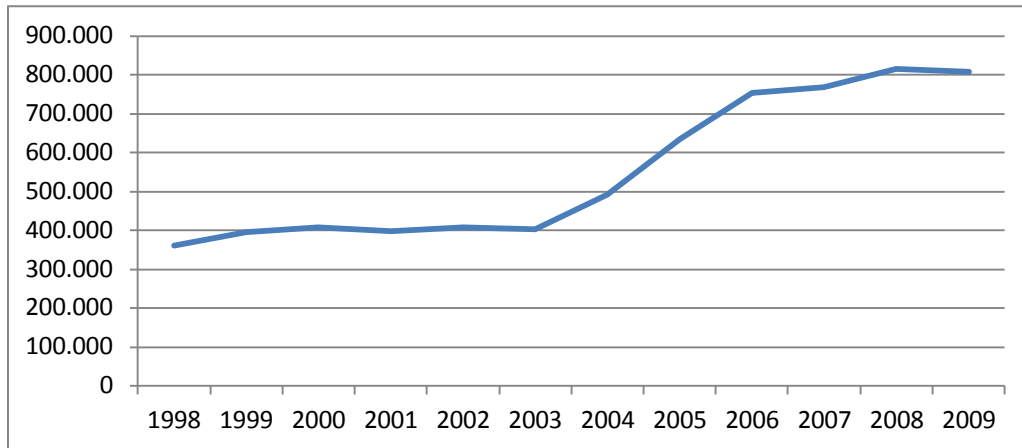

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

In 2009 zien we dat er 345.000 toeristen zijn aangekomen in Henegouwen. Dit aantal is gestegen sinds 1998 en het lijkt vanaf 2008 langzaam te stabiliseren.

Figuur 4.3.7. geeft de evolutie van het aantal overnachtingen weer in Henegouwen. Tot en met 2003 is dit aantal redelijk stabiel gebleven. Vanaf 2004 kent dit aantal een enorme stijging en blijft de daaropvolgende jaren stijgen. Het aantal overnachtingen is in 2009 maar liefst met 123 procent gestegen ten opzichte van 1998.

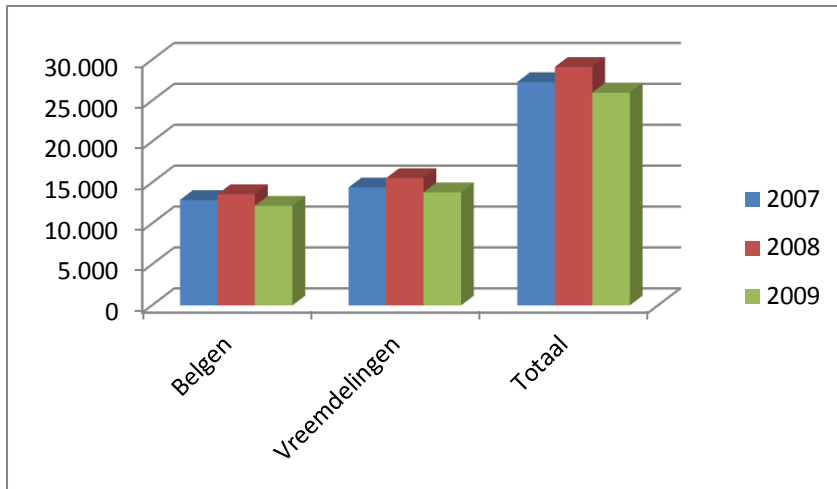
Figuur 4.3.7.: Evolutie van het aantal overnachtingen in Henegouwen (1998-2009)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

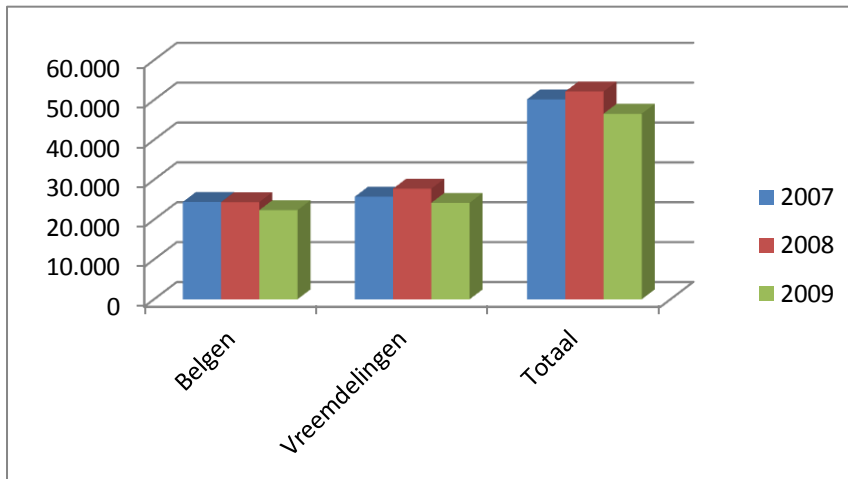
In ons historisch overzicht hebben we gezien dat Doornik steeds meer gepromoot wordt als toeristische stad. Een toename van het aantal toeristen specifiek voor Doornik, kunnen we echter niet afleiden uit de statistieken. Figuur 4.3.8. en 4.3.9. illustreren de evolutie van het aantal aankomsten en overnachtingen in Doornik van 2007 tot 2009. We merken op dat de evoluties van Doornik grotendeels gelijk lopen met die van de provincie Henegouwen. Het aantal overnachtingen daalt in 2009 en dat zowel in Doornik als in Henegouwen. Wat wel blijkt, is dat het aantal aankomsten in Henegouwen stijgt in 2009, maar daalt in Doornik.

Figuur 4.3.8.: Evolutie van het aantal aankomsten in Doornik (2007-2009)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

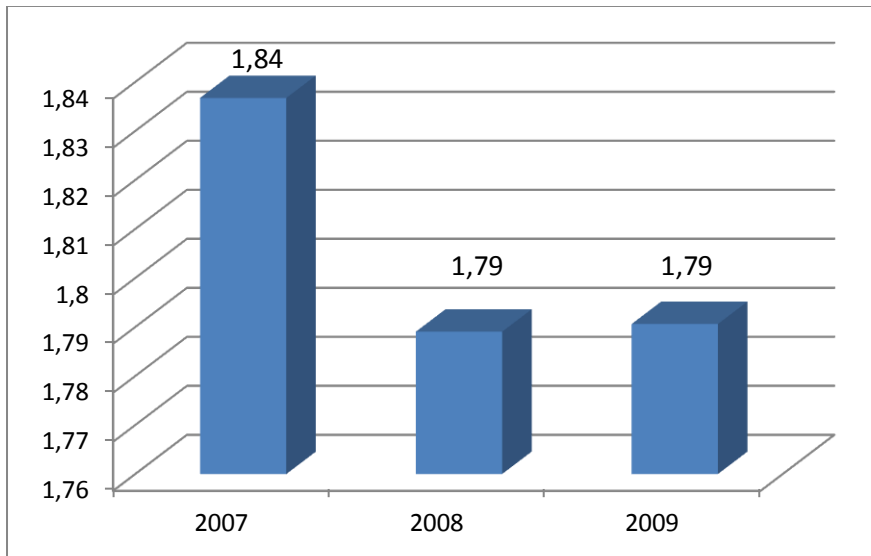
Figuur 4.3.9.: Evolutie van het aantal overnachtingen in Doornik (2007-2009)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Gemiddeld gezien verblijft een toerist bij benadering 1,79 nachten in Doornik in 2009 (figuur 4.3.10.). Deze cijfers zijn we bekomen door het totaal aantal overnachtingen (figuur 4.3.9.) te delen door het totaal aantal aankomsten (figuur 4.3.8.) van hetzelfde jaar. We merken wel op dat er een negatieve evolutie is van de verblijfsduur.

Figuur 4.3.10.: Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Doornik (2007-2009)

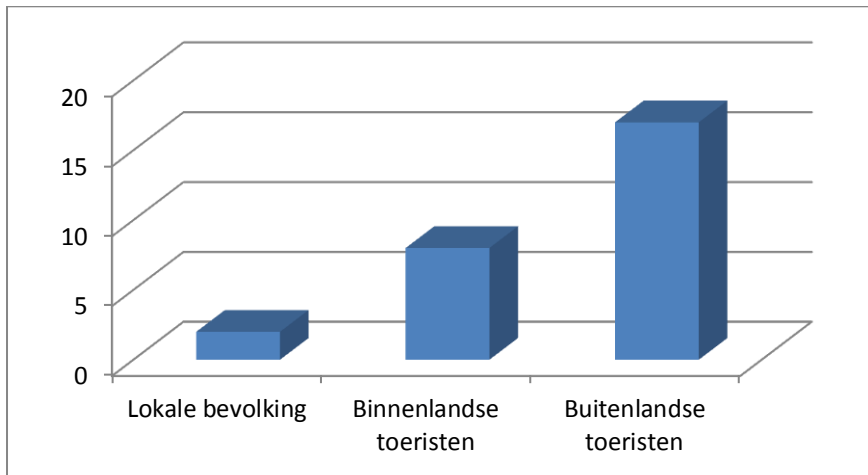

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
(Eigen verwerking)

Uit deze cijfers mag dan blijken dat er veel toeristen naar Doornik komen, maar ervaren de horeca- en winkluitbaters dit ook? Uit ons onderzoek blijkt dat alle 21 uitbaters hebben aangegeven dat men een toename van het aantal klanten gekend heeft na het jaar 2000. Wel maakten ze duidelijk dat ze niet zeker wisten of deze toename enkel aan de UNESCO-benoeming kon worden toegeschreven.

De bevroagden gaven aan dat ze bij de vraag over hun cliënteel moeilijkheden kenden. Ze hadden namelijk geen goed beeld over de herkomst van de toeristen en of ze dus van het binnenland of het buitenland komen. Wel gaven ze aan dat de meerderheid van hun klanten Frans spreekt en dat het niet altijd even duidelijk is waar ze vandaan komen. Dit werd bevestigd door de plaatselijke Dienst voor Toerisme. Deze gaf eveneens aan dat de toeristen die hier komen voornamelijk Frans spreken. Ongeveer 70 procent van de buitenlandse toeristen komen uit Frankrijk. De andere 30 procent komen vooral uit de andere landen van Europa. "Gedurende de koude maanden komen voornamelijk de Franssprekende toeristen Doornik bezoeken en de niet-Franssprekende toeristen zien we meer in de zomer" getuigt een medewerker van de lokale Dienst voor Toerisme. Doornik ligt dicht bij de Franse grens en dus is het niet onlogisch dat men moeilijkheden heeft om een verschil in nationaliteit te bespeuren. Figuur 4.3.11. brengt hier meer duidelijkheid in.

Figuur 4.3.11.: Klanten horeca en shopping Doornik

Bron: Eigen veldonderzoek

We kunnen uit de grafiek opmerken dat de uitbaters vooral leven van buitenlandse toeristen. Let wel op, we spreken hier van een voornaamste bron van inkomsten. Uiteraard komt de lokale bevolking ook regelmatig naar hun etablissement, maar de meerderheid van de opbrengsten wordt gegenereerd via de buitenlandse toeristen. De bevrageden hebben laten opmerken dat dit wel seizoens afhankelijk is.

De toeristen spreken voornamelijk Frans waardoor er weinig aanpassingen werden doorgevoerd in de horeca en shopping. Dat gaven ook de uitbaters zelf aan. Ze vermeldden dat het personeel in hun zaak meestal enkel Frans spreekt. In de zomer en de lente heeft men meer anderstalige toeristen. In die periode probeert men inspanningen te doen om hierop in te spelen. Ze zoeken dan via uitzendbureaus meertalig personeel, alleen voor die welbepaalde maanden. Meestal zoekt men dan naar vriendelijke studenten die wat willen bijverdienen en Engels of Nederlands kunnen spreken. De menukaart in de horecazaken is meestal in het Frans. Sommige horecazaken hebben ook een Nederlandstalige menukaart met daarin de lokale specialiteiten. Een menukaart in het Engels hebben we bijna nergens kunnen terugvinden. Enkel één restaurantuitbater heeft de menukaart ook beschikbaar gesteld in het Engels. Dit restaurant serveert ook de meer bekende gerechten zoals steak met frietjes, lam en ribben. Een hoteluitbater gaf weer dat elke gast een informatiebrochure kreeg over de streek. Deze informatiebrochure was verkrijgbaar in vier talen: Duits, Frans, Nederlands en Engels. We kunnen dus concluderen dat er niet veel aanpassingen zijn doorgevoerd, maar dit is tot op heden ook nog niet nodig geweest. Als er steeds meer anderstalige toeristen naar Doornik zouden komen, zullen we in de toekomst meer een standaardisatie zien zoals in Brugge.

Concrete toekomstplannen zijn er ook nog niet. Eén restaurantuitbater gaf wel aan dat hij het concept van zijn zaak wil vernieuwen. Hij wil meer bekende gerechten gaan serveren om zo buitenlandse toeristen aan te trekken. Hij was van mening dat er in de toekomst meer buitenlandse toeristen gaan komen, vermits Doornik steeds bekender wordt. Dit komt volgens hem door de vele inspanningen van de OPT, dat de promotie van Wallonië verzorgt. Andere uitbaters gaven dan weer aan dat ze hun interieur wat willen opfleuren en moderniseren.

De uitbaters vinden dat de lokale overheid voldoende initiatieven neemt om zoveel mogelijk toeristen aan te trekken. We hebben opgemerkt dat er verschillende campagnes gelanceerd werden om Doornik als een toeristische trekpleister te profileren.

De respondenten gaven aan dat de overheid via televisieprogramma's en grote campagnes er alles aan doet om de toeristen naar Doornik te lokken. Men werkt dikwijls samen met de overheid omtrent culturele evenementen, maar volgens de lokale Dienst voor Toerisme is dat ook het enige. De horeca en shopping maken zelf geen promotie voor de erfgoedsite. De Dienst voor Toerisme vindt dat het haar taak is om de toeristen voldoende informatie te bezorgen en niet die van de horeca of shopping. Uit de persoonlijke interviews blijkt dat dit echter niet het geval is. Hoteluitbaters geven aan dat elke gast een 'welkomstpakket' ontvangt met voldoende informatie over de stad en met uitgestippelde wandelroutes. "Deze brochures komen van de Dienst voor Toerisme" vertelt men ons. Bij de uitbaters van restaurants en cafés merken we een verschil. Zij voeren geen enkele vorm van promotie voor de erfgoedsites. Als de klanten vragen hebben, zullen ze die wel beantwoorden maar het initiatief komt niet van de uitbaters zelf. De respondenten worden niet rechtstreeks gestimuleerd door de overheid door premies of subsidies. Wel heeft men de omgeving van de Kathedraal en de Grote Markt enkele jaren geleden vernieuwd waardoor de uitbaters in de zomer een prachtig terras kunnen uitzetten. De voorzieningen werden dus vernieuwd, wat toch werd beschouwd als een onrechtstreekse stimulans vanwege het plaatselijke bestuur.

Als afsluiter gaven de respondenten aan dat ze geen hinder ondervonden van de toeristen. "Je kan nooit teveel toeristen hebben" getuigt een café-uitbater op de Grote Markt. Enkele uitbaters gaven aan dat ze wel hinder ondervonden, maar niet van de toeristen. Twee respondenten vertelden ons dat ze last hadden van kleine misdrijven. Er wordt regelmatig ingebroken en men krijgt ook soms te maken met zakkenrollers. Men voelt zich dan allesbehalve veilig bij het naar de bank brengen van de opbrengst van de dag. We kunnen dus concluderen dat men geen hinder ondervindt van de toeristen en dat men deze met open armen ontvangt, zowel de lokale bevolking als de horeca- en winkeluitbaters.

4.4. Sint-Catharinabegijnhof in Tongeren

Tongeren is gelegen in de provincie Limburg, in de regio Haspengouw. De stad mag zich de oudste stad van België noemen en heeft een Romeins verleden. Tongeren is één van de belangrijkste culturele steden van Limburg, wat haar dan ook toeristisch aantrekkelijk maakt. De stad staat bekend om het standbeeld van Ambiorix, dat in 1866 ingehuldigd werd op de Grote Markt. Ook het Gallo-Romeins Museum is in Tongeren gevestigd. De stad bezit eveneens de grootste antiek- en rommelmarkt van de Benelux. Deze vindt iedere zondagvoormiddag plaats van 6u tot 13u (*Tongeren, de grootste antiekmarkt van de Benelux, Toerisme Vlaanderen*). Het stadcentrum van Tongeren werd in 2009 erkend als toeristisch centrum (*FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg*). Tongeren bezit twee culturele monumenten die erkend zijn als Werelderfgoed door UNESCO. Het Begijnhof van Sint-Catharina staat sinds 1998 op de lijst van de *Vlaamse Begijnhoven (Flemish Béguinages, UNESCO)*. Naast het Begijnhof staat de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek met Stadstoren sinds 1999 ingeschreven op de lijst van de *Belforten in België en Frankrijk (Belfries of Belgium and France, UNESCO)*.

In 2009 was er eveneens sprake van een eventuele indiening van de zevenjaarlijkse Tongerse Kroningsfeesten bij UNESCO als *Immaterieel erfgoed van de mensheid of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity (Het Belang van Limburg, 2009)*. Deze erfgoedlijst bevat tradities, rituelen, feestelijke gebeurtenissen en dergelijke. Tongeren is hiervoor een Euregionale samenwerking aangegaan met de organiserende comités van drie andere zevenjaarlijkse feesten: Hasselt (Virga Jesse), Maastricht (Sint-Servaes) en Susteren (Heiligdomsvaart). Het zou Limburg zo op een andere manier op de kaart kunnen zetten. In mei 2011 bleek echter dat men eerst een aanvraag wou indienen om erkend te worden als immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen. Daarna zal men samen met de Virga Jessefeesten een gezamenlijk dossier indienen om erkend te worden door UNESCO. Sinds 2010 is Aalst Carnaval onder andere erkend als immaterieel erfgoed (*Intangible Heritage Lists, UNESCO*).

Tongeren is waarschijnlijk de belangrijkste toeristische trekpleister van Limburg. De toeristen kunnen er niet alleen genieten van de natuur van het mooie Haspengouw maar ook van vele culturele attracties zoals het Gallo-Romeins Museum en de Romeinse stadsomwallingen. Dergelijke veelzijdigheid kan men niet in veel steden terugvinden. Bovendien heeft Tongeren in ons land veel bekendheid kunnen genieten door de fictiereeks 'Dag & Nacht: Hotel Eburon'. Hotel Eburon is een bestaand hotel in Tongeren dat dienst deed als gedeeltelijke locatie van de reeks. Het hotel werd op 22 juli 2008 officieel in Tongeren geopend (*Het Belang van Limburg, 2008*). In de serie zijn dan ook verschillende monumenten en sites in beeld gekomen dat ervoor moest zorgen dat er meer toeristen naar Tongeren zouden afzakken (*De Morgen, 2009*). Tongeren bezit meer culturele waarde dan men op het eerste zicht zou denken. De stad heeft een rijk Romeins verleden waarvan de overblijfselen nog steeds in de stad terug te vinden zijn.

Ons onderzoek beperkt zich tot het Sint-Catharinabegijnhof, dat wordt beschouwd als het oudste begijnhof van Limburg en één van de oudste van Vlaanderen. Het Begijnhof was een gesloten gemeenschap met straten, steegjes, pleintjes en met in de kern een kerk. Deze kerk is beter gekend als de Sint-Catharinakerk of Begijnhofkerk en werd gebouwd in 1294. Het oorspronkelijke Begijnhof bestond reeds voor 1243 en was toen gelegen aan de Sint-Truiderpoort buiten de stad. Vanaf 1257 bevond het Begijnhof zich op de huidige locatie, binnen de middeleeuwse stadswallen. In 1796 werd, tijdens het Frans bewind, het Begijnhof opgeheven. Nadien werden de huisjes langzamerhand verkocht aan particulieren waardoor het later uitgroeide tot een arbeiderswijk (*De toeristische infolder van Tongeren*, 2011). Momenteel zijn de huisjes binnen het Begijnhof nog steeds privébezit. Sinds 18 april 2010 kunnen toeristen ook de wereld van de begijnen ontdekken in het Begijnhofmuseum 'Beghina' (*Het Belang van Limburg*, 2010). Het museum is gehuisvest in een voormalige begijnenwoning uit 1660, dat gelegen is op één van de pleintjes. Het Begijnhof is een mengvorm van het stedelijke type en het pleintype. Het voormalige stadsbegijnhof werd namelijk vergroot met huisjes rondom een plein (*Informatiebrochure Vlaanderen en UNESCO*, 2007). Op figuur 4.4.1. worden de grenzen van het Begijnhof aangeduid door het rode vierkant.

Figuur 4.4.1.: Situering Sint-Catharinabegijnhof Tongeren

Bron: Google maps

Het Sint-Catharinabegijnhof in Tongeren komt, samen met de twaalf overige Vlaamse Begijnhoven, tegemoet aan drie van de tien vooropgestelde selectiecriteria (*Report of the 22nd Session of the Committee, 1998*):

Criterion II: het erfgoed moet een belangrijke uitwisseling zijn van menselijke waarden, over een tijdspanne of binnen een cultureel gebied van de wereld, waar ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stadsontwikkeling of landschapsontwerp hebben plaatsgevonden.

De Vlaamse Begijnhoven tonen buitengewone fysieke kenmerken aan van stedelijke en landelijke ontwerpen en een combinatie van religieuze en traditionele architectuur in stijlen die specifiek zijn voor de Vlaamse culturele regio.

Criterion III: het erfgoed moet een unieke of op z'n minst een uitzonderlijke getuigenis zijn van een culturele traditie of van een beschaving die er leeft of verdwenen is.

De begijnhoven zijn een uitzonderlijke getuigenis van een culturele traditie van onafhankelijke religieuze vrouwen in het noordwesten van Europa in de middeleeuwen.

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

De begijnhoven vormen een uitzonderlijk voorbeeld van een architecturaal geheel, geassocieerd met een godsdienstige beweging kenmerkend voor de middeleeuwen met zowel seculaire als kloosterwaarden.

Het Sint-Catharinabegijnhof bevindt zich wat buiten het centrum van Tongeren, maar op wandelafstand van de Grote Markt. Het Begijnhof op zich heeft ook een aantal toeristische attracties. In het hartje van het Begijnhof is de Begijnhofkerk, Sint-Catharinakerk of Paterskerk gelegen, zoals eerder vermeld. In deze kerk kan men een ruime collectie aan kunstvoorwerpen bewonderen. In 1262 werd er een infirmerie gebouwd waar de bejaarde en zieke begijnen verzorgd konden worden. Het hedendaagse infirmeriegebouw dateert uit 1659. Aan de infirmerie werd in 1294 de Sint-Ursulakapel gebouwd. Iets buiten het Begijnhof ligt het Agnetenklooster, dat op de as ligt dat het Begijnhof met het stadscentrum verbindt. Ook is er een jeugdherberg gehuisvest in het Begijnhof, wat het nog net iets unieker maakt (*De toeristische infolder van Tongeren, 2011*).

Het is ons opgevallen dat er in Tongeren veel meer gebruik wordt gemaakt van culturele attracties zoals het Gallo-Romeins Museum. In Sint-Truiden was er vooral sprake van recreatieve toeristische attracties zoals fietsen en wandelen. Toerisme Limburg promoot Tongeren dan ook als oudste stad van België onder de regio Haspengouw.

4.4.1. Werkwijze

In Tongeren werd ons onderzoek voltrokken op maandag 11 april 2011. De enquêtes en mondelinge bevraging van de horeca, shopping en lokale bevolking werden doorlopend tussen 14u en 17u afgenomen. Omwille van het mooie weer op die dag was de respons redelijk laag, vooral omdat de horeca het druk had. We hebben wel vijftig flyers met de weblink naar onze enquête uitgedeeld aan de Tongenaren om de respons te verhogen. De respondenten werden voornamelijk op de Grote Markt en in en rond het Begijnhof bevroegd. Het aantal respondenten in Tongeren bedroeg 10 voor de horeca en shopping en 27 voor de lokale bevolking.

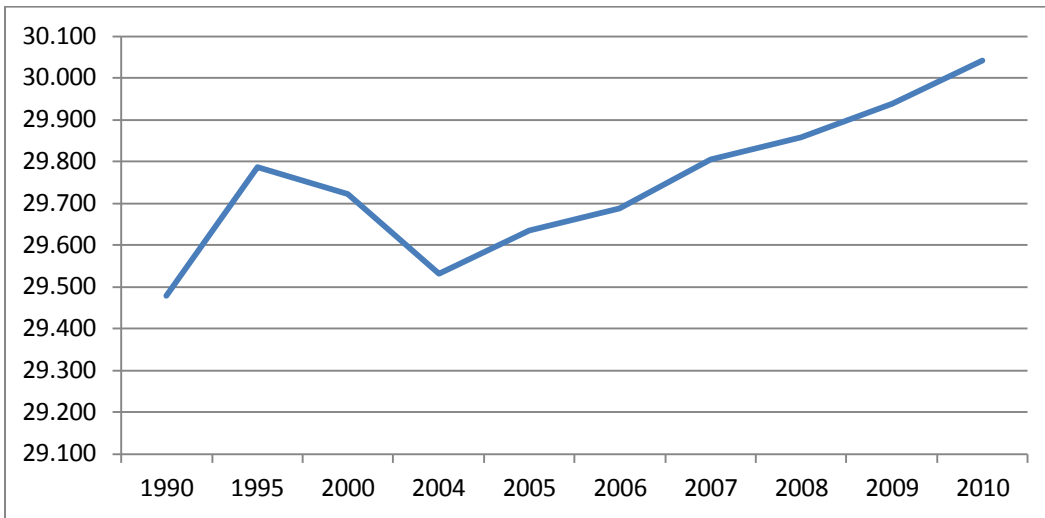
4.4.2. Lokale overheid

De Tongerse toeristische dienst is gehuisvest in het Julianus Shopping Center, in de grote winkelstraat (Maastrichterstraat) die op de Grote Markt uitkomt. Ook hier wordt Tongeren gepromoot als oudste stad van België. In eerste instantie waren er bij de Dienst voor Toerisme geen brochures terug te vinden over het Begijnhof. Na ernaar gevraagd te hebben aan de balie, was er heel wat documentatie beschikbaar over het Sint-Catharinabegijnhof. Hierin werd duidelijk verwezen naar de UNESCO-erkenning ervan. Ook op de website van Toerisme Tongeren wordt de Werelderfgoedstatus vermeld bij de beschrijving van het Tongerse Begijnhof. Er wordt ook een toeristische infolder uitgegeven in het Nederlands, Frans, Duits en Engels waarin de erkenning eveneens vernoemd wordt. Het Begijnhof van Tongeren was de enige erfgoedsite van de vijf die we bezocht hebben waarbij het authentieke logo van UNESCO afgebeeld stond. Zowel het logo van de organisatie UNESCO zelf als het Werelderfgoedlogo werden afgebeeld. Zoals eerder vermeld, staat ook de Stadstoren van de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek op de Werelderfgoedlijst onder de *Belforten in België en Frankrijk*. Ook hier werd in 2003 door het plaatselijke stadsbestuur een dergelijk UNESCO-bord onthuld (*Het Belang van Limburg, 2003*). We kunnen dus stellen dat men in Tongeren de UNESCO-status voldoende gebruikt in de promotie van het Begijnhof en de O.L.-Vrouwebasiliek.

4.4.3. Lokale bevolking

Figuur 4.4.2. geeft de evolutie van de Tongerse bevolking weer. In 2010 telde Tongeren 30.042 inwoners, wat slechts ongeveer 1,9 procent meer is dan in 1990. Het bevolkingsaantal is in deze periode van twintig jaar dus redelijk stabiel gebleven. Vanaf 2004 is het bevolkingsaantal in de stad echter gestaag gestegen.

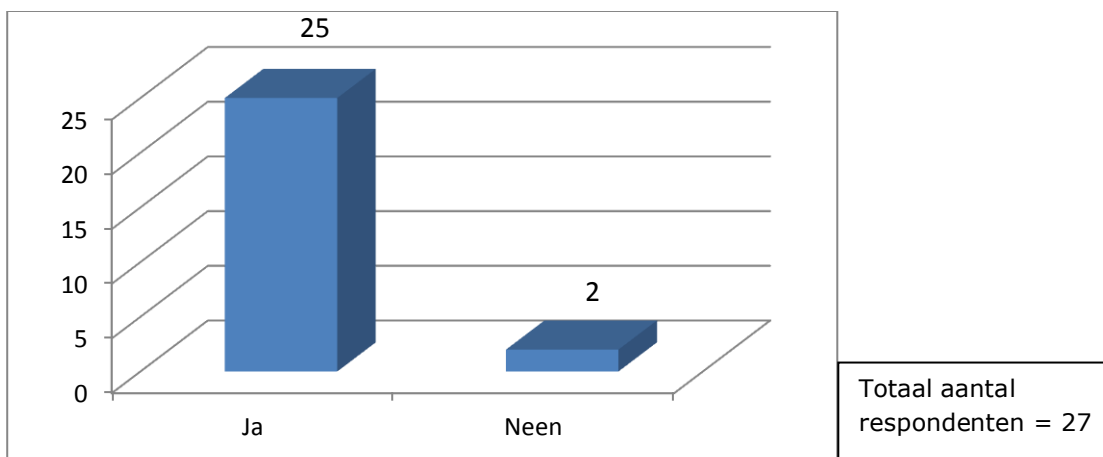
Figuur 4.4.2.: Evolutie totale bevolking Tongeren (1990-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

De meerderheid van de Tongerse respondenten heeft weleens gehoord van de UNESCO Werelderfgoedlijst, wat wordt weergegeven door figuur 4.4.3.. Opmerkelijk is, dat er één respondent was die wel kennis had van de Werelderfgoedlijst maar zich niet bewust was van de UNESCO-status van het Begijnhof en de O.L.-Vrouwebasiliek. Over het algemeen kon het Begijnhof, in vergelijking met de Basiliek bij de Tongenaren van de meeste bekendheid genieten.

Figuur 4.4.3.: Bekendheid Werelderfgoedlijst bij lokale bevolking Tongeren

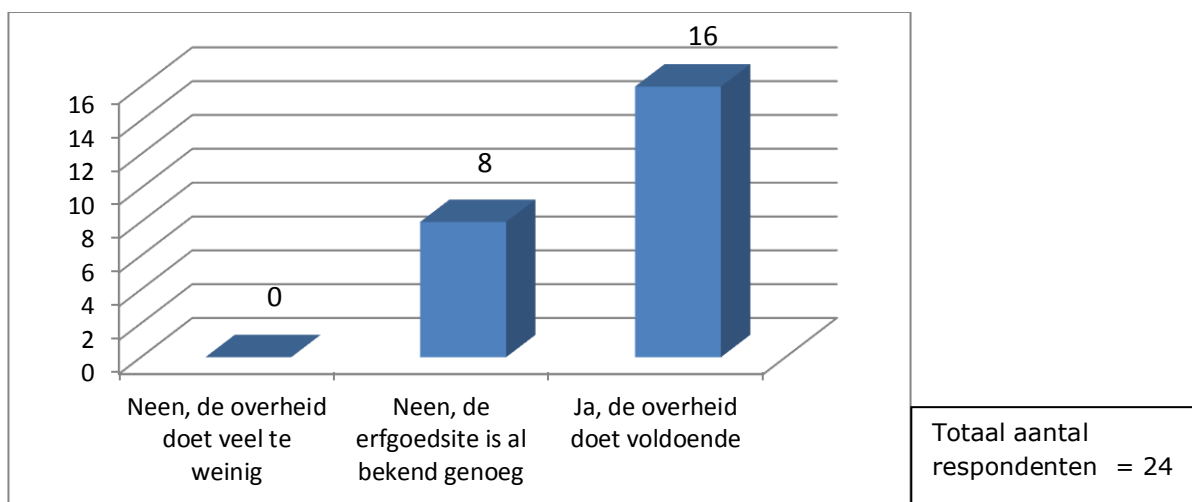

Bron: Eigen veldonderzoek

De lokale inwoners die zich bewust zijn van de Werelderfgoedsites in hun omgeving, werden daarover voornamelijk op de hoogte gebracht door de krant of brochures. De toeristische dienst van Tongeren publiceert niet alleen folders en brochures voor de toeristen, maar ook voor de lokale bevolking. Op de website van de stad Tongeren staat eveneens vermeld dat er brochures besteld kunnen worden. Eén van deze brochures behandelt de Ambiorixroute, waarbij men langs het UNESCO beschermde Sint-Catharinabegijnhof kan wandelen. In Tongeren kwam echter nog een derde informatiemiddel naar boven. Hier werd ook het reeds vermelde UNESCO-logo aangehaald. Enkele respondenten gaven aan dat men bij het passeren van de erfgoedsite een blik had geworpen op het UNESCO-bord.

Van de 24 respondenten die zich bewust zijn van de Werelderfgoedsites in hun stad, waren er 16 die vonden dat de overheid voldoende initiatieven neemt om de erfgoedsites in de kijker te zetten. De acht resterende respondenten stellen dat de erfgoedsites op zich al voldoende bekend zijn. Dit wordt nog eens weergegeven door figuur 4.4.4.. De respondenten gaven voornamelijk aan dat de UNESCO-borden aan beide erfgoedsites een goed initiatief geweest is van het plaatselijke bestuur. Op die manier worden alle passanten op een correcte manier op de hoogte gebracht van de erkenning zonder dat ze eerst langs de Dienst voor Toerisme moeten gaan. De meerderheid van deze 24 respondenten heeft het Tongerse Begijnhof zelf ook al eens bezocht. Bovendien vond men het een uitstekend concept om een jeugdherberg te huisvesten in het Begijnhof zodat de toeristen de kans krijgen om het van dichtbij te beleven. Deze jeugdherberg werd eind jaren '80 gehuisvest in het voormalige slachthuis van het Begijnhof. Deze jeugdherberg is samen met de twee andere Limburgse jeugdherbergen in Genk en Voeren zeer populair bij sportgroepen, gezinnen met jonge kinderen, rondtrekkende reizigers en jongeren (*Het Belang van Limburg*, 2010).

Figuur 4.4.4.: Perceptie door lokale bevolking Tongeren over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoedsite

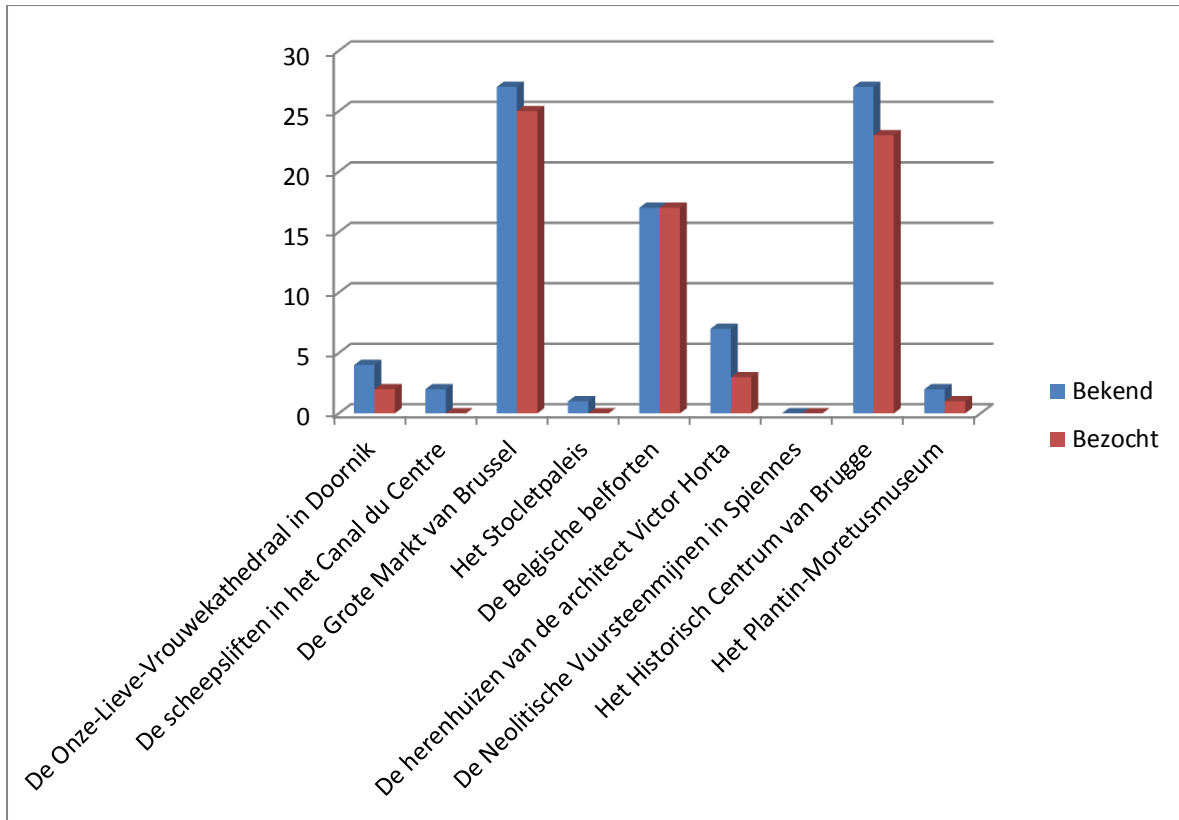
Bron: Eigen veldonderzoek

De inwoners van de stad Tongeren ondervinden zeer weinig tot geen hinder van de toeristen. Eén respondent gaf zelfs aan nooit hinder te ondervinden van toeristen. Men gaf aan dat er veel mensen naar Tongeren komen van Limburg zelf, die respect hebben voor de culturele erfgoeden in hun provincie. Velen komen ook om te fietsen in Haspengouw voor de mooie natuur. In de zomer, als er meer toeristen aanwezig zijn in de stad, kan het zijn dat men wat last heeft van zwerfvuil maar dat blijft eerder beperkt.

De meeste respondenten gaven aan niet rechtstreeks of onrechtstreeks te kunnen profiteren van de erfgoedsite. Men gaf hier aan dat het niet alleen het Sint-Catharinabegijnhof en de O.L.-Vrouwebasiliek zijn die de toeristen naar Tongeren lokken. Tongeren wordt door de stad gepromoot als 'Oudste stad van België' en heeft dus meer bekende monumenten dan enkel de twee erfgoedsites. Enkel de lokale inwoners die tewerkgesteld zijn in de aan het Begijnhof aangrenzende jeugdherberg, kunnen met zekerheid zeggen dat ze rechtstreeks kunnen profiteren van de erfgoedsite. Uit cijfers van de Katholieke Universiteit Leuven uit 2005, bleek dat het tewerkstellingspercentage in de toeristische sector in Tongeren 1,90 procent bedraagt. (*De toeristische werkgelegenheid: Gecorrigeerde werkgelegenheid in de toeristische kernsectoren, KU Leuven, 2005*). Zoals eerder vermeld, kunnen de lokale inwoners echter wel toeristische brochures bestellen op de website van de stad. Hierdoor kan men dus wel de eigen stad verkennen waaronder het Begijnhof en de kerk.

Uit het interview met Irene Koren van Toerisme Limburg, op 30 november 2010 om 13u in de Universiteitslaan 3, bleek dat er in Limburg weinig aandacht werd besteed aan de Werelderfgoedsites in Limburg. In de stad Tongeren wordt hier echter wel meer dan voldoende aandacht aan besteed. Maar hoe bekend zijn de overige Belgische erfgoedsites bij de Tongerse bevolking? Een antwoord op deze vraag kunnen we in figuur 4.4.5. terugvinden. De Grote Markt van Brussel en het Historisch Centrum van Brugge kunnen van de meeste bekendheid genieten. Na deze twee erfgoedsites volgt de groepsinschrijving van de *Belgische belforten*. Vermits de Stadstoren van de O.L.-Vrouwebasiliek staat ingeschreven op deze lijst, is dit niet verbazingwekkend. De overige zeven inschrijvingen kunnen eerder van een beperkte bekendheid genieten. Gemiddeld kennen de inwoners van de stad Tongeren drie Belgische Werelderfgoedsites. De erfgoedsites die van de meeste bekendheid kunnen, werden vanzelfsprekend ook al een keer bezocht.

Figuur 4.4.5.: Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Tongeren

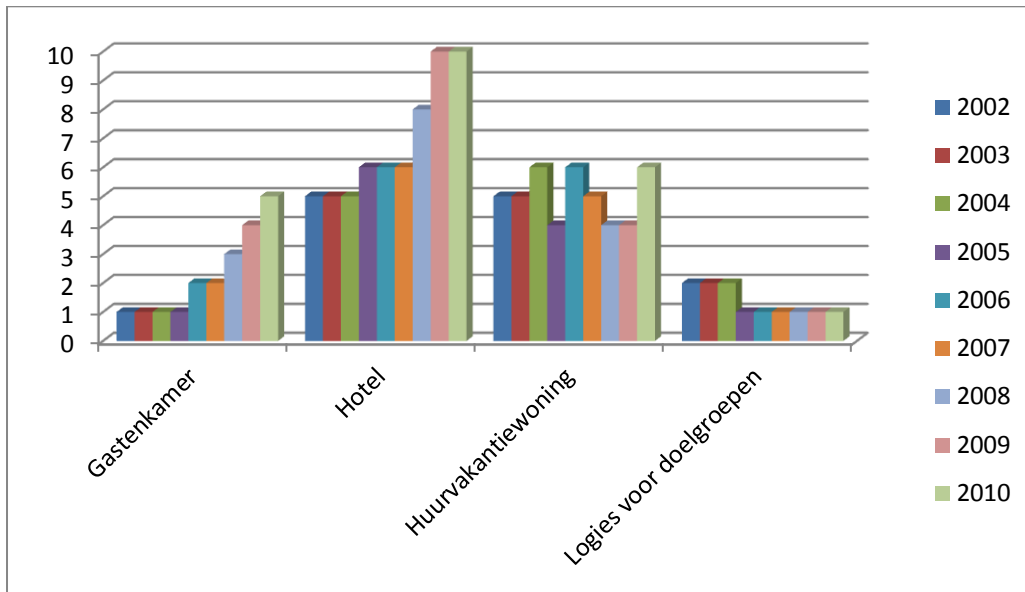

Bron: Eigen veldonderzoek

4.4.4. Horeca en shopping

In Tongeren bevonden er zich in 2010 22 uitbatingen waar de toeristen kunnen blijven overnachten. Figuur 4.4.6. geeft een evolutie en de onderverdeling van deze inrichtingen weer. De hotels nemen het grootste aandeel in, hiervan waren er tien gelegen in de stad in 2010. Hotel Eburon is waarschijnlijk de bekendste in Tongeren. Een gastenkamer slaat terug op een Bed & Breakfast en hiervan waren er vijf gehuisvest in Tongeren in 2010. Limburg staat recent bekend om dit soort inrichtingen, waar de gezelligheid primeert.

Figuur 4.4.6.: Evolutie logiesaanbod Tongeren (2002-2010)

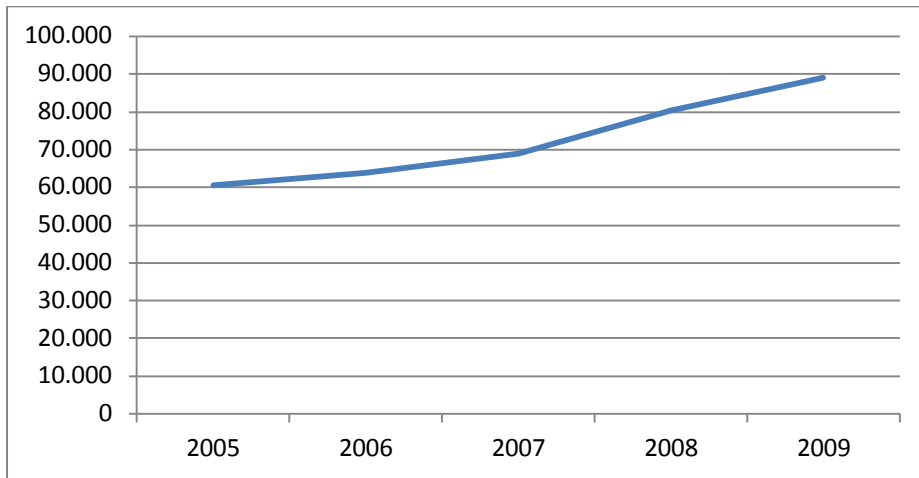

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Over de shopping hebben we geen gegevens gevonden. De meeste winkels en horecazaken bevinden zich voornamelijk op de Grote Markt, in de winkelstraat (Maastrichterstraat) en het Julianus Shopping Center.

Figuur 4.4.7. geeft een evolutie van het aantal aankomsten weer in de regio Haspengouw van 2005 tot 2009. In 2009 zijn er 88.980 toeristen in Haspengouw aangekomen. Dat waren er 28.495 of 47 procent meer dan in 2005. Het aantal aankomsten is dus in vijf jaar tijd verdubbeld. Dit zijn wel nog altijd veel minder aankomsten dan in steden als Brugge, Gent en Doornik wat logisch is vanwege hun culturele meerwaarde en het zijn tenslotte grotere steden als Tongeren.

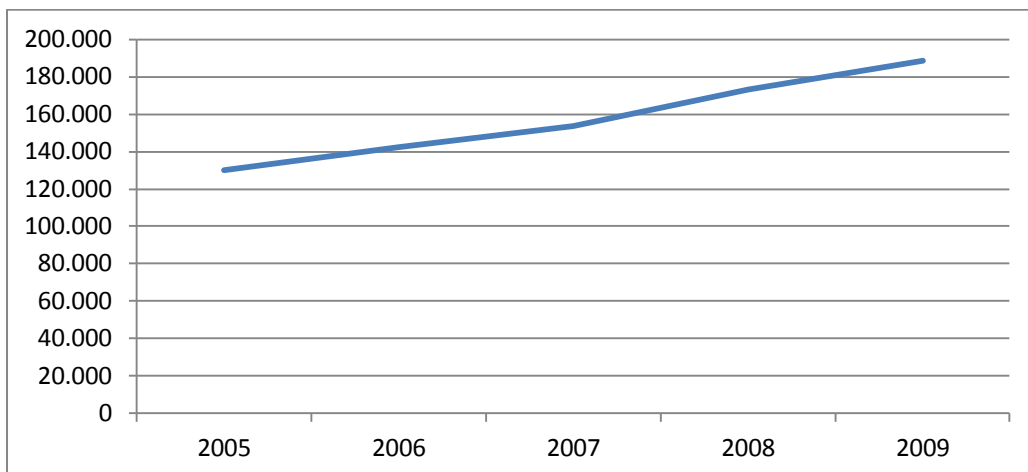
Figuur 4.4.7.: Evolutie van het aantal aankomsten in Haspengouw (2005-2009)

Bron: Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen, 2009

Figuur 4.4.8. is een weergave van de evolutie van het aantal overnachtingen in Haspengouw van 2005 tot 2009. In 2009 hebben er 188.572 overnachtingen plaatsgevonden in Haspengouw. Ook hier heeft zich net zoals bij de aankomsten bijna een verdubbeling voorgedaan van het aantal overnachtingen. Dit betekent toch dat Haspengouw een belangrijke toeristische trekpleister is geworden in Limburg.

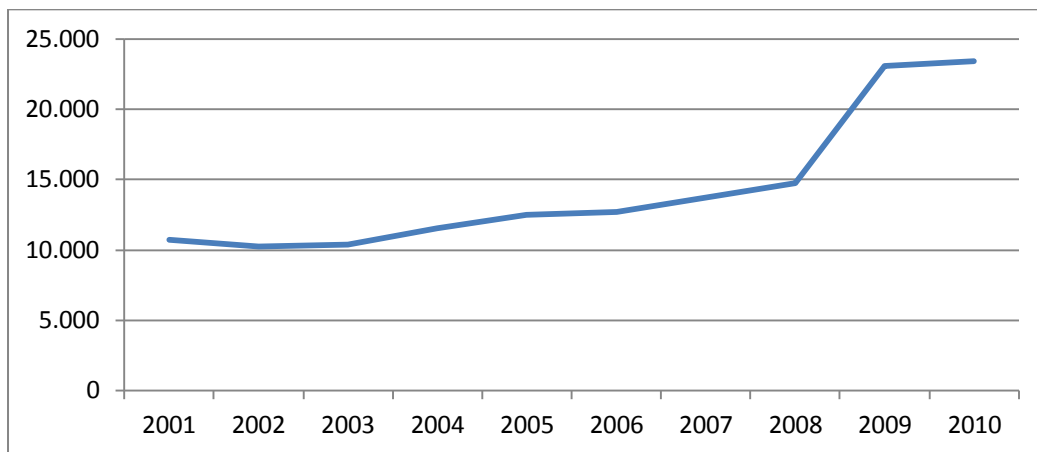
Figuur 4.4.8.: Evolutie van het aantal overnachtingen in Haspengouw (2005-2009)

Bron: Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen, 2009

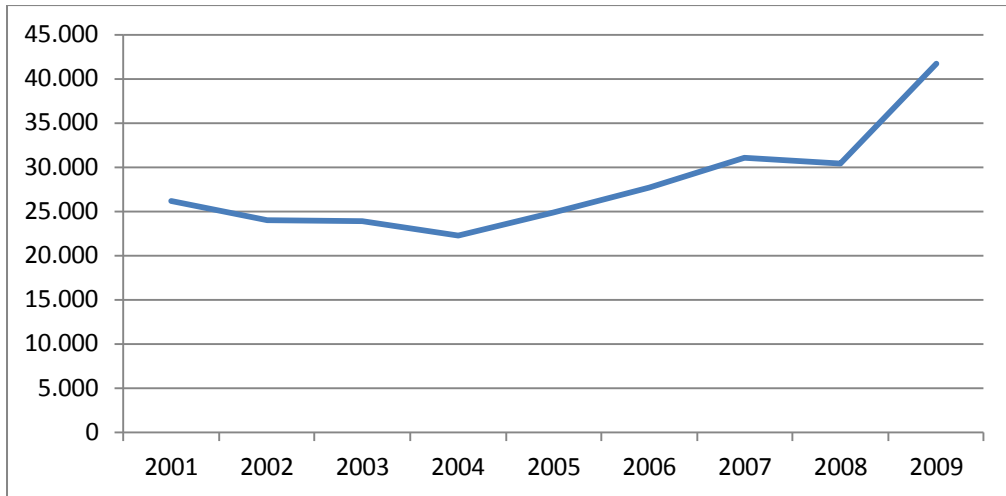
In figuur 4.4.9. en figuur 4.4.10. worden de evoluties van het aantal aankomsten en overnachtingen weergegeven voor Tongeren van 2001 tot 2010. Deze cijfers hebben we ter beschikking gekregen van Toerisme Limburg. Tongeren had in 2009 een aandeel van 26 procent in de aankomsten en van 22 procent in de overnachtingen van Haspengouw. Zowel het totaal aantal overnachtingen als het totaal aantal aankomsten kent een enorme stijging in 2009 ten opzichte van 2008. Het totaal aantal aankomsten in Tongeren is gestegen met 57 procent in 2009 ten opzichte van 2008 en voor het totaal aantal overnachtingen is dat 37 procent. Redenen hiervoor kunnen de heropening van het Gallo-Romeins museum en de zeventiende editie van de zevenjaarlijkse Kroningsfeesten zijn. Er werd dan ook veel promotie gevoerd door de stad met als slogan 'Tongeren, oudste stad van België' (*Recordcijfers voor toerisme in Tongeren*, 2010). De opening van hotel Eburon in 2008 kan ook hebben bijgedragen tot de stijging van het aantal overnachtingen.

Figuur 4.4.9.: Evolutie van het aantal aankomsten in Tongeren (2001-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

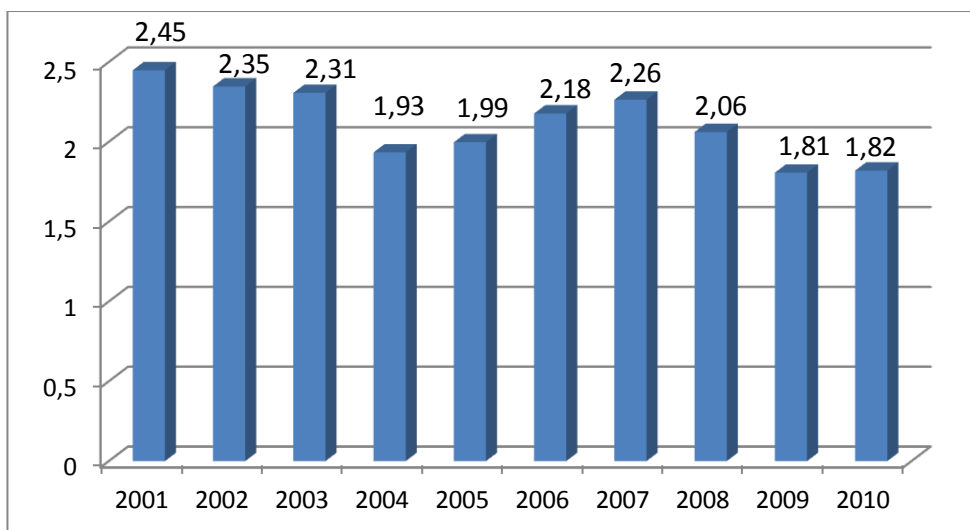
Figuur 4.4.10.: Evolutie van het aantal overnachtingen in Tongeren (2001-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

In figuur 4.4.11. wordt op basis van het totaal aantal overnachtingen en aankomsten bij benadering de gemiddelde verblijfsduur weergegeven van 2001 tot 2010. In 2009 verbleven de toeristen gemiddeld minder lang dan de voorgaande jaren. In het jaar 2009 kende de gemiddelde verblijfsduur dan ook een dieptepunt. Het aantal aankomsten (116 procent) steeg dan ook meer dan het aantal overnachtingen (59 procent) in 2009 ten opzichte van 2001. In 2010 is er terug een kleine stijging waar te nemen.

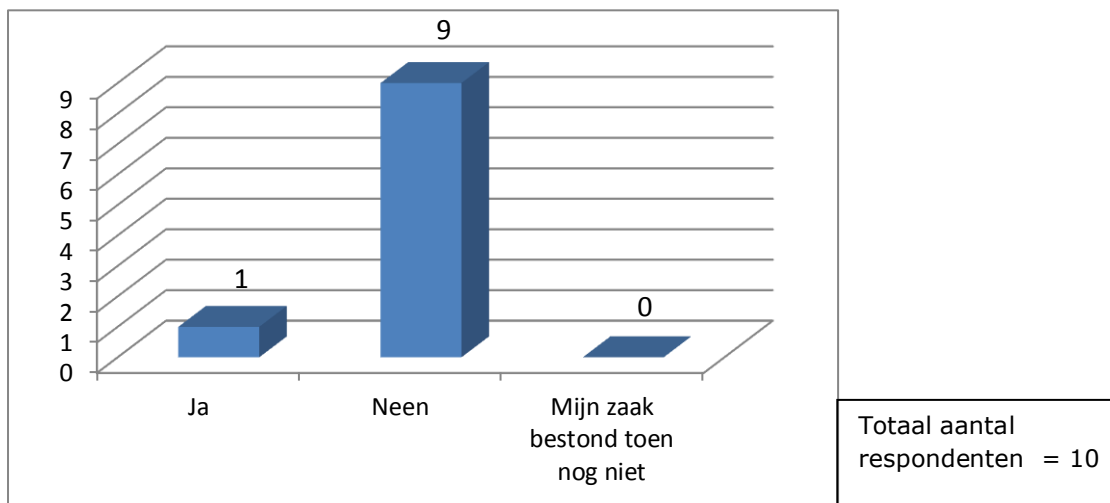
Figuur 4.4.11.: Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Tongeren (2001-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
(Eigen verwerking)

Voor een Limburgse stad, komen er in Tongeren toch heel wat toeristen. Heeft de benoeming van het Begijnhof in 1998 als dusdanig geleid tot een toename van het aantal toeristen? Figuur 4.4.12. geeft een antwoord op deze vraag. Van de tien ondervraagde horecazaken en winkels waren er negen die in dat jaar geen toename hebben gekend als gevolg van de UNESCO-erkenning. Er was één horecazaak die wel een toename van het aantal klanten heeft gekend, maar deze kon dit eveneens niet toeschrijven aan de erkenning tot Werelderfgoed van het Begijnhof.

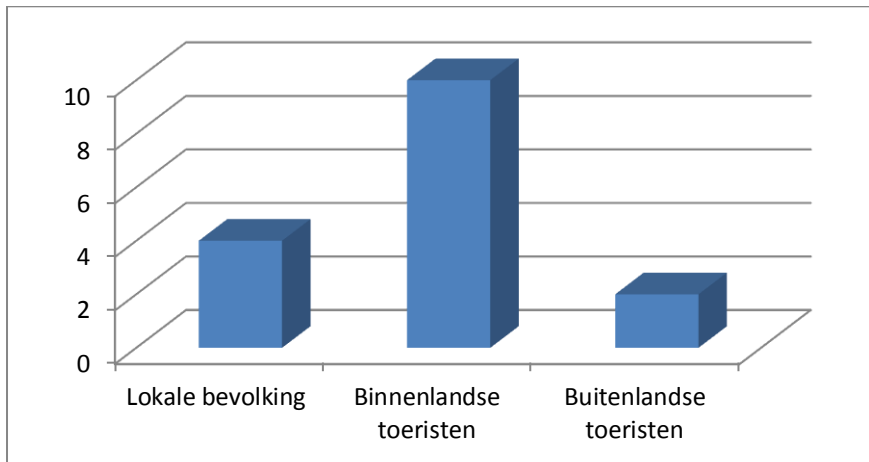
Figuur 4.4.12.: Toename van klanten horeca en shopping Tongeren na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1998)

Bron: Eigen veldonderzoek

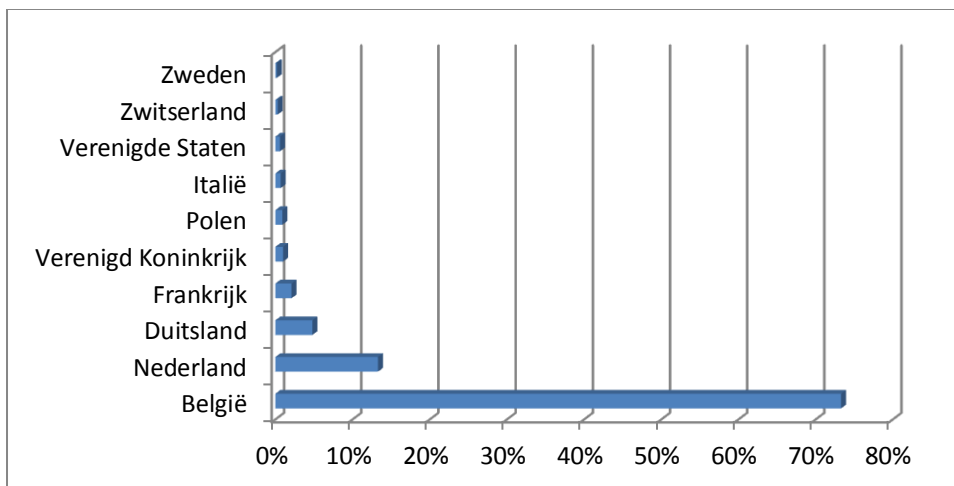
Figuur 4.4.13. geeft aan uit wie het klantenbestand van de horeca en shopping bestaat. Op deze vraag uit de enquête waren meerdere antwoorden mogelijk. Allen gaven aan dat hun klanten voornamelijk uit binnenlandse toeristen bestaan. Uit figuur 4.4.14. blijkt dan ook dat 73,3 procent van het aantal aankomsten in Haspengouw vanuit België zelf komt. Daarna volgt Nederland met nog slechts 13,3 procent. Dit betekent dat de andere buitenlandse aankomsten slechts een aandeel van 13,4 procent hebben. Naast de binnenlandse toeristen gaven de respondenten de lokale bevolking en buitenlandse toeristen aan maar in veel mindere mate. Vooral het klantenbestand van de hotels bestond uit buitenlandse toeristen.

Figuur 4.4.13.: Klanten horeca en shopping Tongeren

Bron: *Eigen veldonderzoek*

Figuur 4.4.14.: Aandeel van top 10 herkomstlanden van toeristen in Haspengouw (2009)

Bron: *Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen, 2009*
(Eigen verwerking)

Omwillen van de geringe buitenlandse aankomsten, behalve die uit Nederland, waren aanpassingen van de menukaart of meertalig personeel bijna overbodig. Enkel in de hotels, die buitenlandse toeristen over de vloer krijgen, was er hier sprake van. Dit waren dan ook de voornaamste aanpassingen die in Tongeren terug te vinden waren. Concrete toekomstplannen werden er verder ook niet aangegeven.

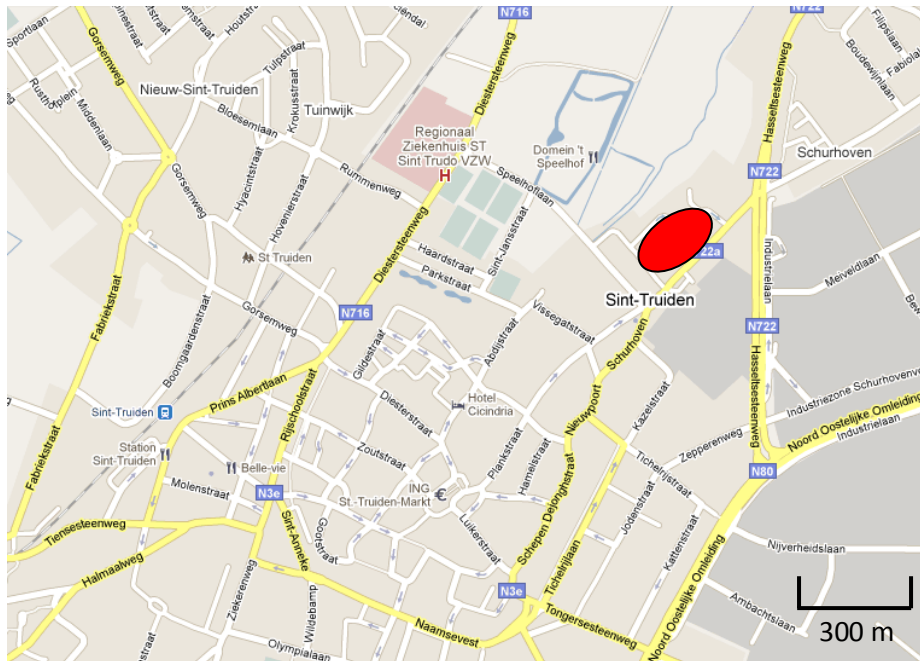
De uitbaters van de horecazaken en winkeltjes vinden net als de lokale bevolking dat de overheid voldoende inspanningen uitvoert om het Sint-Catharinabegijnhof bekend te maken bij het publiek. In dit verband gaf men eveneens het unieke UNESCO-bord aan. Ook de promotie van Tongeren als oudste stad van België vindt men een goed initiatief. Tongeren bezit namelijk meer culturele monumenten dan de Werelderfgoedsites alleen. Men vindt overigens dat de toeristische attracties in Tongeren de toeristen een uiterst aangenaam verblijf bieden. Het UNESCO-bord en de lokale Dienst voor Toerisme zorgen volgens de respondenten voor voldoende promotie van de Werelderfgoedsites. Men wordt ook niet rechtstreeks of onrechtstreeks gestimuleerd door de overheid.

De horeca en shopping ondervonden geen hinder van de toeristen. Zoals figuur 4.4.8. aangaf, komen er over het algemeen in Tongeren minder toeristen dan steden als Brugge, Gent of Doornik. Dit zou al een eerste oorzaak kunnen zijn voor het feit dat men geen hinder ondervindt van de toeristen in Tongeren.

4.5. Sint-Agnesbegijnhof in Sint-Truiden

Sint-Truiden ligt in de provincie Limburg, in de fruitstreek Haspengouw en trekt ieder jaar veel toeristen aan. Van april tot oktober kan je fietsen en wandelen doorheen de stad en de regio. Sint-Truiden bezit twee erfgoedsites die opgenomen zijn in de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Het Sint-Agnesbegijnhof staat sinds 1998 ingeschreven op de Werelderfgoedlijst (*Flemish Béguinages, UNESCO*). Het Belfort, dat we in dit onderzoek niet zullen bestuderen, staat sinds 1999 op de Werelderfgoedlijst (*Belfries of Belgium and France, UNESCO*). Deze toren maakt deel uit van het stadhuis dat op de Grote Markt gelegen is. De situering van het Begijnhof wordt in figuur 4.5.1. aangeduid met een rode ovaal.

Figuur 4.5.1. : Situering Sint-Agnesbegijnhof Sint-Truiden

Bron: Google maps

Het Begijnhof is buiten het centrum van Sint-Truiden gelegen, tegenover de Veemarkt. Het Begijnhof heeft een eigen parking voor bezoekers en de huisjes zijn momenteel privébezit.

Het Sint-Agnesbegijnhof werd in 1258 gebouwd buiten de stadsmuren. In het midden van het Begijnhof ligt de middeleeuwse Begijnhofkerk die over een uniek interieur van fraaie muurschilderijen beschikt. Het Begijnhof werd in 1974 beschermd als monument en daarmee wordt het bouwen van nieuwe gebouwen of verbouwingen verboden. De Begijnhofkerk is meerdere malen gerestaureerd. De privé-eigenaars werken samen met het Europees Centrum voor Restauratie omtrent kleine, dagelijkse onderhoudswerken. Dit zou op termijn moeten leiden tot een eerbiedige en efficiënte omgang met het erfgoed (HEIRMAN en VAN AERSCHOT, 2001).

Om erkend te kunnen worden als Werelderfgoed door UNESCO, moet een erfgoedsite aan minstens één van de tien vooropgestelde selectiecriteria van de organisatie voldoen (*The Criteria for Selection, UNESCO*). Het Begijnhof van Sint-Truiden voldoet, samen met de andere twaalf Vlaamse Begijnhoven, aan drie van de vooropgestelde criteria (*Report of the 22nd Session of the Committee, 1998*). Deze criteria zijn dezelfde als bij het Sint-Catharinabegijnhof in Tongeren.

In 2007 besliste het provinciebestuur van Limburg om het erfgoed in Haspengouw meer te gaan promoten. Men besliste om Haspengouw op te delen in drie polen: het verre verleden zal gekoppeld worden aan Tongeren en het Gallo-Romeinse Museum, Sint-Truiden zal via zijn begijnhof het religieus verleden moeten illustreren en Borgloon zal bekend staan om zijn vele burchten en kastelen. Op deze manier probeert het provinciebestuur Haspengouw te promoten als een gebied waar de toeristen alles kunnen terugvinden (*Het Belang van Limburg, 2007*). Uit het interview op 30 november 2010 om 13u met Irene Koren, Manager Strategie en Marktonderzoek van Toerisme Limburg, bleek dat de organisatie ook een dergelijke strategie gebruikt om de provincie Limburg te promoten. De organisatie heeft Limburg opgedeeld in vijf regio's en als men deze wil promoten, werken ze altijd met een thema om de mensen warm te maken voor de streek.

In 2008 bestond het Begijnhof van Sint-Truiden maar liefst 750 jaar. Men vierde dit met een heuse expositie dat de naam "mijn hof = Begijnhof" kreeg. Men combineerde oude religieuze voorwerpen met moderne kunst en design. Zo werd enerzijds het leven van de begijnen zo realistisch mogelijk weergegeven en anderzijds werd het leven met een ietwat komische en kunstige noot verteld. Verder kon men doorheen het domein eeuwenoude religieuze kunstvoorwerpen tegenkomen, alsook hedendaagse kunst (*Mijn hof = Begijnhof, november 2008, stad Sint-Truiden*).

We merken op dat Limburg regelmatig in de kijker wordt gezet. Niet alleen promoot men Haspengouw voor zijn natuur, maar men schenkt eveneens aandacht aan de vele culturele erfgoedsites. De erkenning van het Begijnhof van Sint-Truiden als Werelderfgoed is een teken dat de streek meer te bieden heeft dan enkel de mooie natuur. Wij gaan bestuderen wat deze status als Werelderfgoed teweeggebracht heeft bij de lokale overheid, de lokale bevolking en de horeca en shopping.

4.5.1. *Werkwijze*

Ons veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 11 april 2011. De enquêtes en interviews werden tussen 10u en 13u afgenomen. De enquêtes werden omwille van tijdsgebrek voornamelijk mondeling afgenomen. Op deze manier hebben we ook op dezelfde dag Tongeren kunnen bezoeken en deze twee steden met elkaar kunnen vergelijken. Zoals bij Tongeren hebben we ook in Sint-Truiden vijftig flyers uitgedeeld aan de lokale inwoners met een weblink waardoor men de enquête thuis kon invullen. Op deze manier hebben we getracht onze respons te verhogen. De respondenten werden bevraagd in de buurt van het Begijnhof en de Grote Markt. De enquêtes en interviews werden anoniem afgelegd, zodat de respondenten zich niet gehinderd zouden voelen om te antwoorden. Er werden in totaal 38 lokale inwoners en 12 horecazaken en winkels bevraagd.

4.5.2. *Lokale overheid*

De Dienst voor Toerisme van Sint-Truiden is gelegen op de Grote Markt en werkt zeer nauw samen met andere instanties zoals het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed (PCCE). Zo heeft het PCCE in 2008 een fundamenteel historisch onderzoek laten uitvoeren over het Sint-Agnesbegijnhof door een groep academici van de Katholieke Universiteit Leuven (KUL) en van de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA). De toeristische dienst promoot niet alleen het Werelderfgoed in de stad, maar organiseert eveneens tal van wandelingen doorheen de streek Haspengouw. Ze maakt gebruik van de Werelderfgoedsites om toeristen naar de stad te lokken en laat ze dan kennis maken met de hele streek. Volgens Hilde Hendricx, diensthoofd van Toerisme Sint-Truiden, bezoeken jaarlijks 15.000 mensen de Begijnhofkerk van april tot en met september.

In 2004 heeft men heel het plein rond de Begijnhofkerk heraangelegd. Dit gebeurde in het kader van een dossier waarbij de provincie in 2003 aan Bureau Legrand- de Visscher de opdracht heeft gegeven om vanuit diverse onderzoeken een visuele/architecturale ontsluiting uit te werken voor de volledige Begijnhofsite. De bedoeling van de heraanleg was een optimale presentatie van de Begijnhofkerk, zowel vanbinnen als vanbuiten. Een belangrijk punt dat men hoog in het vaandel draagt, is de woonkwaliteit binnen de Begijnhofsite. De meeste begijnenhuisjes zijn volledig

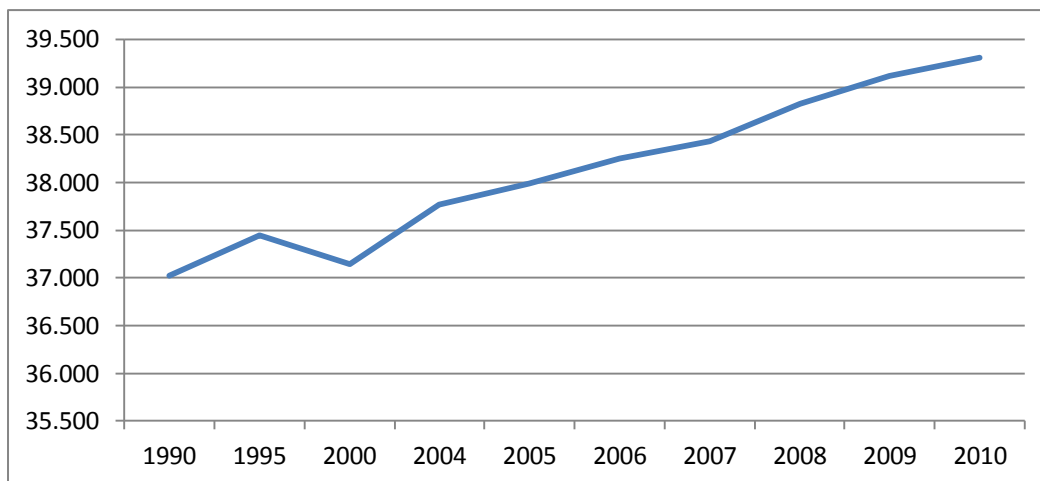
gerestaureerd en worden momenteel bewoond. Bij nieuwe culturele en toeristische ontwikkelingen, houdt men hier rekening mee. Men bespreekt deze nieuwe ontwikkelingen dan ook met het buurtcomité en de vzw Vrienden van het Begijnhof vooraleer ze uit te voeren.

De Dienst voor Toerisme is zich bewust van het belang van de Begijnhofsite als Werelderfgoed en beschouwt het als een troef voor het cultuurtoerisme in Limburg. Hilde Hendricx stelt dat de stad altijd geïnvesteerd heeft in de erfgoedplaats en zal dit ook zo verderzetten. De Begijnhofsite ligt vlakbij het kasteeldomein het Speelhof en beiden worden in eenzelfde beheersplan behandeld. De geschiedenis en de kwaliteit van beide sites zijn namelijk geassocieerd met elkaar en moeten samen uitgewerkt worden. De Begijnhofsite zal tevens in de toekomst in elke promotie van zowel de stad als de provincie centraal staan.

4.5.3. Lokale bevolking

Figuur 4.5.2. stelt de evolutie van het inwonersaantal van Sint-Truiden weer van 1990 tot 2010. Over het algemeen stijgt de bevolking, er is enkel een kleine terugval in het jaar 2000. Deze trend zal zich waarschijnlijk nog verderzetten in 2011. In 2000 telde de stad 37.147 inwoners en in 2010 39.309. Dat is een stijging van 5,8 procent op tien jaar tijd.

Figuur 4.5.2.: Evolutie totale bevolking Sint-Truiden (1990-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

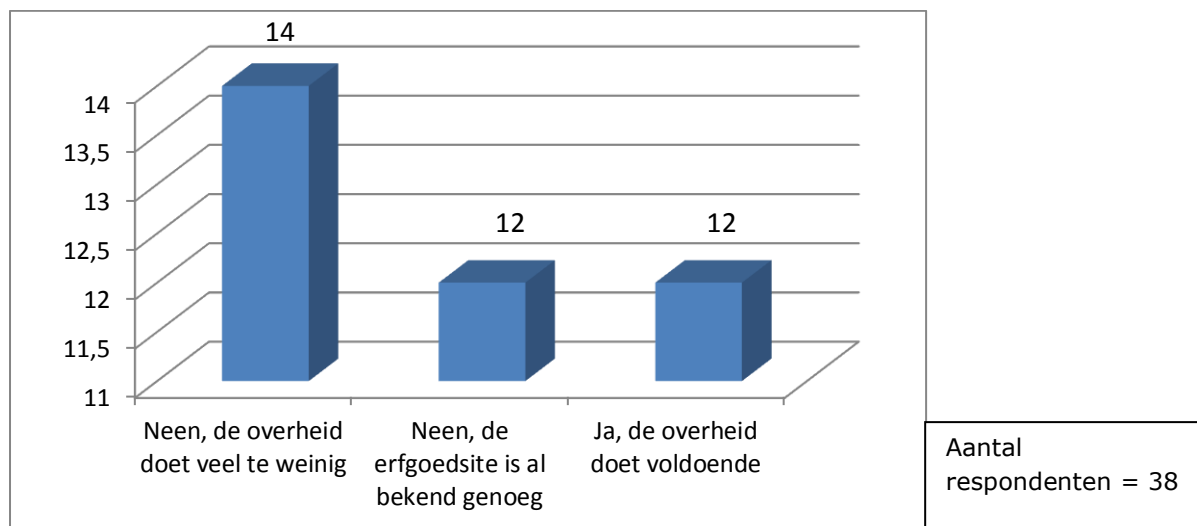
In ons onderzoek proberen we na te gaan welke impact de UNESCO-status van het Begijnhof op de lokale bevolking heeft gehad. In welke mate worden de inwoners betrokken bij het Begijnhof en is er sprake van hinder voor de lokale bevolking?

Van de 38 respondenten was er geen enkele respondent die niet wist dat het Begijnhof van Sint-Truiden behoorde tot de UNESCO Werelderfgoedlijst. Alle 38 respondenten waren zich zowel bewust van de Werelderfgoedstatus van het Begijnhof als van het Belfort. Hierdoor kunnen we dus afleiden dat de inwoners zich vrij bewust zijn over de rijkdommen die hun stad te bieden heeft. Een 64-jarige inwoner vertelde ons dat hij het Begijnhof liever in een andere staat had gezien. Volgens hem zijn de huisjes van het Begijnhof te geprivatiseerd.

De lokale bevolking werd op verschillende manieren op de hoogte gebracht over de UNESCO-erkenning van het Begijnhof. De respondenten gaven over het algemeen vijf informatiemedia aan. De inwoners worden vooral op de hoogte gehouden door kranten en hun sociale omgeving. Uit de antwoorden is gebleken dat de krant een belangrijke bron van informatie bevat over het Werelderfgoed. Een aantal respondenten gaven aan dat ze het Begijnhof leerden kennen door mee te doen aan een wedstrijd, georganiseerd door het Belang van Limburg. Hierbij moesten de lezers stemmen op het mooiste plekje in Vlaanderen. Tussen de keuzemogelijkheden stond het Begijnhof met een korte vermelding van de UNESCO-status. Verder blijkt dat TV Limburg eens een korte reportage heeft gemaakt over het Begijnhof, wat enkele respondenten kort aangaven. Tot slot gaf men aan dat het Begijnhof vroeger vaak een schooluitstapje was.

De lokale bevolking is verdeeld over de initiatiefneming van de overheid met betrekking tot de promotie van het Begijnhof als Werelderfgoedsite (figuur 4.5.3.).

Figuur 4.5.3.: Perceptie door lokale bevolking Sint-Truiden over initiatiefneming overheid met betrekking tot promotie Werelderfgoedsite

Bron: Eigen veldonderzoek

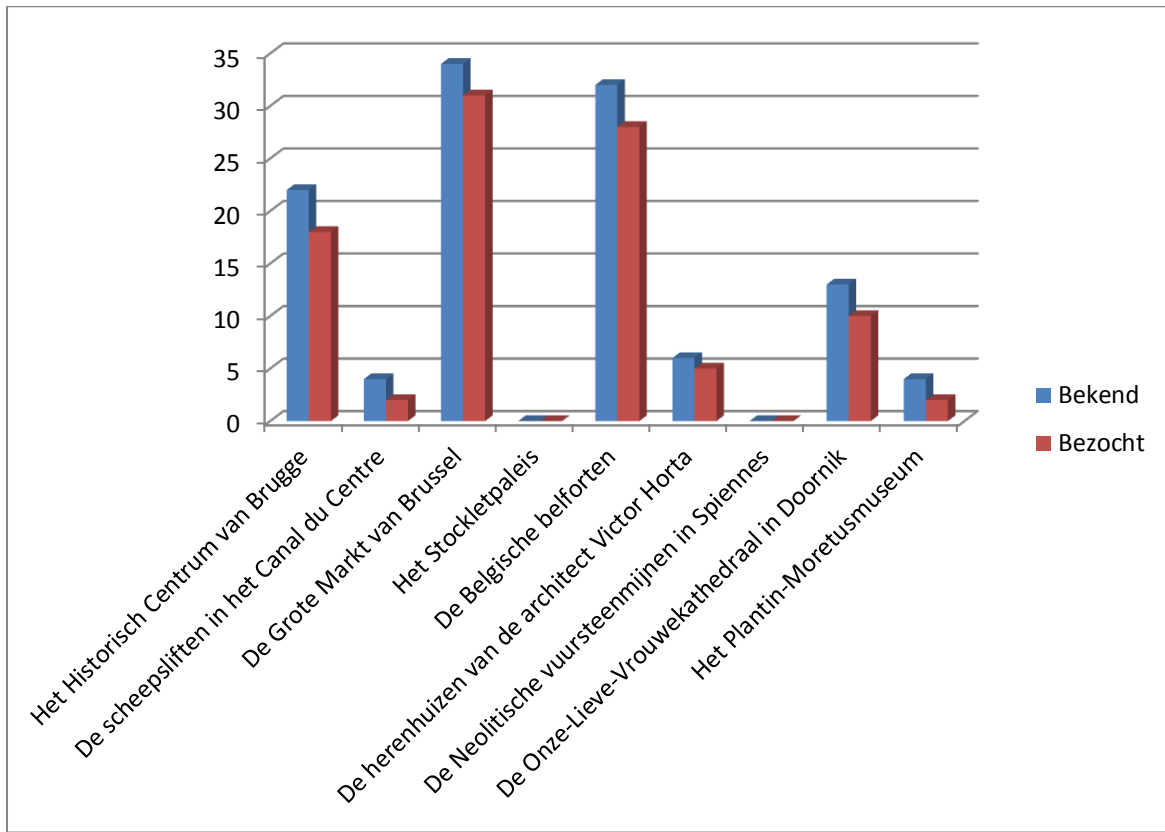
De verdeelde meningen onder de respondenten is moeilijk te verklaren. Wanneer we aan de respondenten die vonden dat de overheid te weinig initiatieven neemt vroegen waarom, gaven ze als reden aan dat Sint-Truiden vooral fietstoeristen aantrekt. Volgens hen staat er aan de fietspaden geen enkele verwijzing of richtingsaanwijzing naar het Begijnhof. Deze 14 respondenten vonden dat Sint-Truiden zich ook meer mocht gaan profileren als een stad met culturele geschiedenis en waarde. De stad heeft maar liefst twee Werelderfgoedsites en het zou zonde zijn deze niet te gaan gebruiken om meer toeristen aan te trekken. De andere 24 respondenten die vinden dat de erfgoedsite al bekend genoeg is of dat de overheid al voldoende initiatieven neemt in verband met de promotie van de Werelderfgoedsite, gaven als verantwoording dat ze regelmatig bussen geparkeerd zien staan aan het Begijnhof. Ze zien dit als een teken dat de toeristen eerst het Begijnhof zullen verkennen en daarna pas de hele streek. Daarom vinden zij dat de overheid het Begijnhof voldoende initiatieven neemt, niet op een directe manier, maar onrechtstreeks door naast het Begijnhof een parkeerplaats aan te leggen.

Het groot aantal toeristen brengt over het algemeen weinig hinder met zich mee volgens de respondenten. Slechts enkele respondenten gaven aan lichte hinder te ondervinden in de vorm van onoplettende fietsers en zwerfvuil, maar dat wordt volgens hen goed binnen de perken gehouden door de lokale overheid. Eén respondent ondervond echter wel hinder. Hij werkt 's nachts en probeert overdag te slapen en ondervond hinder van lawaaierige fietstoeristen en campings. Volgens hem proberen de kampeerders zich te vestigen op elk stukje gras dat ze kunnen vinden. "Gelukkig is dat bijna opgelost vermits de gemeente rondom elk plekje gras betonnen palen gaat zetten waardoor ze zich er niet meer kunnen vestigen" aldus de inwoner. Hij haalde verder ook aan dat het rijgedrag van de fietsers niet altijd conform is met de regels. Dit is een punt waar de lokale overheid strenger op moet reageren zodat de ongevallen met fietsers vermeden kunnen worden.

Sommige respondenten gaven aan dat ze dankzij de Werelderfgoedstatus hun graantje kunnen meepikken. Drie bevestigden zijn in het weekend gids en leiden de toeristen rond in de stad en laten hen de mooiste plekjes zien. Het tewerkstellingspercentage in de toeristische sector bedroeg in 2005 in Sint-Truiden 2,04 procent. Sint-Truiden scoort zo beter dan Gent en Tongeren, wat toch wel opmerkelijk is (*De toeristische werkgelegenheid: Gecorrigeerde werkgelegenheid in de toeristische kernsectoren, KU Leuven, 2005*). De anderen zien dan weer het voordeel in de vele feesten en evenementen die de stad organiseert. Ze kunnen dus profiteren van de vele toeristen die de stad een bezoek brengen en niet enkel van de Werelderfgoedsites. De meeste respondenten gaven echter aan niet rechtstreeks of onrechtstreeks te kunnen genieten van de Werelderfgoedsites.

De inwoners van Sint-Truiden hebben echter maar een beperkte kennis over de Werelderfgoedsites in België. Figuur 4.5.4. illustreert dit.

Figuur 4.5.4.: Bekendheid van Belgische erfgoedsites door lokale bevolking Sint-Truiden

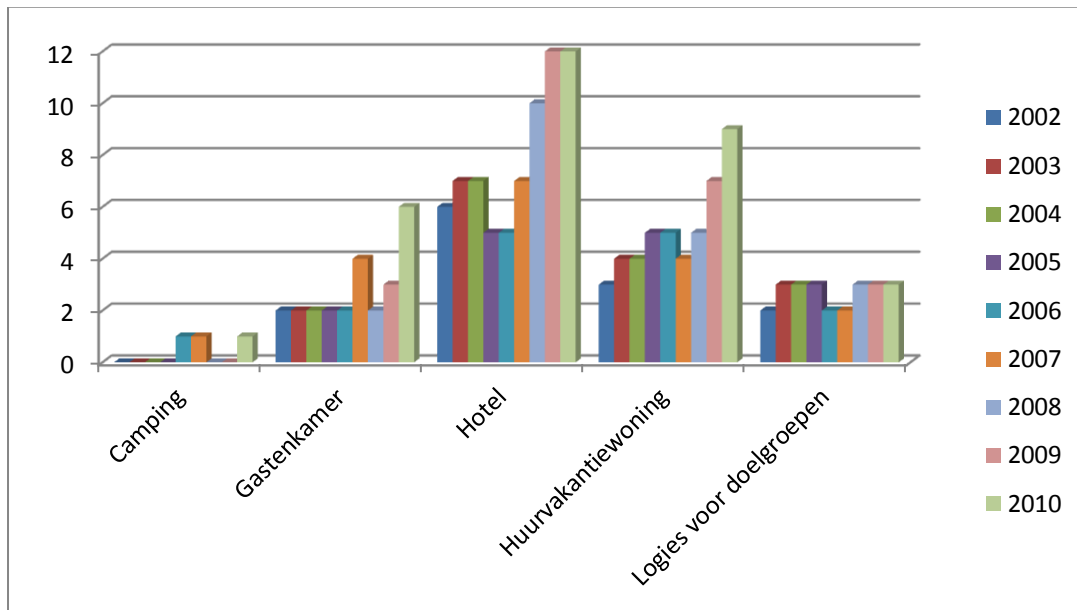
Bron: Eigen veldonderzoek

We merken op dat er slechts vier Werelderfgoedsites, die op de lijst van UNESCO staan, bekend zijn. De Grote Markt van Brussel kan genieten van de hoogste bekendheid onder de lokale bevolking van Sint-Truiden. Iedereen is wel eens in de hoofdstad van ons land geweest. Verder kunnen de Belgische belforten ook genieten van een hoge bekendheid. Dit komt waarschijnlijk omdat Sint-Truiden ook een belfort heeft dan beschermd is door UNESCO. Het Historisch Centrum van Brugge is ook redelijk bekend onder de inwoners van Sint-Truiden. Deze erfgoedsite werd ook door vele respondenten reeds bezocht. De andere Werelderfgoedsites zijn weinig tot niet bekend bij de lokale bevolking. Enkel zien we dat de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik van een geringe bekendheid kan genieten. Waarschijnlijk komt dit doordat de respondenten deze al bezocht hebben in hun schooljaren, toen dit de schooluitstap bij uitstek was. Als we kijken naar de rode balkjes, die het aantal respondenten weergeven die het erfgoed al eens bezocht hebben, dan zien we dat dit sterk samenhangt met de bekendheid. Hoe bekender de erfgoedsite, hoe meer respondenten deze al bezocht hebben.

4.5.4. Horeca en shopping

In figuur 4.5.5. wordt de evolutie van het logiesaanbod in Sint-Truiden weergegeven per categorie. In het totaal waren er in 2010 31 logies aanwezig om te overnachten. Vooral de hotels hebben door de jaren heen een enorme stijging gekend. Over de winkels in Sint-Truiden hebben we geen gegevens gevonden.

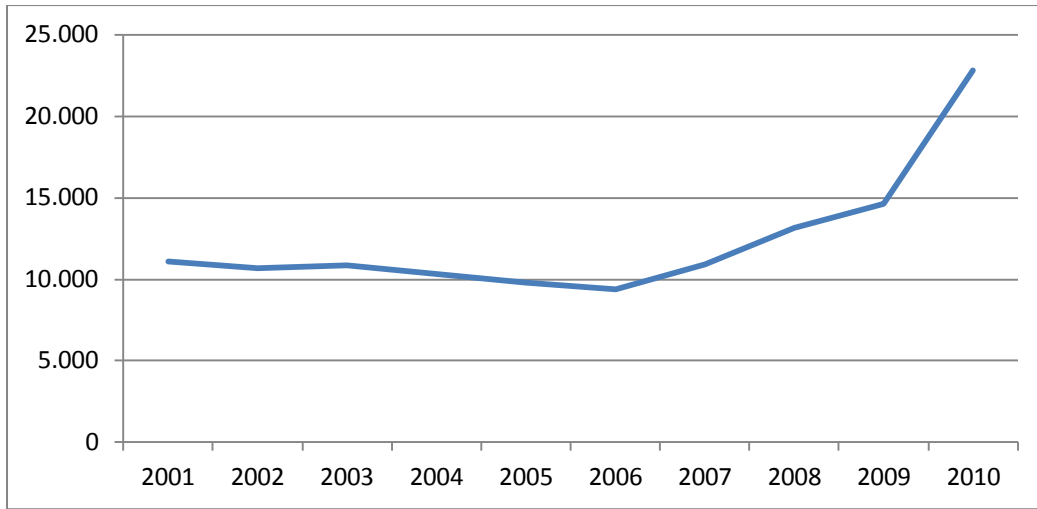
Figuur 4.4.5.: Evolutie logiesaanbod Sint-Truiden (2002-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Om de evolutie van het aantal overnachtingen en het aantal aankomsten te kunnen schetsen, hebben we de cijfers van Toerisme Limburg verkregen hieromtrent. Figuur 4.5.6. en 4.5.7. geven respectievelijk de evolutie van het aantal aankomsten en het aantal overnachtingen weer.

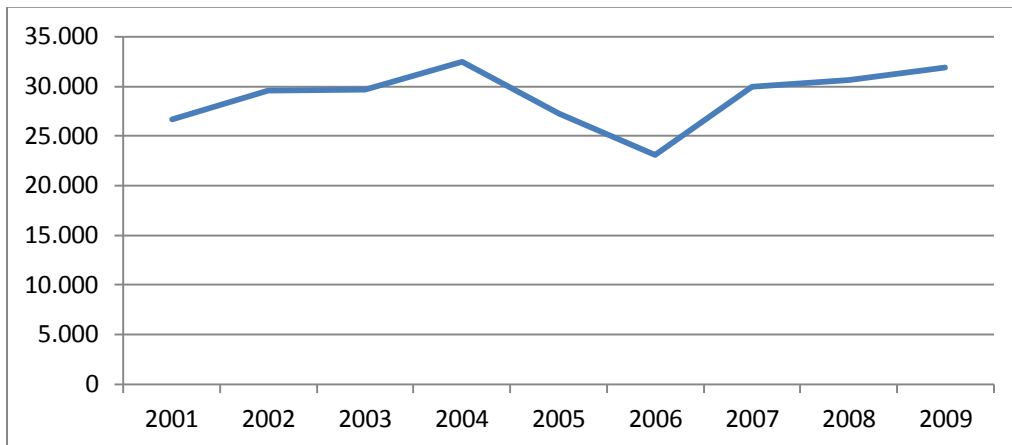
Figuur 4.5.6.: Evolutie aantal aankomsten in Sint-Truiden (2001-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

In 2010 zijn er in Sint-Truiden maar liefst 22.805 toeristen aangekomen. We kunnen dus stellen dat Sint-Truiden een groeier is qua toerisme. Vanaf 2006 vond er een opmerkelijke stijging plaats van het aantal aankomsten van maar liefst 133 procent en die zal zich waarschijnlijk na 2010 verderzetten. Sint-Truiden had in 2009 een aandeel van ongeveer 16 procent in het aantal aankomsten van Haspengouw (zie figuur 4.4.9.).

Figuur 4.5.7.: Evolutie aantal overnachtingen in Sint-Truiden (2001-2010)

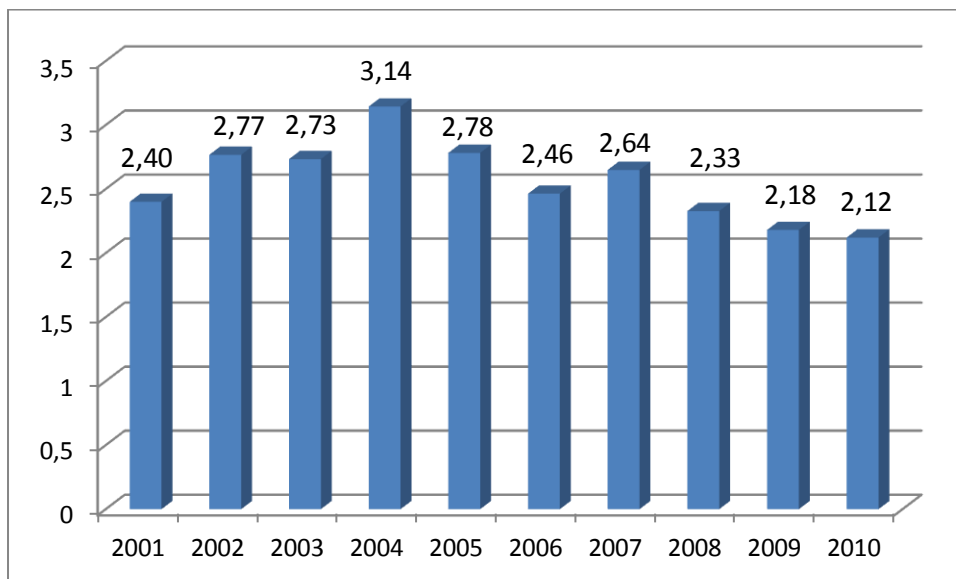

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

We merken op dat het aantal overnachtingen in Sint-Truiden een dieptepunt heeft gekend in 2006. Na dit dieptepunt is het aantal overnachtingen toegenomen in Sint-Truiden tot 48.378 overnachtingen in 2010. Een reden hiervoor kan het 'Katarakt-effect' zijn. Van eind 2007 tot begin 2008 werd namelijk de gelijknamige reeks in Sint-Truiden opgenomen. In 2009 had Sint-Truiden een aandeel van bijna 17 procent in het aantal overnachtingen van Haspengouw (zie figuur 4.4.10.).

Dankzij de voorgaande gegevens over de aankomsten en overnachtingen kunnen we nu bij benadering de gemiddelde verblijfsduur per jaar bepalen. Figuur 4.5.8. geeft het resultaat weer. In 2010 lag de gemiddelde verblijfsduur in Sint-Truiden op 2,12 nachten ligt. Dit aantal is gedaald in vergelijking met de vorige jaren en bereikt dus een minimum in tien jaar tijd. Als we rekening houden met de grote stijging van het aantal aankomsten en kleine stijging van de overnachtingen zien we dat de toeristen wel massaal naar Sint-Truiden komen, maar dat ze er niet meer zo lang blijven. Het aantal aankomsten is namelijk gestegen met 105,5 procent terwijl het aantal overnachtingen slechts met 81,6 procent gestegen is in 2010 ten opzichte van 2001.

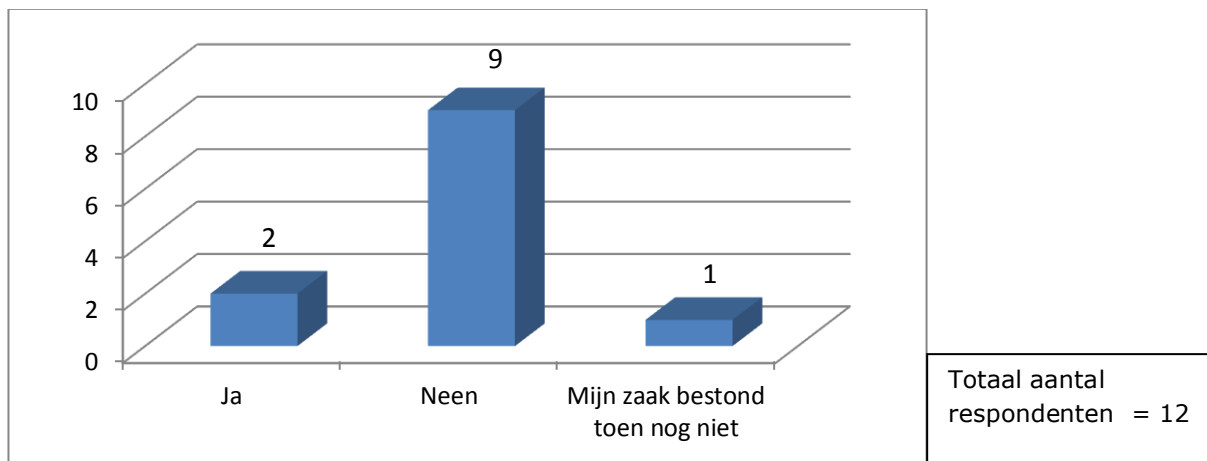
Figuur 4.5.8.: Evolutie gemiddelde verblijfsduur in Sint-Truiden (2001-2010)

Bron: FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie
(Eigen verwerking)

In het totaal werden er twaalf horeca-uitbaters bevroegd. De enquête werd mondeling bevroegd aangezien de respondenten weinig tijd hadden. Hoewel er een stijging plaatsvond van het aantal aankomsten en overnachtingen, geven de horeca-uitbaters dit niet aan in hun antwoorden. Volgens hen heeft de benoeming van het Begijnhof tot Werelderfgoed in 1998 niet gezorgd voor een toename van het aantal toeristen. Volgens hen ligt de oorzaak in de vele campagnes van de toeristische dienst van Sint-Truiden waarin de nadruk werd gelegd op de streek Haspengouw en de natuur. Figuur 4.5.9. geeft het aantal respondenten weer dat een toename van het aantal klanten heeft gekend in 1998.

Figuur 4.5.9.: Toename van klanten horeca en shopping Sint-Truiden na benoeming tot Werelderfgoed (sinds 1998)

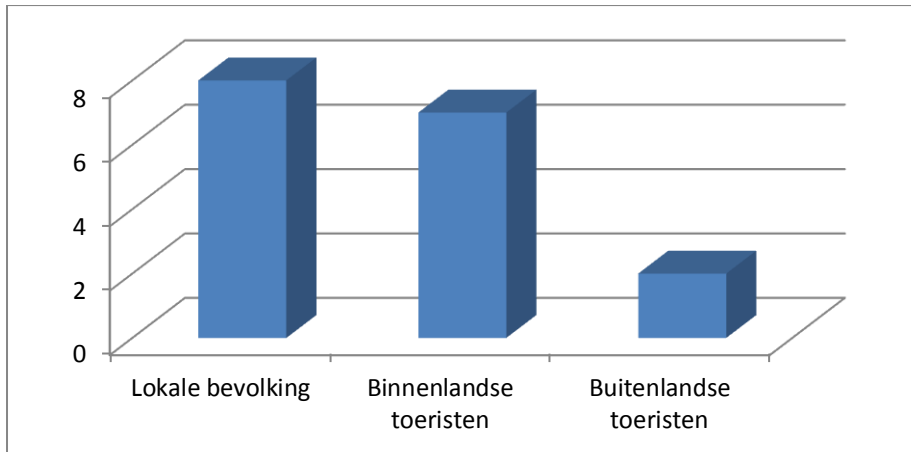

Bron: Eigen veldonderzoek

De twee horeca-uitbaters die wel een toename hebben opgemerkt van het aantal toeristen, gaven aan dat de erkenning van het Begijnhof wel degelijk heeft gezorgd voor meer klanten in hun zaak. "De klanten vragen ons wat meer informatie en wij geven dan uitleg aan de mensen" aldus een horeca-uitbater waarvan de zaak op ongeveer honderd meter van het Begijnhof ligt. Hij merkte wel op dat de stijging niet zo groot is. Een verklaring waarom de andere negen uitbaters geen toename hebben opgemerkt, is omdat ze verder van het Begijnhof gelegen zijn.

Het cliënteel van de respondenten bestaat voornamelijk uit lokale bevolking en binnenlandse toeristen. Figuur 4.5.10. is hier een betere weergave van.

Figuur 4.5.10.: Klanten horeca en shopping Sint-Truiden

Bron: Eigen veldonderzoek

De uitbaters gaven aan dat ze met lokale bevolking niet alleen de inwoners van het centrum bedoelen maar de hele regio van Sint-Truiden. De lokale bevolking is samen met de binnenlandse toeristen de voornaamste bron van inkomsten voor de uitbaters van de horecazaken en shopping. De vele fietstoeristen die Sint-Truiden elk jaar ontvangt, vallen onder de noemer van binnenlandse toeristen. Uit figuur 4.4.14. bleek dan ook dat 73,3 procent van de aankomsten in Haspengouw uit België zelf komt.

Omdat het cliënteel van de horecazaken en winkels voornamelijk uit de lokale bevolking en binnenlandse toeristen bestaat, zijn er zeer weinig aanpassingen doorgevoerd. Vier bistro-uitbaters hebben een Franstalige en een Engelstalige kaart ter beschikking gesteld voor eventuele buitenlandse toeristen. De uitbaters serveren vooral lokale specialiteiten en werken veel met groeten en fruit uit de streek. Eén uitbater onderscheidde zich door speciale gerechten te serveren. Elk gerecht op de kaart was een specialiteit uit een andere land. Op deze manier hoopte hij meer buitenlandse toeristen aan te trekken. Hij verwachtte dat er in de toekomst meer buitenlandse toeristen zullen afreizen naar Sint-Truiden. "Sint-Truiden is een zeer jonge stad qua buitenlandse toeristen, maar Limburg wordt steeds meer bekend bij de buitenlandse toeristen" aldus een horeca-uitbater op de Grote Markt. De uitbaters van de shopping hebben geen aanpassingen doorgevoerd. Tijdens ons veldonderzoek hebben we een interview gehad met een uitbater van een Bed & Breakfast net buiten het centrum. Zijn cliënteel bestond voornamelijk uit fietstoeristen uit Vlaanderen. Hij had zelf een informatiepakket samengesteld voor de gasten. Daarin stond informatie over de culturele erfgoedsites in de stad met voldoende fietsroutes. De eigenaar had dit pakket ook in het Frans en Engels beschikbaar gesteld. "We krijgen af en toe buitenlanders over de vloer, maar deze komen meestal voor 'business' en zijn dus geen toeristen" gaf de eigenaar toe. Concrete toekomstplannen hebben de horeca- en shoppinguitbaters niet. Sommige gaven aan hun interieur te willen vernieuwen, maar echte plannen waren er niet.

De respondenten vinden dat de overheid voldoende initiatieven neemt om toeristen aan te trekken. In de periode van december 2007 tot maart 2008 werd 'Katarakt', een Vlaamse televisieserie die zich afspeelt in Haspengouw, uitgezonden op de televisiezender Eén (*De Morgen*, 2007). Dit zorgde voor een stroom van toeristen die de opnamelocaties en de streek wilden ontdekken. Zelfs nu nog komen er mensen om de 'Katarakt-route' te fietsen. De lokale overheid zorgt er ook voor dat de stad leefbaar blijft. Zo heeft ze betonnen paaltjes geplaatst om het kamperen in de stad tegen te gaan. Verder promoot de overheid Sint-Truiden als een toeristische streek die veel te beiden heeft, niet alleen qua natuur maar ook qua cultuur. De horeca en shopping maken zelf geen promotie voor de erfgoedsite. Enkel de logementverschaffende bedrijven bieden de gasten een informatiebrochure aan die hun wat meer vertelt over de stad en de streek. De respondenten gaven aan dat de overheid hun zaak op geen enkele manier stimuleert.

Als afsluiter gaven de uitbaters aan geen hinder te ondervinden van de toeristen. 'Hoe meer, hoe liever' blijkt hier het motto te zijn onder de respondenten. Geen enkele respondent gaf aan hinder te ondervonden, in welke mate dan ook. Hieruit blijkt dat de uitbaters zeer tevreden zijn met de toestroom van toeristen en men zal hen in de toekomst dan ook zo goed mogelijk proberen te ontvangen.

5. Toekomstige plannen

5.1. Voorlopige Lijst

Op de *Tentative List* of Voorlopige Lijst staan de erfgoedsites die in de toekomst eventueel een status als Werelderfgoed kunnen verwerven. Het is een soort 'wachtkamer' voor de lidstaten van UNESCO tot de eigenlijke benoeming. Het zijn de lidstaten zelf, en niet UNESCO, die deze Voorlopige Lijst samenstellen. Deze lijst representeert een inventaris van alle sites waarvan het land één van de komende jaren een benoeming tot UNESCO Werelderfgoed wenst. Enkel de erfgoedsites die op deze lijst staan, kunnen ook effectief worden benoemd door UNESCO. De lidstaten moeten deze lijst minstens één jaar voor de eigenlijke nominatie ter beschikking stellen aan het *World Heritage Centre*, dat in Parijs gelegen is. Wel worden de lidstaten aangeraden de *Operational Guidelines* te volgen bij de keuze van hun erfgoedsites voor de Voorlopige Lijst. Zoals eerder vermeld, kunnen enkel landen die de Werelderfgoedconventie ondertekend hebben een lijst indienen. De lidstaten worden dan ook aangespoord om hun Voorlopige Lijst elke tien jaar opnieuw te bestuderen en eventueel opnieuw in te dienen (*Tentative List Process, UNESCO*).

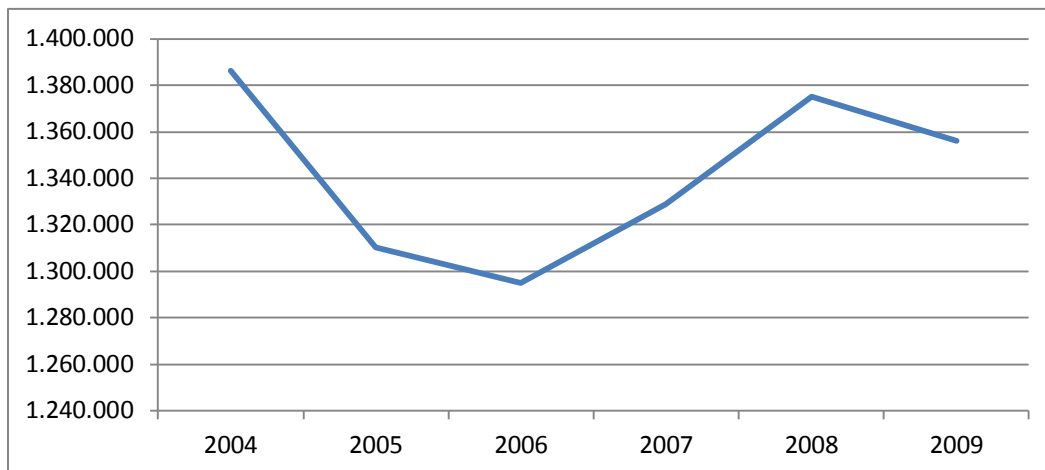
Na het indienen van de Voorlopige Lijst, moet de lidstaat een nominatiedossier samenstellen voor het erfgoed waarvoor men een benoeming nastreeft. Dit dossier moet zeer gedetailleerd zijn en alle mogelijke informatie over de desbetreffende erfgoedsite bevatten. Het Werelderfgoedcentrum verschaft advies en bijstand bij het opstellen van dit dossier. Het dossier moet eveneens bij het Werelderfgoedcentrum worden ingediend die het controleert op de volledigheid ervan. Indien de volledigheid van het dossier verzekerd is, wordt het doorgestuurd naar de adviesorganen voor evaluatie. Er zijn drie instellingen die het nominatiedossier beoordelen: The International Union for the Conservation of Nature (IUCN), The International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) en The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). Het is de Werelderfgoedcommissie die jaarlijks samenkomt om op basis van die beoordeling de uiteindelijke beslissing te nemen welke erfgoedsites op de Werelderfgoedlijst ingeschreven worden (*World Heritage List Nominations, UNESCO*). Bij deze beslissingen houdt de Werelderfgoedcommissie vanaf februari 2005 rekening met tien vooropgestelde criteria waarvan aan minstens één moet voldaan worden (*Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2008*). De eerste zes criteria hebben betrekking op de culturele erfgoedsites en de laatste op natuurlijke erfgoedsites. De erfgoedsites die binnen beide categorieën vallen, vormen het gemengd Werelderfgoed. Deze selectiecriteria kan u terugvinden in bijlage 1.

We gaan verder hier dieper in op twee toekomstplannen met betrekking tot UNESCO Werelderfgoed in België. Ten eerste bespreken we kort de Westhoek, een geografische streek dat al enkele jaren deel uitmaakt van de Voorlopige Lijst van België. Daarnaast wordt het Nationaal Park Hoge Kempen aangehaald dat momenteel nog niet staat ingeschreven op de Voorlopige Lijst maar waarvoor er wel plannen bestaan.

5.2. Westhoek

De Westhoek is één van de zestien Belgische sites die op de Voorlopige Lijst staan ingeschreven. De Westhoek of *Flanders Fields* houdt de overblijfselen van de Eerste Wereldoorlog in en staat sinds april 2002 op de Voorlopige Lijst. Het gebied is gelegen in West-Vlaanderen en bevat allerlei musea en monumenten met herinneringen aan de Eerste Wereldoorlog. Het gebied is reeds een toeristische trekpleister vanaf 1919, het jaar nadat de Oorlog afgelopen was. In 2009 bezochten 1.356.204 toeristen de Westhoek, waarvan 44,4 procent de culturele attracties (musea) en 55,6 procent de toeristisch-recreatieve attracties (wandelen, fietsen, ...). Figuur 5.2.1. toont de evolutie van het aantal bezoekers aan van 2004 tot 2009.

Figuur 5.2.1.: Evolutie aantal bezoekers Westhoek (2004-2009)

Bron: Trendrapport Toerisme en Recreatie: Westhoek editie 2004-2009

De Westhoek voldoet reeds aan twee selectiecriteria om uiteindelijk benoemd te kunnen worden tot UNESCO Werelderfgoed :

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

Criterion VI: het erfgoed moet rechtstreeks geassocieerd kunnen worden met gebeurtenissen of levende tradities, ideeën, overtuigingen, artistieke en literaire werken van een uitzonderlijke universele waarde.

Beide behaalde criteria vallen dus terug op de Eerste Wereldoorlog (*Lieux de mémoire et monuments de la Grande Guerre: le Westhoek et Régions voisines, UNESCO*).

In november 2002, vlak na de inschrijving op de Voorlopige Lijst, heeft men het project "Inventarisatie van relictten uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek" opgezet. Dit gebeurde met behulp van de provincie West-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap. De nog steeds aanwezige relictten werden geïnventariseerd en opgenomen in een speciaal daarvoor ontworpen database. Dit project was een eerste stap naar de gewenste benoeming tot Werelderfgoed (*Oorlog en Vrede in de Westhoek: Beleidsnota 2008-2013, 2008*).

De Vlaamse overheid wenst dat de benoeming vanwege UNESCO in 2014 een feit is. Het is dan precies honderd jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Het project "100 jaar Grote Oorlog" is een ideale aan gelegenheid om als UNESCO Werelderfgoed bestempeld te worden. Als men in 2014 in aanmerking wil komen voor de Werelderfgoedlijst, moet het nominatiedossier op 31 januari 2013 ten laatste bij het Werelderfgoedcentrum worden ingediend (*UNESCO Werelderfgoed, 2010*). De benoeming zou dus gepaard gaan met een heuse promotiecampagne voor de binnenlandse en buitenlandse toeristen die vier jaar zal duren, van 2014 tot 2018. De Westhoek hoopt hierdoor internationale bekendheid te kunnen verwerven.

In voorbereiding op de herdenking van de Eerste Wereldoorlog in 2014 hebben Westtoer en Toerisme Vlaanderen in 2008 een studie uitgevoerd: *Toeristische valorisatie van erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek met het oog op 100 jaar Grote Oorlog*. Deze studie leidde tot een actieplan voor de herwaardering van het toeristische erfgoed om de bezoekers tevreden te houden. Het actieplan bestond uit drie grote onderdelen: 'Productontwikkeling', 'Imago en promotie' en 'Beleid en organisatie'. Met 'productontwikkeling' bedoelt men het hele toeristische product 'de Westhoek' met de bezoekersattracties, ondersteunende diensten en evenementen. 'Imago en promotie' houdt in dat men de Westhoek als topbestemming gaat promoten en zich gaat onderscheiden van de concurrerende regio's. 'Beleid en organisatie' geeft het budget, de partners, financiële en andere middelen, samenwerking buiten de Westhoek en dergelijke aan (*Toeristische valorisatie van erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek met het oog op 100 jaar Grote Oorlog, 2008*). Dergelijk actieplan is noodzakelijk om een eventuele toename in toeristen, vooral buitenlandse, op te vangen. Dit zal dan vooral belangrijk zijn na een potentiële

benoeming tot UNESCO Werelderfgoed. Zoals ons onderzoek aantoont, leidt een UNESCO-benoeming tot een stijging van het aantal toeristen.

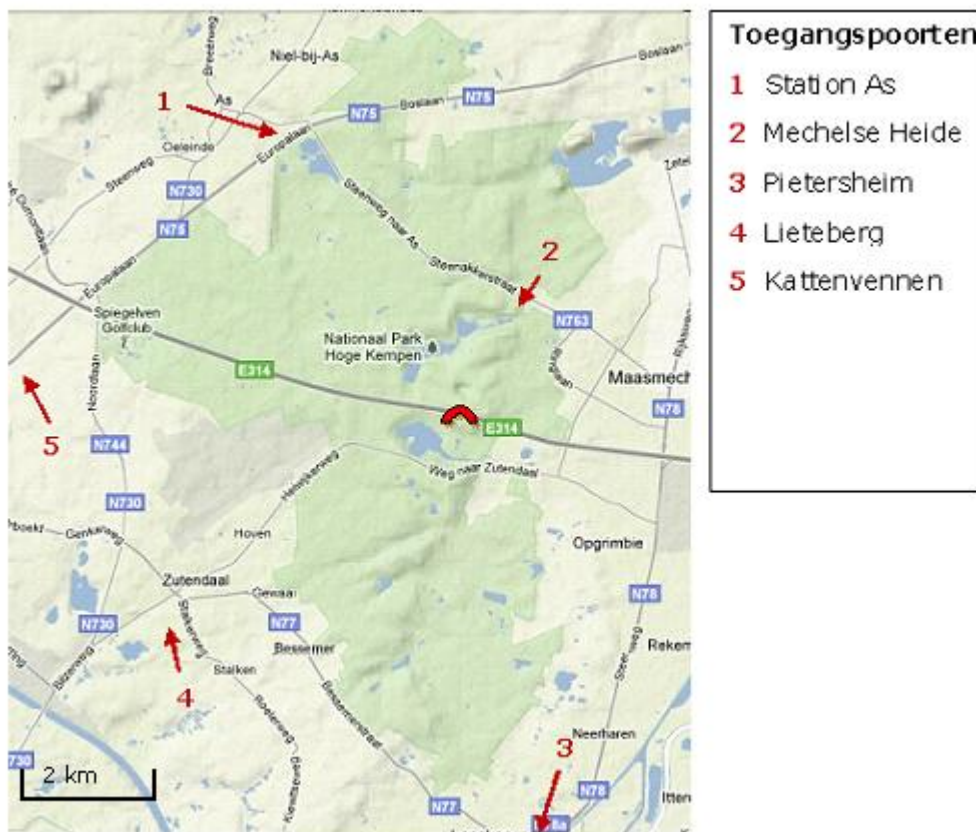
De Westhoek is naast West-Vlaanderen eveneens gelegen in een groot deel van Noord-Frankrijk. Volgens Prof. Dr. Draye zou in dit geval een samenwerking met Frankrijk vereist zijn vermits de erfgoedsite grensoverschrijdend is. De Westhoek staat echter wel enkel op de Voorlopige Lijst van België ingeschreven en Frankrijk wordt hier op het eerste zicht niet bij vermeld. De Westhoek werd ook enkel door de Vlaamse overheid ingediend (*Lieux de mémoire et monuments de la Grande Guerre: le Westhoek et Régions voisines, UNESCO*). Uit de Beleidsnota van Vlaams Minister van Toerisme Geert Bourgeois blijkt echter wel dat men met Frankrijk en Wallonië wil samenwerken wat betreft het dossier van de Westhoek (*Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2009-2014, 2009*). Bovendien gaan de Vlaamse en Franse Westhoek, het zogenaamde Pays de Flandre, samenwerken en een gemeenschappelijke toeristische strategie opstellen. Zo zal er onder andere een jaarlijkse 'Dag van de Westhoek' georganiseerd worden (*Knack, 2010*).

Momenteel rijzen vanuit verschillende hoeken vragen over de Westhoek als Werelderfgoed. Het Westhoekoverleg, een samenwerkingsverband tussen de gemeenten van de Westhoek, is een eerste partij die zich hierbij vragen stelt. Een eventuele UNESCO-status mag, ondanks de vele voordelen, volgens de Westhoekgemeenten andere belangrijke maatschappelijke activiteiten niet verhinderen. Ook is men er niet gerust in indien er nog bijkomende beschermingsmaatregelen genomen moeten worden (*Het Nieuwsblad, 2010*). Zelfs minister Geert Bourgeois zelf stelt zich vragen bij een benoeming tot UNESCO Werelderfgoed. Zo zou de Minister van Toerisme niet het hele gebied willen laten erkennen, maar slechts bepaalde delen. Indien het volledige gebied erkend zou worden, zou het onder andere ook volledig beschermd moeten worden. De minister ziet een grotere kans in de erkenning van een aantal aparte overblijfselen (*Krant van West-Vlaanderen, 2010*). Deze vorm van bescherming wilde hij in het historisch centrum van Brugge ook invoeren (*Het Nieuwsblad, 2010*). Dit staat echter in contrast met wat in de *Operational Guidelines* wordt aanbevolen. Artikel 5 stelt immers dat het erfgoed als een homogeen geheel moet worden beschouwd (Zie bijlage 2) (*Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage*). Een bescherming vanwege UNESCO brengt dus niet alleen voordelen met zich mee, maar ook heel wat onzekerheid.

5.3. Nationaal Park Hoge Kempen

Het Nationaal Park staat momenteel nog niet op de Voorlopige Lijst maar dit wil men in de toekomst wel waarmaken. Het Nationaal Park Hoge Kempen bevindt zich in de provincie Limburg. Het park omvat vijftig vierkante kilometer en koppelt verschillende Limburgse gemeenten met elkaar. Zoals de benaming van het park aangeeft, is het gelegen in de Hoge Kempen in het westen van de provincie Limburg. Figuur 5.3.1. stelt het Nationaal Park Hoge Kempen voor in een lichtgroene kleur.

Figuur 5.3.1.: Situering Nationaal Park Hoge Kempen

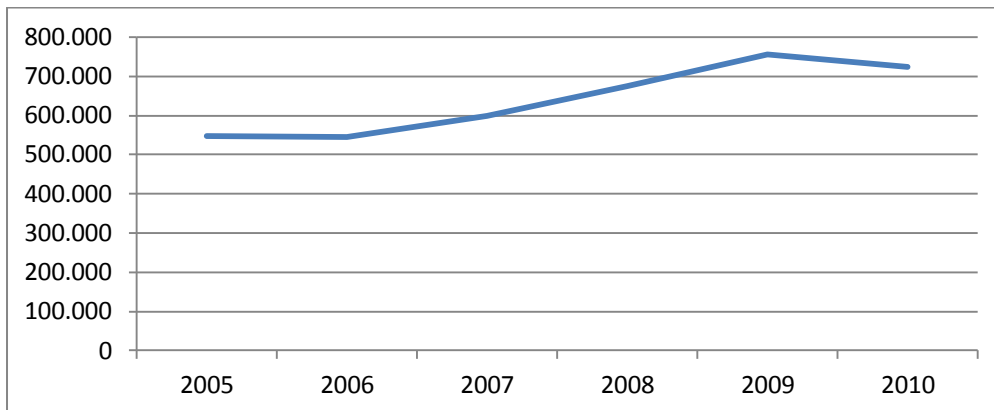

Bron: Google Maps

Het gebied verbindt verschillende gemeenten zoals Maasmechelen, Zutendaal, Genk, As, Dilsen-Stokkem en Lanaken. Doorheen het hart van het park loopt de E314. Hierdoor zou men kunnen stellen dat het park in twee stukken wordt opgedeeld, maar dit is echter niet waar. Op de kaart wordt ook een rode brug weergegeven, wat het ecoduct Kikbeek voorstelt. Het is een soort van brug dat zich over de E314 strekt waardoor de dieren zich moeiteloos van de ene kant van het park naar de andere kant van het park kunnen verplaatsen (*Monitoring ecoduct 'Kikbeek' over de E314 in Maasmechelen, 2007*).

Het Nationaal Park Hoge Kempen werd op 23 maart 2006 officieel geopend (*De Standaard, 2006*). De toegangspoorten waren op dat moment echter nog niet volledig voltooid. Het bezoekersaantal stijgt in de jaren na de opening, om in 2010 terug te dalen. De bezoekers van het Nationaal Park Hoge Kempen bestaan voornamelijk uit fietsers en wandelaars. Sinds 2005, het jaar voor de opening, is het bezoekersaantal in vijf jaar tijd met 32 procent gestegen. In 2010 bedroeg het bezoekersaantal 724.359 (*Economische effect Nationaal Park Hoge Kempen: Resultaten 2005-2010, 2011*). Figuur 5.3.2. stelt de evolutie van het aantal bezoekers weer vanaf 2005, het jaar voor de officiële opening van het park, tot 2010.

Figuur 5.3.2.: Evolutie aantal bezoekers Nationaal Park Hoge Kempen (2005-2010)

Bron: *Economische effect Nationaal Park Hoge Kempen: Resultaten 2005-2010, 2011*

Bezoekers kunnen het Nationaal Park Hoge Kempen betreden via vijf 'toegangspoorten', die op figuur 5.3.1. zijn aangeduid. Deze poorten bevinden zich in Genk (Kattevennen), As (Station As), Maasmechelen (Mechelse Heide), Lanaken (Pietersheim) en Zutendaal (Lieteberg) (*Nationaal Park Hoge Kempen, Bezoekersgids 2011*). Een 'toegangspoort' kan gewoon een poort of brug zijn maar in Kattevennen, de toegangspoort in Genk, is men een stapje verder gegaan. Deze toegangspoort heeft ook een bezoekersonthaal waar de bezoekers alles te weten kunnen komen over het park.

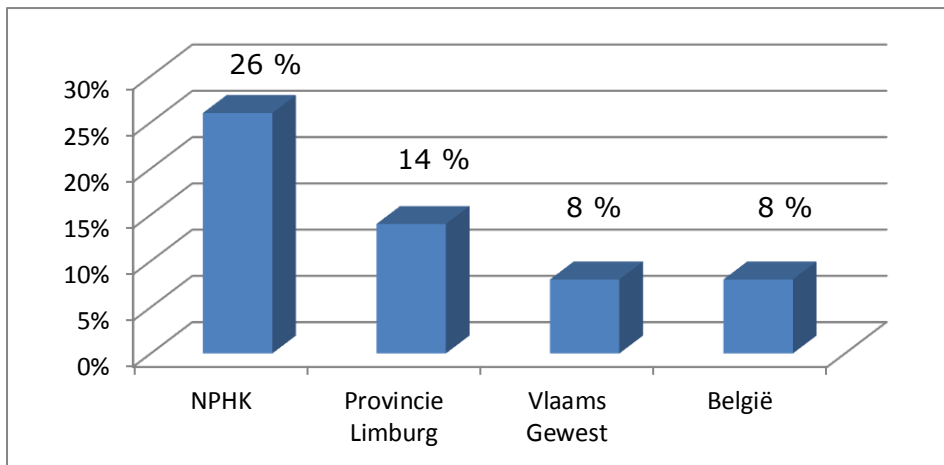
De organisatie, die instaat voor het beheer van het park, probeert het park zo goed mogelijk te promoten en organiseert tal van evenementen. In 2008 werd bijvoorbeeld de eerste editie van 'Nature for life' georganiseerd, waarbij de toegangspoort in Gent dienst deed als gastpoort. Er kwamen ongeveer 10.000 mensen het Nationaal Park ontdekken (*Mission Statement & goede doel, Nature For Life*). Ook probeert men het park op allerlei creatieve manieren te promoten en ter beschikking te stellen. Zo kan men niet alleen te voet, met de fiets of te paard doorheen het Nationaal Park, maar ook via het spoor. Vanaf de zomer van 2009 kunnen de mensen met een speciaal ontworpen 'railbike' het Nationaal Park doorkruisen (*Nationaal Park Hoge Kempen, Bezoekersgids 2011*).

Het uniek karakter van het park is eveneens interessant voor onderzoekers. Zo heeft de Universiteit van Hasselt in 2010 besloten om een onderzoekscentrum op te richten in het Nationaal Park Hoge Kempen om zo haar studenten de kans te geven zich te verdiepen in biodiversiteit. Op die manier kunnen de studenten de nodige ervaring en kennis verwerven (*Het Belang van Limburg, 2010*). In artikel 60 van de *Operational Guidelines* wordt het belang van dergelijke educatieve vormgeving aangehaald (Zie bijlage 2) (*Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage*).

Het Nationaal Park Hoge Kempen zou; samen met de mijnsites van Eisden, Waterschei, Winterslag en Zwartberg; het eerste gemengde erfgoed kunnen zijn dat op de Werelderfgoedlijst wordt ingeschreven. Volgens de *Operational Guidelines* verstaat men immers onder een 'natuurlijk werelderfgoed' een natuurlijke site of gebied van grote waarde voor de wetenschap, het behoud van natuurlijke schoonheid of in de relatie met het gecombineerde werk van mens en natuur (Zie bijlage 2, artikel 2). UNESCO streeft iets unieks na door een verscheidenheid aan erfgoed in stand te houden en herhaling te voorkomen. Ook Prof. Dr. Draye bevestigt dit. Het feit dat het Nationaal Park en de mijnen aan elkaar grenzen en een gezamenlijke erfgoedsite uitmaken, maakt het uniek (*Het Belang van Limburg, 2010*).

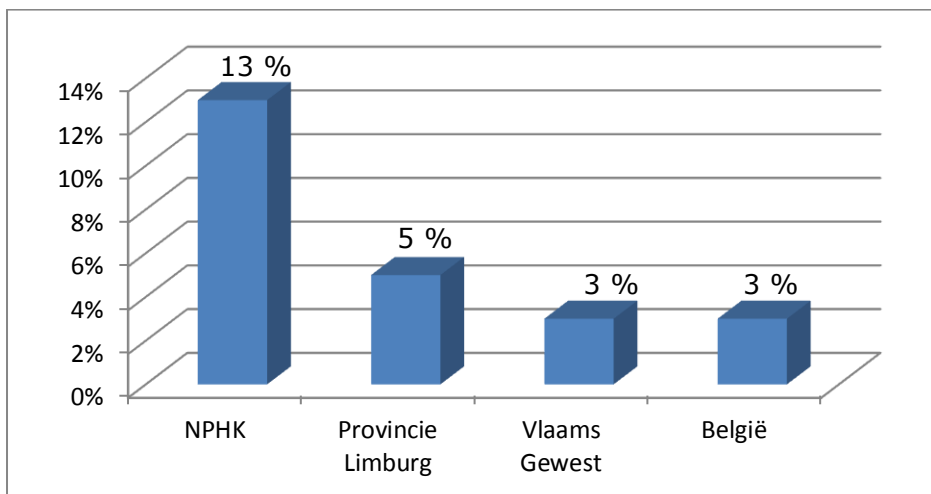
Het Nationaal Park Hoge Kempen trekt, zoals eerder vermeld, veel bezoekers aan en heeft daarom een grote economische impact. Het aantal overnachtingen in de omringende gemeentes is sinds de officiële opening van het park sterk gestegen. Figuur 5.3.3. en 5.3.4. geven de stijging van respectievelijk het aantal aankomsten en het aantal overnachtingen van verblijfstoeristen weer in de gemeenten van het Nationaal Park in 2009 ten opzichte van 2005 in vergelijking met Limburg, Vlaanderen en België. Uit deze twee grafieken blijkt dat het Nationaal Park het veel beter doet dan Limburg, Vlaanderen en zelfs heel België.

Figuur 5.3.3.: Procentuele stijging aantal aankomsten verblijfstoeristen Nationaal Park 2005-2009

Bron: Economisch effect Nationaal Park Hoge Kempen: Resultaten 2005-2010, 2011

Figuur 5.3.4.: Procentuele stijging aantal overnachtingen verblijfstoeristen Nationaal Park 2005-2009

Bron: Economisch effect Nationaal Park Hoge Kempen: Resultaten 2005-2010, 2011

In 2009 heeft de Vlaamse Overheid de vzw Regionaal Landschap Kempen en Maasland verzocht een onderzoek te starten naar een mogelijke indiening bij UNESCO van het Nationaal Park Hoge Kempen en de gewezen mijnsites van Eisden, Zwartberg, Winterslag en Waterschei (*De Morgen*, 2009). Eind 2010 waren de resultaten van het onderzoek bekend en werd het Nationaal Park samen met de mijnsites op 26 oktober 2010 voorgedragen als Werelderfgoed door de Vlaamse Overheid. In de zomer van 2011 zullen deze dan op de kandidatenlijst terechtkomen (*Het Nieuwsblad*, 2010). Dan is het aan UNESCO om deze indiening te onderzoeken en te beslissen over een eventuele benoeming. Hierbij is het belangrijk een gedetailleerd dossier uit te werken, wat nog een vijf of zes jaar in beslag kan nemen. In tussentijd kunnen er ook specialisten van UNESCO ter plaatse komen en een onderzoek uitvoeren. Van de uiteindelijke erkenning zou dan sprake kunnen zijn in 2017 (*Het Belang van Limburg*, 2010).

Volgens Klara Hermans, projectmedewerker van het Nationaal Park Hoge Kempen, kwam het idee voor de indiening van Wim Dries, huidig burgemeester van Genk. Officieel kwam het initiatief van de dienst Ruimte en Erfgoed van de Vlaamse Overheid op vraag van het Nationaal Park zelf. Omdat het over een dossier ging wat zowel een mijnaspect als een heideaspect betrof, werd er voorgesteld om eerst een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren. In opdracht van Ruimte en Erfgoed en de Stad Genk werd dan in oktober 2009 met het haalbaarheidsonderzoek gestart dat een jaar in beslag zou nemen. Het onderzoek steunde op drie grote vragen (*Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1*, 2010):

- Voldoet het onderwerp van de studie aan de criteria en richtlijnen van de UNESCO Werelderfgoed Conventie van 1972?
- Beschikt het onderzoeksgebied over voldoende inhoudelijke kwaliteiten en algemene erfgoedwaarde?
- Zitten er knelpunten in het gebied en hoe verhoudt het onderwerp zich tegenover andere, gelijkaardige Werelderfgoedsites?

Allereerst werd het Nationaal Park Hoge Kempen onderzocht op haar intrinsieke kwaliteiten, zoals de tweede vraag uitdrukt. Dit was echter complex vermits 'erfgoed' een ruim begrip kan zijn, de informatie zeer verspreid en versnipperd was en men maar een jaar had voor het hele onderzoek. Voor dit deel van het onderzoek werd een expertenpanel opgericht die uit deskundigen van verschillende vakgebieden bestond. Dit panel bestond uit vijftien personen waaronder wetenschappers, bovenlokale consultants, professionelen, vrijwilligers en sleutelfiguren. Tabel 5.3.1. geeft de verschillende instanties of titels weer van deze personen. Enkel van de dienst Ruimte en Erfgoed maakten er twee personen deel uit van het expertenpanel.

Tabel 5.3.1.: Lijst experten en instanties haalbaarheidsonderzoek NPHK

Regionaal Landschap Lage Kempen vzw	Heemkring Heidebloemke	Groep T – Leuven Education College
Provinciaal Gallo-Romeins Museum (PGRM)	Stichting Erfgoed Eisden	Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed (PCCE)
Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA), werkgroep geologie	Stad Genk – Dienst Cultuur	Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE) (Vlaamse Overheid)
Ruimte en Erfgoed (Vlaamse Overheid)	Erfgoedcel Mijnerfgoed	Voormalig aanspreekpunt Vlaamse UNESCO Commissie
Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) (Vlaamse Overheid)	Provinciaal Natuurcentrum (PNC)	

Bron: Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1, 2010

Om de gevonden informatie te registreren, ontwikkelde men een invoerfiche voor erfgoedelementen die voldeed aan de voorwaarden van UNESCO. Dit werd ingevoerd omwille van de verschillende betrokken vakgebieden. Deze fiches werden dan uiteindelijk verwerkt in een databank op een website. In tabel 5.3.2. worden de verschillende elementen van de erfgoedwaarde weergegeven, met telkens een voorbeeld ervan.

Tabel 5.3.2.: Elementen van de erfgoedwaarde uit de invoerfiche NPHK

Erfgoedelement	Voorbeeld	Erfgoedelement	Voorbeeld
Erfgoedwaarde	Waterburcht Pietersheim	Beschermingsplaats	Beschermd monument – beschermd landschap – NPHK
Code	LA001	Staat van instandhouding	Heel goed
Gemeenten	Lanaken	Ontwikkelings- perspectieven	Gunstig
Tijdsduur	Geologische voorgeschiedenis	Kwalificatie (zeldzaamheid, representativiteit, volledigheid)	2 + 2 + 2 = 6 (puntensysteem o.b.v. criteria)
Thema	Politiek/militair	Eigendomstoestand	Gemeentelijk
Type	Bouwkundig/ nederzettingpatroon	Planologische bestemming	Bosgebied, landschappelijk waardevol gebied
Beschrijving	...		

Bron: Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1, 2010

Na de informatieverzameling werden bepaalde knelpunten en uitdagingen bestudeerd en geordend. Hiervoor werd, in samenwerking met het expertenpanel, een objectieve SWOT-analyse opgesteld vanuit het perspectief van elk vakgebied. In deze fase is het reeds essentieel te evalueren om de haalbaarheid van het Nationaal Park, samen met de mijnsites, als Werelderfgoed realistisch in te schatten. UNESCO vindt het managen van bedreigingen immers zeer belangrijk. Daarnaast werd er ook een internationale vergelijking gemaakt met gelijkaardige dossiers van zowel bestaande als potentiële Werelderfgoedsites. De meest gelijkaardige dossiers, die op basis van een aantal criteria overbleven, werden dan diepgaand bestudeerd. Uiteindelijk bleven er tien dossiers van de Werelderfgoedlijst over en negen dossiers van de Voorlopige Lijst, die verder worden opgesomd (*Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1, 2010*).

Dossiers op de Werelderfgoedlijst:

- Cornwall & West-Devon mijnlandschap (Verenigd Koninkrijk)
- Blaenavon industrieel landschap (Verenigd Koninkrijk)
- Mont Perdu (Frankrijk & Spanje)
- Saint Kilda (Verenigd Koninkrijk)
- Zuid Öland (Zweden)
- Rijnvallei (Duitsland)
- Hortobágy (Hongarije)
- Val d'Orcia (Italië)
- Portovenere – Cinque Terre (Italië)
- Madriu-vallei (Andorra)

Dossiers op de Voorlopige Lijst:

- Plateau van de Hoge Venen (België)
- Grote mijnsites van Wallonië (België)
- Industriële complexen van Ostrava (Tsjechië)
- Mijnbekken van Nord-Pas de Calais (Frankrijk)
- Mijn- en cultuurlandschap (Duitsland)
- Orheiul Vechi cultuurlandschap (Moldavië)
- Danube-regio natuur- en cultuurlandschap (Slovakije)
- Historisch mijnerfgoed (Spanje)
- Tramuntana Sierra natuur- en cultuurlandschap (Spanje)

Tussen de overgebleven dossiers uit de Voorlopige Lijst zitten ook twee Belgische dossiers. Voor het dossier van de Hoge Venen wordt er momenteel niks concreet gepland betreffende een mogelijke indiening. Het dossier van de Waalse mijnsites werd al door het Werelderfgoedcomité onderzocht maar die heeft de erkenning in 2010 voorlopig verworpen. De voornaamste redenen voor deze verwerping waren de vereiste managementstructuur en het beheer van de erfgoedsite, waarvan beide volgens UNESCO nog geen sprake was (*Report of the 34th Session of the Committee, 2010*). De redenen en aanbevelingen van UNESCO hieromtrent zijn opgesomd in bijlage 4. Uiteindelijk werden er de twee meest gelijkende en leerrijke erfgoedsites uitgenomen waarna er een bezoek aan werd gebracht. De twee overgebleven erfgoedsites waren: Blaenavon industrieel landschap en het mijnbekken van Nord-Pas de Calais. Beide sites bleken veel aandacht te besteden aan het betrekken van de lokale betrokken organisaties en bevolking door middel van een ruim aanbod van een activiteiten- en evenementenprogramma en het verwezenlijken van culturele verbanden tussen kunst en het industriële erfgoed in het landschap.

Uit de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek bleek dat het gebied van de Hoge Kempen een zeer grote kans heeft op een erkenning door UNESCO. In het besluit van het onderzoek werden zes redenen aangehaald voor de hoge slaagkans. In de eerste plaats heeft de erfgoedsite een uitzonderlijke universele waarde. UNESCO heeft namelijk tien criteria opgesteld waaraan een erfgoedsite moet voldoen om erkend te worden als UNESCO Werelderfgoed. Deze selectiviteitscriteria worden opgesomd in bijlage 1. Een erfgoedsite moet slechts aan minstens één van de tien criteria voldoen om in de Werelderfgoedlijst opgenomen te worden (*The Criteria for Selection, UNESCO*). Het park voldoet al aan drie van deze vooropgestelde criteria (*Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1, 2010*):

Criterion IV: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn van een bepaald bouwtype, een architecturale of technologische samenstelling of een landschap dat een significante fase van de menselijke geschiedenis illustreert.

Het park vertegenwoordigt de plotse overgang van boeren van de heide naar de mijnindustrie. Zowel het landelijk als het industrieel economisch systeem zijn in het huidige landschap van de Hoge Kempen naast en in confrontatie met elkaar aanwezig.

Criterion VI: het erfgoed moet rechtstreeks geassocieerd kunnen worden met gebeurtenissen of levende tradities, ideeën, overtuigingen, artistieke en literaire werken van een uitzonderlijke universele waarde.

Het gebied van de Hoge Kempen biedt de negentiende-eeuwse West-Europese landschapsschilderkunst als culturele meerwaarde.

Criterion VIII: het erfgoed moet een uitzonderlijk voorbeeld zijn dat belangrijke fases in de geschiedenis van de aarde voorstelt, met inbegrip van doorlopende geologische processen in de ontwikkeling van het landschapsreliëf of met geomorfologische of fysiografische kenmerken.

Het Kempisch Plateau is een voorbeeld van de geologische vorming van een landschap.

Een tweede reden voor de hoge slaagkans is dat de erfgoedsite onderscheidend is van andere gelijkaardige internationale erfgoedsites. Hierbij verwijst men vooral naar selectiecriteria IV. Dergelijke overgangsfase van een landelijk naar een industrieel economisch systeem komt bij geen enkel ander Werelderfgoed dossier voor. Ten derde beschikt het Nationaal Park Hoge Kempen over de door UNESCO vereiste managementstructuur. UNESCO eist namelijk een samenwerkingsverband tussen de betrokken overheden, eigenaars, beheerders en andere partijen voor de bescherming en het behoud van de waarde van de erfgoedsite. Wat betreft het Nationaal Park Hoge Kempen bestaat dit samenwerkingsverband reeds sinds de opening van het park in 2006. Een vierde reden houdt de geografische afbakening van kern- en bufferzones in. Een voorwaarde voor een Werelderfgoed site is dat het moet bestaan uit een kernzone, de componenten die het Werelderfgoed vormen, en een bufferzone dat om de kernzone heen ligt en het moet beschermen tegen eventuele bedreigingen. Als kernzones kunnen voor deze erfgoedsite de perimeter van het Nationaal Park en de vier mijnsites gebruikt worden. De bufferzone kan dan de verschillende kernzones met elkaar verbinden. Ten vijfde wordt er aangehaald wat de site van de Hoge Kempen kan toevoegen aan de Werelderfgoedlijst. Deze reden is gelijkaardig aan de tweede want ook hier haalt men criterium IV weer aan. De eerder besproken overgangsfase werd nog in geen enkel dossier aangehaald. Verder heeft België enkel cultureel monumentale erfgoedsite op de Werelderfgoedlijst staan. De erkenning van het Nationaal Park en de aangrenzende mijnsites zou hier verandering in kunnen brengen. De laatste reden betreft de positieve dynamiek van het nominatieproces. De weg naar de eigenlijke benoeming tot Werelderfgoed heeft ook z'n voordelen. Een nominatieproces resulteert namelijk in samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen; sensibilisering, betrokkenheid en steun van de lokale organisaties en bevolking; economische groei in de aanverwante sectoren;... .

Het haalbaarheidsonderzoek is reeds uitgevoerd en in afwachting van de inschrijving op de Voorlopige Lijst heeft men een 'plan van aanpak' opgesteld. Dit plan is de voorbereiding op het eigenlijke nominatiedossier. Het voornaamste doel is om een projectstructuur uit te werken voor de volgende jaren. In deze projectstructuur staat het samenwerkingsverband tussen de verschillende betrokken partijen centraal. Tabel 5.3.3. is een weergave van de partijen die betrokken zullen worden bij het opstellen van het nominatiedossier.

Tabel 5.3.3.: Betrokken partijen nominatiedossier Nationaal Park Hoge Kempen en mijnsites

Vlaanderen	Provinciaal	Lokaal
Ruimte en Erfgoed	Provinciaal Centrum Voor Cultureel Erfgoed (PCCE)	Gemeente Maasmechelen
Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)	Provinciaal Natuurcentrum (PNC)	Stad Genk
Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)	Provinciaal Gallo-Romeins Museum (PGRM)	Gemeente As
Agentschap Wegen en Verkeer (AWV)	UHasselt	Gemeente Dilsen-Stokkem
Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen	Limburgse Reconversie maatschappij (LRM)	Gemeente Lanaken
	Sibelco	Gemeente Opglabbeek
		Stad Maaseik
		Gemeente Zutendaal
		Vrijwillige en professionele verenigingen rond erfgoed, landschap en natuur

Bron: 1^e fase in vervolgtraject Werelderfgoed-erkenning Hoge Kempen: plan van aanpak, 2010

Op dit moment is het de bedoeling om naar de eigenlijke UNESCO-erkenning toe te werken. Volgens Klara Hermans, projectmedewerker van het Nationaal Park Hoge Kempen, zou het zonde zijn om gedurende deze periode de Werelderfgoedstatus niet als promotiemiddel te gebruiken. Het zouden verloren jaren zijn. "Er wordt zo hard gewerkt om de titel te bemachtigen dus dan moet dit ook optimaal benut worden". Hierbij wordt het voorbeeld aangehaald van het mijnbekken van Nord-Pas du Calais in Noord-Frankrijk, dat op de Voorlopige Lijst staat ingeschreven. Zij maken namelijk nu al gebruik van UNESCO voor de promotie van de streek. Figuur 5.3.5. toont het logo van de erfgoedsite dat in de hele streek wordt gebruikt om het gebied te promoten. Klara Hermans vergelijkt dergelijk nominatietraject met een Oscarnominatie. "Het feit dat een acteur of actrice genomineerd wordt voor een Oscar, wilt immers zeggen dat hij of zij reeds uitstekend werk heeft geleverd".

Figuur 5.3.5.: Logo mijnbekken Nord-Pas du Calais

Bron: Association Bassin Minier

De toeristen zullen ook in de toekomst opgevangen worden aan de vijf toegangspoorten. De toegangspoorten zijn gekoppeld aan verschillende randactiviteiten. Aan elke toegangspoort vertrekt een kleine wandelroute voor de toeristen en voor de echte natuurliefhebbers zijn er langere wandelroutes tot in de kern van het park. Er is wel een voorstel voor de bouw van een nieuwe hoofdtoegangspoort ergens in het midden van het park. Ook zal de lokale bevolking mee kunnen profiteren van de uiteindelijke UNESCO-erkenning en dit vooral in de vorm van nieuwe horecazaken. Vooral lokale ondernemers zullen profijt hebben van de toename van het aantal toeristen als gevolg van de erkenning.

5.4. Vergelijking tussen Westhoek en Nationaal Park Hoge Kempen

We hebben nu een beeld geschetst van de Westhoek en het Nationaal Park Hoge Kempen met de mijnsites. Het verschil tussen de twee is dat de ene reeds op de Voorlopige Lijst staat en de andere nog moet ingediend worden. Ook zijn beide van een ander type erfgoed. De Westhoek is een culturele erfgoedsite terwijl het Nationaal Park Hoge Kempen door de aangrenzende mijnsites een gemengde erfgoedsite is. Deze twee duidelijke verschillen moeten we in ons achterhoofd houden bij het maken van een vergelijking tussen de twee erfgoedsites. De uiteindelijke doelstelling van beide is wel dezelfde: tot Werelderfgoed erkend worden.

Welk van de twee bovenvermelde sites staat nu eigenlijk het verst met de UNESCO-erkenning in het vooruitzicht? Een logisch antwoord zou zijn dat het de Westhoek is. De Westhoek streeft er immers naar de erkenning in 2014 te bereiken terwijl het Nationaal Park waarschijnlijk ten vroegste in 2017 van een benoeming kan spreken. Hieruit volgt dan dat de Westhoek het verst zou moeten staan vermits het dichterbij de erkenning staat. Als we echter naar de vooropgestelde selectiecriteria van UNESCO kijken, voldoet de Westhoek slechts aan twee van deze criteria. Het Nationaal Park en de mijnsites daarentegen, voldoen reeds aan drie van de vooropgestelde criteria. Uiteindelijk zal het toch de Westhoek zijn die de grootste impact zal hebben. De site is namelijk nu al wereldwijd bekend doordat de Eerste Wereldoorlog er heeft plaatsgevonden, waaraan veel landen hebben deelgenomen. Deze impact is ook te zien aan het aantal bezoekers. In 2009 kreeg de Westhoek maar liefst 1.356.204 bezoekers te verwerken. Bij het Nationaal Park Hoge Kempen waren dat er in dat jaar 755.389, wat bijna de helft is van het aantal in de Westhoek.

6. Conclusies

Het is duidelijk dat een UNESCO-erkenning van een erfgoedsite in België een invloed heeft op de omgeving. Tabel 6.5.1. is een samenvattende matrix die de vijf steden die we onderzocht hebben, vergelijkt op basis van een aantal parameters. Door deze verschillende steden naast elkaar te plaatsen, kunnen we een globaal beeld schetsen van ons onderzoek. We hebben de socio-economische invloed onderzocht vanuit de aanbodzijde waarbij we deze hebben ingedeeld in drie invalshoeken: de lokale bevolking, de horeca en shopping en de toeristische en overheidsinstanties.

6.1. De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoed in België op de lokale bevolking

Eén van de doelstellingen van UNESCO is om de bewustwording te vergroten onder de plaatselijke bevolking. Figuur 6.5.1. geeft nog eens een vergelijkende weergave van de evolutie van de totale bevolking in de vijf onderzochte steden. Daaruit blijkt dat er in Gent het meeste mensen wonen gevolgd door Brugge, Doornik, Sint-Truiden en Tongeren. De lokale bevolking heeft voornamelijk kennis van de Werelderfgoedlijst indien er zich een Werelderfgoedsite in de eigen regio bevindt. In tabel 6.5.1. worden de percentages weergegeven van de respondenten die zich bewust zijn van de Werelderfgoedsite in hun regio. Bij Brugge en Sint-Truiden zijn deze percentages het grootst en was elke respondent zich ervan bewust. In Gent was dit percentage echter zeer laag, wat waarschijnlijk veroorzaakt wordt doordat er geen gebruik wordt gemaakt van de UNESCO-status in de promotie van de erfgoedsite. De stad wacht misschien met een uitgebreide promotie tot de erkenning van de historische kern, dat momenteel nog op de Voorlopige Lijst staat. Bij Brugge heeft men een logo ontwikkeld waardoor de stad geassocieerd wordt met Werelderfgoed. Het gebruik van de UNESCO-erkenning in de promotie van de erfgoedsite door de plaatselijke overheid, zorgt dus niet enkel voor een grotere bewustwording bij de toeristen maar ook bij de plaatselijke inwoners.

Over het algemeen kunnen we stellen dat de lokale bevolking in de vijf steden weinig tot geen hinder ondervindt van de toeristen. In sommige gevallen was er wel sprake van enige vorm van hinder maar of we deze enkel aan de toeristen kunnen toeschrijven, is een voorbarige conclusie. Deze hinder nam dan de vorm van zwerfvuil, het plaatsen van fietsen tegen de gevels, geluidsoverlast en dergelijke aan.

In bepaalde onderzochte steden kon de lokale bevolking rechtstreeks of onrechtstreeks profiteren van de Werelderfgoedsite. Aan de ene kant gaven de respondenten aan dat men tewerkgesteld kon worden in de toeristische sector of horeca en aan de andere kant kon men genieten van betere voorzieningen zoals het KoBra-project in Gent. Hier moeten we echter wel stellen dat dit moet toegeschreven worden aan het totale toerisme in de streek en niet enkel aan de erfgoedsite. Het is namelijk niet enkel de Werelderfgoedsite die bijdraagt tot een stijging van het aantal toeristen. In Brugge is dit wel het geval vermits daar de hele binnenstad erkend is door UNESCO.

In Brugge gaat de impact op de lokale bevolking dan ook iets verder dan in de andere steden. We hebben vooral opgemerkt dat er strenge afbraak- en bouwvoorschriften zijn. Dit komt doordat de volledige Brugse binnenstad erkend is en het historisch karakter van de huizen niet verloren mag gaan. Dit zorgt soms voor wrijving tussen de lokale bevolking en de plaatselijke overheid. De overheid wou namelijk bepaalde bouwprojecten doorvoeren waardoor de UNESCO-status in het gedrang zou komen. Als gevolg hiervan heeft de lokale bevolking actiegroepen opgericht om zich hiertegen te verzetten. In Brugge zijn de plaatselijke inwoners dan ook zeer trots op de UNESCO-erkenning en wil men er alles aan doen om het historisch karakter en de titel te behouden.

6.2. De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoedsite in België op de horeca en shopping

Een UNESCO Werelderfgoedsite zorgt zoals andere toeristische attracties voor veel toeristen, wat een grote opportuniteit is voor de horeca en shopping in de omgeving. Figuur 6.5.2. en 6.5.3. geven respectievelijk een vergelijking weer van de evolutie van het aantal aankomsten en van het aantal overnachtingen in de vijf onderzochte steden. In Brugge vonden het meeste aankomsten en overnachtingen plaats gevolgd door Gent, Doornik, Tongeren en Sint-Truiden. Figuur 6.5.4. geeft de vergelijking van de evolutie van de gemiddelde verblijfsduur weer in de vijf steden. De gemiddelde verblijfsduur schommelt voor alle vijf de steden door de jaren heen. In Sint-Truiden blijven de toeristen over tien jaar gemiddeld het langst, wat toch wel opmerkelijk is. In tabel 6.5.1. worden de percentages opgesomd van het aantal respondenten dat een toename van zijn cliënteel heeft gekend dankzij de erkenning vanwege UNESCO. Dit was vooral het geval in Doornik en Brugge. In Brugge was men het hier in het algemeen over eens omdat de benoeming van de volledige Historisch Centrum centraal staat in de stad en een grote opportuniteit is geweest voor de horeca en shopping. Verder gaf men aan dat de uitroeping tot Culturele Hoofdstad in 2002 ertoe geleid heeft dat Brugge wereldwijd bekender werd. In de andere steden kon men de eventuele toename niet altijd toeschrijven aan de erkenning van de erfgoedsite. Alle toeristische attracties in de omgeving die toeristen aantrekken zijn namelijk een opportuniteit voor de horeca en shopping.

Het cliënteel van de ondervraagden bestond voornamelijk uit toeristen. De lokale bevolking maakte echter wel deel uit van het cliënteel van bepaalde zaken, maar de toeristen in de zomermaanden overstijgen dit aantal. In Brugge, Doornik en Gent komen er zowel buitenlandse als binnenlandse toeristen en in de Limburgse steden was er voornamelijk sprake van binnenlandse toeristen. Door de vele buitenlandse toeristen in sommige steden, hebben vooral de horecazaken een aantal aanpassingen doorgevoerd. De belangrijkste hiervan zijn: meertalig personeel, meertalige menukaart en informatiebrochures in verschillende talen. Vooral in Brugge is de meertaligheid een strenge eis om er tewerkgesteld te kunnen worden. UNESCO is een internationale organisatie en de Werelderfgoedsites trekken bezoekers aan van verschillende landen.

6.3. De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoedsite op de overheidsinstanties en andere instanties

Na een benoeming tot Werelderfgoed ligt er een grote verantwoordelijkheid op de schouders van de lokale overheid. Zij staan namelijk in voor het behoud en de bescherming van hun erfgoedsites. Ze moeten ervoor zorgen dat het in de oorspronkelijke staat behouden wordt en indien nodig gerestaureerd moet worden binnen de richtlijnen van UNESCO. De lokale overheden zijn bovendien ook belangrijk voor de promotie van de erfgoedsites. In alle vijf de steden is de lokale overheid en de Dienst voor Toerisme verantwoordelijk voor de promotie van het eigen Werelderfgoed. De erkenning als Werelderfgoed wordt door de meeste steden gebruikt in de promotie van de erfgoedsite. Zoals in tabel 6.5.1. staat vermeld, is Gent de enige stad waar aan de erfgoedsite zelf geen vermelding terug te vinden is over de erkenning. Een stad hoort uiteindelijk trots te zijn op een dergelijke erkenning en moet dit aspect dan ook in de kijker zetten naar de toeristen toe. UNESCO is een organisatie die internationaal gekend is dus het is belangrijk toeristen hiervan op de hoogte te brengen.

De Brugse overheid heeft wellicht de grootste impact gekend na de benoeming tot Werelderfgoedstad en in het bijzonder na de uitroeping tot Culturele Hoofdstad van Europa. Het hele Historische Centrum van Brugge is beschermd en er mag dus weinig tot niets veranderd worden waardoor het historisch karakter eventueel verloren zou kunnen gaan. Dit zorgt ervoor dat de overheid strenge maatregelen moet treffen opdat dit zo zou blijven, maar tegelijk moet het er ook voor zorgen dat de stad geen museum wordt. Omdat Brugge de meest bezochte stad is van de vijf onderzochte steden, is het dan ook logisch om te stellen dat deze stad de meeste aanpassingen heeft moeten doorvoeren. Ook heeft men in Brugge in 2007 zelfs een geheel nieuw logo laten ontwikkelen waarmee de stad geassocieerd wordt met UNESCO Werelderfgoed.

Naast de lokale overheid en Dienst voor Toerisme, hebben we ook een aantal toeristische en overheidsinstanties van naderbij bekeken. De uiteindelijke beslissing voor een indiening bij UNESCO ligt bij de federale overheid. Bepaalde toeristische en overheidsinstanties kunnen advies geven of bepaalde voorstellen ondersteunen. Andere overheidsinstanties staan de lokale overheden bij voor de promotie van de toeristische trekpleisters, waaronder de Werelderfgoedsites, in hun regio. Het is ons echter wel opgevallen dat er soms geen extra aandacht wordt geschonken aan de UNESCO-status van een aantal Belgische erfgoedsites. Zoals Prof. dr. Draye reeds aangaf, bestaat er jammer genoeg geen collectieve campagne voor de Werelderfgoedsites in België. Dit zou echter wel kunnen zorgen voor een grotere bewustwording bij de lokale bevolking. Een eerste stap kan de plaatsing van een uniform UNESCO-bord zijn aan elke Belgische Werelderfgoedsite.

6.4. De toekomstige plannen van UNESCO in België met betrekking tot UNESCO Werelderfgoed

Er komt heel wat kijken bij een indiening om benoemd te kunnen worden door UNESCO. Eerst komt men nog op de Voorlopige Lijst terecht vooraleer UNESCO een uiteindelijke erkenning kan onderzoeken. Als de Werelderfgoedsite reeds op de Voorlopige Lijst staat ingeschreven, moet er een nominatiedossier worden samengesteld en verder volgt er een hele selectieprocedure. Wij hebben zowel een erfgoedsite onderzocht waarvan de indiening voor de Voorlopige Lijst nog moet volgen en een erfgoedsite die al enkele jaren deel uitmaakt van de Belgische Indicatieve Lijst.

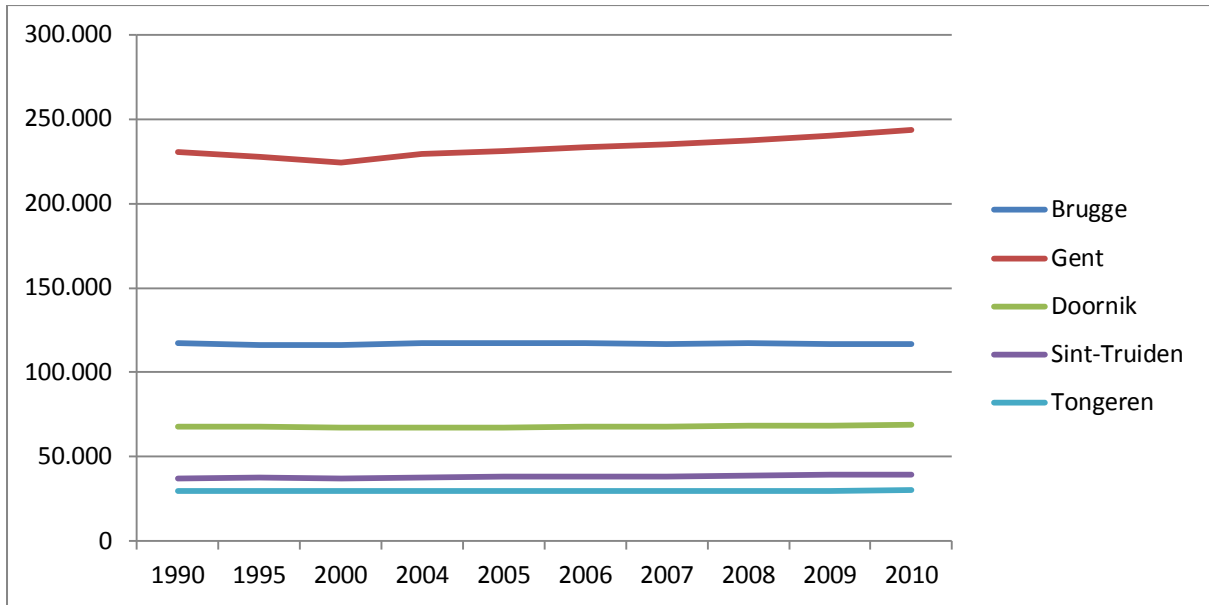
Zowel de Westhoek als het Nationaal Park Hoge Kempen zijn reeds belangrijke Belgische toeristische trekpleisters. We hebben ondervonden dat een erfgoedsite niet enkel moet voldoen aan enkele selectiecriteria maar dat er toch een hele selectieprocedure schuilgaat achter een erkenning door UNESCO. Een erfgoedsite kan namelijk lang op de Voorlopige Lijst blijven staan indien men geen werk maakt van een degelijk nominatiedossier. Ook hiervoor bestaat er in België geen unicum en is het voor potentiële kandidaten moeilijk om een geheel nieuw nominatiedossier op te stellen.

Erfgoedsites die op de Voorlopige Lijst staan zouden UNESCO reeds kunnen gebruiken in de promotie ervan. Het is immers toch de bedoeling de uiteindelijke erkenning in de wacht te slepen. De jaren die het opstellen van een nominatiedossier in beslag nemen, mogen dan ook niet zomaar verloren gaan.

6.5. De socio-economische invloed van een UNESCO Werelderfgoed in België op de omgeving

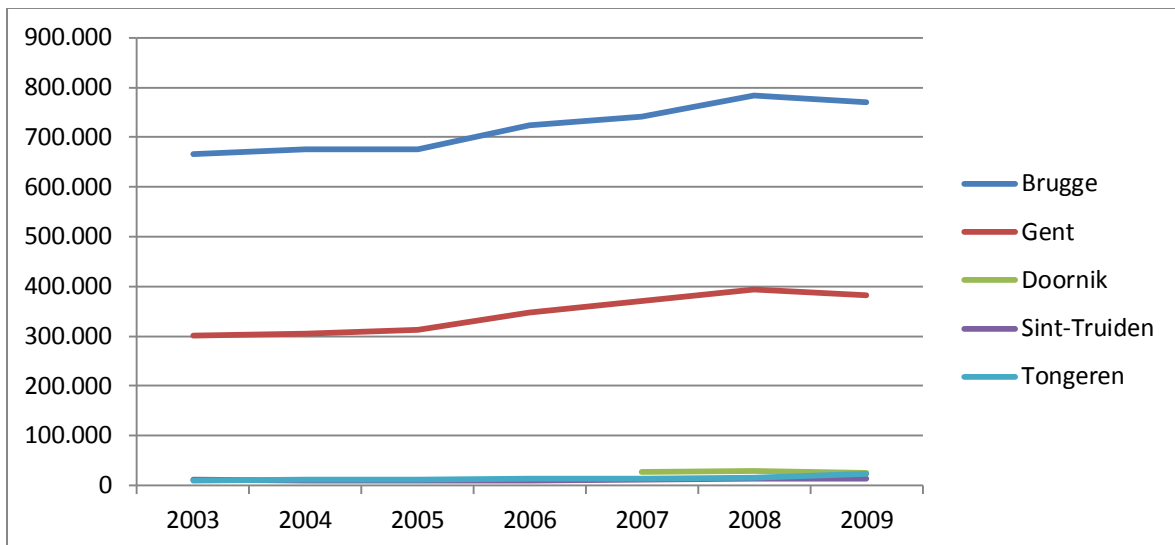
Over het algemeen kunnen we stellen dat Brugge de grootste impact heeft gekend na de erkenning van het Historisch Centrum tot Werelderfgoed. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat het een volledig begreemd gebied is dat beschermd is en niet enkel een monument. Brugge heeft bovendien veel werk gemaakt van het in de kijker zetten van de Werelderfgoedssite, zowel bij de toeristen als bij de lokale inwoners. Het nieuwe logo 'Brugge Werelderfgoedstad' heeft zeker bijgedragen tot een grotere bewustwording van de erkenning. In Gent was de impact eerder zeer beperkt. Er werd weinig tot geen promotie gevoerd voor het Belfort als Werelderfgoedssite en ook de lokale bevolking was zich niet bewust van de erkenning. De stad zou werk kunnen maken van de erkenning van de Historische Kern, dat momenteel op de Voorlopige Lijst staat, en dit dan koppelen aan een promotiecampagne waarin ook het Belfort kan worden opgenomen. We kunnen dus stellen dat de marketing achter een Werelderfgoedssite toch wel redelijk belangrijk is. Zoals eerder vermeld, zou er een collectieve campagne moeten bestaan voor alle Werelderfgoedssites in België. En toch zijn de Werelderfgoedssites slechts een onderdeel van het toeristische beleid in België.

Figuur 6.5.1.: Vergelijking evolutie totale bevolking onderzochte steden

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

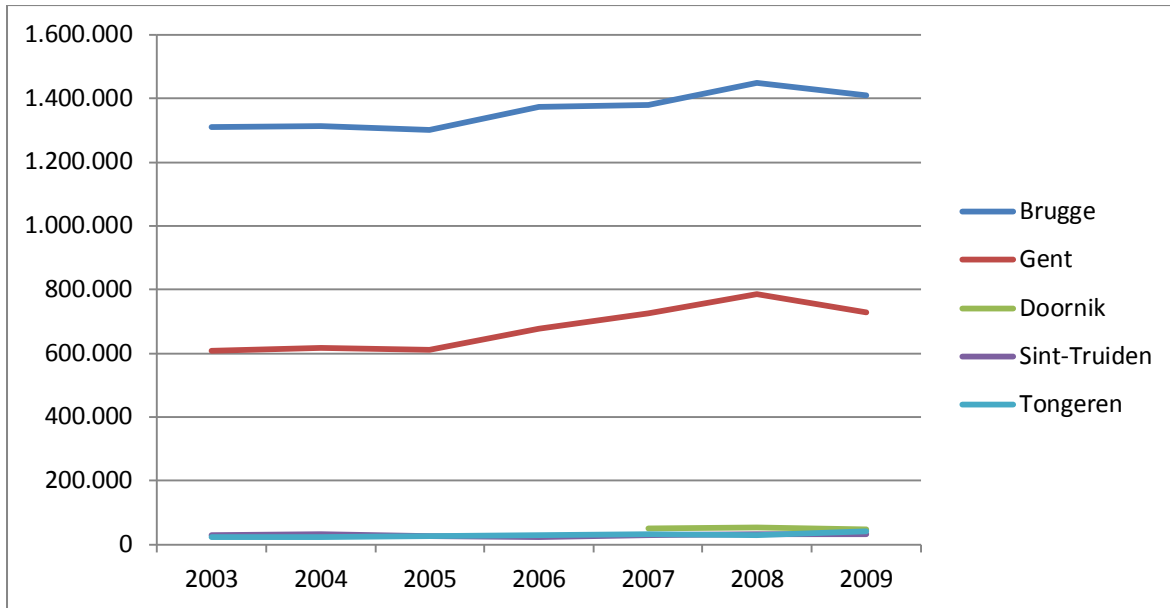
Figuur 6.5.2.: Vergelijking evolutie totale aankomsten onderzochte steden

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Toerisme in Cijfers XL, Toerisme Vlaanderen

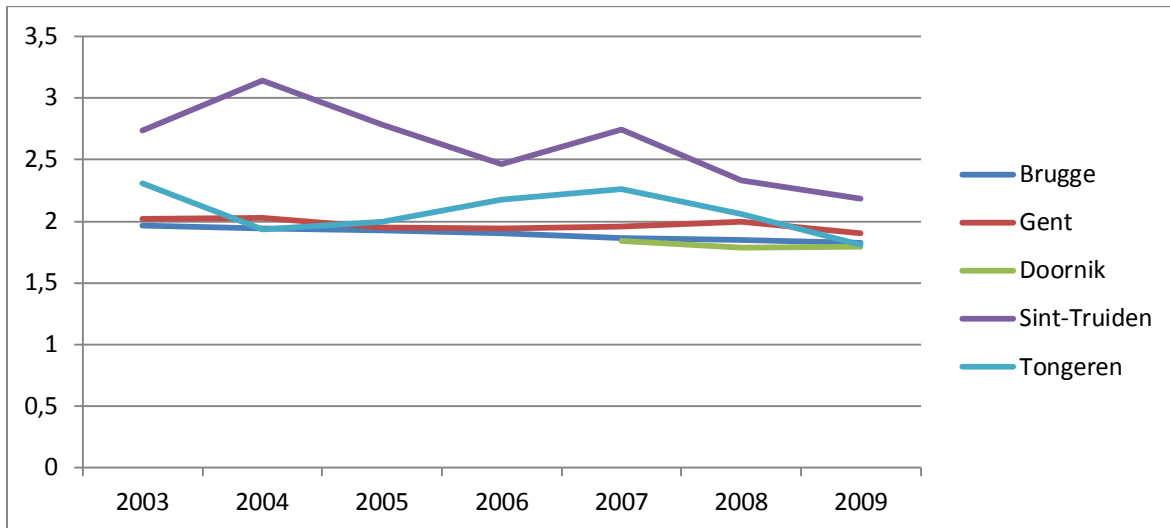
Figuur 6.5.3.: Vergelijking evolutie totale overnachtingen onderzochte steden

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Toerisme in Cijfers XL, Toerisme Limburg

Figuur 6.5.4.: Vergelijking evolutie gemiddelde verblijfsduur onderzochte steden

Bron: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Toerisme in Cijfers XL, Toerisme Vlaanderen

(Eigen verwerking)

6.6. Kritische reflectie

Wij hebben ervoor gekozen om primaire data te gaan verzamelen aan de hand van enquêtes en interviews. Met de toeristische en overheidsinstellingen hebben we via mail contact opgenomen en indien men wenste, zou er een persoonlijk interview worden afgenomen. In eerste instantie was de respons redelijk laag waardoor we besloten hadden een opvolgingsmail te sturen. Hierdoor hebben we de respons wat kunnen verhogen.

Brugge en Gent waren de eerste steden die we hebben bezocht en waar we de enquêtes hebben afgenomen. Hier zagen we al snel een probleem in verband met de medewerking aan het onderzoek en dus met de respons. Het viel niet mee om mensen te vinden die bereid waren om mee te werken aan ons onderzoek. Velen van hen hadden geen tijd of geen interesse in onze studie. Bij het bevragen van de horeca en shopping werd dit nog duidelijker. Het probleem hierbij was dat ze aan het werk waren en geen tijd hadden om een volledige enquête in te vullen. We hebben geprobeerd dit op te lossen door onze respondenten mondeling te bevragen zodat ze zich niet verplicht voelden de volledige enquête in te vullen. Meestal werden daardoor enkel de meest belangrijke vragen gesteld.

In Doornik waren er meer mensen die bereid waren om aan ons onderzoek mee te werken. Ons bezoek vond dan ook plaats op een zondag. De enquêtes en interviews werden in het Frans afgenomen, wat op zich niet altijd even vlot verliep. Gelukkig hadden we ons voldoende voorbereid door een Franse versie van de enquête te maken. Enkele respondenten spraken gelukkig wel gebrekkig Nederlands waardoor het voor ons makkelijker was om hen te verstaan. Ook hebben we in Doornik een interview afgelegd met een medewerker van de lokale Dienst voor Toerisme, die Nederlands sprak.

Voor Sint-Truiden en Tongeren hebben we ook een elektronische versie gemaakt van onze enquête voor de lokale bevolking. Dit hebben we gedaan omdat ons onderzoek plaatsvond in de Paasvakantie en er op dat moment niet veel mensen thuis waren. Op deze manier hebben we onze respons kunnen verhogen. De horeca en shopping hebben we omwille van de drukte ook mondeling bevroegd.

Hoewel we enkele pogingen hebben ondernomen om de respons te verhogen, beseffen we dat de respons toch nog vrij matig is gebleven. Het was voor ons dan ook moeilijk om deze enquêtes in andere provincies en zelfs in een andere taal te gaan afnemen. Het was voor onze respondenten eveneens een niet zo interessant en moeilijk onderwerp.

7. Bronnenlijst

1^e fase in vervolgtraject Werelderfgoed-erkenning Hoge Kempen: plan van aanpak. (2010). Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Actieplan propere stad 2008-2013. (2007). Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/docs/Departement%20Milieu,%20Groen%20en%20Gezondheid/Milieudienst/20071121%20Actieplan%20Propere%20Stad%202008-2013.pdf>

Approved Programma and Budget 2010-2011, UNESCO. (2010). Opgevraagd op 22 september, 2010, via <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001870/187028e.pdf>

Association Bassin Minier. Opgevraagd op 16 april, 2011, via <http://www.bmu.fr/>

Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2009-2014. (2009). Opgevraagd op 6 februari, 2011, via http://www.geertbourgeois.be/files/minister1/nva_images/beleid/Beleidsnota%20Onroerend%20Erfgoed.doc

Beleidsnota Toerisme Gent 2008-2013. (2009). Opgevraagd op 10 april, 2011, via http://www.gent.be/docs/Departement%20Stafdiensten/Dienst%20Voorlichting/Beleidsplan_Toerisme_Gent.pdf

Belfries of Belgium and France, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/list/943>

Belgium, UNESCO. Opgevraagd op 17 oktober, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/statesparties/be>

Bourgeois tegen volledige bescherming Brugse binnenstad. (2010, 7 oktober). *Het Nieuwsblad*. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=7P30FLNR>

'Bouwplannen zijn buiten alle proportie'. (2008, 27 maart). *Het Nieuwsblad*. Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=321PQBU9>

BRAL, L., DOYEN, G., SCHELFAUT, H., TUBEX, S. en VANDERHASSELT, A. (2009). *Stadsmonitor 2008: Een monitor voor leefbare en duurzame Vlaamse steden*. Brugge: Die Keurne NV.

Brugge, hartje winter. Opgevraagd op 20 februari, 2011, via <http://www.winterinbrugge.be/ContentEditor.aspx?lang=nl&con=1>

Cities Appointed to the Network, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=36799&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage. (z.d.). Opgevraagd op 15 oktober, 2010, via http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13087&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

DELMELLE, J. (1975). *Kathedralen en Kapittelkerken in België*. Brussel: Rossel uitgeverij.

De toeristische infofolder van Tongeren. (2011). Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://www.tongeren.be/dsresource?type=pdf&objectid=default:3362&versionid=&subobjectname>

De toeristische werkgelegenheid: Gecorrigeerde werkgelegenheid in de toeristische kernsectoren, KU Leuven. (2005). Opgevraagd op 13 april, 2011, via http://www.kuleuven.be/steunpunttoerisme/main/webfm_send/6

Droom archeologen wordt nachtmerrie voor arme Egyptenaren. (2010, 24 februari). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 21 juli 2010, via <http://www.hbvl.be/nieuws/wetenschap/aid905402/droom-van-archeologen-wordt-nachtmerrie-voor-arme-egyptenaren.aspx>

Economische effect Nationaal Park Hoge Kempen: Resultaten 2005-2010. (2011). Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Een nieuw jaar en een nieuw logo, stad Brugge. Opgevraagd op 17 februari, 2011, via <http://www.brugge.be/internet/nl/content/nieuws/huisstijl.htm>

Flemish Béguinages, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/list/855>

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie. Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://economie.fgov.be/nl/>

FOD Werkgelegenheid, Arbeid e Sociaal Overleg. Opgevraagd op 20 mei, 2011, via <http://www.meta.fgov.be/defaultTab.aspx?id=395>

Folder over openbaar vervoer naar centrum tijdens KoBra-werken. (2010). Opgevraagd op 11 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/WBS/39/743.cmVjPTE1ODE0Ng.html>

Future European Capitals of Culture, European Commission. Opgevraagd op 30 april, 2011, via http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc483_en.htm

Geen UNESCO-erkenning voor hele Westhoek, wel delen apart. (2010, 29 september). *Krant van West-Vlaanderen*. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://kw.rnews.be/nl/regio/wvl/nieuws/algemeen/geen-unesco-erkenning-voor-hele-westhoek-wel-delen-apart/article-1194827220158.htm>

Gemeenteraadsbesluit 25 juni 1996 & 27 juni 2000: Hotelstop Brugge. Opgevraagd op 10 april, 2011, via http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/openbaar_bouwen_wonen/ruimtelijke-ordering/gem_hotelstop.pdf

Gent in cijfers 2010: Gent gezien door Gentenaren. Opgevraagd op 11 april, 2011, via http://www.gent.be/docs/Departement%20Stafdiensten/Dienst%20Stedenbeleid%20en%20Internationale%20Betrekkingen/Dataplanning%20en%20Monitoring/leefbaarheidsmonitor_def.pdf

Gent in cijfers 2009: Wijkmonitor binnenstad. Opgevraagd op 11 april, 2011, via http://www.gent.be/docs/Departement%20Stafdiensten/Dienst%20Stedenbeleid%20en%20Internationale%20Betrekkingen/Dataplanning%20en%20Monitoring/01_Binnenstad.pdf

Gent over morgen. (2009). Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/gent.htm?id=START&ch=THE&rec=147477>

Gezin bouwt begijnenwoning om tot museum. (2010, 16 april). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 19 mei, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/tongeren/alles-is-origineel-gebleven.aspx>

Ghent Authentic: uw persoonlijke gids in Gent. Opgevraagd op 11 april, 2011, via <http://www.ghent-authentic.com/nl/about>

GIELEN, P. en LAERMANS, R. (2005). *Cultureel goed: over het (nieuwe) erfgoedregiem*. Leuven: Lannoo Campus.

Groep Different Hotels zet de kers op de taart. (2008, 23 juli). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 19 mei, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/tongeren/groep-different-hotels-zet-de-kers-op-de-taart.aspx>

HEIRMAN, M. (2001). *Langs Vlaamse Begijnhoven*. Leuven: Davidsfonds NV.

HEIRMAN, M. (2003). *Vlaamse Belforten Werelderfgoed*. Leuven: Davidsfonds NV.

HEIRMAN, M. en VAN AERSCHOT, S. (2000). *Vlaamse Begijnhoven Werelderfgoed*. Leuven: Davidsfonds NV.

Herdenking 100 jaar Eerste Wereldoorlog moet Westhoek op wereldkaart zetten. (2009, 9 november). *Het Laatste Nieuws*. Opgevraagd op 14 november, 2010, via

<http://www.hln.be/hln/nl/957/Belgie/article/detail/1027163/2009/11/09/Herdenking-100-jaar-Eerste-Wereldoorlog-moet-Westhoek-op-wereldkaart-zetten.dhtml>

Historic Centre of Brugge, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/list/996>

Historic Places Rated: About the Survey, National Geographic. (2008). Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://traveler.nationalgeographic.com/2008/11/historic-destinations-rated/about-text>

Historic Places Rated: The List, National Geographic. (2008). Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://traveler.nationalgeographic.com/2008/11/historic-destinations-rated/list-text>

Hoge Kempen 2010: Erfgoedlandschap! UNESCO-toekomst? Rapportnummer 2010/1. (2010). Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Hoge Kempen voorgesteld als UNESCO Werelderfgoed. (2009, 21 oktober). *De Morgen.* Opgevraagd op 7 februari, 2011, via <http://www.demorgen.be/dm/nl/2907/Magazine/article/detail/1018443/2009/10/21/Hoge-Kempen-voorgesteld-als-Unesco-Werelderfgoed.dhtml>

Horecacoach, stad Gent. Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/THE/4/216.cmVjPTEzMDUyNA.html>

Horeca in cijfers. (2007). Opgevraagd op 12 april, 2011, via http://www.investingent.be/nl_nl/horeca-in-cijfers.html

Horecavriendelijkste stad. (2010). Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/THE/4/159.bGlzdHZpZXc9cGVyc2JlcmJjaHRlbn9hcmNoaWVmJnJlYz0xNTgyNjImeWVhcj0yMDEwJm1vbnRoPTI.html>

ICOMOS National Committees, ICOMOS. Opgevraagd op 29 december, 2010, via http://www.international.icomos.org/natcom_eng.htm

Informatiebrochure Vlaanderen en UNESCO. (2007). Opgevraagd op 28 december, 2010, via <http://www.unesco-eremology.be/downloads/InfobrochVIUnesco.pdf>

Intangible Heritage Lists, UNESCO. Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00011>

Introducing UNESCO: who we are, UNESCO. Opgevraagd op 14 oktober, 2010, via <http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/who-we-are/introducing-unesco/>

Jaarverslag Brugge, Toerisme. (2003). Opgevraagd op 30 april, 2011, via http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/beleidsnotas_en_jaarverslagen/hfdst_11.pdf

Jaarverslag Brugge, Toerisme. (2005). Opgevraagd op 30 april, 2011, via http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/Informatiedienst/jaarverslag2005/hoofdstuk_9_12.pdf

Jaarverslag Brugge, Toerisme. (2006). Opgevraagd op 30 april, 2011, via http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/beleidsnotas_en_jaarverslagen/Jaarverslag_2006/jv-2006-deel12.pdf

Jaarverslag Brugge, Toerisme. (2009). Opgevraagd op 17 februari, 2011, via http://www.brugge.be/internet/nl/content/files/jaarverslag2009/hoofdstuk_11.pdf

Katarakt nieuwe fictiereeks op Eén. (2007, 19 november). *De Morgen*. Opgevraagd op 19 mei, 2011, via <http://www.demorgen.be/dm/nl/984/Cultuur/article/detail/53276/2007/11/19/Katarakt-nieuwe-fictiereeks-op-E-n.dhtml>

KoBra geeft Emile Braunplein een stevige facelift. (2009). Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/THE/4/159.bGlzdHZpZXc9cGVyc2JlcmJjaHRlb9hcmNoaWVmJnJlYz0xNTIOMzMmeWVhcj0yMDA5Jm1vbnRoPTY.html>

KoBra in het kort, stad Gent. Opgevraagd op 11 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/WBS/1/45/894.html>

Kroningsfeesten erfgoed van mensheid? (2009, 9 maart). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/tongeren/kroningsfeesten-erfgoed-van-mensheid.aspx>

Kroningsfeesten willen Vlaams cultureel erfgoed worden. (2011, 6 mei). *Het Belang van Limburg*.

Le noyau historique médiéval ou la 'Cuve' de Gand, et les deux abbayes qui sont à son origine, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/856/>

Le tronçon Bavay-Tongres de la chaussée romaine Boulogne-Cologne située sur le territoire de la Région wallonne, UNESCO. Opgevraagd op 28 december, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5359/>

Lieux de mémoire et monuments de la Grande Guerre: le Westhoek et Régions voisines, UNESCO. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1710/>

Limburg gaat erfgoed Haspengouw promoten. (2007, 9 november). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 1 maart, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/bilzen/limburg-gaat-erfgoed-haspengouw-promoten.aspx>

Limburgse jeugdherbergen zijn populair. (2010, 9 april). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 20 mei, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/limburgse-jeugdherbergen-zijn-populair.aspx>

List of World Heritage in Danger, UNESCO. Opgevraagd op 14 oktober, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/danger>

Lonely Planet's top 10 cities for 2011. (2010). Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://www.lonelyplanet.com/belgium/flanders/ghent/travel-tips-and-articles/76165>

L'UNESCO, Organisation des Nations Unies pour l'Education, la science et la culture, Commission Communautaire française. (2008). Opgevraagd op 28 december, 2010, via <http://www.cocof.irisnet.be/site/fr/relainter/unesco>

Masterplan voor Oud Sint-Jan. (2010, 6 november). *Het Nieuwsblad*. Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=E031SO1U>

Marktstrategische uitgangspunten voor de buitenlandpromotie van Vlaanderen, Toerisme Vlaanderen. (2008). Opgevraagd op 28 december, 2010, via http://www.toerismevlaanderen.be/doc/UPL_2008112815175919649.pdf

Mijn hof = Begijnhof, november 2008, stad Sint-Truiden. Opgevraagd op 1 maart, 2011, via <http://www.erfgoedcelsinttruiden.be/product.php?lang=NL&prodid=222&catid=41&itemno=0&pos=16>

Mission Statement & goede doel, Nature For Life. Opgevraagd op 7 februari, 2011, via <http://natureforlife.homestead.com/mission.html>

Monitoring ecoduct 'Kikbeek' over de E314 in Maasmechelen. (2007). Opgevraagd op 7 februari, 2011, via http://www.mjpo.nl/downloads/Monitoring%20Ecoduct%20KIKBEEK_Eindrapport%20T11.pdf

Nationaal Park en mijnsites op indicatieve lijst UNESCO Werelderfgoed. (2010, 26 oktober). *Het Belang van Limburg*. Opgevraagd op 14 november 2010 via <http://www.hbvl.be/limburg/genk/nationaal-park-en-mijnsites-op-indicatieve-lijst-unesco-werelderfgoed.aspx>

Nationaal Park Hoge Kempen, Bezoekersgids 2011. (2010). Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Nieuwe huisstijl moet Brugge verder promoten als Werelderfgoedstad. (2007). Opgevraagd op 17 februari, 2011, via <http://www.stadsomroep.com/Detail.asp?NUM=19736>

Nieuwe vtm-fictiereeks in hotel Eburon in Tongeren. (2009, 29 april). *De Morgen*. Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://www.demorgen.be/dm/nl/2909/tv/article/detail/836959/2009/04/29/Nieuwe-vm-fictiereeks-in-Hotel-Eburon-in-Tongeren.dhtml>

Notre-Dame Cathedral Tournai, UNESCO. Opgevraagd op 28 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/list/1009>

Nouvelle ASBL pour l'horeca. (2007, 27 juli). *La Libre Belgique*. Opgevraagd op 28 februari, 2011, via <http://www.lalibre.be/actu/hainaut/article/361624/nouvelle-asbl-pour-l-horeca.html>

Officiële installatie Vlaamse UNESCO Commissie, UNESCO Platform Vlaanderen. (2004). Opgevraagd op 28 december, 2010, via <http://www.unesco-vlaanderen.be/2004/5/14/offici%C3%ABle-installatie-vlaamse-unesco-commissie>

Oorlog en Vrede in de Westhoek: Beleidsnota 2008-2013. (2008). Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://www.west-vlaanderen.be/genieten/Cultuur/musea/whmuseum/Documents/Oorlog%20en%20Vrede%20in%20de%20Westhoek%20-%20beleidsplan%202008-2013.pdf>

Opdrachten en bevoegdheden, Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Opgevraagd op 28 december, 2010, via <http://www.brussel.irisnet.be/over-het-gewest/gemeenschapsinstellingen-in-brussel/cocof>

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. (2008). Opgevraagd op 15 oktober, 2011, via <http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>

Oprichting, Toerisme Vlaanderen. Opgevraagd op 28 december, 2010, via http://www2.vlaanderen.be/personeel/statuten/vademecum_dvo/toerisme_vlaanderen/toerisme_vlaanderen.htm

Over ons, UNESCO Platform Vlaanderen vzw. Opgevraagd op 29 december, 2010, via <http://www.unesco-vlaanderen.be/over-ons>

Park Hoge Kempen voorgedragen als Werelderfgoed. (2010, 27 oktober). *Het Nieuwsblad.* Opgevraagd op 7 februari, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=RD31DMVI>

Past European Capitals of Culture, European Commission. Opgevraagd op 30 april, 2011, via http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc2485_en.htm

Pétition contre "la tour de trop". (2008, 9 december). *La Libre Belgique.* Opgevraagd op 28 februari, 2011, via <http://www.lalibre.be/actu/hainaut/article/466208/petition-contre-la-tour-de-trop.html>

Recordcijfers voor toerisme in Tongeren. (2010). Opgevraagd op 14 april, 2011, via <http://www.openzone.be/christianethys/detail/5132>

Report of the 22nd Session of the Committee, UNESCO. (1998). Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://whc.unesco.org/archive/repcom98.htm#855>

Report of the 23rd Session of the Committee, UNESCO. (1999). Opgevraagd op 17 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/archive/repcom99.htm>

Report of the 24th Session of the Committee, UNESCO. (2000). Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/archive/repcom00.htm>

Report of the 33rd Session of the Committee, UNESCO. (2009). Opgevraagd op 16 februari, 2011 via <http://whc.unesco.org/en/sessions/33COM/documents/>

Report of the 34th Session of the Committee, UNESCO. (2010). Opgevraagd op 16 april, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/sessions/34COM/>

Samenwerkingsakkoord tussen het Waalse gewest en het College van de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, OPT. (2006). Opgevraagd op 29 december, 2010, via <http://www.belgiumtouristguide.be/pdf/fr/ACCORDCOOPERATION.pdf>

SHAPING 24: Gent en Norwich investeren samen in cultuurtoeristisch erfgoed. (2010). Opgevraagd op 11 april, 2011, via <http://www.gent.be/gent.htm?id=START&ch=THE&rec=166116>

Stad Gent informeert de horeca met een nieuw tijdschrift. (2008). Opgevraagd op 12 april, 2011, via <http://www.gent.be/eCache/THE/4/165.bGlzdHZpZXc9cGVyc2JlcmIjaHRlbi9hcmNoaWVmJnJlYz0xNDIyMzMmeWVhcj0yMDA4Jm1vbnRoPTY.html>

Stadsmonografie Brugge. (2002). Project Stedenbeleid.

Stedenfonds 2008-2013, Brugge. (2010). Opgevraagd op 10 april, 2011, via http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/steden/bijlagen/stedenfonds/2010-06-14-stedenfonds-brugge_2010.pdf

Stedenfonds 2008-2013, Gent. (2010). Opgevraagd op 11 april, 2011, via http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/steden/bijlagen/stedenfonds/2010-06-14-stedenfonds-gent_2010.pdf

Strategisch Toeristisch Actieplan 2007-2012: samenvatting, Toerisme Limburg vzw. (2007).

Subsides pour la tour Brunin et autre patrimoine. (2004, 24 december). *La Libre Belgique.* Opgevraagd op 28 februari, 2011, via <http://www.lalibre.be/culture/divers/article/198930/subsides-pour-la-tour-brunin-et-autre-patrimoine.html>

Tentative List Process, UNESCO. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/tentativelists>

Tentative Lists, UNESCO. Opgevraagd op 14 oktober, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=be>

The Criteria for Selection, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/criteria>

The Organisation's history, UNESCO. Opgevraagd op 22 september, 2010, via <http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/who-we-are/history/>

The World Heritage Committee, UNESCO. Opgevraagd op 14 oktober, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/committee>

The World Heritage Tourism Programme (2002). Opgevraagd op 16 juli, 2010, via http://portal.unesco.org/culture/en/files/11952/10619170443Tourism_Programme.pdf/Tourism%2BProgramme.pdf

Toerisme in cijfers XL, Toerisme Vlaanderen (2007-2009). Opgevraagd op 10 april, 2011, via <http://www.toerismevlaanderen.be/showpage.asp?iPageID=793>

Toeristische valorisatie van erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek met het oog op 100 jaar Grote Oorlog. (2008). Opgevraagd op 6 februari, 2011, via http://www.westtoer.be/uploadedFiles/westtoerbe/corporate/onderzoek_en_cijfers/studies/Toeristische%20valorisatie%20van%20erfgoed%20uit%20de%20Eerste%20Wereldoorlog-Studie.pdf

Tongeren, de grootste antiekmarkt van de Benelux, Toerisme Limburg. Opgevraagd op 20 mei, 2011, via <http://www.toerismevlaanderen.nl/tvl/view/nl/1751890--Tips-detail-.html?view=56639494>

Tourisme Culture Patrimoine. (2002). Université Montesquieu (Bordeaux). Département Développement Touristique.

Tournai reconnue ville touristique. (2006, 21 april). *La Libre Belgique.* Opgevraagd op 28 februari, 2011, via <http://www.lalibre.be/actu/hainaut/article/281646/tournai-reconnue-ville-touristique.html>

Tendrapport Toerisme en Recreatie: Westhoek editie 2004-2009. Westtoer. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via http://www.westtoer.be/uploadedFiles/westtoerbe/corporate/onderzoek_en_cijfers/RA-WH.pdf

UHasselt gaat veldstudiecentrum oprichten. (2010, 4 oktober). *Het Belang van Limburg.* Opgevraagd op 7 februari, 2011, via <http://www.hbvl.be/limburg/hasselt/uhasselt-gaat-veldstudiecentrum-oprichten.aspx>

UNESCO-bord onthuld aan de O.L.Vrouwebasiliek in Tongeren. (2003, 28 september). *Het Belang van Limburg.* Opgevraagd op 13 april, 2011, via <http://www.hbvl.be/archief/guid/unesco-bord-onthuld-aan-de-o-l-vrouwebasiliek-in-tongeren.aspx?artikel=129924eb-41f7-4dbf-be03-f1e57cda325f>

UNESCO City of Music, UNESCO. Opgevraagd op 16 februari, 2011, via http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=39818&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

UNESCO komt Brugge controleren. (2010, 20 maart). *Het Nieuwsblad.* Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=JP2NPOG5>

UNESCO legt bom onder Brugge als Werelderfgoed. (2010, 18 juni). *Knack*. Opgevraagd op 2 augustus 2010, via <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/nieuws/cultuur/erfgoed/unesco-legt-bom-onder-brugge-als-werelderfgoed/article-1194757248912.htm>

UNESCO Wereld Erfgoed. (2005). Opgevraagd op 16 juli, 2010, via http://www.fairtourism.nl/index.php?pagimenu_id=77&pagimenu_Sid=9

UNESCO Werelderfgoed. (2010). Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://iv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=967>

UNESCO Werelderfgoed: De complete gids. (UNESCO Publishing, 2009). Amsterdam: Fontaine uitgevers BV.

UNESCO Werelderfgoed, OPT. Opgevraagd op 29 december, 2010, via http://www.belgique-tourisme.net/contenus/unesco_werelderfgoed/nl/143.html

Vademecum OPT, OPT. Opgevraagd op 29 december, 2010, via http://www.belgique-tourisme.net/contenus/vademecum_opt/nl/2880.html

Vlaanderen heeft zijn eerste Nationaal Park. (2006, 23 maart). *De Standaard*. Opgevraagd op 7 februari, 2011, via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=GU9PU6AM>

VON SCHORLEMER, S. (2008). Compliance with the UNESCO World Heritage Convention: Reflections on the Elbe Valley and the Dresden Waldschlösschen Bridge. *German Yearbook of International Law*, Vol.51, p321-390, 70p. Opgevraagd op 6 juli, 2010, via EBSCOhost.

Vraagtekens bij Westhoek als Werelderfgoed. (2010, 20 juli). *Het Nieuwsblad*. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=G22T1HKJ>

Wat is een Nationale UNESCO Commissie?, UNESCO Platform Vlaanderen. (2010). Opgevraagd op 28 december, 2010, via <http://www.unesco-vlaanderen.be/2010/5/21/wat-is-een-nationale-unesco-commissie>

Welkom, ICOMOS België. Opgevraagd op 29 december, 2010, via http://belgium.icomos.org/index_nl.html

Westhoek en Franse Pays de Flandre starten samenwerking. (2010, 4 februari). *Knack*. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://knack.rnews.be/nl/actualiteit/belga-algemeen/westhoek-en-franse-pays-de-flandre-starten-samenwerking/article-1194657976876.htm>

Westtoer Trendrapport Toerisme en Recreatie in het Brugse Ommeland 2004-2009. Westtoer. Opgevraagd op 10 april, 2011, via http://www.westtoer.be/uploadedFiles/westtoerbe/corporate/onderzoek_en_cijfers/RA-BOL.pdf

World Heritage Centre, UNESCO. Opgevraagd op 14 oktober, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/134>

World Heritage Destinations Rated: About the Survey, National Geographic. (2006). Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://traveler.nationalgeographic.com/2006/11/destinations-rated/about-text>

World Heritage Destinations Rated: The List, by Score, National Geographic. (2006). Opgevraagd op 16 februari, 2011, via <http://traveler.nationalgeographic.com/2006/11/destinations-rated/list-text>

World Heritage List Nominations, UNESCO. Opgevraagd op 6 februari, 2011, via <http://whc.unesco.org/en/nominations>

World Heritage List, UNESCO. Opgevraagd op 28 september, 2010, via <http://whc.unesco.org/en/list/>

World Heritage, UNESCO. Opgevraagd op 28 september, 2010, via http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=34603&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

8. Bijlagen

8.1. Bijlage 1: Selectiecriteria UNESCO

Cultural heritage:

- i. to represent a masterpiece of human creative genius;
- ii. to exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design;
- iii. to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared;
- iv. to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history;
- v. to be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change;
- vi. to be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance. (The Committee considers that this criterion should preferably be used in conjunction with other criteria);

Natural heritage:

- vii. to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance;
- viii. to be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features;
- ix. to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals;
- x. to contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation.

8.2. Bijlage 2: Operational Guidelines

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage

Adopted by the General Conference at its seventeenth session, Paris, 16 November 1972

The General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, meeting in Paris, at its seventeenth session, from to 1972,

Considering that, in a society where living conditions are changing at an accelerated pace, it is essential for man's equilibrium and development to preserve for him a fitting setting in which to live, where he will remain in contact with nature and the evidences of civilization bequeathed by past generations, and that, to this end, it is appropriate to give the cultural and natural heritage an active function in community life and to integrate into an overall policy the achievements of our time, the values of the past and the beauty of nature,

Considering that such integration into social and economic life must be one of the fundamental aspects of regional development and national planning at every level,

Considering that particularly serious dangers engendered by new phenomena peculiar to our times are threatening the cultural and natural heritage, which constitute an essential feature of mankind's heritage and a source of enrichment and harmonious development for present and future civilization,

Considering that each item of the cultural and natural heritage is unique and that the disappearance of any one item constitutes a definite loss and an irreversible impoverishment of that heritage,

Considering that every country in whose territory there are components of the cultural and natural heritage has an obligation to safeguard this part of mankind's heritage and to ensure that it is handed down to future generations,

Considering that the study, knowledge and protection of the cultural and natural heritage in the various countries of the world are conducive to mutual understanding among the peoples,

Considering that the cultural and natural heritage forms an harmonious whole, the components of which are indissociable,

Considering that a policy for the protection of the cultural and natural heritage, thought out and formulated in common, is likely to bring about a continuing interaction among Member States and to have a decisive effect on the activities of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization in this field,

Noting that the General Conference has already adopted international instruments for the protection of the cultural and natural heritage, such as the Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavations (1956), the Recommendation concerning the Safeguarding of the Beauty and Character of Landscapes and Sites (1962) and the Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private Works (1968),

Desiring to supplement and extend the application of the standards and principles laid down in such recommendations,

Having before it proposals concerning the protection of the cultural and natural heritage, which question appears on the agenda of the session as item,

Having decided, at its sixteenth session, that this question should be made the subject of international regulations, to take the form of a recommendation to Member States, Adopts this day of 1972, this Recommendation.

I. DEFINITIONS OF THE CULTURAL AND THE NATURAL HERITAGE

1. For the purposes of this Recommendation, the following shall be considered as "cultural heritage":

monuments: architectural works, works of monumental sculpture and painting, including cave dwellings and inscriptions, and elements, groups of elements or structures of special value from the point of view of archaeology, history, art or science;

groups of buildings: groups of separate or connected buildings which, because of their architecture, their homogeneity or their place in the landscape, are of special value from the point of view of history, art or science;

sites: topographical areas, the combined works of man and of nature, which are of special value by reason of their beauty or their interest from the archaeological, historical, ethnological or anthropological points of view.

2. For the purposes of this Recommendation, the following shall be considered as "natural heritage":

natural features consisting of physical and biological formations or groups of such formations, which are of special value from the aesthetic or scientific point of view;

geological and physiographical formations and precisely delineated areas which constitute the habitat of species of animals and plants, valuable or threatened, of special value from the point of view of science or conservation;

natural sites or precisely delineated natural areas of special value from the point of view of science, conservation or natural beauty, or in their relation to the combined works of man and of nature.

II. NATIONAL POLICY

3. In conformity with their jurisdictional and legislative requirements, each State should formulate, develop and apply as far as possible a policy whose principal aim should be to co-ordinate and make use of all scientific, technical, cultural and other resources available to secure the effective protection, conservation and presentation of the cultural and natural heritage.

III. GENERAL PRINCIPLES

4. The cultural and natural heritage represents wealth, the protection, conservation and presentation of which impose responsibilities on the States in whose territory it is situated, both vis-a-vis their own nationals and vis-a-vis the international community as a whole; Member States should take such action as may be necessary to meet these responsibilities.

5. The cultural or natural heritage should be considered in its entirety as a homogeneous whole, comprising not only works of great intrinsic value, but also more modest items that have, with the passage of time, acquired cultural or natural value.

6. None of these works and none of these items should, as a general rule, be dissociated from its environment.

7. As the ultimate purpose of protecting, conserving and presenting the cultural and natural heritage is the development of man, Member States should, as far as possible, direct their work in this field in such a way that the cultural and natural heritage may no longer be regarded as a check on national development but as a determining factor in such development.

8. The protection, conservation and effective presentation of the cultural and natural heritage should be considered as one of the essential aspects of regional development plans, and planning in general, at the national, regional or local level.

9. An active policy for the conservation of the cultural and natural heritage and for giving it a place in community life should be developed. Member States should arrange for concerted action by all the public and private services concerned, with a view to drawing up and applying such a policy. Preventive and corrective measures relating to the cultural and natural heritage should be supplemented by others, designed to give each of the components of this heritage a function which will make it a part of the nation's social, economic, scientific and cultural life for the present and future, compatible with the cultural or natural character of the item in question. Action for the protection of the cultural and natural heritage should take advantage of scientific and technical advances in all branches of study involved in the protection, conservation and presentation of the cultural or natural heritage.

10. Increasingly significant financial resources should, as far as possible, be made available by the public authorities for the safeguarding and presentation of the cultural and natural heritage.

11. The general public of the area should be associated with the measures to be taken for protection and conservation and should be called on for suggestions and help, with particular reference to regard for and surveillance of the cultural and natural heritage. Consideration might also be given to the possibility of financial support from the private sector.

IV. ORGANIZATION OF SERVICES

12. Although their diversity makes it impossible for all Member States to adopt a standard form of organization, certain common criteria should nevertheless be observed.

Specialized public services

13. With due regard for the conditions appropriate to each country, Member States should set up in their territory, wherever they do not already exist, one or more specialized public services to be responsible for the efficient discharge of the following functions:

(a) developing and putting into effect measures of all kinds designed for the protection, conservation and presentation of the country's cultural and natural heritage and for making it an active factor in the life of the community; and primarily, compiling an inventory of the cultural and natural heritage and establishing appropriate documentation services;

(b) training and recruiting scientific, technical and administrative staff as required, to be responsible for working out identification, protection, conservation and integration programmes and directing their execution;

(c) organizing close co-operation among specialists of various disciplines to study the technical conservation problems of the cultural and natural heritage;

(d) using or creating laboratories for the study of all the scientific problems arising in connexion with the conservation of the cultural and natural heritage;

(e) ensuring that owners or tenants carry out the necessary restoration work and provide for the upkeep of the buildings in the best artistic and technical conditions.

Advisory bodies

14. The specialized services should work with bodies of experts responsible for giving advice on the preparation of measures relating to the cultural and natural heritage. Such bodies should include experts, representatives of the major preservation societies, and representatives of the administrations concerned.

Co-operation among the various bodies

15. The specialized services dealing with the protection, conservation and presentation of the cultural and natural heritage should carry out their work in liaison and on an equal footing with other public services, more particularly those responsible for regional development planning, major public works, the environment, and economic and social planning. Tourist development programmes involving the cultural and natural heritage should be carefully drawn up so as not to impair the intrinsic character and importance of that heritage, and steps should be taken to establish appropriate liaison between the authorities concerned.

16. Continuing co-operation at all levels should be organized among the specialized services whenever large-scale projects are involved, and appropriate co-ordinating arrangements made so that decisions may be taken in concert, taking account of the various interests involved. Provision should be made for joint planning from the start of the studies and machinery developed for the settlement of conflicts.

Competence of central, federal, regional and local bodies

17. Considering the fact that the problems involved in the protection, conservation and presentation of the cultural and natural heritage are difficult to deal with, calling for special knowledge and sometimes entailing hard choices, and that there are not enough specialized staff available in this field, responsibilities in all matters concerning the devising and execution of protective measures in general should be divided among central or federal and regional or local authorities on the basis of a judicious balance adapted to the situation that exists in each State.

V. PROTECTIVE MEASURES

18. Member States should, as far as possible, take all necessary scientific, technical and administrative, legal and financial measures to ensure the protection of the cultural and natural heritage in their territories. Such measures should be determined in accordance with the legislation and organization of the State.

Scientific and technical measures

19. Member States should arrange for careful and constant maintenance of their cultural and natural heritage in order to avoid having to undertake the costly operations necessitated by its deterioration; for this purpose, they should provide for regular surveillance of the components of their heritage by means of periodic inspections. They should also draw up carefully planned programmes of conservation and presentation work, gradually taking in all the cultural and natural heritage, depending upon the scientific, technical and financial means at their disposal.

20. Any work required should be preceded and accompanied by such thorough studies as its importance may necessitate. Such studies should be carried out in co-operation with or by specialists in all related fields.

21. Member States should investigate effective methods of affording added protection to those components of the cultural and natural heritage that are threatened by unusually serious dangers. Such methods should take account of the interrelated scientific, technical and artistic problems involved and make it possible to determine the treatment to be applied.

22. These components of the cultural and natural heritage should, in addition, be restored, wherever appropriate, to their former use or given a new and more suitable function, provided that their cultural value is not thereby diminished.

23. Any work done on the cultural heritage should aim at preserving its traditional appearance, and protecting it from any new construction or remodelling which might impair the relations of mass or colour between it and its surroundings.

24. The harmony established by time and man between a monument and its surroundings is of the greatest importance and should not, as a general rule, be disturbed or destroyed. The isolation of a monument by demolishing its surroundings should not, as a general rule, be authorized; nor should the moving of a monument be contemplated save as an exceptional means of dealing with a problem, justified by pressing considerations.

25. Member States should take measures to protect their cultural and natural heritage against the possible harmful effects of the technological developments characteristic of modern civilization. Such measures should be designed to counter the effects of shocks and vibrations caused by machines and vehicles. Measures should also be taken to prevent pollution and guard against natural disasters and calamities, and to provide for the repair of damage to the cultural and natural heritage.

26. Since the circumstances governing the rehabilitation of groups of buildings are not everywhere identical, Member States should provide for a social science inquiry in appropriate cases, in order to ascertain precisely what are the social and cultural needs of the community in which the group of buildings concerned is situated. Any rehabilitation operation should pay special attention to enabling man to work, to develop and to achieve fulfillment in the restored setting.

27. Member States should undertake studies and research on the geology and ecology of items of the natural heritage, such as park, wildlife, refuge or recreation areas, or other equivalent reserves, in order to appreciate their scientific value, to determine the impact of visitor use and to monitor interrelationships so as to avoid serious damage to the heritage and to provide adequate background for the management of the fauna and flora.

28. Member States should keep abreast of advances in transportation, communication, audiovisual techniques, automatic data-processing and other appropriate technology, and of cultural and recreational trends, so that the best possible facilities and services can be provided for scientific study and the enjoyment of the public, appropriate to the purpose of each area, without deterioration of the natural resources.

Administrative measures

29. Each Member State should draw up, as soon as possible, an inventory for the protection of its cultural and natural heritage, including items which, without being of outstanding importance, are inseparable from their environment and contribute to its character.

30. The information obtained by such surveys of the cultural and natural heritage should be collected in a suitable form and regularly brought up to date.

31. To ensure that the cultural and natural heritage is effectively recognized at all levels of planning, Member States should prepare maps and the fullest possible documentation covering the cultural and natural property in question.

32. Member States should give thought to finding suitable uses for groups of historic buildings no longer serving their original purpose.

33. A plan should be prepared for the protection, conservation, presentation and rehabilitation of groups of buildings of historic and artistic interest. It should include peripheral protection belts, lay down the conditions for land use, and specify the buildings to be preserved and the conditions for their preservation. This plan should be incorporated into the overall town and country planning policy for the areas concerned.

34. Rehabilitation plans should specify the uses to which historic buildings are to be put and the links there are to be between the rehabilitation area and the surrounding urban development. When the designation of a rehabilitation area is under consideration, the local authorities and representatives of the residents of the area should be consulted.

35. Any work that might result in changing the existing state of the buildings in a protected area should be subject to prior authorization by the town and country planning authorities, on the advice of the specialized services responsible for the protection of the cultural and natural heritage.

36. Internal alterations to groups of buildings and the installation of modern conveniences should be allowed if they are needed for the well-being of their occupants and provided they do not drastically alter the real characteristic features of ancient dwellings.

37. Member States should develop short- and long-range plans, based on inventories of their natural heritage, to achieve a system of conservation to meet the needs of their countries.

38. Member States should provide an advisory service to guide non-governmental organizations and owners of land on national conservation policies consistent with the productive use of the land.

39. Member States should develop policies and programmes for restoration of natural areas made derelict by industry, or otherwise despoiled by man's activities.

Legal measures

40. Depending upon their importance, the components of the cultural and natural heritage should be protected, individually or collectively, by legislation or regulations in conformity with the competence and the legal procedures of each country.

41. Measures for protection should be supplemented to the extent necessary by new provisions to promote the conservation of the cultural or natural heritage and to facilitate the presentation of its components. To that end, enforcement of protective measures should apply to individual owners and to public authorities when they are the owners of components of the cultural and natural heritage.

42. No new building should be erected, and no demolition, transformation, modification or deforestation carried out, on any property situated on or in the vicinity of a protected site, if it is likely to affect its appearance, without authorization by the specialized services.

43. Planning legislation to permit industrial development, or public and private works should take into account existing legislation on conservation. The authorities responsible for the protection of the cultural and natural heritage might take steps to expedite the necessary conservation work, either by making financial assistance available to the owner, or by acting in the owner's place and exercising their powers to have the work done, with the possibility of their obtaining reimbursement of that share of the costs which the owner would normally have paid.

44. Where required for the preservation of the property, the public authorities might be empowered to expropriate a protected building or natural site subject to the terms and conditions of domestic legislation.

45. Member States should establish regulations to control bill-posting, neon signs and other kinds of advertisement, commercial signs, camping, the erection of poles, pylons and electricity or telephone cables, the placing of television aerials, all types of vehicular traffic and parking, the placing of indicator panels, street furniture, etc., and, in general, everything connected with the equipment or occupation of property forming part of the cultural and natural heritage.

46. The effects of the measures taken to protect any element of the cultural or natural heritage should continue regardless of changes of ownership. If a protected building or natural site is sold, the purchaser should be informed that it is under protection.

47. Penalties or administrative sanctions should be applicable, in accordance with the laws and constitutional competence of each State, to anyone who wilfully destroys, mutilates or defaces a protected monument, group of buildings or site, or one which is of archaeological, historical or artistic interest. In addition, equipment used in illicit excavation might be subject to confiscation.

48. Penalties or administrative sanctions should be imposed upon those responsible for any other action detrimental to the protection, conservation or presentation of a protected component of the cultural or natural heritage, and should include provision for the restoration of an affected site to its original state in accordance with established scientific and technical standards.

Financial measures

49. Central and local authorities should, as far as possible, appropriate, in their budgets, a certain percentage of funds, proportionate to the importance of the protected property forming part of their cultural or natural heritage, for the purposes of maintaining, conserving and presenting protected property of which they are the owners, and of contributing financially to such work carried out on other protected property by the owners, whether public bodies or private persons.

50. The expenditure incurred in protecting, conserving and presenting items of the privately-owned cultural and natural heritage should, so far as possible, be borne by their owners or users.

51. Tax concessions on such expenditures, or grants or loans on favourable terms, could be granted to private owners of protected properties, on condition that they carry out work for the protection, conservation, presentation and rehabilitation of their properties in accordance with approved standards.

52. Consideration should be given to indemnifying, if necessary, owners of protected cultural and natural areas for losses they might suffer as a consequence of protective programmes.

53. The financial advantages accorded to private owners should, where appropriate, be dependent on their observance of certain conditions laid down for the benefit of the public, such as their allowing access to parks, gardens and sites, tours through all or parts of natural sites, monuments or groups of buildings, the taking of photographs, etc.

54. Special funds should be set aside in the budgets of public authorities for the protection of the cultural and natural heritage endangered by large-scale public or private works.

55. To increase the financial resources available to them, Member States may set up one or more "Cultural and Natural Heritage Funds", as legally established public agencies, entitled to receive private gifts, donations and bequests, particularly from industrial and commercial firms.

56. Tax concessions could also be granted to those making gifts, donations or bequests for the acquisition, restoration or maintenance of specific components of the cultural and natural heritage.

57. In order to facilitate operations for the rehabilitation of the natural and cultural heritage, Member States might make special arrangements, particularly by way of loans for renovation and restoration work, and might also make the necessary regulations to avoid price rises caused by real-estate speculation in the areas under consideration.

58. To avoid hardship to the poorer inhabitants consequent on their having to move from rehabilitated buildings or groups of buildings, compensation for rises in rent might be contemplated so as to enable them to keep their accommodation. Such compensation should be temporary and determined on the basis of the income of the parties concerned, so as to enable them to meet the increased costs occasioned by the work carried out.

59. Member States might facilitate the financing of work of any description for the benefit of the cultural and natural heritage, by instituting "Loan Funds", supported by public institutions and private credit establishments, which would be responsible for granting loans to owners at low interest rates and with repayment spread out over a long period.

VI. EDUCATIONAL AND CULTURAL ACTION

60. Universities, educational establishments at all levels and life-long education establishments should organize regular courses, lectures, seminars, etc., on the history of art, architecture, the environment and town planning.

61. Member States should undertake educational campaigns to arouse widespread public interest in, and respect for, the cultural and natural heritage. Continuing efforts should be made to inform the public about what is being and can be done to protect the cultural or natural heritage and to inculcate appreciation and respect for the values it enshrines. For this purpose, all media of information should be employed as required.

62. Without overlooking the great economic and social value of the cultural and natural heritage, measures should be taken to promote and reinforce the eminent cultural and educational value of that heritage, furnishing as it does the fundamental motive for protecting, conserving and presenting it.

63. All efforts on behalf of components of the cultural and natural heritage should take account of the cultural and educational value inherent in them as representative of an environment, a form of architecture or urban design commensurate with man and on his scale.

64. Voluntary organizations should be set up to encourage national and local authorities to make full use of their powers with regard to protection, to afford them support and, if necessary, to obtain funds for them; these bodies should keep in touch with local historical societies, amenity improvement societies, local development committees and agencies concerned with tourism, etc., and might also organize visits to, and guided tours of, different items of the cultural and natural heritage for their members.

65. Information centres, museums or exhibitions might be set up to explain the work being carried out on components of the cultural and natural heritage scheduled for rehabilitation.

VII. INTERNATIONAL CO-OPERATION

66. Member States should co-operate with regard to the protection, conservation and presentation of the cultural and natural heritage, seeking aid, if it seems desirable, from international organizations, both intergovernmental and non-governmental. Such multilateral or bilateral cooperation should be carefully co-ordinated and should take the form of measures such as the following:

- (a) exchange of information and of scientific and technical publications;
- (b) organization of seminars and working parties on particular subjects;
- (c) provision of study and travel fellowships, and of scientific, technical and administrative staff, and equipment;
- (d) provision of facilities for scientific and technical training abroad, by allowing young research workers and technicians to take part in architectural projects, archaeological excavations and the conservation of natural sites;
- (e) co-ordination, within a group of Member States, of large-scale projects involving conservation, excavations, restoration and rehabilitation work, with the object of making the experience gained generally available.

The foregoing is the authentic text of the Recommendation duly adopted by the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization during its seventeenth session, which was held in Paris and declared closed the twenty-first day of November 1972.

IN FAITH WHEREOF we have appended our signatures this twenty-third day of November 1972.

The President of the General Conference

The Director-General

8.3. Bijlage 3: Lonely Planet's top 10 steden voor 2011

1. New York (United States)
2. Tangier (Morocco)
3. Tel Aviv (Israel)
4. Wellington (New Zealand)
5. Valencia (Spain)
6. Iquitos (Peru)
7. Ghent (Belgium)
8. Dehli (India)
9. Newcastle (Australia)
10. Chiang Mai (Thailand)

8.4. Bijlage 4: Decision major mining sites of Wallonia (34COM 8B.27)

The World Heritage Committee,

1. Having examined Documents WHC-10/34.COM/8B and WHC-10/34.COM/INF.8B1,
2. Defers the examination of the nomination of the **Major Mining Sites of Wallonia, Belgium**, to the World Heritage List in order to allow the State Party to:
 - a) Clarify the ownership situation of Blegny-Mine and contractualize responsibility for its management with the management company;
 - b) Review the buffer zone at Bois-du-Luc, in accordance with the principles already applied to the buffer zones for the three other sites;
 - c) Make in-depth protection of the property's components effective through systematic inclusion on the list of historic monuments and protected cultural sites in Wallonia. The protection must be coordinated between the various sites and it should achieve the highest level possible;
 - d) Formalize and promulgate a harmonized protection system for the buffer zones in direct relationship with the property's Outstanding Universal Value, and take into account the need to protect the surroundings of the property's components, especially through control of urban development;
 - e) Create a conservation plan for the entire property, defining its methodology and monitoring and specifying its managers and stakeholders. This plan should, in particular, take into account the restoration of the conditions of authenticity of the private houses on the Grand Hornu estate;
 - f) Formalize and make effective, in accordance with Paragraph 114 of the *Operational Guidelines*, a consultation and management coordination structure between the various sites, operating on a regular basis, specifying its structure, the stakeholders, the scope of its authority, and its working methods. It will, in particular, be in charge of a coherent and homogeneous monitoring system yet to be defined;
3. Considers that any revised nomination requires an expert mission to the site;
4. Recommends that the State Party:
 - a) Appoint without further delay the safety manager at Blegny-Mine;
 - b) Design and implement, as part of the Conservation Plan, a study and training programme for the long-term conservation of this technical and industrial property with its specific nature.

8.5. Bijlage 5: Interview overheidsinstanties

5a: Interview overheidsinstanties (Nederlands)

1. Wat is de bevoegdheid van deze instelling inzake een benoeming tot UNESCO Werelderfgoed? (dit betreft een indiening bij de federale overheid)
 - Van wie komt het initiatief? (lokaal of eerder gewestelijk?)
 - Welke inspraak heeft deze instantie hierin?
 - Welke inspanningen worden er door deze instelling gedaan?
 - Met welke criteria worden er hier rekening gehouden?
2. Hoe wordt het erfgoed na de benoeming in de kijker gezet? Welke rol speelt deze instelling hierin?
 - Hoe wordt de lokale bevolking op de hoogte gebracht?
 - Hoe wordt er promotie gemaakt naar de toeristen toe? (Binnenland versus buitenland)
 - Wordt er met duidelijkheid altijd vermeld dat het om UNESCO Werelderfgoed gaat?
 - Via welke kanalen wordt er promotie gevoerd?
3. Werkt deze instelling samen met andere overheidsinstanties?
 - Qua bescherming, promotie,...
 - Op welke manier werkt deze instelling samen met de lokale overheid/federale overheid? De Vlaamse/Waalse overheid?
 - Op welke manier werkt deze instelling samen met de andere instanties?
 - Op welke manier werkt men samen met de erfgoedsite zelf?

Bijlage 5b: Interview overheidsinstanties (Frans)

1. Quelles sont les compétences de cette institution concernant une nomination du Patrimoine Mondial de l'UNESCO? (concernant le dépôt)
 - De qui émane l'initiative? (locale ou régionale?)
 - Cette institution a voix au chapitre?
 - Quels sont les effort de cette institution?
2. Comment obtenez-vous une promotion du bien héréditaire?
 - Comment on met la population locale au courant?
 - Comment on obtient une promotion pour les touristes? (à l'intérieur – à l'étranger)
 - Quels moyens on utilise pour obtenir une promotion?
3. Vous collaborez avec des autres organismes de public?
 - Promotion, protection,...
 - Cette institution collabore avec les autorités locales/fédérales de quelle manière? Et avec les autorités flamandes/waltonnes?
 - Cette institution collabore avec des autres organismes de public?
 - Cette institution collabore avec le bien d'héréditaire?

8.6. Bijlage 6: Interview lokale overheid

Bijlage 6a: Interview lokale overheid (Nederlands)

1. Wat is de bevoegdheid van de lokale overheid inzake een benoeming tot UNESCO Werelderfgoed? (dit betreft een indiening bij de federale overheid)
 - Van wie komt het initiatief? (lokaal of eerder gewestelijk?)
 - Welke inspraak heeft de lokale overheid hierin?
 - Welke inspanningen worden er lokaal gedaan?
 - Met welke criteria worden er hier rekening gehouden?
2. Hoe wordt het erfgoed na de benoeming in de kijker gezet?
 - Hoe wordt de lokale bevolking op de hoogte gebracht?
 - Hoe wordt er promotie gemaakt naar de toeristen toe? (Binnenland versus buitenland)
 - Wordt er met duidelijkheid altijd vermeld dat het om UNESCO Werelderfgoed gaat?
 - Via welke kanalen wordt er promotie gevoerd?
 - Is er sprake geweest van een aanpassing van de website van de stad/gemeente?
3. Heeft de lokale overheid bepaalde veranderingen of aanpassingen doorgevoerd om de toename in toerisme op te vangen?
 - Qua infrastructuur, voorzieningen,... (toename toerisme → reactie?)
 - Welke maatregelen worden er genomen om eventuele bedreigingen af te weren of te verminderen? (vb.: vervuiling, gebrek aan parking,...)
 - Welke inspanningen doet men in geval van schade?
4. Werkt de lokale overheid samen met andere overheidsinstanties?
 - Qua bescherming, promotie,...
 - Op welke manier werkt de lokale overheid samen met de Federale overheid? De Vlaamse/Waalse overheid?
 - Op welke manier werkt de lokale overheid samen met overheidsinstanties?
 - Op welke manier werkt men samen met de erfgoed site zelf?

Bijlage 6b: Interview lokale overheid (Frans)

1. Quelles sont les compétences des autorités locales concernant une nomination du Patrimoine Mondial de l'UNESCO? (concernant le dépôt)
 - De qui émane l'initiative? (locale ou régionale?)
 - Les autorités locales ont voix au chapitre?
 - Quels sont les effort locaux?
2. Comment obtenez-vous une promotion du bien héréditaire?
 - Comment on met la population locale au courant?
 - Comment on obtient une promotion pour les touristes? (à l'intérieur – à l'étranger)
 - Quels moyens on utilise pour obtenir une promotion?
 - Vous avez changé le site web du village ou de la ville?
3. Les autorités locales ont fait des adaptations ou des changement pour l'augmentation des touristes?
 - La infrastructure, des équipements,... (plus de touristes → réaction?)
 - Les autorités locales prennent quelles mesures pour éviter ou diminuer des menaces? (p.ex.: pollution, du manque de parking,...)
 - Les autorités locales font quels effort en cas de dégât?
4. Vous collaborez avec des autres organismes de public?
 - Promotion, protection,...
 - Les autorités locales collaborent avec les autorités fédérales de quelle manière? Et avec les autorités flamandes/waltonnes?
 - Les autorités locales collaborent avec des autres organismes de public?
 - Les autorités locales collaborent avec le bien d'héréditaire?

8.7. Bijlage 7: Interview Nationaal Park Hoge Kempen

1. Van wie is het initiële initiatief gekomen om het Nationaal Park Hoge Kempen in te dienen als UNESCO Werelderfgoed?
 - Wie waren de andere betrokken partijen? (wie heeft er allemaal inspraak in gehad?)
 - Hoe is dit dan verder in zijn werk gegaan?
 - Hoe werd hierop gereageerd?
 - Er werd een voorafgaand haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd? Wat waren de voornaamste vaststellingen?
2. Behaalt het Nationaal Park de vooropgestelde criteria van UNESCO?
 - Welke criteria zijn reeds voldaan?
 - Aan welke criteria wilt men nog voldoen of moet er nog aan voldaan worden?
 - Waar moet het meest aan gewerkt worden?
3. Het Nationaal Park is nu als Werelderfgoed voorgedragen, wat gebeurt er nu?
 - Er moet een gedetailleerd dossier uitgewerkt worden, welke hoofdpunten bevat dit dossier? (wat moet hier zoal in staan?)
 - Waar moet er rekening mee gehouden worden?
 - Door wie wordt dit dossier opgesteld?
 - Wordt er met bepaalde instellingen samengewerkt met betrekking tot de haalbaarheid?
4. Welk effect zal een UNESCO-status hebben op het Nationaal Park?
 - Wat zijn de verwachtingen?
 - Wordt er aan bijkomende dienstverleningen gewerkt om een toename van het aantal toeristen op te vangen?
 - Wordt op dit moment een eventuele UNESCO-status reeds aangehaald in de promotie van het park?
 - Wat zullen eventuele voordelen voor de lokale bevolking zijn?

8.8. Bijlage 8: Enquête lokale bevolking

Bijlage 8a: Enquête lokale bevolking (Nederlands) (voorbeeld Brugge)

Werelderfgoed UNESCO. Gevalstudie: marketingaspecten en impact van de Werelderfgoedsites in België.

Wij zijn twee studenten TEW van de afstudeerrichting 'Marketing' aan de UHasselt. Deze enquête heeft betrekking op onze thesis omtrent Werelderfgoed in België. Uw medewerking wordt ten zeerste gewaardeerd. Deze enquête zal hoogstens vijf à tien minuten van uw tijd in beslag nemen en is volstrekt anoniem. Alvast bedankt voor uw medewerking!

Bij de meerkeuzevragen zijn er meerdere antwoorden mogelijk als er bolletjes staan. Als er vierkantjes staan, is er maar één antwoordmogelijkheid.

Q1: Wat is uw leeftijd?

.....

Q2: Geslacht:

- Man
- Vrouw

Q3: Hoe lang woont u al in deze regio?

.....

Q4: Heeft u al gehoord over de UNESCO Werelderfgoedlijst?

- Ja
- Neen (*Ga verder naar vraag Q9*)

*De volgende vragen betreffen **het Historisch Centrum van Brugge**, dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO ingeschreven staat.*

Q5: Bent u zich ervan bewust dat er zich in uw regio een UNESCO beschermd erfgoed bevindt?

- Ja
- Neen (*Ga verder naar Q9*)

Q6: Waarvan bent u zich vooral bewust en hoe?

.....

.....

.....

Q7: Op welke manier heeft u hier kennis van gekregen? (bv.: Televisie, krant, brochure,...)

.....

.....

.....

Q8: Vindt u dat de overheid voldoende initiatieven neemt om de erfgoedsite bekend te maken bij de lokale bevolking?

- Neen, de overheid doet veel te weinig
- Neen, en dat is ook niet nodig want de erfgoedsite is op zich al voldoende bekend
- Ja, de overheid doet voldoende

Q9: Heeft u zelf al eens de erfgoedsite in uw regio bezocht?

- Ja
- Nee

Q10: Ondervindt u als inwoner van de streek eventuele hinder van de toeristen? (bv.: parkeergebrek, vervuiling,...)

Nooit	Geen	Neutraal	Wel	Altijd
☐	☐	☐	☐	☐

(Ga verder naar vraag Q13 bij "nooit", "geen" of "neutraal")

Q11: Welke hinder ondervindt u zoal? Gelieve zo volledig mogelijk te antwoorden.

.....
.....
.....
.....

Q12: Heeft de overheid bepaalde veranderingen aangebracht om eventuele hinder te voorkomen of te verminderen? (bv.: meer parkeergelegenheid,...) Zo ja, welke?

.....
.....
.....
.....

Q13: Welke maatregelen kunnen er volgens u nog genomen worden om de eventuele hinder te verminderen?

.....
.....
.....
.....

Q14: Kan u als inwoner, rechtstreeks of onrechtstreeks, profiteren van de erfgoedsite? (bv.: werkgelegenheid, verbeteringen in voorzieningen en infrastructuur,...) Zo ja, geef een duidelijk voorbeeld.

.....
.....
.....
.....

Q15: Welke erfgoedsites in België komen u nog bekend voor?

- De Vlaamse Begijnhoven
- De scheepsliften in het Canal du Centre (Henegouwen)
- De Grote Markt van Brussel
- Het Stocletpaleis (Brussel)
- De Belgische belforten
- De herenhuizen van de architect Victor Horta (Brussel)
- De Neolithische vuursteenmijnen in Spiennes (Bergen)
- De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Doornik
- Het Plantin-Moretusmuseum (Antwerpen)

Q16: Heeft u al één van bovenstaande erfgoedsites bezocht? Zo ja, welke?

.....
.....

Opmerkingen?

.....
.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 8b: Enquête lokale bevolking (Frans) (voorbeeld Doornik)

Patrimoine Mondial de l'UNESCO. Etude de cas: des aspects de marketing et l'impact des biens héréditaires en Belgique.

Nous sommes deux étudiants des Sciences économiques de l'orientation 'Marketing' à l'université de Hasselt. Cette enquête se rapporte à notre thèse concernant le Patrimoine Mondial en Belgique. Votre collaboration est appréciée notamment. Cette enquête prendra tout au plus cinq à dix minutes de votre temps et est absolument anonyme. Remercie déjà pour votre collaboration!

Il y a plusieurs réponses possibles chez les questions à choix multiple s'il se trouve des boulettes. S'il se trouve des cases, il y a seulement une possibilité de réponse.

Q1: Quel age avez-vous?

.....

Q2: Sexe:

- Homme
- Femme

Q3: Combien de temps habitez-vous dans cette région?

.....

Q4: Vous avez déjà entendu du Patrimoine Mondial?

- Oui
- Non (*Allez ensuite à la question Q9*)

*Les questions suivantes rapportent à **la Cathédrale Notre-Dame de Tournai**, qui est à la liste de Patrimoine Mondial d'UNESCO.*

Q5: Vous vous rendez compte du bien héréditaire dans votre région?

- Oui
- Non (*Allez ensuite à la question Q9*)

Q6: De quoi vous vous rendez compte et comment ?

.....
.....
.....

Q7: Comment étiez-vous mis au courant? (p.ex.: la télévision, une brochure, le journal,...)

.....
.....
.....

Q8: Vous trouvez que les autorités prennent des initiatives satisfaisantes pour obtenir une promotion du bien héréditaire chez la population locale?

- Non, les autorités font trop peu
- Non, et ce n'est pas nécessaire parce que le bien héréditaire est très connu déjà
- Oui, les autorités font suffisamment

Q9: Vous avez déjà visité le bien héréditaire dans votre région vous-même?

- Oui
- Non

Q10: Apprenez-vous de la nuisance des touristes? (p.ex.: du manque de parking, pollution,...)

Jamais	Pas de nuisance	Neutre	Nuisance	Toujours
☐	☐	☐	☐	☐

(Allez ensuite à la question Q13 si vous avez répondu "jamais", "pas de nuisance" ou "neutre")

Q11: Quel nuisance apprenez-vous entre autres? Veuillez répondre aussi complètement que possible.

.....
.....
.....
.....

Q12: Les autorités ont apporté des changements pour prévenir la nuisance? (p.ex.: plus de place de stationnement,...) Si oui, quels?

.....
.....
.....

Q13: Quelles mesures doivent être prises pour diminuer la nuisance selon vous?

.....
.....
.....
.....

Q14: Pouvez-vous profiter du bien héréditaire, directement ou indirectement? (p.ex.: du emploi, des améliorations de la infrastructure,...) Si oui, comment?

.....
.....
.....

Q15: Quels biens héréditaires en Belgique connaissez-vous encore?

- Les béguinages flamands
- Les quatre ascenseurs du canal du Centre (Hainault)
- Le Palais Stoclet (Bruxelles)
- Le centre historique de Bruges
- Les beffrois de Belgique
- Les habitations majeures de l'architecte Victor Horta (Bruxelles)
- Les minières néolithiques de silex de Spiennes (Mons)
- La Grand-Place de Bruxelles
- Le musée Plantin-Moretus (Anvers)

Q16: Vous avez déjà visité un des biens héréditaires ci-dessus? Si oui, quels?

.....
.....

Des remarques?

.....
.....

Remercie pour votre collaboration!

8.9. Bijlage 9: Enquête horeca en shopping

Bijlage 9a: Enquête horeca en shopping (Nederlands) (voorbeeld Brugge)

Werelderfgoed UNESCO. Gevalstudie: marketingaspecten en impact van de Werelderfgoedsites in België.

Wij zijn twee studenten TEW van de afstudeerrichting 'Marketing' aan de UHasselt. Deze enquête heeft betrekking op onze thesis omtrent Werelderfgoed in België. Uw medewerking wordt ten zeerste gewaardeerd. Deze enquête zal hoogstens vijf à tien minuten van uw tijd in beslag nemen en is volstrekt anoniem. Alvast bedankt voor uw medewerking!

Bij de meerkeuzevragen zijn er meerdere antwoorden mogelijk als er bolletjes staan. Als er vierkantjes staan, is er maar één antwoordmogelijkheid.

Q1: Wat is uw leeftijd?

.....

Q2: Hoe lang bestaat deze zaak al?

.....

*De volgende vragen betreffen **het Historisch Centrum van Brugge**, dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO ingeschreven staat.*

Q3: Heeft u na de benoeming tot Werelderfgoed in 2000 een toename gekend van het aantal toeristen/de totale inkomsten?

- Ja
- Neen
- Mijn zaak bestond toen nog niet

Q4: Waaruit bestaan uw klanten voornamelijk?

- Lokale bevolking
- Binnenlandse toeristen
- Buitenlandse toeristen
- Andere:

.....

Q5: Heeft u bepaalde aanpassingen doorgevoerd om de toeristen beter te kunnen bedienen? (bv.: meertalige menukaart, meertalig personeel,...) Zo ja, welke?

.....
.....
.....
.....

Q6: Zijn er bepaalde zaken waaraan u in de toekomst nog zou willen werken? Zo ja, welke?

.....
.....
.....

Q7: Vindt u dat de overheid voldoende initiatieven neemt om de erfgoedsite in de kijker te zetten om zo meer toeristen aan te trekken?

- Neen, de overheid doet veel te weinig
- Neen, en dat is ook niet nodig want de erfgoedsite is op zich al voldoende bekend (*Ga verder naar vraag Q9*)
- Ja, de overheid doet voldoende (*Ga verder naar vraag Q9*)

Q8: Wat kan de overheid volgens u nog meer doen om de erfgoedsite in de kijker te zetten?

.....
.....
.....

Q9: Zorgt u zaak zelf voor enige vorm van promotie voor de erfgoedsite? Zo ja, op welke manier?

.....
.....
.....

Q10: Is er sprake van enige vorm van samenwerking tussen uw zaak en de erfgoedsite? Zo ja, op welke manier?

.....
.....
.....

Q11: Heeft de overheid uw zaak op de een of andere manier gestimuleerd? Zo ja, geef een duidelijk voorbeeld.

.....
.....
.....

Q12: Ondervindt uw zaak eventuele hinder van de toeristen? Zo ja, op welke manier? (bv.: verkeershinder, vernieling, zwerfvuil,...)

.....
.....
.....

Opmerkingen?

.....

.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 9b: Enquête horeca en shopping (Frans) (voorbeeld Doornik)

Patrimoine Mondial de l'UNESCO. Etude de cas: des aspects de marketing et l'impact des biens héréditaires en Belgique.

Nous sommes deux étudiants des Sciences économiques de l'orientation 'Marketing' à l'université de Hasselt. Cette enquête se rapporte à notre thèse concernant le Patrimoine Mondial en Belgique. Votre collaboration est appréciée notamment. Cette enquête prendra tout au plus cinq à dix minutes de votre temps et est absolument anonyme. Remercie déjà pour votre collaboration!

Il y a plusieurs réponses possibles chez les questions à choix multiple s'il se trouve des boulettes. S'il se trouve des cases, il y a seulement une possibilité de réponse.

Q1: Quel âge avez-vous?

.....

Q2: Combien de temps existe le commerce déjà?

.....

*Les questions suivantes rapportent à **la Cathédrale Notre-Dame de Tournai**, qui est à la liste de Patrimoine Mondial d'UNESCO.*

Q3: Il y avait une augmentation des clients/des revenus après la nomination en 2000?

- Oui
- Non
- Mon commerce n'existait pas encore

Q4: Qui sont vos clients surtout?

- La population locale
- Des touristes intérieurs
- Des touristes étrangers
- Autres:

.....

Q5: Avez-vous fait des adaptations pour mieux servir les touristes? (p.ex.: un menu polyglotte, des garçons polyglotte,...) Si oui, quelles?

.....
.....
.....

Q6: Il y a des affaires qui vous voudriez adapter dans l'avenir? Si oui, quelles?

.....
.....
.....

Q7: Vous trouvez que les autorités prennent des initiatives satisfaisantes pour obtenir une promotion du bien héréditaire?

- Non, les autorités font trop peu
- Non, et ce n'est pas nécessaire parce que le bien héréditaire est très connu déjà (*Allez ensuite à la question Q9*)
- Oui, les autorités font suffisamment (*Allez ensuite à la question Q9*)

Q8: Qu'est-ce que les autorités peuvent faire plus selon vous?

.....
.....
.....

Q9: Votre commerce s'occupe de promotion de bien héréditaire un peu d'une manière ou d'une autre? Si oui, comment?

.....
.....
.....

Q10: I y a un accord de coopération entre votre commerce et le bien héréditaire d'une manière ou d'une autre? Si oui, comment?

.....
.....
.....

Q11: Les autorités ont stimulé votre commerce d'une manière ou d'une autre? Si oui, donnez un exemple clair.

.....
.....
.....

Q12: Votre commerce apprennent de la nuisance des touristes? (p.ex.: pollution,...) Si oui, comment?

.....
.....
.....

Des remarques?

.....
.....

Remercie pour votre collaboration!

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Werelderfgoed Unesco. Gevalstudie: marketingaspecten en impact van de werelderfgoedsites in België

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-marketing**

Jaar: **2011**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Claes, Ine

Houben, Bert

Datum: **1/06/2011**